Lagrådsremiss

Stärkt pandemiberedskap

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 20 augusti 2026

Jakob Forssmed

Maria Lindeberg
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning som ska gälla utöver smittskyddslagen och ordningslagen. Syftet med lagen är att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Regeringen föreslås få meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom som förekommer, eller inom kort kan förekomma, i en sådan omfattning att det kan krävas sådana åtgärder som lagen ger möjlighet till. En föreskrift ska som längst gälla i tolv månader och ska så snart som möjligt underställas riksdagen för prövning. Regeringen föreslår att den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller den som ansvarar för en verksamhet ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Åtgärderna får bl.a. innebära krav på begränsning av antalet deltagare och besökare, minsta avstånd mellan deltagare och mellan besökare, tidsbegränsning av verksamheten eller andra åtgärder för att motverka smittspridning. Regeringen föreslås också få möjlighet att meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på vissa särskilt angivna platser.

Vidare föreslås vissa ändringar i smittskyddslagen och ordningslagen, bl.a. vad gäller reglerna om hälsokontroll vid inresa till Sverige och undantag från vissa krav vid en samhällsfarlig sjukdom. Det föreslås även en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen som möjliggör smittskyddsplacering när det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom i särskilda boendeformer för äldre personer.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 april 2027.

Innehållsförteckning

1 Beslut 6

2 Lagtext 7
- 2.1 Förslag till lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning 7
- 2.2 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617) 17
- 2.3 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168) 20
- 2.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 31

3 Ärendet och dess beredning 33

4 Sjukdomsutbrott och allvarlig smittspridning 33
- 4.1 Uttrycken epidemi och pandemi 33
- 4.2 En smittspridning kan vara omfattande eller allvarlig 34
- 4.3 Faktorer som påverkar smittspridning 34

5 Smittskydd och beredskap 35
- 5.1 Vad är smittskydd? 35
- 5.2 Regleringen av smittskydd i Sverige 36
  - 5.2.1 Smittskyddslagstiftningen 36
  - 5.2.2 Smittskyddslagens systematik och definitioner av sjukdomar 36
  - 5.2.3 Den enskilde har en skyddsplikt och informationsplikt 38
- 5.3 Det svenska smittskyddets organisation och ansvarsfördelning 38

6 Den svenska hanteringen av covid-19-pandemin 39
- 6.1 Covid-19-pandemins utveckling 39
- 6.2 Regleringen under covid-19-pandemin 40

7 Utgångspunkter för hanteringen av framtida pandemier 42
- 7.1 Kraven på vetenskap och beprövad erfarenhet ska inte stå i vägen för att vidta smittskyddsåtgärder 42
- 7.2 Risken för framtida pandemier skapar behov av författningsberedskap 45

8 Stärkt beredskap genom en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning 48
- 8.1 Det finns behov att reglera smittskyddsåtgärder vid allvarlig smittspridning genom en ny lag 48
- 8.2 Lagens syfte 55
- 8.3 Uttryck i lagen 57
- 8.4 Tillämpningen av befogenheter enligt lagen 64
- 8.5 Allmänna utgångspunkter för samhällsinriktade smittskyddsåtgärder 75
- 8.6 Skyldighet att motverka smittspridning 81
- 8.7 Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder 83

8.7.1 Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ... 83
8.7.2 Vissa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde ... 91
8.7.3 Religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde ... 99
8.7.4 Kollektivtrafik och inrikes flyg ... 102
8.7.5 Upplåtelser för privata sammankomster ... 108
8.7.6 Förbud att samlas på en viss plats till vilken allmänheten har tillträde ... 114
8.8 Utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ... 118
8.8.1 Enhetliga föreskrifter bör eftersträvas för sammankomster, tillställningar och verksamheter ... 118
8.8.2 Mötes- och demonstrationsfriheten och andra grundläggande fri- och rättigheter behöver beaktas ... 122
8.8.3 Föreskrifterna bör få inskränkas geografiskt och vara tidsbegränsade ... 125
8.9 Beslut om begränsningar i enskilda fall ... 127
8.10 Tillsyn och befogenheter ... 129
8.10.1 Länsstyrelsen bör få ett tillsynsansvar ... 129
8.10.2 Innehållet i en ansökan eller anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt ordningslagen ... 133
8.10.3 Befogenheter i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ... 134
8.10.4 Befogenheter i kollektivtrafik och inrikes flygtrafik ... 136
8.11 När beslut får verkställas ... 139
8.12 Överklagande ... 140
8.13 Information till allmänheten och underrättelseskyldighet ... 142
8.14 Åtgärder för att kompensera den som berörs av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ... 147
8.14.1 Ingen grundlagsskyddad rätt till ersättning för inskränkningar ... 147
8.14.2 Kompensationsåtgärder bör övervägas vid föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ... 149
9 Ändring i ordningslagen ... 153
10 Ändringar i smittskyddslagen ... 155
10.1 Definitionen av samhällsfarliga sjukdomar bör ändras ... 155
10.2 Undantag från vissa skyldigheter bör kunna göras vid en samhällsfarlig sjukdom ... 156
10.2.1 Undantag från anmälningsskyldigheten ... 156

10.2.2 Undantag från skyldigheten att utreda sjukdomsfall och smittspåra 158
10.2.3 Undantag från skyldigheten att ge individuella råd och förhållningsregler samt viss anmälnings- och underrättelseplikt 162
10.3 Bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa bör göras mer ändamålsenliga 165
10.3.1 Beslut om hälsokontroll möjliggörs i fler fall 165
10.3.2 Innebörden av en hälsokontroll bör framgå av lagen 167
10.3.3 Det bör regleras hur ytterligare undersökning och provtagning hanteras vid en hälsokontroll 171
10.4 Beredskap för att hantera allvarlig smittspridning 175
10.4.1 Bestämmelser om beredskap och en samordnad epidemi- och pandemiplan bör införas 175
10.4.2 En ändamålsenlig storskalig testning och smittspårning bör vara möjlig 179
10.5 Särskilda föreskrifter om smittskyddet vid en fredstida kris bör vara tidsbegränsade 181
10.6 Förutsättningarna att förhindra smittspridning bland äldre behöver stärkas 182
10.6.1 En ny extraordinär smittskyddsåtgärd bör införas 182
10.6.2 Smittskyddsläkaren beslutar om smittskyddsplacering efter anmälan av kommunen 190
10.6.3 Smittskyddsplaceringen kan genomföras i egen eller annan ändamålsenlig bostad och innebär besöksförbud 195
10.6.4 Smittskyddsplaceringen bör vara tidsbegränsad men möjlig att förlänga eller avsluta i förtid 199
10.6.5 Genomförande av smittskyddsplaceringen påverkar inte socialnämndens ansvar för vården och omsorgen 200
10.6.6 Överklagande och verkställande av beslut om smittskyddsplacering 202
11 Sekretess och tystnadsplikt för vissa uppgifter 204
12 En samlad integritetsskyddsanalys av förslagen 207
12.1 Förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning och dess betydelse för den personliga integriteten 207
12.2 Förslagen om ändringar i ordningslagen och smittskyddslagen och deras betydelse för den personliga integriteten 214

13 Förslagens förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter ... 221
13.1 Fri- och rättigheter utifrån förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ... 221
13.2 Fri- och rättigheter utifrån förslagen om ändringar i smittskyddslagen ... 226
13.3 Fri- och rättigheter utifrån förslagen om regionernas beredskap ... 233
14 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 234
15 Konsekvenser av förslagen ... 235
15.1 Slutsatser från covid-19-pandemin som utgångspunkt för konsekvensanalysen ... 236
15.2 Konsekvenser för staten ... 237
15.3 Konsekvenser för regionerna ... 240
15.4 Konsekvenser för kommunen och den kommunala självstyrelsen ... 243
15.5 Konsekvenser för företagen ... 246
15.6 Konsekvenser för enskilda och civilsamhälle ... 250
15.7 Konsekvenser för jämlikheten och jämställdheten ... 255
15.8 Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet ... 257
15.9 Konsekvenser om inga åtgärder vidtas eller om åtgärder vidtas på ett oförutsägbart sätt ... 260
16 Författningskommentar ... 262
16.1 Förslaget till lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ... 262
16.2 Förslaget till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617) ... 301
16.3 Förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168) ... 303
16.4 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ... 318
Bilaga 1 Sammanfattning av delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48) ... 320
Bilaga 2 Lagförslag i delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48) ... 328
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna (Stärkt pandemiberedskap, SOU 2025:48) ... 348
Bilaga 4 Sammanfattning av betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56) ... 350
Bilaga 5 Lagförslag i betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56) ... 353
Bilaga 6 Förteckning över remissinstanserna (Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen, SOU 2023:56) ... 358

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till
1. lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning,
2. lag om ändring i ordningslagen (1993:1617),
3. lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168),
4. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att säkerställa att det allmänna kan vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Förhållandet till annan lagstiftning

2 § Denna lag gäller utöver smittskyddslagen (2004:168) och ordningslagen (1993:1617).

Lagens innehåll

3 § Lagen innehåller bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder mot spridning av sådana sjukdomar som bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga på.

I lagen finns bestämmelser om

– beslut om befogenheter (2 kap.),
– allmänna utgångspunkter för föreskrifter och beslut (3 kap.),
– skyldighet att förebygga smittspridning (4 kap.),
– bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (5 kap.),
– utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (6 kap.),
– beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall (7 kap.),
– tillsyn och befogenheter (8 kap.),
– kompensationsåtgärder (9 kap.),
– information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (10 kap.), och
– överklagande (11 kap.).

Uttryck i lagen

4 § Med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder avses i lagen åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av sådana kontakter mellan människor som kan innebära en risk för spridning av en samhälls-

farlig sjukdom och andra åtgärder som kan minska spridning av en sådan sjukdom.

5 § Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar har i lagen samma innebörd som i ordningslagen (1993:1617).

6 § Med verksamheter avses i lagen
– fritids- och kulturverksamheter till vilka allmänheten har tillträde,
– handelsplatser där varor eller tjänster säljs till eller förevisas allmänheten på plats,
– restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten,
– religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde,
– kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive förvaltning av lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik, och
– yrkesmässig användning av och direkta eller indirekta upplåtelser av områden, lokaler eller andra utrymmen för tillställningar eller andra privata sammankomster.

Allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar ska dock inte anses som verksamheter.

7 § Med besökare och deltagare avses i lagen personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller verksamhet.

8 § Med resenärer avses i lagen personer ur allmänheten som
1. reser med kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik, eller
2. nyttjar lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik.

2 kap. Beslut om befogenheter

1 § Regeringen får meddela föreskrifter om att bestämmelserna i 4 kap. helt eller delvis ska tillämpas på en viss sjukdom och bestämmelserna i 5 kap. och 7 kap. 1 § helt eller delvis ska vara tillämpliga på en viss sjukdom från den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Föreskrifter enligt första stycket får meddelas endast om
1. de är motiverade av en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga, och
2. sjukdomen förekommer, eller inom kort kan antas komma att förekomma, i Sverige i en sådan omfattning att det kan krävas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt denna lag.

Föreskrifterna ska gälla för en viss tid, dock längst tolv månader.

2 § Föreskrifter som avses i 1 § ska så snart som möjligt underställas riksdagen för prövning.

Föreskrifter som innebär att bestämmelser i 4 eller 5 kap. eller 7 kap. 1 § inte längre ska tillämpas behöver inte underställas riksdagens prövning.

3 § Föreskrifter som avses i 1 § upphör omedelbart att gälla

1. om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag då de beslutades,
2. om de inte godkänns vid riksdagens prövning, eller
3. om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Om föreskrifter upphör att gälla enligt första stycket, upphör också föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. och beslut enligt 7 kap. 1 § omedelbart att gälla.

3 kap. Allmänna utgångspunkter för föreskrifter och beslut

Åtgärderna ska vara proportionerliga

1 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa.

Vetenskap och beprövad erfarenhet

2 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Respekt för människors lika värde och integritet

3 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet.

Barnets bästa

4 § Vid beslut om föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska beslutsmyndigheten i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Personer i särskild utsatthet

5 § Vid beslut om föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska beslutsmyndigheten sträva efter att begränsa negativa konsekvenser för personer i särskild utsatthet.

4 kap. Skyldighet att motverka smittspridning

Riskbedömningar och åtgärder mot smittspridning

1 § Den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller ansvarar för en verksamhet ska bedöma vilka risker som finns vid sammankomsten eller tillställningen eller i verksamheten för spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Den som anordnar sammankomsten eller tillställningen eller ansvarar för verksamheten ska utifrån bedömningen vidta lämpliga åtgärder så att

människor kan hålla avstånd från varandra och även på andra sätt motverka smittspridning.

Riskbedömningen och de åtgärder som vidtas ska dokumenteras.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om riskbedömningen och dokumentationen.

Den enskildes ansvar

3 § Vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller i en verksamhet ska var och en medverka till att förhindra smittspridning som omfattas av lagen.

5 kap. Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Allmänna sammankomster

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en allmän sammankomst ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse områden, lokaler eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till sammankomsten.

Förbud

2 § Regeringen får, om åtgärder enligt 1 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster inte får hållas.

Allmänna sammankomster vid en offentlig tillställning eller i en verksamhet

3 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för allmänna sammankomster gäller också för en allmän sammankomst som hålls inom en offentlig tillställning eller verksamhet.

Offentliga tillställningar

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en offentlig tillställning ska vidta

samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för tillställningen, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse områden, lokaler eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till tillställningen.

Förbud

5 § Regeringen får, om åtgärder enligt 4 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att offentliga tillställningar inte får hållas.

Offentliga tillställningar vid en allmän sammankomst eller i en verksamhet

6 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för offentliga tillställningar gäller också för en offentlig tillställning som hålls inom en allmän sammankomst eller verksamhet.

Vissa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av öppettider, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Förbud

8 § Regeringen får, om åtgärder enligt 7 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att verksamheter som avses där inte får bedrivas.

Religiösa verksamheter som är öppna för allmänheten

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att ett trossamfund som bedriver en religiös verksamhet ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare, eller
3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Andra åtgärder för att motverka smittspridning får inte innebära föreskrifter om begränsade öppettider eller att verksamheter som avses i första stycket inte får bedrivas.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som bedriver eller organiserar verksamhet i form av kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik, ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet resenärer på färdmedel,
2. begränsning av antalet resenärer i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer, eller
3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Andra åtgärder för att motverka smittspridning får inte innebära föreskrifter om begränsade öppettider eller att verksamheter inte får bedrivas eller att lokaler eller områden ska hållas stängda.

Användning och upplåtelse av platser för privata sammankomster

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av den som yrkesmässigt använder eller, direkt eller indirekt, upplåter en lokal, ett område eller ett utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet deltagare,
2. minsta avstånd mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Förbud

12 § Regeringen får, om åtgärder enligt 11 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om förbud mot sådan användning och upplåtelse som avses där.

Anmälan till länsstyrelsen

13 § Regeringen får föreskriva att den som omfattas av en föreskrift enligt 11 § på förhand ska anmäla sådana privata sammankomster till länsstyrelsen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de övriga villkor som ska gälla för en sådan anmälan.

Vistelse på särskilt angivna platser

Förbud

14 § Regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats i kommunen, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter mellan människor som kan medföra spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Sådana föreskrifter får inte innebära förbud mot att vistas inom områden i sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket.

Innan en kommun meddelar föreskrifter ska Folkhälsomyndigheten ges tillfälle att yttra sig över kommunens förslag.

Påföljd

15 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 14 § döms till penningböter.

Föreskrifter som ska underställas riksdagen

16 § Föreskrifter om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 2, 5, 8 eller 12 § ska så snart som möjligt underställas riksdagens prövning.

Föreskrifterna upphör omedelbart att gälla

1. om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag då de beslutades,
2. om de inte godkänns vid riksdagens prövning, eller
3. om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Föreskrifter som innebär att förbud helt eller delvis upphör att gälla behöver inte underställas riksdagens prövning.

6 kap. Utformning av föreskrifter

1 § Vid utformningen av föreskrifter enligt 5 kap. ska följande särskilt beaktas:

1. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum inomhus eller utomhus,
2. om besökare, deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning,
3. om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro vid ett givet tidsintervall är en förutsättning för sammankomsten, tillställningen eller verksamheten,
4. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta,
5. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten kan sektioneras på ett sådant sätt att risken för smittspridning kan minska, och
6. hur långvariga kontakter mellan besökare, deltagare eller resenärer som typiskt sett förekommer.

2 § Föreskrifter ska utformas så enhetligt som möjligt för sådana allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och verksamheter som är likartade i fråga om risk för smittspridning.

3 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. får inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område.

4 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. ska vara tidsbegränsade.

7 kap. Beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall

1 § Länsstyrelsen får i enskilda fall besluta om sådana samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avses i 5 kap.

Det som anges i 6 kap. 1 och 2 §§ om utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas vid länsstyrelsens beslut enligt första stycket om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall.

2 § Länsstyrelsen ska ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens förslag till beslut i enskilda fall om det inte är uppenbart obehövligt.

3 § Beslut enligt 1 § ska vara tidsbegränsade om det inte är uppenbart obehövligt.

4 § Länsstyrelsens beslut enligt 1 § gäller omedelbart, om länsstyrelsen inte bestämmer något annat.

8 kap. Tillsyn och befogenheter

Tillsynsmyndighet

1 § Länsstyrelsen utövar tillsyn över att bestämmelserna i 4 kap. 1 §, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och de beslut som fattats med stöd av 7 kap. 1 § följs.

Tillsynsmyndighetens undersökningsbefogenheter

2 § Länsstyrelsen har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för myndighetens tillsyn enligt denna lag.

3 § Länsstyrelsen har i den omfattning som det behövs rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som omfattas av tillsynen.

4 § Länsstyrelsen får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att lagen och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, samt de beslut som fattats med stöd av 7 kap. 1 §, ska följas.

Länsstyrelsen ska vid behov ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över förelägganden enligt första stycket.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite. Ett vitesföreläggande får inte riktas mot staten.

Länsstyrelsen får, när den fattar beslut enligt första stycket, bestämma att beslutet ska gälla omedelbart.

5 § Polismyndigheten ska på begäran lämna länsstyrelsen den hjälp som behövs vid tillämpningen av 3 §.

En begäran enligt första stycket får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan vidtas utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Innehållet i ansökan eller anmälan om allmän sammankomst eller offentlig tillställning

6 § Den som anordnar en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning ska i ansökan eller i anmälan enligt ordningslagen (1993:1617) uppge de åtgärder som anordnaren avser att vidta i enlighet med de föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag och beslut som har fattats med stöd av 7 kap. 1 § och som är tillämpliga på sammankomsten eller tillställningen.

Polismyndighetens rätt att ställa in eller upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

7 § Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ eller ett beslut enligt 7 kap. 1 §.

En allmän sammankomst eller offentlig tillställning får ställas in eller upplösas endast om mindre ingripande åtgärder bedöms eller har visat sig vara otillräckliga för att hindra överträdelser av föreskriften eller beslutet.

Polismyndighetens beslut enligt första stycket gäller omedelbart om myndigheten inte bestämmer något annat.

8 § Om Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, får en polisman avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås.

Polismyndigheten får också, om det är nödvändigt för att syftet med beslutet ska uppnås, förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Polismyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart om myndigheten inte bestämmer något annat.

9 § Om det behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. 10 § eller ett beslut enligt 7 kap. 1 § ska kunna följas, får enskilda vägras tillträde till

1. färdmedel i kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik, och

2. lokaler och områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik.

10 § Den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik får ge resenärer och andra personer de anvisningar och tillsägelser som behövs för att föreskrifterna och besluten ska kunna följas. Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse är skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område.

Om den som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område inte gör som han eller hon blir tillsagd, får

en polisman, en ordningsvakt eller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag avvisa eller avlägsna honom eller henne.

9 kap. Kompensationsåtgärder

1 § När regeringen meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med stöd av denna lag ska regeringen överväga kompensationsåtgärder för de anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och de verksamhetsutövare som drabbas av kostnader eller förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna.

Regeringen får meddela föreskrifter om förutsättningarna för sådana kompensationsåtgärder.

10 kap. Information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Samlad information om föreskrifter och beslut

1 § Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelats i anslutning till lagen samt om beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som fattats med stöd av 7 kap. 1 §.

Informationen ska vara lättillgänglig och behovsanpassad.

Rapportering av beslut

2 § Kommuner som har meddelat föreskrifter om förbud att vistas på en viss plats med stöd av 5 kap. 14 § och länsstyrelser som fattat beslut i enskilda fall med stöd av 7 kap. 1 §, ska genast underrätta Folkhälsomyndigheten och Polismyndigheten om föreskrifterna och besluten.

3 § Länsstyrelsen och Polismyndigheten ska underrätta varandra om förhållanden som de i sin verksamhet får kännedom om och som kan ha betydelse för utförandet av uppgifter enligt denna lag.

11 kap. Överklagande

1 § Länsstyrelsens beslut enligt 7 kap. 1 § eller 8 kap. 4 § och Polismyndighetens beslut enligt 8 kap. 7 § eller 8 § andra stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2027.

2.2 Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

Härigenom föreskrivs i fråga om ordningslagen (1993:1617)
dels att 2 kap. 7, 10, och 15 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 24 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
7 §[1]	
En ansökan om tillstånd att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning och en anmälan om en sådan sammankomst eller tillställning ska innehålla uppgifter om anordnaren, tiden och platsen för sammankomsten eller tillställningen, dennas art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta.	
	I 8 kap. 6 § lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare bestämmelser om vad en ansökan och en anmälan ska innehålla när allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är begränsade med anledning av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.
10 §[2]	
Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller, som en direkt följd av den, i dess omedelbara omgivning, eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka epidemi.	Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller, som en direkt följd av den, i dess omedelbara omgivning, eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka epidemi *eller spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga*.

Om det är tillräckligt ska Polismyndigheten i stället för att vägra en allmän sammankomst besluta om en annan tid eller plats för sammankomsten än den som angetts i ansökan.

[1] Senaste lydelse 2026:729.
[2] Senaste lydelse 2026:729.

Tillstånd till en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska vägras, om sammankomsten eller tillställningen är avsedd att hållas i ett samlingstält som inte är godkänt eller inte får användas enligt vad som sägs i 12 § eller i ett annat tält som inte erbjuder betryggande säkerhet mot brand och andra olycksfall.

15 §[3]

Regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka epidemi eller för att förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen (1999:657).

Efter regeringens bemyndigande får en länsstyrelse i fråga om länet eller del *därav* föreskriva att allmänna sammankomster inte får hållas, om förbudet är nödvändigt för att motverka epidemi eller förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen *(1999:657)*, och att offentliga tillställningar inte får hållas, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka epidemi eller förebygga *och* bekämpa epizooti enligt epizootilagen *(1999:657)*.

Föreskrifter enligt andra stycket *skall*, *såvitt avser* epizooti, föregås av samråd med Statens jordbruksverk.

Efter regeringens bemyndigande får en länsstyrelse i fråga om länet eller *en* del *av länet* föreskriva att allmänna sammankomster inte får hållas, om förbudet är nödvändigt för att motverka epidemi eller förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen, och att offentliga tillställningar inte får hållas, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka epidemi eller *för att* förebygga *eller* bekämpa epizooti enligt epizootilagen.

Föreskrifter enligt andra stycket *ska*, *när det gäller* epizooti, föregås av samråd med Statens jordbruksverk.

I lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns det bemyndiganden att begränsa och förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

24 a §

I 8 kap. 7 § lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns det bestämmelser om Polismyndighetens rätt att ställa in och upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls i strid

[3] Senaste lydelse 2005:103.

med föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av den lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2027.

2.3 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

Härigenom föreskrivs i fråga om smittskyddslagen (2004:168)

dels att 1 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 8, 11 och 12 §§, 8 kap. 1, 2, 5, 9 och 12 §§ och 9 kap. 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas elva nya paragrafer, 1 kap. 11 och 12 §§, 3 kap. 7 a–7 c, 8 a och 9 a–9 d §§ och 4 kap. 10 §, och närmast före 1 kap. 11 §, 3 kap. 7 a § och 4 kap. 9 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 kap.
	2 §[1]
I denna lag ges föreskrifter om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor.	
	I lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder mot allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.
Bestämmelser om smittskyddsåtgärder som rör djur eller livsmedel eller andra objekt finns i miljöbalken, livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) och zoonoslagen (1999:658).	
	3 §[2]
Med *smittsamma sjukdomar* avses i denna lag alla sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som kan innebära ett inte ringa hot mot människors hälsa.	
Med *allmänfarliga sjukdomar* avses smittsamma sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser och där det finns möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade.	
Med *samhällsfarliga sjukdomar* avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som *kräver* extraordinära smittskyddsåtgärder.	Med *samhällsfarliga sjukdomar* avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som *kan kräva* extraordinära smittskyddsåtgärder *enligt denna lag eller åtgärder enligt lagen (2026:000) om särskilda*

[1] Senaste lydelse 2006:831.
[2] Senaste lydelse 2004:877.

begränsningar för att förhindra smittspridning.

De allmänfarliga sjukdomarna och vissa andra smittsamma sjukdomar *skall* anmälas eller bli föremål för smittspårning enligt bestämmelserna i denna lag. Sådana sjukdomar benämns *anmälningspliktiga sjukdomar* respektive *smittspårningspliktiga sjukdomar*.

De allmänfarliga sjukdomarna och vissa andra smittsamma sjukdomar *ska* anmälas eller bli föremål för smittspårning enligt bestämmelserna i denna lag. Sådana sjukdomar benämns *anmälningspliktiga sjukdomar* respektive *smittspårningspliktiga sjukdomar*.

De allmänfarliga sjukdomarna anges i bilaga 1 och de samhällsfarliga sjukdomarna i bilaga 2 till denna lag.

Beredskap för omfattande smittspridning

11 §

Regionen ansvarar för att det finns beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Regionen ska besluta om en plan för beredskapen (epidemi- och pandemiplan).

Smittskyddsläkaren ansvarar för att upprätta ett förslag till planen.

12 §

Den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap enligt 11 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta om

1. förhållanden av betydelse för beredskapen,

2. en enskild persons ekonomiska förhållanden, eller

3. ett företags affärs- eller driftförhållanden.

3 kap.

Bemyndiganden om vissa undantag

7 a §

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga

	sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen: *1. skyldigheten att söka läkare enligt 1 §,* *2. skyldigheten enligt 1 § att genomgå läkarundersökning och provtagning och skyldigheten för den behandlande läkaren att utföra en sådan läkarundersökning och provtagning och göra en anmälan, och* *3. skyldigheten för den behandlande läkaren att genomföra smittspårning enligt 4 §.*
,	*7 b §* *Regeringen får meddela föreskrifter om följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen:* *1. den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på sjukdomen ska kontakta hälso- och sjukvården på ett annat sätt än genom att söka läkare enligt 1 § första stycket,* *2. det som sägs om läkare i 1 § och behandlande läkare i 4 och 5 §§ ska också gälla viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, och* *3. det som sägs om att uppsöka läkare i 4 § och att låta sig undersökas av läkare i 6 § ska också gälla att ta kontakt med hälso- och sjukvården på ett annat sätt.*
	7 c § *Föreskrifter enligt 7 a och 7 b §§ ska vara tidsbegränsade.*
8 §[3]	
Om det finns skäl att misstänka att någon som anländer till Sverige har smittats av en samhällsfarlig sjukdom, får smittskyddsläkaren besluta att *denne* samt andra personer	Om det finns skäl att misstänka att någon som anländer till Sverige har smittats av en samhällsfarlig sjukdom, får smittskyddsläkaren besluta att *den personen* samt andra

[3] Senaste lydelse 2014:1549.

som anländer med samma transportmedel ska genomgå hälsokontroll på platsen för inresan.

Om det i ett visst geografiskt område *skett* utbrott av en samhällsfarlig sjukdom får Folkhälsomyndigheten besluta att personer som anländer till Sverige från detta område samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå hälsokontroll på platsen för inresan.

Hälsokontroll enligt första och andra styckena får inte vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp.

personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.

Om det *har konstaterats eller finns grundad anledning att anta att det* i ett visst geografiskt område *pågår ett* utbrott av en samhällsfarlig sjukdom får Folkhälsomyndigheten besluta att personer som anländer till Sverige från detta område *eller från ett annat område som står i nära förbindelse med området,* samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.

En hälsokontroll enligt första och andra styckena får inte vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller *någon* annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp.

Smittskyddsläkaren ska verkställa Folkhälsomyndighetens beslut enligt andra stycket.

8 a §

Hälsokontrollen enligt 8 § ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder med anledning av den samhällsfarliga sjukdomen. Kontrollen ska innefatta ett samtal om personens nuvarande fysiska hälsotillstånd. Samtalet ska även innehålla frågor om exponering för smitta och de övriga uppgifter som kan behövas från smittskyddssynpunkt.

Om det finns anledning till det ska personen uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om personen bär på smitta.

Personen ska informeras om vad för slags undersökning och prov som avses och syftet med åtgärderna. Informationen ska dokumenteras.

Om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagning-

en får beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder övervägas.

9 a §

Om det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom i en sådan boendeform som avses i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400) eller i motsvarande boendeform som bedrivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, får smittskyddsläkaren efter anmälan av ansvarig kommun besluta att en person som beviljats en sådan boendeform ska smittskyddsplaceras.

Första stycket gäller under förutsättning att personen

1. bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom, och

2. genom sitt beteende kan befaras utsätta andra boende för omedelbar risk att smittas.

Kommunen ska i samband med anmälan lämna de uppgifter om personen som är av betydelse för prövningen av ärendet.

9 b §

En smittskyddsplacering ska genomföras i personens egen lägenhet inom det särskilda boendet eller i en annan ändamålsenlig bostad.

9 c §

Ett beslut om smittskyddsplacering innebär förbud att lämna den bostad som avses i 9 b § samt förbud att ta emot besök där.

Smittskyddsläkaren får i det enskilda fallet medge undantag från förbudet att ta emot besök.

9 d §

Ett beslut om smittskyddsplacering gäller som längst i tre veckor från det att beslutet fattades.

Smittskyddsläkaren får förlänga ett gällande beslut med upp till tre

	veckor om förutsättningarna i 9 a § fortfarande är uppfyllda.
11 §[4]	
Begär den som på grund av beslut enligt 9 § första stycket *skall* hållas i karantän att beslutet inte längre *skall* gälla är beslutsmyndigheten skyldig att *utan dröjsmål* pröva frågan. Detsamma gäller om någon ansöker om undantag *enligt 9 § andra stycket* från förbud att besöka den som hålls i karantän eller enligt 10 § andra stycket från beslut om avspärrning.	*Om* den som på grund av *ett* beslut *ska* hållas i karantän enligt 9 § första stycket *eller smittskyddsplaceras enligt 9 a § begär* att beslutet inte längre *ska* gälla är beslutsmyndigheten skyldig att pröva frågan *snarast möjligt*. Detsamma gäller om någon ansöker om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt *9 § andra stycket eller har smittskyddsplacerats enligt 9 a § eller ansöker om undantag från beslut om avspärrning enligt 10 § andra stycket.*
Finns inte längre skäl för beslut enligt 9 § första stycket eller 10 § första stycket *skall* beslutsmyndigheten omedelbart häva beslutet.	*Om det* inte längre *finns* skäl för *ett* beslut enligt 9 § första stycket*, 9 a §* eller 10 § första stycket*, ska* beslutsmyndigheten omedelbart häva beslutet.
12 §[5]	
Den som på grund av en samhällsfarlig sjukdom	*En person får inte resa ut ur landet om personen* på grund av en samhällsfarlig sjukdom
1. har isolerats enligt 5 kap. 1 §,	
2. har isolerats tillfälligt enligt 5 kap. 3 §,	
3. *skall* hållas i karantän enligt 9 §, *eller*	3. *ska* hållas i karantän enligt 9 §,
	4. har smittskyddsplacerats enligt 9 a §, eller
4. har förbjudits att lämna avspärrat område enligt beslut om avspärrning enligt 10 §	*5.* har förbjudits att lämna avspärrat område enligt beslut om avspärrning enligt 10 §.
får inte resa ut ur landet. Smittskyddsläkaren *skall* vidta de åtgärder som behövs för att hindra personen från att lämna landet.	Smittskyddsläkaren *ska* vidta de åtgärder som behövs för att hindra personen från att lämna landet.
I andra fall än de som avses i första stycket får den som bär på en samhällsfarlig sjukdom inte vägras att lämna landet. Han eller hon *skall* dock i god tid före avresan meddela den smittskyddsläkare som under-	I andra fall än de som avses i första stycket får den som bär på en samhällsfarlig sjukdom inte vägras att lämna landet. Han eller hon *ska* dock i god tid före avresan meddela den smittskyddsläkare som under-

[4] Senaste lydelse 2004:877.
[5] Senaste lydelse 2006:1571.

rättats om sjukdomsfallet om tidpunkten för avresan och målet för resan. Smittskyddsläkaren *skall* underrätta berörd hälsomyndighet på ankomstorten om avresan och andra omständigheter av betydelse för att förhindra smittspridning.	rättats om sjukdomsfallet om tidpunkten för avresan och målet för resan. Smittskyddsläkaren *ska* underrätta berörd hälsomyndighet på ankomstorten om avresan och andra omständigheter av betydelse för att förhindra smittspridning.
	4 kap.
	Bemyndiganden om vissa undantag
	10 §
	Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen:
	1. skyldigheten att ge individuellt utformade medicinska och praktiska råd enligt 1 §,
	2. skyldigheten att besluta om individuellt utformade förhållningsregler enligt 2 §, och
	3. anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheten i 8 §.
	Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.
	8 kap.
	1 §[6]
Smittskyddsläkarens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol om beslutet gäller	
1. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,	
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,	
3. avslag på begäran om upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,	
4. avslag på begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor i samband med sådan vistelse enligt 5 kap. 18 §,	
5. återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område enligt 5 kap. 18 §,	
6. karantän enligt 3 kap. 9 §,	
	7. smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §.

[6] Senaste lydelse 2014:1549.

7. avslag på ansökan om att karantän ska upphöra enligt 3 kap. 11 §, eller	*8.* avslag på ansökan om att karantän *eller smittskyddsplacering* ska upphöra enligt 3 kap. 11 §, eller
8. avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 11 §.	*9.* avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän *eller som har smittskyddsplacerats* enligt 3 kap. 11 §.

Chefsöverläkares beslut enligt 5 kap. 16 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detsamma gäller beslut enligt 5 kap. 11 § i fråga om den som isolerats enligt 5 kap. 1 §.

Folkhälsomyndighetens beslut att avslå en ansökan om undantag från beslut enligt 3 kap. 10 § om avspärrning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Andra beslut av smittskyddsläkare, chefsöverläkare eller Folkhälsomyndigheten enligt denna lag får inte överklagas.

2 §[7]

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten i andra mål än sådana som avser

1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. isolering enligt 5 kap. 1 §,
3. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
6. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,

	7. smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §,
7. undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, eller	*8.* undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, eller
8. upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 §.	*9.* upphörande av karantän *eller smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 §.

5 §[8]

Förvaltningsrätten *skall* inom en vecka från den dag då ansökan eller överklagandet kom in till domstolen ta upp till avgörande mål om	Förvaltningsrätten *ska* inom en vecka från den dag då ansökan eller överklagandet kom in till domstolen ta upp *följande mål* till avgörande*, nämligen* mål om

1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,
3. isolering enligt 5 kap. 1 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §, eller

6. undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 9 §.	6. undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän

[7] Senaste lydelse 2004:877.
[8] Senaste lydelse 2009:840.

enligt 3 kap. 9 § *eller har smittskyddsplacerats enligt 3 kap. 9 a §*.

Förvaltningsrätten får dock förlänga tidsfristen enligt första stycket om det finns särskilda skäl.

Ett mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § *vari* beslutet underställts förvaltningsrätten *skall* tas upp till avgörande snarast och senast fyra dagar från den dag underställningen skedde. Om beslutet om tillfällig isolering inte är verkställt när det underställs, *skall* målet tas upp till avgörande inom fyra dagar från den dag beslutet verkställdes.

Mål om karantän enligt 3 kap. 9 §, mål om undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § samt mål om upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 § *skall* förvaltningsrätten ta upp till avgörande senast inom fyra dagar från det överklagandet kom in.

Ett mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § *där* beslutet underställts förvaltningsrätten *ska* tas upp till avgörande snarast och senast fyra dagar från den dag underställningen skedde. Om beslutet om tillfällig isolering inte är verkställt när det underställs, *ska* målet tas upp till avgörande inom fyra dagar från den dag beslutet verkställdes.

Mål om karantän enligt 3 kap. 9 §, *mål om smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §,* mål om undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § samt mål om upphörande av karantän eller *smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 § *ska* förvaltningsrätten ta upp till avgörande senast inom fyra dagar från det *att* överklagandet kom in.

I mål om isolering enligt 5 kap. 1 §, tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § och fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 § får förvaltningsrätten fatta beslut i målet i avvaktan på att målet slutligt avgörs.

9 §[9]

Offentligt biträde *skall* förordnas för den som åtgärden avser i mål i allmän förvaltningsdomstol om

1. isolering enligt 5 kap. 1 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
4. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
5. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,
6. beslut att inte medge undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, eller
7. upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 §.

Offentligt biträde *ska* förordnas för den som åtgärden avser i mål i allmän förvaltningsdomstol om

1. isolering enligt 5 kap. 1 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
4. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
5. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,
6. *smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §*,
7. beslut att inte medge undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § eller,
8. upphörande av karantän *eller smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 §.

[9] Senaste lydelse 2004:877.

Offentligt biträde *skall* dock inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.	Offentligt biträde *ska* dock inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

12 §[10]

Polismyndigheten ska lämna biträde *på begäran* av smittskyddsläkaren för att	Polismyndigheten ska *på begäran* lämna smittskyddsläkaren *hjälp med* att

1. genomföra tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. föra den som ska isoleras enligt 5 kap. 1 § eller isoleras tillfälligt enligt 5 kap. 3 § till vårdinrättningen,
3. återföra den som har avvikit från en vårdinrättning, där han eller hon enligt beslut ska vara tillfälligt isolerad eller isolerad, eller den som inte har återvänt till vårdinrättningen sedan hans eller hennes tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område har gått ut eller återkallats,
4. genomföra hälsokontroll vid inresa enligt 3 kap. 8 § och då upprätthålla ordningen

5. föra den som ska hållas i karantän enligt 3 kap. 9 § till vårdinrättning eller annan plats där karantänsvistelsen ska äga rum, *eller*	5. föra den som ska hållas i karantän enligt 3 kap. 9 § till *en* vårdinrättning eller *en* annan plats där karantänsvistelsen ska äga rum,
6. återföra den som olovligen har avvikit från vårdinrättning eller annan plats för karantänsvistelsen till denna plats.	6. återföra den som olovligen har avvikit från *en* vårdinrättning eller *en* annan plats för karantänsvistelsen till denna plats,
	7. föra den som ska smittskyddsplaceras enligt 3 kap. 9 a § till den plats där smittskyddsplaceringen ska genomföras, eller
	8. återföra den som olovligen har avvikit från den plats där smittskyddsplaceringen ska genomföras till denna plats.
Polismyndigheten ska lämna *biträde på begäran av* Folkhälsomyndigheten med att spärra av områden enligt 3 kap. 10 § och att upprätthålla dessa avspärrningar.	Polismyndigheten ska *på begäran* lämna Folkhälsomyndigheten *hjälp* med att spärra av områden enligt 3 kap. 10 § och att upprätthålla dessa avspärrningar.

9 kap.

6 §

Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet enligt denna lag, om det vid en fredstida kris som har betydande inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd finns behov av samordnade nationella åtgärder eller ur ett nationellt perspektiv av andra särskilda insatser inom smittskyddet.

[10] Senaste lydelse 2014:1549.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2027.

2.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 38 kap. 7 och 9 §§ och 44 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
38 kap.	
7 §[14]	
Sekretess gäller hos kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262)	Sekretess gäller hos *1.* kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262)*, och* *2. regioner i verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen (2004:168).* *Sekretess enligt första stycket gäller*

1. för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och

2. för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i 1 för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

9 §[15]	
Den tystnadsplikt som följer av 2 och 6 §§, 7 § *första* stycket 2 och 8 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.	Den tystnadsplikt som följer av 2 och 6 §§, 7 § *andra* stycket 2 och 8 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

[14] Senaste lydelse 2019:937.
[15] Senaste lydelse 2018:1919.

44 kap.

5 §[16]

Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,

2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,

3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),

4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,

5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,

6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter,

7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser, *och*	7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser,
8. av 14 § lagen (2026:837) om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, när det är fråga om uppgift om förhållanden av betydelse för att hantera fredstida krissituationer.	8. av 14 § lagen (2026:837) om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, när det är fråga om uppgift om förhållanden av betydelse för att hantera fredstida krissituationer*, och*
	9. av 1 kap. 12 § 1 smittskyddslagen (2004:168).

Denna lag träder i kraft den 1 april 2027.

[16] Senaste lydelse 2026:838.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 2 september 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över smittskyddslagen (2004:168) och analysera behovet av nya bestämmelser inför framtida pandemier (dir. 2021:68). Utredningen, som tog namnet Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier (S 2021:04), överlämnade i september 2023 betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56).

Regeringen beslutade den 29 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av regleringen av smittskydd för att bättre anpassa den till situationer med omfattande smittspridning (dir. 2023:106). Utredningen, som tog namnet Utredningen om stärkt framtida smittskydd (S 2023:08), överlämnade i april 2025 delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48).

En sammanfattning av delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap i nu aktuella delar finns i *bilaga 1* och delbetänkandets lagförslag i nu aktuella delar finns i *bilaga 2*. Delbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga på regeringens webbplats, regeringen.se, och i Socialdepartementet (S2025/00922).

En sammanfattning av betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen i nu aktuella delar finns i *bilaga 4* och betänkandets lagförslag i nu aktuella delar finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissvaren finns tillgängliga på regeringens webbplats, regeringen.se, och i Socialdepartementet (S2023/02669).

I denna lagrådsremiss behandlas förslag om en ny lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder samt ändringar i bl.a. smittskyddslagen och ordningslagen (1993:1617). Lagrådsremissen behandlar även förslaget om införande av en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen.

4 Sjukdomsutbrott och allvarlig smittspridning

4.1 Uttrycken epidemi och pandemi

Ordet epidemi har ingen officiell definition, men betecknar ett sjukdomsutbrott med begränsad utbredning. En *epidemi* kan också beteckna förekomsten av en sjukdom, någon annan hälsorelaterad händelse eller ett beteende som klart överstiger det normalt förväntade. När det gäller sjukdomsutbrott kan dessa orsakas av en mängd olika smittsamma sjukdomar som har olika smittvägar och olika hastighet i smittspridning.

När ett utbrott av en infektionssjukdom får ökad geografisk utbredning och en global spridning klassas utbrottet som en *pandemi*, oavsett om förloppet sker snabbt eller långsamt. En pandemi kan uppstå efter en

naturlig överföring av ett smittämne från djur till människa, dvs. en zoonotisk överföring. Det finns ingen internationellt reglerad definition av uttrycket, men däremot finns flera ramverk att utgå från för att fastställa förekomsten av en pandemi.

Världshälsoorganisationen (WHO) har möjlighet att karaktärisera ett utbrott som en pandemi. Lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa innehåller bestämmelser för genomförande av det internationella hälsoreglementet (IHR 2005), som är ett legalt bindande ramverk för medlemsländerna inom WHO. Sedan den 1 juni 2024 definieras pandemihot på följande sätt enligt IHR 2005:

Hot mot människors hälsa av internationell omfattning som orsakas av en smittsam sjukdom och

1. har, eller löper stor risk att ha, stor geografisk spridning till och inom flera stater, och
2. överskrider, eller löper stor risk att överskrida, hälso- och sjukvårdssystemens insatsförmåga i dessa stater, och
3. orsakar, eller löper stor risk att orsaka, betydande sociala och/eller ekonomiska störningar, inbegripet störningar i internationell trafik och handel, och
4. kräver snabba, rättvisa och förstärkta samordnade internationella åtgärder, med strategier som omfattar hela den offentliga förvaltningen och hela samhället.

4.2 En smittspridning kan vara omfattande eller allvarlig

Med *omfattande smittspridning* beskrivs situationer där smittspridning sker snabbt mellan människor över en begränsad tidsrymd och påverkar ett stort antal människor. En sådan situation innebär en stor utmaning för samhället.

Som framgår i avsnitt 8.2 föreslår regeringen att *allvarlig smittspridning* bör användas i stället för omfattande smittspridning i den nya lagen som föreslås. Med allvarlig smittspridning avses en spridning av en samhällsfarlig sjukdom som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kan kräva sådana åtgärder som den nya lagen ger möjlighet till. En smittspridning kan vara allvarlig oavsett om smittspridningen klassas som en pandemi eller inte. Samhällsspridning innebär att det upptäcks fall utan känd epidemiologisk koppling till utlandet, om smittspridningen kommer därifrån, eller tidigare kända fall om spridningen startar i Sverige.

4.3 Faktorer som påverkar smittspridning

Ett utbrott av en infektionssjukdom kan leda till en situation med allvarlig smittspridning eller utvecklas till en pandemi. Flera faktorer påverkar om smittämnet sprider sig och i vilken utsträckning. De kan t.ex. bero på vilken typ av smittämne det är, hur lätt det smittar och på vilket sätt, hur stor förmåga smittämnet har att orsaka sjukdom, tillgången till vaccin och

läkemedel samt immunitetsläget i befolkningen. En förutsättning för att en allvarlig eller omfattande smittspridning ska kunna uppstå är att smittämnet har hög smittsamhet mellan människor.

En interaktion mellan människor som kan leda till överföring av smittämnen kallas kontakt och även den som eventuellt utsatts för smitta kallas kontakt. Kontakterna kan innebära en risk för spridning av en smittsam sjukdom från en person till en annan. Kontakterna kan ha olika karaktär. Smittvägen och typen av smitta avgör vilka typer av kontakter som innebär en risk för spridning. Kontakterna kan vara direkta med fysisk beröring eller indirekta genom vistelse i samma utrymme. Vid vistelse i samma utrymme spelar faktorer som hur långvarig vistelsen varit och avståndet mellan den smittsamma personen och andra personer roll. För smittämnen som smittar via luften, genom t.ex. andning, tal, hosta eller nysningar, kan smittskyddsåtgärder införas för att förändra beteende, begränsa trängsel och upprätthålla avstånd i syfte att begränsa kontakter som kan innebära risk för smittspridning mellan människor. Om ett smittämne överförs via luften är det en annan typ av kontakt som är riskfylld ur ett smittspridningshänseende än när ett smittämne överförs genom t.ex. en sexuell handling. I och med att smitta via luften inte kräver direkt fysisk kontakt mellan den som bär på smittan och de som utsätts för smittrisk finns det vid den typen av smitta förutsättning för snabb och omfattande spridning.

Innan smittvägen har identifierats är det viktigt att ha en bred inkludering av vilka kontaktvägar som kan vara aktuella för smittspridning och vilka kontakter som kan ha utsatts för smitta. Genom att kartlägga interaktioner mellan människor finns möjligheten att vidta de smittskyddsåtgärder som föreslås i det följande och som kan anses vara proportionerliga och effektiva för att hindra vidare smittspridning.

Smittskyddsåtgärder är i många fall de åtgärder som vidtas för att minska förekomsten av sådana kontakter som kan innebära en risk för spridning av en smittsam sjukdom mellan människor.

För att ett smittämne ska få en omfattande spridning i en population eller globalt krävs även att merparten av befolkningen är mottaglig för infektionen. Immunitet är den viktigaste faktorn som påverkar graden av mottaglighet. Immunitet via vaccination kan, på samma sätt som immunitet från genomgången infektion, bidra till att minska risken för att ett utbrott ska utvecklas till en fullskalig pandemi.

5 Smittskydd och beredskap

5.1 Vad är smittskydd?

Smittskydd är ett samlat arbete för att förhindra spridning av och skydda befolkningen mot effekter av smittsamma sjukdomar. Det omfattar både förebyggande insatser och åtgärder vid ett utbrott av smitta, t.ex. vaccination och smittspårning. Smittskydd syftar till att motverka eller hindra smittspridning mellan människor, mellan djur och från djur till människor.

Denna lagrådsremiss är avgränsad till det smittskyddsarbete som rör spridning av smittsamma sjukdomar mellan människor. I Sverige är smittskyddet reglerat bl.a. i smittskyddslagen (2004:168), men även genom andra lagar.

5.2 Regleringen av smittskydd i Sverige

5.2.1 Smittskyddslagstiftningen

I smittskyddslagen finns bestämmelser om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor. Smittskyddslagen kan sägas ge uttryck för synen att enskilda måste vara beredda att acceptera vissa intrång i sin integritet när det krävs för att skydda andra människor från smitta. Den nuvarande lagen betonar dock, tydligare än äldre smittskyddslagstiftning, att smittskyddsarbetet ska baseras på en humanistisk människosyn och att tyngdpunkten ska ligga på det frivilliga och förebyggande arbetet. Åtgärderna ska vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. När åtgärder rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Smittskyddsåtgärder får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa, vilket ger uttryck för den s.k. proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen är en grundläggande rättsprincip som innebär att åtgärder som vidtas av myndigheter inte får vara mer ingripande än vad som krävs för att uppnå målet med åtgärden. Den är central inom EU-rätten och kommer även till uttryck i svensk rätt i bl.a. förvaltningslagen (2017:900) och regeringsformen. Varje enskild åtgärd ska vara motiverad av kunskap om hur sjukdomar sprids och hur befolkningen påverkas. Åtgärderna varierar således beroende på vilken sjukdom som orsakat ett utbrott och kan även växla beroende på hur den epidemiologiska situationen för sjukdomen ser ut. Åtgärder som den enskilde motsätter sig får endast vidtas om inga andra möjligheter står till buds.

Kompletterande bestämmelser till smittskyddslagen finns i smittskyddsförordningen (2004:255).

5.2.2 Smittskyddslagens systematik och definitioner av sjukdomar

Olika klassificeringar av sjukdomar

Smittskyddslagens systematik skiljer på smittsamma, allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar. Vissa av dessa är också anmälningspliktiga eller smittspårningspliktiga.

Smittsamma sjukdomar

Med smittsamma sjukdomar avses sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som kan innebära ett inte ringa hot mot människors

hälsa (1 kap. 3 § smittskyddslagen). Förkylningssjukdomar och liknande vanligen förekommande sjukdomar omfattas inte. Var och en har ett ansvar att medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar.

Allmänfarliga sjukdomar

Allmänfarliga sjukdomar framgår i bilaga 1 till smittskyddslagen och avser smittsamma sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser. Vidare ska det finnas möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade. Allmänfarliga sjukdomar är alltid anmälningspliktiga och smittspårningspliktiga. Den behandlande läkaren ska besluta om individuellt utformade förhållningsregler för den som bär på eller misstänks bära på en allmänfarlig sjukdom. Under vissa förutsättningar kan tvångsåtgärder vidtas mot personer som är smittade eller misstänkt smittade av en allmänfarlig sjukdom, såsom tvångsundersökning och isolering.

Samhällsfarliga sjukdomar

Samhällsfarliga sjukdomar framgår i bilaga 2 till smittskyddslagen. Det är allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver extraordinära smittskyddsåtgärder. Samtliga bestämmelser som gäller för allmänfarliga sjukdomar gäller också för samhällsfarliga sjukdomar. De extraordinära smittskyddsåtgärderna i smittskyddslagen är däremot enbart förbehållna samhällsfarliga sjukdomar, såsom hälsokontroll vid inresa i Sverige och karantän.

Vilka sjukdomar som är klassificerade som allmänfarliga respektive samhällsfarliga anges, som nämns ovan, i bilaga 1 respektive bilaga 2 till smittskyddslagen. Sjukdomar klassificeras alltså som allmänfarlig eller samhällsfarlig genom en lagändring.

Anmälningspliktiga sjukdomar

Anmälningspliktiga sjukdomar anges i en bilaga till smittskyddsförordningen. Misstänkta eller konstaterade fall av anmälningspliktiga sjukdomar ska anmälas av behandlande läkare, läkare vid laboratorium som utför mikrobiologisk diagnostik, den som är ansvarig för sådant laboratorium och läkare som utför obduktion. Behandlande läkare ska även anmäla annan sjukdom som är eller som misstänks vara smittsam, om sjukdomen har fått en anmärkningsvärd utbredning inom ett område eller uppträder i en elakartad form. Anmälan ska göras till Folkhälsomyndigheten och till regionens smittskyddsläkare.

Smittspårningspliktiga sjukdomar

Smittspårningspliktiga sjukdomar framgår av Folkhälsomyndighetens föreskrifter om smittspårningspliktiga sjukdomar (HSLF-FS 2015:10). För smittspårningspliktiga sjukdomar ska den behandlande läkaren eller annan hälso- och sjukvårdspersonal med särskild kompetens för uppgiften försöka få upplysningar från patienten om vem eller vad som kan ha

överfört smittan och om andra personer kan ha smittats. Patienten är skyldig att lämna de upplysningar han eller hon förmår. Den som ansvarar för smittspårningen ska se till att andra personer som misstänks kan ha smittats underrättas om detta och uppmana den eller dessa att uppsöka läkare.

5.2.3 Den enskilde har en skyddsplikt och informationsplikt

I smittskyddslagen finns bl.a. bestämmelser om skyddsplikt och informationsplikt. Skyddsplikten innebär att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på en smittsam sjukdom har en skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att skydda andra mot smittrisk. Skyddsplikten gäller alla smittsamma sjukdomar enligt smittskyddslagen.

Informationsplikten innebär att den som vet att han eller hon bär på en allmänfarlig sjukdom har en skyldighet att lämna information om smittan till andra människor som han eller hon kommer i sådan kontakt med att det finns en beaktansvärd risk för att smittoöverföring kan uppkomma.

Smittskyddslagen innehåller även andra bestämmelser, t.ex. om kostnadsfrihet för patienten gällande läkemedel, undersökning och vaccinationer samt bestämmelser om tillsyn och överklaganden.

5.3 Det svenska smittskyddets organisation och ansvarsfördelning

Ansvaret för smittskyddet i Sverige är fördelat på nationell, regional och lokal nivå. På nationell nivå ansvarar Folkhälsomyndigheten för samordning och ska ta de initiativ som krävs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd. Myndigheten ska följa och vidareutveckla smittskyddet samt följa och analysera det epidemiologiska läget nationellt och internationellt. Myndigheten är också internationell kontaktpunkt för Världshälsoorganisationen (WHO) och har ett ansvar för att rapportera om den epidemiologiska situationen i Sverige.

På regional nivå ansvarar regionerna för att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas. I varje region ska det finnas en smittskyddsläkare med ett samlat ansvar för smittskyddsarbetet inom regionen. Smittskyddsläkaren ska planera, organisera och leda smittskyddet samt verka för effektivitet, samordning och likformighet. Smittskyddsläkaren har en central position när det gäller beslut och utfärdande av de mer ingripande åtgärder som smittskyddslagen medger, såsom isolering och hälsokontroll vid platsen för inresa.

De behandlande läkare som har det medicinska ansvaret för en patient spelar också en viktig roll i smittskyddet. Den behandlande läkaren ska genomföra undersökning och provtagning samt fatta beslut om förhållningsregler för patienten. Behandlande läkare ska också förhålla sig till regleringen i smittskyddslagen och t.ex. anmäla vissa sjukdomsfall till Folkhälsomyndigheten och den regionala smittskyddsenheten.

Även i kommunala verksamheter som t.ex. särskilda boendeformer och vissa dagverksamheter bedrivs hälso- och sjukvård, varför hälso- och

sjukvårdslagens (2017:30) bestämmelse att hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa (3 kap. 2 §) blir tillämplig. För att förebygga ohälsa ska vården bl.a. vara av god kvalitet med en god hygienisk standard (5 kap. 1 § 1). Detta är avgörande för att vårdgivare så långt som möjligt ska kunna förebygga och motverka vårdrelaterade infektioner.

Socialstyrelsens föreskrifter om basal hygien i vård och omsorg (SOSFS 2015:10) syftar till att hindra smittspridning och gäller för bl.a. verksamheter som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om smittförebyggande åtgärder i vissa verksamheter enligt SoL och LSS (HSLF-FS 2022:44) utgår från Socialstyrelsens bedömning att de aktuella verksamheterna behöver förebygga och förhindra smitta och smittspridning för att kunna säkerställa god kvalitet. Av föreskriften följer att den som bedriver sådan verksamhet ska fastställa rutiner för att förebygga och förhindra smitta och smittspridning i verksamheten (3 §) och att personalen bl.a. ska erbjudas utbildning i att förebygga och förhindra smitta och smittspridning i verksamheten (6 §).

Kommunens ansvar gäller inte hälso- och sjukvård som ges av läkare. Regionen ansvarar för sådan vård och får inte överlåta ansvaret till kommunerna. Regeringen har dock i propositionen Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård (prop. 2025/26:216) föreslagit att kommunen ska få anlita läkare i de verksamheter som avser den kommunala hälso- och sjukvården. Detta innebär att regionen har ansvar som huvudman för behandlande läkares uppgifter enligt smittskyddslagen även på t.ex. äldreboenden, om inte en behandlande läkare har anlitats av kommunen för läkarvården där. Socialtjänsten ska planera sina insatser och samverka med bl.a. regionen vid planeringen av insatser (7 kap. 1 § SoL). Regionen ska planera sin hälso- och sjukvård med utgångspunkt i behovet av vård hos dem som omfattas av regionens ansvar för hälso- och sjukvård, vilket inkluderar dem som mottar insatsen särskilt boende och regionen ska vid planeringen beakta den hälso- och sjukvård som erbjuds av andra vårdgivare (7 kap. 1 § HSL). Regionen ska också särskilt beakta behovet av gemensam planering med kommuner inom regionen för att säkerställa en sammanhängande vårdkedja vid t.ex. händelser som medför ett stort antal sjuka (7 kap. 2 b § HSL).

6 Den svenska hanteringen av covid-19-pandemin

6.1 Covid-19-pandemins utveckling

I slutet av december 2019 rapporterades om ett nytt virus i Kina. Under senare delen av januari 2020 bekräftades fall i flera länder i östra Asien samt enstaka fall i Europa och USA. Den 30 januari 2020 deklarerade Världshälsoorganisationen (WHO) att covid-19 skulle betraktas som ett internationellt hot mot människors hälsa, på engelska Public Health Emergency of International Concern (PHEIC).

I Sverige bekräftades det första fallet av covid-19 den 31 januari 2020. I februari samma år klassificerades covid-19 som en samhällsfarlig sjukdom enligt smittskyddslagen (2004:168). I början av mars började Folkhälsomyndigheten hålla dagliga presskonferenser för att informera om smittspridningen och dess följder. Den 11 mars karaktäriserade WHO covid-19 som en pandemi och samma dag rapporterades det första dödsfallet i Sverige.

Under våren 2020 ökade smittspridningen och även antalet intensivvårdspatienter och dödsfall med covid-19 i Sverige. Folkhälsomyndigheten beslutade om allmänna rekommendationer till enskilda att om möjligt arbeta hemifrån och till arbetsgivare att underlätta sådant arbete. Råd gavs även om handhygien och social distansering. Personer över 70 år rekommenderades att begränsa sina kontakter och Utrikesdepartementet avrådde helt från resor till andra länder. I november samma år meddelade regeringen att avtal tecknats om köp av vaccin och i slutet av december inleddes vaccinationerna i Sverige.

Under 2021 vaccinerades de olika åldersgrupperna i Sverige successivt, men parallellt med detta kvarstod restriktioner och rekommendationer under de vågor av smitta som uppstod. Senare rekommenderades även flertalet påfyllnadsdoser av vaccinet. Smittspridningen pågick fortsatt under 2022, men med färre intensivvårdade patienter och dödsfall.

I april 2022 togs klassificeringen av covid-19 som samhällsfarlig sjukdom bort. WHO bedömde i maj 2023 att covid-19 inte längre uppfyllde villkoren för att för att betraktas som ett internationellt hot mot människor hälsa. Efter detta avslutades det akuta läget och arbetet övergick till att fokusera på hur sjukdomens konsekvenser ska hanteras på lång sikt.

6.2 Regleringen under covid-19-pandemin

Det övergripande målet för Sveriges hantering under covid-19-pandemin var att begränsa smittspridningen för att skydda människors liv och hälsa och för att säkra sjukvårdens kapacitet. Detta gjordes inom många områden. Även om regleringen enligt smittskyddslagen (2004:168) var en viktig del så var den, som det visade sig, inte tillräcklig vid en pandemi. Flera kompletterande regelverk beslutades genom en rad olika regleringar i lag, förordning och föreskrifter. Därutöver gavs även rekommendationer och allmänna råd. Vissa av dessa gäller alltjämt, medan andra var tidsbegränsade.

Ett tillfälligt bemyndigande i smittskyddslagen (bemyndigandelagen) möjliggjorde för regeringen att införa åtgärder för att begränsa smittspridningen (prop. 2019/20:155). Åtgärder som fick vidtas var tillfälliga begränsningar för folksamlingar, nedstängning av köpcentrum, restauranger, gym- och sportanläggningar och bibliotek samt nedstängning eller andra begränsningar i fråga om transporter. Regleringen användes dock inte under tiden den gällde.

Ordningslagen (1993:1617) innehåller bemyndiganden om att regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka

epidemi (2 kap.). Bemyndigandena användes vid införandet av förordningen (2020:114) om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar (förbudsförordningen) och de deltagarbegränsningar som beslutades under pandemin.

Lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen (serveringslagen) innehöll bestämmelser för att undvika trängsel, begränsning av verksamheters öppettider och nedstängning på serveringsställen. Med stöd av serveringslagen beslutade regeringen förordningen (2020:527) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen där Folkhälsomyndigheten bemyndigades att bl.a. föreskriva om begränsningar av serveringsställens öppettider och vilka krav som skulle ställas för att ett vaccinationsbevis skulle godkännas.

Lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (covid-19-lagen) hade karaktären av ramlag och innehöll bemyndiganden som möjliggjorde särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning avseende fler platser och verksamheter än de som omfattades av ordningslagen och serveringslagen. Med stöd av covid-19-lagen kunde det införas särskilda begränsningar för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, platser för fritids- eller kulturverksamhet, handelsplatser, kollektivtrafik och inrikes flygtrafik samt platser för privata sammankomster. Även förbud mot att samlas i ett sällskap av en viss storlek på platser dit allmänheten har tillträde kunde meddelas med stöd av lagen samt förbud mot att vistas på vissa särskilt angivna platser, t.ex. badplatser och parker. Med stöd av covid-19-lagen beslutade regeringen förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (begränsningsförordningen).

Besöksförbud i äldreomsorgen reglerades genom förordningarna (2020:163) och (2020:979) om tillfälligt förbud mot besök i särskilda boendeformer för äldre för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19, som trädde i kraft under 2020.

Lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid ger huvudmän möjlighet att under vissa förutsättningar besluta om tillfällig stängning av en förskoleenhet, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. Lagen är inte tidsbegränsad eller begränsad till covid-19 och gäller alltjämt.

Folkhälsomyndigheten och regionernas smittskyddsläkare lämnade under pandemin rekommendationer gällande åtgärder för att begränsa smittspridningen. Folkhälsomyndigheten beslutade också föreskrifter och allmänna råd om att statliga myndigheter, företag, kommuner, kommunala verksamheter, regioner, föreningar och religiösa samfund utifrån rekommendationer från Folkhälsomyndigheten och smittskyddsläkare skulle säkerställa att de vidtog lämpliga åtgärder för att undvika smittspridning av covid-19.

Det infördes även tillfälliga begränsningar av och villkor för inresor till Sverige med stöd av lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

7 Utgångspunkter för hanteringen av framtida pandemier

7.1 Kraven på vetenskap och beprövad erfarenhet ska inte stå i vägen för att vidta smittskyddsåtgärder

Regeringens bedömning

Hanteringen av en pandemi eller annan allvarlig smittspridning behöver ske samordnat och utgångspunkten bör vara de grundläggande principer som gäller för hanteringen av andra kriser i samhället.

Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet hindrar inte att smittskyddsåtgärder vidtas i en situation då kunskapsläget är ofullständigt.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser kommenterar uttryckligen bedömningen. *Famna* delar bedömningen att hanteringen av en pandemi eller annan omfattande smittspridning behöver ske samordnat och att utgångspunkten bör vara de grundläggande principer som gäller för hanteringen av andra kriser i samhället.

Region Västerbotten anser att det är bra att smittskyddsåtgärder ska kunna vidtas även när kunskapsläget är ofullständigt så länge besluten ligger hos professionen. *Region Kronoberg* instämmer med att krav på vetenskap och beprövad erfarenhet inte hindrar att smittskyddsåtgärder vidtas i en situation då kunskapsläget är ofullständigt, men det är viktigt att åtgärderna alltid grundas på bästa tillgängliga kunskap. Även *Svenska Läkaresällskapet* delar bedömningen att krav på vetenskap och beprövad erfarenhet inte hindrar att smittskyddsåtgärder vidtas i en situation då kunskapsläget är ofullständigt, men saknar en mer allmän diskussion om hur läkarprofessionens autonomi och patientens rättigheter ska värnas i extraordinära lägen.

Skälen för regeringens bedömning

Enhetliga principer för hanteringen av samhällskriser bör fortsatt tillämpas

Utöver påfrestningar inom hälso- och sjukvården och för landets smittskydd, kan en pandemi eller annan omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom komma att påverka hela samhället. Påverkan kan ske i form av sjukdomsfall och ökat vårdbehov liksom genom de åtgärder som vidtas för att hantera smittspridningen. Sådana åtgärder kan innebära inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter och aktualisera etiska

frågeställningar. I en sådan situation aktualiseras således inte bara krisberedskap hos de aktörer som ingår i landets smittskydd utan det krävs även beredskap inom flera andra sektorer i samhället. Åtgärder kan behöva vidtas på en rad områden och kan kräva komplexa överväganden.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att en pandemi eller annan omfattande smittspridning bör hanteras samordnat och utgå från de enhetliga grundläggande principer som gäller för landets krishantering, och inte bara för aktörer inom smittskyddsområdet. Andra åtgärder än smittskyddsåtgärder kan behövas för att t.ex. kompensera för negativa konsekvenser till följd av rekommendationer eller mer tvingande restriktioner. Sådana kompensatoriska åtgärder kan behöva vara synkroniserade med smittskyddsåtgärderna och anpassas efter det epidemiologiska läget. Det är därför nödvändigt att ansvariga aktörer utifrån sina ansvarsområden och befogenheter gör nödvändiga överväganden.

Det svenska krishanteringssystemet bygger på ansvars-, likhets- och närhetsprinciperna. Ansvarsprincipen ställer krav på att en berörd aktör ska handla utifrån sitt ansvarsområde. Likhetsprincipen innebär att verksamheterna ska fungera på liknande sätt under en kris som under normala förhållanden. Närhetsprincipen innebär att de som är närmast berörda och ansvariga ska hantera krisen där den inträffar. Systemet är tänkt att täcka in de olika situationer som kan uppstå under en kris och det är av största vikt att det fungerar vid en krissituation. Krishanteringssystemet behöver användas vid olika typer av kriser och således gäller principerna även vid en kris som uppkommer till följd av en allvarlig smittspridning eller pandemi. Vid en sådan situation är det viktigt att särskilda beredskapsåtgärder och andra skyldigheter som aktörer inom smittskyddet bör åläggas för att hantera en pandemi eller annan allvarlig smittspridning fungerar.

I ansvarsprincipen ingår även krav på att verka proaktivt, samverka med andra och ha beredskap att vidta nödvändiga åtgärder i osäkra situationer. Ett krav på handling ingår således i ansvarsprincipen. Regeringen bedömer dock att det kan finnas anledning att ytterligare förtydliga innebörden av ansvarsprincipen. Regeringen kan få anledning att återkomma kring åtgärder för sådana förtydliganden i det fortsatta arbetet med den nationella pandemiberedskapen.

Proportionalitetsprincipen gäller för alla bedömningar

Enligt 5 § förvaltningslagen (2017:900) måste åtgärder som en myndighet vidtar och som påverkar enskildas intressen bl.a. vara proportionerliga. Det innebär att en åtgärd endast får vidtas om den är ägnad att uppnå det avsedda resultatet, inte går längre än vad som behövs och att nyttan av åtgärden står i rimligt förhållande till de negativa konsekvenserna för den enskilde. Det är viktigt att smittskyddsåtgärder vidtas med respekt för att smittade personer har samma värde och rättigheter som andra samhällsmedlemmar, samt att åtgärderna inte är mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa. Smittskyddsåtgärder ska vara proportionerliga, också när det gäller att avvärja akuta hot mot samhället eller mot människors hälsa. Det måste finnas en rimlig balans mellan fördelarna för det allmänna och de nackdelar som en viss åtgärd innebär för den enskilde. För att hantera en omfattande smitt-

spridning i samhället måste det dock samtidigt finnas ett betydande utrymme att ingripa med åtgärder trots att det sker på bekostnad av andra enskilda intressen.

Vid hanteringen av en allvarlig eller omfattande smittspridning behöver således både kortsiktiga och långsiktiga effekter på liv och hälsa beaktas. Kortsiktiga effekter handlar t.ex. om inträffade sjukdoms- och dödsfall som en direkt följd av smittspridningen. De långsiktiga effekterna är sådant som kan påverka folkhälsan på sikt eller sådant som kan orsakas av de åtgärder som vidtas för att hantera smittspridningen, t.ex. ekonomiska konsekvenser. Det innebär att det är viktigt att alltid göra riskvärderingar och proportionalitetsbedömningar vid olika smittskyddsåtgärder. Sådana överväganden försvåras dock av tidsaspekten och av de många osäkerhetsfaktorer som finns kring utvecklingen av smittspridningen och dess påverkan på samhället. Även åtgärder som vidtas av andra länder kan påverka Sveriges förutsättningar att hantera krisen.

Beroende på kunskapsutveckling, epidemiologiskt läge samt belastning på sjukvård och annan samhällsviktig verksamhet kommer bedömningen av om åtgärderna kan anses vara proportionerliga att påverkas. Det innebär att beslut behöver kunna fattas snabbt och utifrån bästa tillgängliga kunskap, men även att det är nödvändigt med kontinuerliga avvägningar och anpassningar.

Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet hindrar inte åtgärder vid ofullständigt kunskapsläge

Smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen (2004:168) ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet (1 kap. 4 §). Av förarbetena framgår att det måste ges utrymme för att snabbt kunna ta hänsyn till nya medicinska upptäckter samt att behovet av åtgärder inte är samma för samtliga sjukdomar. Därför måste lagen vara utformad så att den så långt som möjligt tar hänsyn till att behovet av åtgärder skiftar beroende på vilken sjukdom det är frågan om och hur den epidemiologiska situationen ser ut (prop. 2003/04:30 s. 84 och 87).

Smittskyddslagens bestämmelse om vetenskap och beprövad erfarenhet har en motsvarighet i 14 § lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa. Enligt den bestämmelsen ska åtgärder till skydd för människors hälsa som vidtas enligt lagen bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Någon enhetlig juridisk definition av vetenskap och beprövad erfarenhet finns inte. På socialtjänstområdet anses vetenskap avse vetenskaplig kunskap som tagits fram med olika forskningsmetoder. Med beprövad erfarenhet avses kunskap som vuxit fram i verksamheten genom att kunskaper från profession och brukare har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning. Att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet innebär att kunskap från vetenskapliga studier ska vara en utgångspunkt när socialtjänsten planerar, genomför och utvärderar sin verksamhet. Om det inom ett visst område saknas vetenskapliga studier eller beprövad erfarenhet, eller om underlaget är begränsat, finns det inte något hinder mot att socialtjänsten ändå bedriver verksamhet inom det området (prop. 2024/25:89 s. 247–250).

Regeringen bedömer att tidigare resonemang kring innebörden av vetenskap och beprövad erfarenhet är fortsatt relevanta och att smittskyddsåtgärder alltid bör grundas på bästa tillgängliga kunskap, som *Region Kronoberg* framför.

Det måste vara möjligt att vidta åtgärder för att begränsa smittspridning även i en situation där kunskapsläget är ofullständigt. Som framgår i avsnitt 7.2 bedömer regeringen att nästa pandemi sannolikt kommer att orsakas av ett nytt eller påtagligt förändrat virus. I en sådan situation kan kunskapen om smittämnet och dess egenskaper initialt vara ofullständig. Åtgärder för att motverka smittspridning kan då i stället bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet av sedan tidigare kända verksamma smittskyddsåtgärder. På så sätt kan åtgärder grundas på bästa tillgängliga kunskap även i ett läge med begränsade kunskaper om en ny eller påtagligt förändrad smitta. En aktör får dock inte vidta en åtgärd som inte kan antas leda till det avsedda resultatet.

Smittskyddslagens bestämmelse om att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet utgör således inte ett hinder för att införa eller vidta smittskyddsåtgärder även när kunskapsläget är ofullständigt.

Läkarprofessionens autonomi och värnandet om patientens rättigheter i extraordinära lägen är viktiga perspektiv som *Svenska Läkaresällskapet* belyser i sitt remissvar. Dessa frågor hanteras dock inte inom ramen för denna lagrådsremiss.

7.2 Risken för framtida pandemier skapar behov av författningsberedskap

Regeringens bedömning

Nästa pandemi kommer sannolikt att orsakas av ett nytt virus mot vilket immunitet saknas hos stora delar av jordens befolkning.

Det finns behov av författningsberedskap för att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning oavsett smittämne.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har bedömt att nästa pandemi sannolikt kommer att orsakas av ett nytt luftvägsvirus mot vilket immunitet saknas hos stora delar av jordens befolkning. Utredningen bedömer vidare att den typ av omfattande smittspridning som utredningen fokuserar på framför allt kan orsakas av ett luftvägsvirus. Utredningen har även lämnat förslag som syftar till att stärka författningsberedskapen.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över bedömningen i denna del. *Smittskyddsläkarföreningen*, *Folkhälsomyndigheten* och några

regioner, däribland *Region Örebro län* och *Västra Götalandsregionen* betonar att även andra smittvägar och smittämnen inte kan uteslutas som orsak till omfattande smittspridning eller en pandemi. Remissinstanserna betonar risken att en omfattande smittspridning även kan orsakas av en antagonistisk händelse.

Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (SFSF) är i huvudsak positiv till de övergripande intentionerna att förbättra författningsberedskapen. Folkhälsomyndigheten framhåller vidare att icke-medicinska åtgärder kan ha stor vikt för balans mellan risk och nytta, inte minst vid frivilliga åtgärder som över lag kan innebära en lägre risk.

Skälen för regeringens bedömning

Risken för framtida pandemier

I allmänhet finns en större benägenhet för mutationer bland virus än hos exempelvis bakterier, vilket försvårar riktad behandling och ökar riskerna för spridning mellan djur och människa. Det saknas också effektiv behandling mot de flesta virus, medan antibiotika finns för behandling av bakteriella infektioner. Vaccination är den mest effektiva åtgärden mot virussjukdomar, men om ett smittutbrott orsakas av ett tidigare okänt virus får det antas att det saknas vaccin mot en sådan sjukdom.

Världshälsoorganisationen (WHO) har publicerat ett ramverk för forskning inom epidemi- och pandemiberedskap och där listat prioriterade smittämnen, s.k. patogener, som bedöms ha förmåga att orsaka pandemier (Pathogens Prioritization, A scientific framework for epidemic and pandemic research preparedness, 2024). Huvuddelen av de listade smittämnena är virus, men där förekommer även några bakterier. I dagsläget saknas både vaccin och virusläkemedel mot flera av de smittämnen som listas i ramverket. Det förekommer fler virus med hög smittsamhet än bakterier eller exempelvis svampar.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att nästa pandemi sannolikt kommer att orsakas av ett nytt virus. Ett sådant virus kan vara ett tidigare helt okänt virus, ett känt djurvirus som nyligen överförts till människa, eller ett känt humant virus som påtagligt har förändrats.

Även om sannolikheten är stor att det handlar om ett virus som infekterar via luftvägarna och slemhinna i anslutning till luftvägarna, är det viktigt att regleringen utformas så generiskt som möjligt och kan tillämpas vid olika typer av smittspridning. Det går inte att utesluta möjligheten att ett annat smittämne än ett virus kan orsaka en framtida pandemi, genom naturlig eller antagonistisk spridning. Bestämmelser i smittskyddslagen (2004:168) som syftar till att minska risken för smittspridning gäller oavsett smittämne. Som framgår i det följande kommer författningsberedskapen som nu föreslås att vara tillämpbar oavsett smittämne, typ av spridning och ursprung till spridningen.

Behov av beredskap för icke-medicinska smittskyddsåtgärder

Principerna bakom icke-medicinska åtgärder grundas på kunskap om infektionssjukdomars epidemiologi och biologi, vilken visar att smittspridning mellan människor kan förhindras om smittvägen blockeras. Icke-medicinska åtgärder inkluderar åtgärder som kan användas i syfte att

förebygga eller minska smittspridningen under ett utbrott av en infektionssjukdom. Vaccin och specifika antimikrobiella läkemedel utgör i stället medicinska åtgärder som kan används för att förebygga, lindra eller bota infektioner.

Icke-medicinska och medicinska åtgärder kompletterar varandra. De senare kan dock i vissa fall saknas, särskilt under de tidiga stadierna av en allvarlig smittspridning, epidemi eller pandemi med ett nytt virus.

Syftet med icke-medicinska åtgärder är framför allt att minska kontakter som kan innebära risk för smittspridning mellan människor. För luftburna smittor kan åtgärder för att bl.a. förändra människors beteende, begränsa trängsel och upprätthålla avstånd minska exponeringen för ett smittämne som har utsöndrats från infekterade personer, t.ex. genom andning, tal, hosta eller nysningar. För smittämnen som smittar på andra sätt syftar de icke-medicinska åtgärderna till att minska exponeringen för ett smittämne genom att undvika andra typer av kontakt med infekterade personer eller ytor.

De icke-medicinska åtgärderna kan variera i hur långtgående de är. De mest långtgående åtgärderna beskrivs som nedstängning av samhället (på engelska kallat lockdown). Det kan inkludera bl.a. olika varianter av utegångsförbud samt stängningar av skolor, arbetsplatser och platser där allmänheten träffas. Mindre ingripande åtgärder kan innefatta begränsningar av folksamlingar genom t.ex. deltagarbegränsningar.

Icke-medicinska åtgärder inkluderar även individinriktade åtgärder som testning, smittspårning, isolering och in- och utresekontroll samt användande av handdesinfektion och munskydd. Kommunikation och information om hur man kan undvika att bli smittad respektive smitta andra kan också ses som icke-medicinska åtgärder.

I WHO:s och den europeiska smittskyddsmyndighetens (ECDC) riktlinjer för icke-medicinska åtgärder lyfts etiska aspekter av sådana åtgärder och vikten av att beakta även andra följder som åtgärderna kan ha. Åtgärderna kan t.ex. ha en negativ inverkan på samhällsekonomin när möjligheten att bedriva näringsverksamhet begränsas. De kan även ha negativa effekter på folkhälsan när människor under en längre tid isoleras eller på andra sätt begränsas i sin vardag. Åtgärderna kan också innebära inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter. Varje införande av en åtgärd bör därför som framgår i avsnitt 8.5 föregås av en proportionalitetsbedömning och en analys av åtgärdens konsekvenser.

Regeringen bedömer mot bakgrund av ovanstående att det vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning bör finnas en författningsberedskap för att vidta icke-medicinska smittskyddsåtgärder.

8 Stärkt beredskap genom en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning

8.1 Det finns behov att reglera smittskyddsåtgärder vid allvarlig smittspridning genom en ny lag

Regeringens förslag

Det ska införas en lag om särskilda begränsningar för att förhindra allvarlig smittspridning som ska gälla utöver smittskyddslagen och ordningslagen. Det ska i smittskyddslagen tas in en upplysningsbestämmelse som anger att det i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder mot allvarlig spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Regeringens bedömning

Förslagen bör utformas utifrån regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har föreslagit att lagen ska heta lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har ingenting att invända mot förslaget, däribland *Socialstyrelsen*, *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)*, *Funktionsrätt Sverige*, *Justitiekanslern*, *Länsstyrelsen i Värmlands län* och *Visita*. Även flera regioner, bl.a. *Regionerna Västerbotten* och *Värmland* samt flera kommuner, bl.a. *Tierps* och *Göteborgs kommuner*, är positiva. De som tillstyrker den nya lagen framför bl.a. att lagen skapar en bättre förutsägbarhet genom att en ändamålsenlig lagstiftning finns på plats innan eventuella framtida pandemier bryter ut.

Företagarna ser med viss oro på att den föreslagna lagen baseras på de lagregleringar som gällde under covid-19-pandemin då dylika synnerligen ingripande lagregleringar bör grundas i principer snarare än erfarenheter från en viss smittspridning. De var vid den aktuella tiden kritiska till de åtgärder som möjliggjordes och ansåg att restriktioner förlängdes alltför länge utan tillräcklig grund.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Risken för framtida pandemier

Regeringen bedömer att risken för att en pandemi uppstår igen är stor. Nya hälsohot av känt eller okänt ursprung har uppstått återkommande genom historien. Därutöver finns även risk att ett smittämne sprids avsiktligt av en antagonistisk aktör på ett sätt som kan leda till ett behov av smittskyddsåtgärder i samhället. Det är därför av största vikt att ta vara på lärdomarna från covid-19-pandemin och ta ett samlat grepp om frågorna för att säkerställa beredskap och rusta det civila försvaret för framtida hälsohot.

Beredskapen mot hälsohot har stärkts både internationellt och i Sverige

För att hantera allvarlig smittspridning krävs en fungerande reglering av smittskyddets beredskap. En stark och ändamålsenlig pandemiberedskap ger möjlighet att i första hand skydda människors liv och hälsa, men kan också innebära stora ekonomiska besparingar och andra vinster i samhället. Arbete med att stärka pandemiberedskapen har därför inletts i efterdyningarna av covid-19-pandemin.

För att stärka det internationella regelverket för beredskap inför pandemier och andra hälsohot har inom Världshälsoorganisationen (WHO) förhandlats fram ett globalt pandemifördrag. Förhandlingar pågår fortsatt av vissa delar av fördraget och dessa väntas färdigställas under 2026. Syftet med pandemifördraget är att stärka förebyggandet och hanteringen av samt beredskapen inför framtida pandemihot.

Den europeiska beredskapsunionsstrategin presenterades 2025 och stakar ut hur den Europeiska unionens (EU) beredskap ska stärkas. Utöver detta har EU genomfört omfattande reformer inom ramen för den europeiska hälsounionen, bl.a. vad gäller EU:s kapacitet för övervakning, riskbedömning, tidig varning och gemensamma insatser. Den europeiska smittskyddsmyndigheten (ECDC) har fått ett utökat mandat, inklusive ett nätverk av referenslaboratorier och en arbetsgrupp för snabba insatser. Även den europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) har stärkts genom en ny förordning vad gäller krisberedskap och snabbgodkännande av läkemedel. Flertalet initiativ på EU-nivå har bidragit till att förbättra hälsoberedskapen, bl.a. instiftandet av Generaldirektoratet för beredskap och insatser vid hälsokriser (Health Emergency Preparedness and Response Authority, HERA), som samordnar upphandling och lagring av medicinska motåtgärder, samt även arbetet med EU:s civilskyddsmekanism (European Civil Protection Mechanism, UCPM) som koordinerar det europeiska samarbetet kring krisberedskap vid större olyckor och katastrofer. Sammantaget har EU under åren efter covid-19-pandemin byggt upp ett mer robust och samordnat ramverk för att hantera hälsohot.

Sedan Sverige blev medlem i Nato pågår även arbete kring Natos civila beredskapsarbete som syftar till att stärka alliansens resiliens, dvs. förmågan att kunna motstå och återhämta sig från större störningar och kriser. Ett av de områden som ses som särskilt viktiga för att stärka den civila motståndskraften är hantering av stora masskadeutfall och hälsokriser. Den civila beredskapen är således en central pelare för Natomedlemmarnas resiliens och avgörande för den kollektiva försvarsförmågan.

Även nationellt har beredskapen mot hälsohot stärkts. Den 1 januari 2026 förtydligades i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) kommuners och regioners skyldigheter att erbjuda vård och hjälpa varandra under fredstida krissituationer, höjd beredskap och katastroftillstånd (16 a kap.). Från och med den 1 januari 2027 införs även en skyldighet för kommuner och regioner att lagerhålla sjukvårdsprodukter (8 kap. 10 § och 12 kap. 7 §).

Regeringen har även nyligen beslutat lagrådsremissen Kommuners och regioners grundläggande beredskap. Där föreslås i en ny lag nya och skärpta krav på kommuners och regioners beredskapsåtgärder, se vidare avsnitt 10.4.1.

I december 2024 beslutade riksdagen en första gång om att anta propositionen Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34). Eftersom förslaget gäller grundlagsändringar krävs att riksdagen röstar lika två gånger om förslaget och att det hålls ett riksdagsval mellan omröstningarna. Riksdagen sa ja till att anta förslaget som vilande. Där framgår vad gäller hälso- och sjukvården i det civila försvaret att regeringen bedömt att det bl.a. finns behov av att stärka hälso- och sjukvårdens vårdkapacitet samt förtydliga hur vård ska prioriteras under höjd beredskap och ytterst krig.

I november 2025 beslutade riksdagen även att som vilande anta regeringens förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningens huvudbestämmelser i propositionen Stärkt konstitutionell beredskap (prop. 2024/25:155). Förslagen syftar till att stärka den konstitutionella beredskapen och säkerställa att Sverige kan styras på ett demokratiskt, effektivt och rättsenligt sätt även i krig och andra svåra kriser. Ett andra beslut kan fattas av riksdagen efter att det har hållits val till riksdagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Behov av reglering som möjliggör andra smittskyddsåtgärder än i dag

De åtgärder som möjliggjordes enligt lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen (serveringslagen) och lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (covid-19-lagen) handlade främst om reglering av platser dit allmänheten hade tillträde. Ansvarig för att vidta åtgärder var t.ex. den som anordnade en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller den som drev ett serveringsställe eller en handelsplats. Lagarna var tidsbegränsade. Det innebär att det för närvarande saknas lagstiftning som möjliggör att liknande smittskyddsåtgärder kan vidtas vid ett nytt hälsohot.

Det finns vetenskapliga bevis för att kombinationer av icke-medicinska åtgärder påtagligt kan minska smittspridning av influensavirus och det virus som orsakade covid-19. Gällande effekten av enskilda icke-medicinska smittskyddsåtgärder finns dock metodologiska utmaningar med att vetenskapligt klarlägga och kvantifiera effekten. Särskilt inledningsvis vid en nyuppkommen smittspridning kan kunskapen om smittämnet vara ofullständig. Avsaknad av vetenskapliga bevis för att en åtgärd har effekt bör därför inte tolkas som att det är visat att åtgärden är verkningslös eller hindra att en reglering införs som möjliggör åtgärden (jfr avsnitt 7.2).

De viktigaste faktorerna avseende smittrisk för de smittämnen som sprids via luften torde vara avstånd, tid för exponering och huruvida aktiviteten pågår inomhus eller utomhus. För smittämnen som sprids på andra sätt finns andra viktiga faktorer att ta hänsyn till, såsom desinfektion av händer och ytor samt användande av skyddsutrustning. För att säkerställa att sådana icke-medicinska smittskyddsåtgärder, under vissa förutsättningar, kan vidtas även vid framtida pandemier eller annan allvarlig smittspridning bedömer regeringen att det finns ett behov av en ny reglering. Regleringen bör vara av undantagskaraktär.

Lagstiftningen bör ta avstamp i serveringslagens och covid-19-lagens utformning

Utgångspunkten för regleringen under covid-19-pandemin var det som beskrevs som särskilda risker för spridning av covid-19 när många människor samlades under lång tid på en begränsad yta. Den gemensamma nämnaren för de miljöer som reglerades var att det där förekom sådana risker, även om det i förarbetena uttrycktes på något olika sätt avseende de olika miljöerna. I propositionen till covid-19-lagen anges några generella utgångspunkter, bl.a. att smittspridning av covid-19 uppstår när människor kommer i fysisk kontakt med varandra, att verksamheter som äger rum inomhus typiskt sett är mer riskfyllda än verksamheter utomhus och att det har betydelse under hur lång tid som människor uppehåller sig i närheten av varandra (prop. 2020/21:79 s. 18 och 19).

Under covid-19-pandemin vidtogs åtgärder genom en rad olika regleringar i lag, förordning och föreskrifter, vilka syftade till att förhindra spridning av covid-19 på serveringsställen respektive innehöll bemyndiganden som möjliggjorde särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning, se avsnitt 6.2. Det som gällde för covid-19 är i flera avseenden generaliserbart även för de sjukdomar som bedöms utgöra de främsta framtida pandemihoten. Den nya regleringen bör därför utgå från serveringslagen och covid-19-lagen avseende vilka miljöer som regleras och regleringens struktur. Vissa justeringar i utgångspunkterna för lagstiftningen bedöms dock vara påkallade. Genom de justeringar som föreslås göras i den nya lagen jämfört med serveringslagen och covid-19-lagen bedömer regeringen att det, trots den oro som *Företagarna* uttrycker, finns grund för att basera den föreslagna lagen på de lagregleringar som gällde under covid-19-pandemin.

Företeelser som ryms inom samma områden och uttryck kan vara sinsemellan olika utifrån risken för smittspridning. Detta gäller inte minst allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. En ny reglering bör beakta detta på ett tydligare sätt än den tillfälliga lagstiftningen under pandemin. Möjligheten att meddela föreskrifter om smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar bör därför delas upp.

Förenklingar och enhetlighet bör eftersträvas i den nya lagstiftningen. Serveringsställen bör därför inte regleras i en egen lag. Tillsynsansvaret bör heller inte vara uppdelat. En folksamling på platser dit allmänheten har tillträde kan utgöra en allmän sammankomst och omfattas då av regelverket för sådana sammankomster. Covid-19-lagens bemyndigande till regeringen att föreskriva om förbud mot att samlas i ett sällskap av en viss

storlek på platser dit allmänheten har tillträde bör därför inte införas i den nya lagen.

Grundläggande fri- och rättigheter sätter ramarna

Smittskyddsåtgärder som syftar till att minska kontakter som kan innebära risk för smittspridning mellan människor innebär i regel begränsningar i enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad mötes- och demonstrationsfrihet. Mötesfrihet innebär frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk. Demonstrationsfrihet innebär frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats. Mötes- och demonstrationsfriheten får begränsas för att motverka farsot. En sådan begränsning får göras genom lag eller, efter bemyndigande i lag, annan författning. Begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 20, 21 och 24 §§). Regeringsformen anger att vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 §). Rätten till egendom skyddas också genom Europakonventionen. Varje fysisk eller juridisk person ska ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Dessa bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse (artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till konventionen). I regeringsformen finns också en bestämmelse om näringsfrihet. Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag (2 kap. 17 §). Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Ingen svensk medborgare får hindras att resa in i riket. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. Rörelsefriheten får under vissa förutsättningar begränsas genom lag (2 kap. 20 och 21 §§). Den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning behöver utformas utifrån regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter. Även förhållandet till EU-rätten behöver beaktas. Kraven i regeringsformen och Europakonventionen kommer att behöva beaktas även vid utformningen av föreskrifter som meddelas med stöd av de bemyndiganden som föreslås. I det arbetet kan också EU-rättsliga regler behöva beaktas (se avsnitt 8.7).

Smittskyddsåtgärder innebär begränsningar inte minst i fråga om demonstrations- och mötesfriheten. Vilka överväganden som behöver göras vid begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna bör få ett större genomslag i utformningen av lagstiftningen än vad som var fallet i den tillfälliga lagstiftningen under pandemin.

I det följande lämnar regeringen utifrån ovan angivna utgångspunkter närmare förslag på utformningen av lagstiftningen.

En ny lag stärker beredskapen och regleringen är av beredskapskaraktär

Regeringen har övervägt olika alternativ till reglering som möjliggör andra smittskyddsåtgärder än nuvarande lagstiftning. Det bedöms till att börja med inte lämpligt att regleringen tas in i ordningslagen, eftersom den lagens huvudsakliga syfte är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet och inte att motverka spridning av smittsamma sjukdomar.

En annan tänkbar lösning är att föra in regleringen i smittskyddslagen (2004:168), på liknande sätt som gjordes med de tillfälliga bemyndigandena under covid-19-pandemins inledning (prop. 2019/20:155, bet. 2019/20:SoU20, rskr. 2019/20:214). Den nya regleringen kommer dock att skilja sig från smittskyddslagen i flera avseenden. Exempelvis riktas den nya lagen i första hand till verksamheter, sammankomster och tillställningar, medan smittskyddslagen huvudsakligen är individinriktad.

Åtgärderna utifrån en reglering som avser att t.ex. motverka trängsel kan behöva riktas till olika verksamhetsutövare och näringsidkare som redan omfattas av sektorsspecifik lagstiftning. Att ta in regleringen i sådan sektorslagstiftning skulle dock riskera att göra smittskyddslagstiftningen svår att överblicka.

Regleringen kan vidare innebära betydande ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter och även i övrigt få stor betydelse för privatpersoner, civilsamhälle, företag och offentligt drivna institutioner. Den behöver därför kringgärdas av särskilda rättssäkerhetsgarantier.

Mot bakgrund av ovanstående skäl bedömer regeringen att regleringen bör tas in i en särskild lag. Genom en särskild lag kan det även tydliggöras att det är fråga om en reglering av beredskapskaraktär som enbart tillämpas i undantagsfall.

Den nya lagen bör komplettera smittskyddslagen

Smittskyddslagen är den reglering som i första hand ska tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar. En lag som möjliggör ytterligare smittskyddsåtgärder bör därför utgöra ett komplement till och gälla utöver de smittskyddsåtgärder som redan finns i smittskyddslagen. Smittskyddslagens åtgärder tar främst sikte på att individer med misstänkt eller bekräftad smitta inte ska smitta andra. En kompletterande lag kan lämpligen ge möjlighet till åtgärder som på ett mer övergripande plan avser att minska risken för smittspridning.

För att förtydliga att den nya lagen införs som ett komplement bör det tas in en upplysningsbestämmelse i smittskyddslagen som anger att det i den föreslagna lagen finns ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder mot allvarlig spridning av en samhällsfarlig sjukdom. I avsnitt 10.1 föreslås även att smittskyddslagens definition av samhällsfarliga sjukdomar

utvidgas så att definitionen inkluderar att sjukdomen kan kräva åtgärder enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

Förfarandet bör präglas av den snabbhet som situationen kräver

Den reglering som föreslås i följande avsnitt bör kunna användas i brådskande situationer. Upptäcks ett fall av en samhällsfarlig sjukdom i Sverige eller om det sker ett utbrott i någon annan del av världen och bedömningen görs att den samhällsfarliga sjukdomen också kan få en allvarlig eller omfattande spridning i Sverige, kan situationen vara sådan att regeringen snabbt behöver föreskriva om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Detsamma gäller om en allmänfarlig sjukdom utvecklas så att den utgör en större fara än tidigare eller att en hittills okänd sjukdom visar sig utgöra ett tillräckligt allvarligt hot. Förslaget innebär därför att regeringen kan föreskriva att bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan tillämpas på en viss sjukdom som i dag är klassificerad som en samhällsfarlig sjukdom enligt smittskyddslagen, men även på en viss sjukdom som regeringen genom det s.k. snabbförfarandet i 9 kap. 2 § smittskyddslagen har föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen ska tillämpas på. Enligt denna bestämmelse får regeringen om riksdagens beslut om ändring i bilaga 1 eller bilaga 2 inte kan avvaktas under vissa förutsättningar föreskriva att bestämmelserna om allmänfarliga sjukdomar eller samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer på en viss smittsam sjukdom som förekommer eller inom kort kan förekomma här i landet. Det finns inte något hinder att föreskrifter enligt 9 kap. 2 § och föreskrifter som aktiverar bestämmelserna i den föreslagna lagen för en viss sjukdom beslutas samtidigt, förutsatt att kraven för att besluta om respektive föreskrifter är uppfyllda.

Dock finns det ett behov av beredning trots det snabba förfarandet. Beredningss- och beslutsprocesser bör endast avvika från gängse ordning och rutiner om det verkligen behövs. Det är nödvändigt att i varje enskilt fall bedöma hur brådskande ärendet är och att regeringen ser till att vidta åtgärder för att göra så små avsteg som möjligt från normal beredning.

I syfte att ge regeringen underlag för ovanstående bedömningar ligger det i sakens natur att en aktivering av bestämmelser i den föreslagna lagen sker efter en nära dialog med berörda myndigheter. Ett underlag bör beredas genom ett skriftligt eller muntligt remissförfarande med relevanta aktörer. Avsteg från gängse beredningsrutiner kan kompenseras genom t.ex. informationsinsatser i enlighet med förslaget om att Folkhälsomyndigheten bör få ansvar för att informera allmänheten om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (se avsnitt 8.13).

God författningsberedskap för att upprätthålla skyddet för grundläggande fri- och rättigheter

God författningsberedskap bör vara utgångspunkten för svensk krishantering. Att riksdagen och regeringen i förväg har beslutat de föreskrifter som kan behövas genom sedvanligt lagstiftningsarbete ger bäst förutsättningar för verkningsfulla och rättssäkra regler (prop. 2024/25:155 s. 59–61).

Regeringen bedömer att en god författningsberedskap kan bidra till att undvika att ny lagstiftning måste tas fram under tidspress vid händelse av

allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Genom att den lagstiftning som nu föreslås är beslutad på förhand säkerställs att det allmänna har de möjligheter som kan behövas så långt det går att förutse.

Genom att regelverket beslutas i förväg bedöms det också finnas bättre förutsättningar att utforma lagstiftningen så att obefogade inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter kan förebyggas på ett mer genomtänkt sätt än när lagstiftning behöver tas fram med kort varsel. Den författningsberedskap som föreslås genom den nya lagen utgör sådan författningsberedskap och innefattar, vid sidan av en rad åtgärder för att hantera smittspridningen, genomtänkta rättssäkerhetsgarantier för användningen av smittskyddsåtgärderna.

8.2 Lagens syfte

Regeringens förslag

Syftet med lagen ska vara att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att syftet med lagen ska avse omfattande smittspridning och att syftet även ska vara att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)* tillstyrker förslaget och välkomnar att lagens syfte och grundläggande principer tydliggörs, såsom proportionalitet, vetenskap och beprövad erfarenhet, respekt för människors lika värde och integritet samt barnets bästa, men understryker att pandemier och andra samhällskriser alltid medför värdekonflikter. Smer menar dock att den föreslagna lagens två syften, att minimera konsekvenserna av en omfattande smittspridning och att skydda enskildas grundläggande fri- och rättigheter, kan komma i konflikt med varandra.

Region Halland menar att det inte på ett entydigt sätt framgår att syftet med den föreslagna lagen är att både begränsa risken för smittspridning såväl som faktisk smittspridning av samhällsfarliga sjukdomar.

Visita framhåller vikten av att lagstiftningens syfte också måste vara att skydda juridiska personers grundläggande fri- och rättigheter.

Skälen för regeringens förslag

Syftet med lagen bör vara att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning

För att stärka smittskyddsberedskapen på ett ändamålsenligt sätt bör regleringen utformas så generiskt som möjligt så att den kan tillämpas vid olika typer av smittspridning. Även om sannolikheten är stor att nästa pandemi orsakas av ett smittämne i form av ett virus som infekterar via luftvägarna och slemhinna i anslutning till luftvägarna, är det viktigt att ha en förutsättningslös hållning när det gäller eventuella scenarier och typ av smittämne.

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt den nya lagen bör syfta till att minska förekomsten av kontakter som innebär risk för smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom mellan människor. Det kan ske genom åtgärder för att bl.a. begränsa trängsel, upprätthålla avstånd och andra åtgärder för att minska exponeringen för ett smittämne genom att kontakt med infekterade personer och ytor undviks. Förekomsten av direkta eller indirekta kontakter där smittspridning kan ske minskar om människor som normalt inte träffas inte kommer samman alls eller träffas på ett sätt som är säkrare ur smittskyddshänseende. En följd av färre kontakter där smittspridning kan ske är det som i Sverige under covid-19-pandemin blev känt som att ”plana ut kurvan”. Om färre personer blir sjuka samtidigt kan undanträngningseffekter undvikas i hälso- och sjukvården och liv därigenom räddas. Vidare kan personalbortfall i samhällsviktig verksamhet hållas på en hanterbar nivå och fler människor kan få tillgång till symtomlindrande behandling. Värdefullt utrymme för att förbereda sjukvården, omsorgen och samhället i övrigt kan skapas, samt tid att få ny kunskap om smittämnet och metoder för att behandla och vaccinera mot sjukdomen. Även om det handlar om utbrott av en sjukdom för vilken det finns beredskap för vaccintillverkning, som för influensa, eller godkända läkemedel, t.ex. antiviral behandling av influensa, kan fördröjningar och bristsituationer uppstå. Om färre personer rör sig i samhället blir t.ex. resor som är nödvändiga för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet, vårdbesök och nödvändiga inköp mindre riskfyllda ur smittskyddssynpunkt.

Som framgår ovan bör åtgärder enligt den nya lagen syfta till att minska smittspridning. Med tanke på att en åtgärd kan vara mycket ingripande bör dock noga hänsyn tas till hur allvarlig en smittspridning är och hur allvarliga konsekvenserna för samhället och individen blir för att åtgärder ska få vidtas. Den nya lagen bör även utformas på ett sådant sätt att den är relevant även i framtiden. Innebörden av centrala uttryck som ”epidemi” och ”pandemi” kan komma att förändras över tid, t.ex. genom gemensamma definitioner på internationell nivå. Sådana förändringar går inte att förhålla sig till på förhand, men får inte heller hindra att den föreslagna lagstiftningen kan användas vid behov. Regeringen bedömer därför att ”allvarlig smittspridning” är lämpligast att utgå ifrån. Som framgår ovan föreslås även att lagen ska begränsas till att omfatta samhällsfarliga sjukdomar. Med samhällsfarliga sjukdomar avses samma sak som i smittskyddslagen (2004:168), se avsnitt 8.3.

Regeringen anser, även med beaktande av synpunkter från *Region Halland*, att det föreslagna syftet omfattar såväl åtgärder för att begränsa

risken för smittspridning som faktisk smittspridning av samhällsfarliga sjukdomar. På så sätt kan konsekvenserna av smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom minskas.

Som *Smer* beskriver innebär pandemier och andra samhällskriser att olika värden kan komma i konflikt. Regeringen bedömer att vid den proportionalitetsbedömning som måste göras enligt förslagen i avsnitt 8.5 kan olika perspektiv och värden vägas mot varandra för att de åtgärder som vidtas ska innebära så få negativa konsekvenser som möjligt. Vägledande bör dock alltid vara att åtgärderna enligt syftet ska skydda människors liv och hälsa.

Syftet med lagen bör mot ovanstående bakgrund därmed uttryckas som att det är att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Som framgår i avsnitt 8.1 sätter grundläggande fri- och rättigheter ramarna för vilka smittskyddsåtgärder som bör kunna vidtas med stöd av lagen. Regeringen bedömer inte att skyddet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter bör anges som ett syfte med lagen.

Lagen bör begränsas till att enbart omfatta samhällsfarliga sjukdomar

Den nya lagen bör vara en beredskapslagstiftning som tar sikte på pandemier eller andra situationer med allvarlig smittspridning. Detta är händelser som inträffar oregelbundet och vars konsekvenser är svåra att förutse. Lagen bör bara användas i undantagssituationer.

I smittskyddslagens systematik är samhällsfarliga sjukdomar de allvarligaste ur ett samhällsperspektiv. Det är därför en naturlig avgränsning att lagen enbart bör gälla för sjukdomar som är samhällsfarliga enligt bilaga 2 i smittskyddslagen och sjukdomar som regeringen med stöd av snabbförfarandet i 9 kap. 2 § samma lag har förordnat att bestämmelserna om samhällsfarlig sjukdom ska tillämpas på. De samhällsfarliga sjukdomarna är i enlighet med smittskyddslagens definition sådana att de kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner (1 kap. 3 §).

Övriga förutsättningar som bör vara uppfyllda för att lagen ska få börja tillämpas redogörs för i de efterföljande avsnitten.

8.3 Uttryck i lagen

Regeringens förslag

I den nya lagen ska samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, verksamheter till vilka allmänheten har tillträde, besökare och deltagare samt resenärer definieras.

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ska ha samma innebörd som i ordningslagen.

Samhällsfarlig sjukdom ska ha samma innebörd som i smittskyddslagen.

Regeringens bedömning

Lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning bör inte innefatta arbetsmiljöregler. Uttrycket verksamheter i lagen bör inte omfatta arbetsplatser eller verksamheter enligt skollagen eller på utbildningsområdet i övrigt till vilka allmänheten inte har tillträde.

Utredningens förslag och bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock inte förtydligat att samhällsfarlig sjukdom har samma innebörd som i smittskyddslagen. Utredningen gör bedömningen att verksamheter på skolområdet inte bör omfattas.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen i denna del. *Svensk Kollektivtrafik* och *Visita* är positiva till förslaget.

Socialstyrelsen anser att det är viktigt att lagtext och förarbeten tydligt anger vilka verksamheter som omfattas av lagen och för att undvika tolkningsproblem är det önskvärt att det framgår uttryckligen att verksamheter inom socialtjänsten som är öppna för allmänheten inte omfattas. Färdtjänst bör vidare övervägas att inkluderas direkt i strecksatsen för kollektivtrafik och inrikes flygtrafik då färdtjänst kompletterar kollektivtrafik. *Sveriges Riksidrottsförbund* anser att definitionen av fritids- och kulturverksamheter som är öppna för allmänheten bör delas in i specifika och på förhand bestämda grupper avgränsade i rum och tid och verksamhet av drop-in karaktär samt att skillnaden mellan dessa verksamheter tydliggörs.

Arbetsgivarverket anser att det av systematiska skäl inte bör införas bestämmelser om arbetsmiljö i den föreslagna nya lagen utan att arbetsmiljöfrågor även fortsatt bör hanteras inom ramen för befintlig reglering på arbetsmiljöområdet. *Svensk Scenkonst* framför att det tydligare bör framgå att åtgärder enligt arbetsmiljölagen inte omfattas av den föreslagna lagen.

Enligt *Statens skolverk (Skolverket)* behöver det beaktas att barn i förskola och elever i fritidshem inte innefattas av arbetsmiljölagen och likställs med arbetstagare på så sätt som skolelever gör och den nya lagen kan behöva anpassas så att delar av skolväsendet inte oavsiktligt omfattas av bestämmelserna. *Region Jönköpings län* och *Smittskyddsläkarföreningen* beskriver att erfarenheten från covid-19-pandemin är att skolor krävde mycket stora arbetsinsatser för smittskydden och efterfrågar förtydligande kring effekterna av skolstängningar för barns hälsa och utveckling, inklusive perspektivet att alla barn inte har samma förutsättningar att klara t.ex. distansundervisning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Uttrycket smittskyddsåtgärder har inte definierats i annan lagstiftning

I smittskyddslagen ges föreskrifter om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor (1 kap. 2 §). Uttrycket smittskyddsåtgärd är däremot inte

definierat. Det finns vidare en upplysning om att bestämmelser om smittskyddsåtgärder som rör djur eller livsmedel eller andra objekt finns i miljöbalken, livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) och zoonoslagen (1999:658).

I författningskommentaren till 1 kap. 2 § anges att med smittskyddsåtgärder avses åtgärder som syftar till att hindra spridningen av smittsamma sjukdomar. Det kan vara fråga om en mängd skilda åtgärder såsom läkarundersökning, behandling, information till allmänheten om smittvägar och dylikt (prop. 2003/04:30 s. 208).

I lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa finns bestämmelser för genomförande av det internationella hälsoreglementet (IHR 2005). Kommunen svarar enligt den lagen för att åtgärder till skydd för människors hälsa vidtas i fråga om transportmedel, bagage och annat gods samt djur (4 §). Regionen svarar enligt samma bestämmelse för att smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor vidtas. Uttrycket smittskyddsåtgärder definieras inte heller i den lagen.

I covid-19-lagen användes det överordnade uttrycket särskilda begränsningar. Särskilda begränsningar omfattade sådant som fick införas enligt 5–16 §§ covid-19-lagen och omfattade såväl föreskrifter och beslut om smittskyddsåtgärder, som föreskrifter om olika typer av förbud. I serveringslagen användes i huvudsak smittskyddsåtgärder. Motsvarande överordnat uttryck som i covid-19-lagen fanns inte. Inte heller i dessa två lagar definierades smittskyddsåtgärder.

Utifrån hur uttrycket smittskyddsåtgärder används i smittskyddslagen och annan närliggande lagstiftning finns det inget hinder mot att använda uttrycket även vad gäller de åtgärder som kan bli aktuella enligt den nya lagen. Smittskyddsåtgärder bedöms tvärtom vara det uttryck som bäst beskriver vad som avses.

Uttrycket samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör definieras i lagen

I publika miljöer träffas typiskt sett människor som normalt inte annars träffas. I dessa miljöer finns också verksamheter som, utifrån vad som är känt om de smittämnen som kan orsaka en pandemi, kan vara riskfyllda ur ett smittskyddshänseende. Smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen riktar sig mot enskilda som är smittade, misstänks vara smittade eller kan antas ha varit utsatta för smitta. Den nya lagen reglerar ansvaret för att på samhällsnivå vidta åtgärder. En verksamhetsutövare kan t.ex. behöva vidta åtgärder för att förebygga och minska risken för smitta i den fysiska miljön. Det förutsätter inte att det finns en misstanke om att någon som närvarar där utsatts för smitta.

Regeringen bedömer att det mest lämpliga uttrycket för att samlat beskriva de åtgärder som föreslås få vidtas enligt den nya lagen är samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Det uttrycket kan jämföras med uttrycket smittskyddsåtgärder i smittskyddslagen, som i huvudsak riktar sig till enskilda personer som är eller misstänks vara smittade av en sjukdom och som regleras i smittskyddslagen. Åtgärderna enligt den nya lagen bör dock kunna skiljas från smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen och bör därför benämnas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

I avsnitt 8.2 görs bedömningen att lagen bör avgränsas till att gälla samhällsfarliga sjukdomar. Med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

bör mot den bakgrunden, och utifrån beskrivningen ovan, avses åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av sådana kontakter som kan innebära risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom mellan människor. En definition av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör tas in i lagen.

Samtliga samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som kan komma i fråga är icke-medicinska åtgärder i den betydelsen som anges i avsnitt 7.2. Icke-medicinska åtgärder kan dock även vidtas direkt mot enskilda, t.ex. isolering och karantän. Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder är således delvis överlappande men inte synonymt med icke-medicinska åtgärder.

Uttrycken samhällsfarlig sjukdom och allvarlig smittspridning

I smittskyddslagen definieras samhällsfarliga sjukdomar som allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver extraordinära smittskyddsåtgärder (1 kap. 3 §). I den nya lagen ska det anges att uttrycket samhällsfarlig sjukdom har samma innebörd som i smittskyddslagen.

Regeringen bedömer att med allvarlig smittspridning bör på motsvarande sätt som i smittskyddslagen avses smittspridning som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kan kräva samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Genom att skifta fokus från smittspridningens omfattning, som utredningen föreslagit, till hur allvarlig smittspridningen är kan åtgärder vidtas enligt den nya lagen både om spridningen sker inom ett begränsat geografiskt område och vid spridning över hela eller stora delar av landet. Det möjliggör åtgärder oavsett om smittspridningen karaktäriseras som en pandemi eller inte och även om smittspridningen har ett långsamt förlopp. En förutsättning är dock att konsekvenserna av spridningen är eller riskerar att bli allvarliga för samhället (se även avsnitt 4.3).

Uttrycken allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och verksamheter

Syftet med den föreslagna lagen är att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. De åtgärder som lagen föreslås möjliggöra för att nå syftet betecknas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Som beskrivs ovan avses med detta åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av kontakter som kan innebära risk för att en samhällsfarlig sjukdom sprids mellan människor.

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder avser alltså att vara verkningsfulla mot smittämnen som kan spridas mycket snabbt mellan människor. Det mest sannolika är att det är fråga om smittämnen som kan överföras via luften, troligen ett virus, som kan komma att orsaka sådan allvarlig eller omfattande smittspridning. Det är dock inte uteslutet att det kan röra sig om andra smittämnen och smittämnen som sprids på andra sätt. Beroende på smittämnets närmare egenskaper kan behövliga åtgärder skilja sig åt. Exempel på sådana skillnader är på vilket avstånd smitta kan överföras mellan två individer, hur effektivt smittspridning kan bromsas med medicinska motåtgärder som vaccin och i vilken mån det förekommer smittspridning via objekt och ytor.

Smittämnen som främst smittar genom kroppskontakt, t.ex. smittämnen med i huvudsak sexuell smittväg, är däremot inte av sådan karaktär att de kan aktualisera samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Inte heller smittämnen som smittar via vatten eller födoämnen eller som överförs zoonotiskt, t.ex. via insektsbett. För utbrott av sådana sjukdomar kan andra smittskyddsåtgärder vara effektiva. Sådana utbrott bör således hanteras enligt ordinarie smittskyddslagstiftning.

Mot ovanstående bakgrund bör lagen som utgångspunkt kunna omfatta platser eller verksamheter till vilka allmänheten har tillträde. Detta gäller till att börja med sådana allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som avses i ordningslagen. Det bör därför framgå i den nya lagen att när uttrycken allmänna sammankomster och offentliga tillställningar används har de samma innebörd som i ordningslagen. Det innebär att både sådana arrangemang som kräver tillstånd och sådana som inte gör det omfattas, se vidare avsnitt 8.7.1.

Härutöver finns även en rad andra verksamheter som behöver regleras i den nya lagen. Med verksamheter föreslås avses

- fritids- och kulturverksamheter till vilka allmänheten har tillträde
- handelsplatser vid vilka varor eller tjänster försäljs till eller förevisas allmänheten på plats
- restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten
- religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde
- kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik
- yrkesmässig användning och direkta eller indirekta upplåtelser av områden, lokaler eller andra utrymmen för tillställningar eller andra privata sammankomster.

Det finns svårigheter med att närmare avgränsa vilka verksamheter som kan bli föremål för föreskrifter. Allmänna platser och andra områden dit allmänheten har tillträde består av vitt skilda verksamheter och företeelser. Verksamheter som liknar varandra i vissa avseenden kan sinsemellan vara olika vad gäller risken för smittspridning. Ytterligare svårigheter är att lagen även behöver ta sikte på i dag okända smittämnen och att samhället kan se annorlunda ut när lagen kan behöva tillämpas än det gör i dag. Vidare används vissa platser i flera olika syften. Det finns därmed en risk att de uttryck som väljs delvis överlappar varandra, eller att verksamheter av blandad karaktär träffas av flera regelverk samtidigt. Till detta kommer att vissa verksamheter har särskilda lagstadgade uppgifter eller är samhällsviktiga. Dit hör t.ex. apotek och livsmedelsbutiker, men även bibliotek vars uppdrag framgår av bibliotekslagen (2013:801). Det finns samtidigt skäl att varken föreslå alltför allmänt hållna eller alltför brett utformade bemyndiganden.

De uttryck som ingår i uppräkningen bör med hänsyn till vikten av flexibilitet och svårigheterna att fullt ut förutse framtiden inte självständigt definieras i lagen. Det bedöms av samma skäl inte lämpligt att närmare ange vad respektive uttryck inrymmer. Som *Socialstyrelsen* påtalar föreslås inte verksamheter inom socialtjänsten till vilka allmänheten har tillträde omfattas av fritids- och kulturverksamhet (jfr avsnitt 8.7.2). Det

kan dock noteras att kollektivtrafik föreslås få en så vidsträckt innebörd som möjligt och omfatta bl.a. färdtjänst och riksfärdtjänst (se avsnitt 8.7.4). Regeringen ser inte skäl att på det sätt som Socialstyrelsen efterfrågar lägga till färdtjänst direkt i strecksatsen för kollektivtrafik och inrikes flygtrafik. En avgränsning kommer även att följa av att besökare och deltagare definieras i lagen och att bemyndigandena att meddela föreskrifter kopplas till dessa uttryck (se nedan). Regeringen anser inte att definitionen av fritids- och kulturverksamheter till vilka allmänheten har tillträde bör delas upp mellan på förhand bestämda grupper och verksamheter av drop-in karaktär, som *Sveriges Riksidrottsförbund* föreslår. Skillnaden mellan dessa verksamheter kan i stället vägas in vid bedömningen av vilka åtgärder som kan vara motiverade ur smittskyddssynpunkt för respektive verksamhetstyp. Då kan det t.ex. vägas in om det är specifika och på förhand bestämda grupper, t.ex. spelare och ledare i ett specifikt lag, som tränar eller tävlar organiserat tillsammans på förutbestämda tider avskilt från andra.

Regeringen föreslår mot ovanstående bakgrund att uttrycket verksamheter används och att en definition av detta förs in i lagen. I definitionen föreslås en uppräkning av sådant som omfattas av uttrycket, se ovan. För det fall en verksamhet utgör en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt ordningslagen bör den dock inte omfattas av definitionen av verksamheter i den nya lagen.

Föreskrifterna bör gälla för verksamheter för allmänheten

Gemensamt för de verksamheter som omfattas av den nya lagen är att de vänder sig till eller används av allmänheten eller att allmänheten på ett eller annat sätt är har tillträde till dem. Föreskrifterna bör därför enbart gälla verksamheter som riktar sig till eller till vilka allmänheten har tillträde. Med uttrycket öppen för allmänheten avses att den verksamhet som bedrivs vänder sig till allmänheten och inte endast till en begränsad krets. En verksamhet kan vara öppen för allmänheten dygnet runt, tillfälligt (t.ex. några timmar eller någon eller några dagar i följd) eller på regelbundna tider varje dygn eller vecka. De delar av lokalerna eller platsen som allmänheten inte har tillträde till omfattas inte. Det kan gälla t.ex. ytor eller lokaler som enbart personalen förfogar över.

Verksamheter i t.ex. gym och simhallar kan allmänheten normalt anses ha tillträde till även om det krävs ett medlemskap. Platser för privata sammankomster som allmänheten inte har tillträde till regleras separat i den nya lagen (se avsnitt 8.7.5).

Uttrycken besökare, deltagare och resenärer bör definieras i lagen

Förekomsten av direkta eller indirekta kontakter där smittspridning kan ske minskar om människor som normalt inte träffas inte kommer samman alls eller om de kontakter som ändå sker, sker på ett sätt som är säkrare ur smittskyddshänseende. Det är alltså de kontakter som kan innebära risk för smittspridning när människor besöker eller deltar vid verksamheterna, sammankomsterna och tillställningarna som omfattas av åtgärderna. I fråga om kollektivtrafik och flygtrafik berörs personer ur allmänheten som reser eller nyttjar lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer av åtgärderna. Uttrycken besökare, deltagare och resenärer

används således i lagen och det bör därför tas in bestämmelser i lagen som definierar dessa uttryck.

Regeringen föreslår att med besökare och deltagare avses personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en verksamhet, allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Med resenärer avses personer ur allmänheten som reser med kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik och personer ur allmänheten som nyttjar lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik och flygtrafik. Alla uttrycken omfattar således personer ur allmänheten, men inte arbetstagare eller t.ex. professionella idrottsutövare som inte kan anses vara en del av allmänheten.

Genom definitionerna av besökare, deltagare och resenärer undantas således den som är arbetstagare eller likställs med arbetstagare enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Personer som likställs med arbetstagare enligt den lagen är bl.a. elever i förskoleklass och uppåt under skoltid, se nedan. I en verksamhet som omfattas av föreskrifter enligt lagen kan det förekomma personer som är i tjänst i verksamheten men anställda av någon annan än den som är ansvarig för att vidta smittskyddsåtgärder. Även sådana personer bör i detta sammanhang likställas med arbetstagare. Det kan t.ex. vara fråga om konsulter eller blåljuspersonal som utför sitt uppdrag på platsen. Vidare bör även en person som utan att vara anställd, t.ex. är funktionär i verksamheten, vid sammankomsten eller vid tillställningen, inte anses som besökare, deltagare eller resenär.

Arbetsmiljöfrågor hanteras fortsatt genom arbetsmiljöreglering

Många verksamheter som kan komma att omfattas av förslagen utgör samtidigt arbetsplatser. Många arbetsplatser förutsätter att arbetstagarna är på plats och innefattar moment som kan innebära spridning av ett smittämne som är pandemiskt. För arbetstagare gäller i dessa situationer i första hand arbetsmiljölagen och anslutande föreskrifter. Det ansvar som arbetsgivare har att skydda arbetstagare från smitta, vare sig det är från personer som arbetstagaren kommer i kontakt med i tjänsten eller sådana som är anställda på samma arbetsplats, tillgodoses lämpligast genom den reglering som gäller på arbetsmiljöområdet. Av systematiska skäl framstår det därför inte som lämpligt att föra in bestämmelser om arbetsmiljö i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Regeringen anser mot denna bakgrund, precis som *Arbetsgivarverket*, att arbetsmiljöfrågor även fortsatt bör hanteras inom ramen för befintlig reglering på arbetsmiljöområdet. Regeringen bedömer inte att det är nödvändigt med ytterligare förtydliganden om att arbetsmiljölagen inte omfattas av den föreslagna lagen, som *Svensk Scenkonst* framför.

Det finns mot samma bakgrund inte heller skäl att låta uttrycket verksamheter enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning omfatta arbetsplatser i sig, dvs. att lagen skulle inkludera arbetsplatser till vilka allmänheten inte har tillträde.

Vissa verksamheter på skol- eller utbildningsområdet bör inte omfattas av den nya lagen

Även verksamhet inom skolväsendet, vid annan utbildning för vuxna och vid lärosäten bedrivs vanligtvis på platser dit allmänheten inte har tillträde och som omfattas av arbetsmiljölagstiftningen. Enligt skollag-

en (2010:800) får regeringen vid extraordinära händelser i fredstid som har betydande inverkan på möjligheterna att under viss tid erbjuda utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen, meddela de föreskrifter som behövs för att tillförsäkra barn och elever den utbildning och annan verksamhet de har rätt till enligt skollagen (29 kap. 29 §). Under covid-19-pandemin meddelade regeringen föreskrifter på skolområdet som gav möjlighet att minska risken för trängsel i skollokalerna genom att helt eller delvis bedriva fjärr- eller distansundervisning. Bemyndigandet i skollagen bedömdes däremot inte innefatta en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om stängning av förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet eftersom dessa verksamheter inte bara bedriver utbildning utan också tillgodoser ett omsorgsbehov.

En utredare har biträtt Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att se över och modernisera regleringen av verksamheter inom skolväsendet vid fredstida krissituationer och höjd beredskap (Utbildningsdepartementets promemoria En modern krisreglering för verksamheter på skolområdet, U2024/02201). Förslagen som lämnas i promemorian syftar bl.a. till att möjliggöra för skolhuvudmän att under fredstida krissituationer eller höjd beredskap fortsätta att bedriva skolverksamhet genom att bl.a. göra avvikelser från ordinarie föreskrifter och övergå till fjärr- eller distansundervisning. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Det finns inte skäl att utvidga uttrycket verksamheter i den nu föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning till att omfatta verksamheter enligt skollagen eller på utbildningsområdet i övrigt till vilka allmänheten inte har tillträde. Det är därmed inte heller aktuellt att inom ramen för detta lagstiftningsärende göra sådana särskilda överväganden kring skolstängningar som *Smittskyddsläkarföreningen* efterfrågar.

Till skillnad från utredningens förslag, att den nya lagen inte bör omfatta verksamheter på skolområdet, bedömer regeringen att det bör framgå att den inte omfattar verksamheter enligt skollagen. Därigenom blir det tydligt att uttrycket verksamheter enligt den nya lagen inte heller omfattar barn i förskola eller elever i fritidshem, som *Skolverket* ställer frågor kring.

8.4 Tillämpningen av befogenheter enligt lagen

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom som förekommer, eller inom kort kan förekomma, här i Sverige i en sådan omfattning att det kan krävas sådana åtgärder som lagen ger möjlighet till. Föreskrifter ska gälla från den tidpunkt som regeringen bestämmer, vara tidsbegränsade och som längst gälla i tolv månader.

Regeringens föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få tillämpas ska så snart som möjligt underställas riksdagen för prövning. Underställs inte föreskrifterna inom två veckor upphör de att gälla. Föreskrifterna upphör också att gälla om de inte godkänns vid

riksdagens prövning eller om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Föreskrifter som innebär att bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder inte längre ska tillämpas behöver inte underställas riksdagens prövning.

Regeringens föreskrifter om följande förbud ska genom proposition i varje enskilt fall underställas riksdagens prövning inom två veckor:

- förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar,
- förbud mot att bedriva fritids- eller kulturverksamheter, en handelsplats eller ett serveringsställe, eller
- förbud mot att inom ramen för verksamhet som bedrivs yrkesmässigt använda eller upplåta lokaler, områden och utrymme för privata sammankomster.

Föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. och beslut enligt 7 kap. 1 § upphör omedelbart att gälla om regeringens aktiveringsföreskrifter upphör att gälla.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att regeringens föreskrift att helt eller delvis aktivera bestämmelserna i 5 kap. och 7 kap. 1 ska underställas riksdagens prövning inom två veckor från den dag som föreskriften beslutades. Vidare har utredningen inte föreslagit att regeringens föreskrifter om förbud ska underställas riksdagen.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Av de som kommenterat förslaget är bl.a. *Region Jämtland Härjedalen*, *SPF Seniorerna* och *Sveriges kristna råd* positiva.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys är delvis positiva till förslagen men instämmer inte i förslaget att aktiveringsföreskrifter ska underställas riksdagen på det sätt som föreslås. De anser att det uttryckligen bör framgå att regeringens föreskrift upphör att gälla om riksdagen inte, inom en viss tid, beslutar att godkänna den. *Svensk Scenkonst* tillstyrker att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter för viss tid, men anser att tolv månader är för lång tid för en undantagslag med så ingripande effekter. De anser att föreskriften ska underställas riksdagen för prövning inom två veckor och sedan på nytt inom sex månader.

Justitiekanslern instämmer i att en föreskrift ska vara tidsbegränsad och att den inte bör gälla längre tid än vad som kan anses vara nödvändigt. Med hänsyn till att riksdagen bör ha ett avgörande inflytande över normgivningen menar Justitiekanslern att det finns skäl att överväga om riksdagen under den föreslagna tolvmånadersperioden ska ta ställning till behovet av föreskriften. Det kan ske genom att föreskriften på nytt underställs riksdagens prövning efter exempelvis sex månader. Vidare anser Justitiekanslern att fristen bör vara så kort som möjligt och att underställning bör ske inom högst en vecka från det att föreskriften

beslutas. Även *Visita* anser att underställning bör ske skyndsamt och regeringens beslut bör därför omedelbart underställas riksdagens prövning.

Folkets Hus och Parker ser risker för att en framtida regeringsmakt med icke-demokratiska uppsåt kan använda sina egna undantags- och krisbestämmelser för att tysta obekväma röster och viktiga sammankomstmiljöer. De vill se ökade garantier för att i alla situationer skydda den parlamentariska makten och mötesfriheten även i framtiden.

Kungliga biblioteket motsätter sig bedömningen att underställning till riksdagen inte bör krävas. *Sveriges advokatsamfund (Advokatsamfundet)* anser att starka skäl talar för att även regeringens föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, och inte enbart den s.k. aktiveringsföreskriften, ska underställas riksdagens prövning som en ytterligare rättssäkerhetsgaranti. *Justitiekanslern* anser att föreskrifter om förbud och nedstängning bör underställas riksdagens prövning inom en vecka från det att föreskriften beslutades.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen bör bemyndigas att aktivera bestämmelser i lagen med föreskrifter

Att lagen är i kraft betyder inte att den också måste tillämpas. Lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder innebär att verksamheter som omfattas av lagen kraftigt kan begränsas eller helt stängas om det behövs för att motverka smittspridning. Detsamma gäller allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Grundläggande rättigheter såsom yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten får bara begränsas genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Mötesfriheten och demonstrationsfriheten får begränsas om det är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen, till trafiken eller till rikets säkerhet eller för att motverka farsot (2 kap. 20, 21 och 24 §§ regeringsformen). Sammantaget utgör bestämmelserna således en mycket kraftfull och långtgående lagstiftning som kan medföra betydande inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Möjligheten att tillämpa lagstiftningen bör därför vara utformad på ett sådant sätt det står i proportion till de långtgående följderna som åtgärderna kan innebära. Lagstiftningen bör därför, som framgår ovan, vara utformad på ett sådant sätt att bestämmelserna om de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna inte kan tillämpas förrän situationen är sådan att en samhällsfarlig sjukdom förekommer eller inom kort bedöms kunna förekomma i en sådan omfattning att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan behövas. Samtidigt behöver det finnas en beredskap för att snabbt kunna vidta åtgärder. Smittspridningen kan förändras mycket snabbt och behov av nya föreskrifter kan uppstå plötsligt. Beslutsprocessen får alltså inte fördröja

möjligheten att tillämpa bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Riksdagen kan delegera till regeringen att meddela föreskrifter om när delar av en lag ska börja tillämpas (8 kap. 5 § 2 regeringsformen). Den möjligheten kan användas om lagen inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först i och med att en viss händelse inträffar. Riksdagen föreslås därför delegera till regeringen att meddela föreskrifter om när bestämmelserna om de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna ska börja tillämpas. Förslaget innebär att regeringen får meddela en föreskrift i form av en förordning om att bestämmelserna ska börja tillämpas och som därmed aktiverar bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Ett bemyndigande om detta bör därför tas in i lagen.

En föreskrift får endast avse en viss samhällsfarlig sjukdom och bör föregås av en samlad bedömning

Behovet av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör vila på en samlad bedömning av att en smittsam sjukdom har fått eller i närtid riskerar att få en allvarlig eller omfattande spridning i Sverige. För att den föreslagna lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få tillämpas måste det alltså vara fråga om spridning av en viss sjukdom. Av regeringens aktiveringsföreskrift bör det således framgå vilken sjukdom som bestämmelserna får tillämpas på.

Smittskyddsåtgärder ska alltid vara proportionerliga. Vid bedömningen av om lagens bestämmelser ska kunna tillämpas på en viss sjukdom, bör regeringen göra en samlad bedömning där de allmänna principer som styr smittskyddet beaktas. Det innebär att smittskyddsåtgärder inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa. De ska även bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. När åtgärder rör verksamheter, sammankomster eller tillställningar som riktar sig till barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Se vidare om dessa allmänna utgångspunkter i avsnitt 8.5.

En aktiveringsföreskrift får meddelas endast om den föranleds av en samhällsfarlig sjukdom som förekommer eller inom kort kan förekomma i landet i stor omfattning

Som framgår i avsnitt 8.2 begränsas den nya lagen till samhällsfarliga sjukdomar enligt smittskyddslagen och sjukdomar som regeringen med stöd av snabbförfarandet i 9 kap. 2 § samma lag har förordnat att bestämmelserna om samhällsfarlig sjukdom ska tillämpas på.

Det finns forskning som talar för att vissa icke-medicinska åtgärder gör störst nytta vid ett inledande skede av en smittspridning. Att åtgärderna kan ha god effekt inledningsvis innebär dock inte att åtgärderna är verkningslösa i en senare fas. Även vid en omfattande smittspridning kan det t.ex. vara av värde att färre människor umgås på ett sätt som innebär risk för smittspridning. Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder torde också kunna mildra eller fördröja effekten av nya smittvågor som t.ex. kan bero på säsongsvariationer eller att smittämnet har muterat. Vid en långvarig epidemi eller pandemi finns även en risk för att det kan uppstå s.k.

”pandemitrötthet” och med det en ökad tendens att inte följa de rekommendationer som finns, vilket kan motivera ytterligare åtgärder. Genomgående vid användningen av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör dock överväganden göras om hur åtgärderna bäst tillämpas för att undvika att viljan och förmågan hos befolkningen att följa restriktionerna avtar över tid. Med andra ord är det viktigt att åtgärderna inte bara anpassas efter det epidemiologiska läget utan också att det blir hållbart att följa dem över tid.

Frågan är om en konstaterad samhällsspridning av den aktuella sjukdomen bör vara en förutsättning för att regeringen ska få meddela föreskrifter om att lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas. Med samhällsspridning avses att det upptäcks fall utan känd epidemiologisk koppling till tidigare kända fall i landet. De sjukdomar som kan bli aktuella att tillämpa lagen på kan dock spridas snabbt och förekomma utan att de upptäcks, t.ex. genom att vissa som drabbas får milda symtom. Regeringen bedömer därför att det inte bör krävas att fall av sjukdomen har konstaterats i Sverige för att regeringen ska få meddela en föreskrift som aktiverar bestämmelser i lagen. Det bör räcka att sjukdomen bedöms inom kort kunna orsaka allvarlig smittspridning i landet. Detta torde normalt sammanfalla med att ansvariga myndigheter har bedömt att åtgärderna enligt smittskyddslagen riskerar att inte räcka till för att hantera risken för en ökad smittspridning. Lagen bör alltså ge utrymme för att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan vidtas i ett tidigt skede där sjukdomen bedöms kunna spridas till och inom Sverige.

Det som framförs ovan innebär att lagen inte bör få tillämpas vid spridning av sjukdomar som förvisso är klassificerade som samhällsfarliga, men där smittvägarna eller omfattningen av spridningen inte befaras bli sådan att det kan utvecklas till en allvarlig smittspridning som kan kräva samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

En framtida smittspridning som aktualiserar behovet av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan orsakas antingen av ett känt smittämne som får förändrade egenskaper, t.ex. ett nytt spridningssätt eller en ökad spridningsförmåga, eller av ett helt nytt smittämne. Huruvida en viss åtgärd för att minska kontakter som innebär risk för smittspridning mellan människor är verksam eller inte kommer främst att avgöras av på vilket sätt smittämnet sprids. Smittämnen som kan kräva samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, vilket i första hand torde vara luftburna smittämnen, kan trots att de delar den egenskapen skilja sig åt på vissa andra sätt. Det kan gälla skillnader i spridningsmönster, t.ex. om spridningen sker jämnt eller i s.k. kluster, eller i vilken utsträckning det även förekommer indirekt smittspridning, t.ex. via förorenade ytor.

Det går inte att närmare definiera vilka smittämnen det kan bli fråga om. Bedömningen av att sjukdomen uppfyller de ovan beskrivna kriterierna behöver därför göras på grundval av omvärldsbevakning, kunskap om smittämnet eller andra liknande smittämnen, epidemiologiska data från omvärlden och, i de fall smittspridning redan förekommer i Sverige, inhemska data. I denna bedömning kan det t.ex. vägas in om WHO har bedömt att utbrottet karaktäriseras som en pandemi. En sådan bedömning av WHO bör dock inte ensamt vara avgörande. Det kan inte uteslutas scenarier där Sverige, trots att en pandemi uppstår, inte riskerar att drabbas

på något allvarligare sätt, t.ex. om det redan finns en tillräckligt hög immunitet i befolkningen. Det omvända är också tänkbart, dvs. att spridningen är allvarlig i Sverige eller vårt närområde men ännu inte bedöms så allvarlig på global nivå att WHO anser att det är befogat att karaktärisera utbrottet som en pandemi. Det bör alltså i stället vara fråga om en bedömning av om situationen i samhället till följd av spridningen av sjukdomen är eller riskerar att bli så ansträngd att den kräver samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som komplement till åtgärderna i smittskyddslagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om att samtliga eller några bestämmelser i lagen får tillämpas

Eftersom samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan innebära långtgående inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter och få kännbara följder för allmänheten, näringslivet och samhället i stort, bör sådana åtgärder inte tillämpas i större omfattning än vad som är nödvändigt. Det är därför viktigt att åtgärder som vidtas för att motverka smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom anpassas till det aktuella smittämnets egenskaper i fråga om t.ex. spridningssätt.

Av bemyndigandet till regeringen att meddela föreskrifter om när delar av lagen ska börja tillämpas bör mot denna bakgrund följa att regeringens föreskrift kan aktivera samtliga bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder eller bara några av dem. Det krävs således att regeringen gör en bedömning av behovet av att tillämpa de specifika åtgärder som lagen ger utrymme för utifrån de omständigheter som råder i fråga om den aktuella sjukdomen. Något hinder att föreskriva om att olika bestämmelser aktiveras vid olika tidpunkter finns inte. Situationen kan dock också vara sådan att det finns behov av att kunna vidta samtliga samhällsinriktade smittskyddsåtgärder på en och samma gång. Omständigheterna vid smittspridningen kan också vara sådana att bedömningen är att de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna kommer att behöva utökas eller på annat sätt anpassas skyndsamt utifrån smittspridningens förlopp och att det därför finns ett behov av flexibilitet i tillämpningen av bestämmelserna. Även under sådana förhållanden kan regeringen meddela föreskrifter om att bestämmelserna ska tillämpas i sin helhet. Något krav på att regeringen måste tillämpa de bemyndiganden som bestämmelserna innehåller och som aktiverats finns dock inte.

En föreskrift bör vara tidsbegränsad

Regeringens aktiveringsföreskrift kan ge regeringen möjlighet att vidta ingripande åtgärder i syfte att hantera en allvarlig smittspridning av en viss samhällsfarlig sjukdom i Sverige. En sådan föreskrift bör därför vara tidsbegränsad.

Det går inte att på förhand med säkerhet förutse hur en sådan smittspridning kommer att utveckla sig och hur länge den kommer att pågå. Det går därmed inte heller att med säkerhet bedöma hur länge det behöver finnas möjlighet att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder när väl bestämmelserna har aktiverats. Regeringens föreskrift om att bestämmelserna ska aktiveras bör därmed vara tidsbegränsad. Giltighetstiden bör bestämmas i samband med att föreskriften meddelas.

Tidsbegränsningen bör uppgå till högst tolv månader

Som framgår i avsnitt 6.2 var både serveringslagen och covid-19-lagen tidsbegränsade men förlängdes vid flera tillfällen.

En anpassning av smittskyddsåtgärder utifrån smittläge och belastning på hälso- och sjukvården bygger på en avvägning mellan risken med att lätta på åtgärder och nyttan som lättnaderna ger samt de negativa effekterna av åtgärderna. Regeringen bedömde inför beslutet om upphävande av serveringslagen och covid-19-lagen att läget var tillräckligt stabilt för att fortsätta avvecklingen av smittskyddsåtgärderna (prop. 2021/22:137 s. 21). Tidpunkten för lättnader behöver således övervägas noga, också när det är fråga om åtgärder som innebär inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Även sådana beslut måste grunda sig på en bedömning av det epidemiologiska läget.

Mot denna bakgrund bör giltighetstiden för en föreskrift som aktiverar bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vara tillräckligt lång för att säkerställa att smittskyddsåtgärderna som införs med stöd av föreskriften ger effekt på samhällsspridningen av den samhällsfarliga sjukdomen. Samtidigt är det viktigt att giltighetstiden inte är längre än vad som kan anses nödvändigt. En rimlig utgångspunkt är att regeringens aktiveringsföreskrift får gälla i högst tolv månader. Detta bör framgå av bemyndigandet.

Med tanke på erfarenheterna från covid-19-pandemin och de svårigheter som finns att på förhand bedöma behovet av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, bör det inte sättas upp något hinder mot att vid behov förlänga giltighetstiden. En sådan förlängning behöver dock föregås av en noggrann behovsbedömning. Vid en sådan bedömning bör särskilt beaktas möjligheten att enbart låta någon eller några av bestämmelserna vara tillämpliga. Regeringens föreskrift om en förlängning av giltighetstiden bör hanteras på samma sätt som föreskrifter om att aktivera bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

En föreskrift för att aktivera lagen bör underställas riksdagen

Den särskilda ordning som föreslås för tillämpningen av bestämmelserna innebär att riksdagen delegerar till regeringen att meddela föreskrifter om när bestämmelserna ska börja tillämpas. Det medför att tvingande åtgärder av långtgående slag, som kan innebära skyldigheter för enskilda och ingrepp i enskildas personliga och ekonomiska förhållanden, kan aktiveras genom ett beslut av regeringen. Sådana befogenheter måste av rättssäkerhetsskäl kringgärdas av skyddsmekanismer och det behöver säkerställas att riksdagen har inflytande över tillämpningen.

Regeringens aktiveringsföreskrift bör mot den bakgrunden underställas riksdagen för prövning (8 kap. 6 § regeringsformen). Det innebär att regeringen ska lämna över föreskriften till riksdagen genom en proposition och att riksdagen därefter prövar om den kan godkänna föreskriften eller inte. Om riksdagen vid sin prövning inte godkänner regeringens föreskrift bör den omedelbart upphöra att gälla. Det samma bör gälla om riksdagen inte inom två månader från det att föreskrifterna underställdes prövar dem.

Underställningen bör göras så snart som möjligt

Genom kravet på att föreskriften underställs riksdagen säkerställs att riksdagen har inflytande. Nästa fråga är då inom vilken tid en aktiveringsföreskrift bör underställas riksdagen.

En föreskrift om att smittskyddslagens bestämmelser om allmänfarliga eller samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på en viss smittsam sjukdom bör enligt smittskyddslagen underställas riksdagens prövning snarast (9 kap. 2 §). I praktiken har detta inneburit att regeringens förordningar om att bestämmelserna i smittskyddslagen om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på infektion med ebolavirus, infektion med SARS-CoV-2 respektive infektion med marburgvirus har underställts riksdagen efter cirka två månader. Regeringen anser att det är för lång tid för de föreskrifter som nu föreslås.

I anslutning till de tillfälliga bemyndigandena i smittskyddslagen som gällde under våren 2020 fanns ett krav på att regeringens föreskrifter som meddelades med stöd av de bemyndigandena skulle underställas riksdagens prövning omedelbart (se numera upphävda 9 kap. 6 c §), vilket angavs vara inom ett fåtal dagar (bet. 2019/20:SoU20 s. 16 och 40). De tillfälliga bemyndigandena användes dock aldrig. Hur väl denna tidsfrist kunde följas går därför inte att säga. Vid införandet av covid-19-lagen gjordes särskilda överväganden om tidsfristen som skulle gälla vid underställning enligt den lagen. Regeringen bedömde, efter beaktande av synpunkter från Lagrådet, att de föreskrifter som skulle underställas riksdagen var av så ingripande natur att underställning borde ske inom högst en vecka från det att föreskriften beslutades (prop. 2020/21:79 s. 61).

En jämförelse kan även göras med förslagen i propositionen Stärkt konstitutionell beredskap om att riksdagen ska kunna ge regeringen utökade befogenheter att meddela föreskrifter i allvarliga fredstida krissituationer. Förslagen innebär bl.a. att regeringen ska kunna fatta beslut om att aktivera de särskilda befogenheterna om det är uppenbart att riksdagens beslut inte kan avvaktas. Ett sådant beslut ska så snart som möjligt underställas riksdagen för prövning, vilket anges innebära att det normalt bör ske inom några dagar (prop. 2024/25:155 s. 88, 89 och 126).

Det finns även bestämmelser om underställning till riksdagen av regeringens föreskrifter i äldre beredskapslagstiftning där underställning ska ske inom en månad från det att föreskriften utfärdas, se t.ex. ransoneringslagen (1978:268), prisregleringslagen (1989:978) och lagen (1992:1402) om undanförsel och förstöring. Dessa lagar härstammar dock från en tid då lagstiftningsprocessen tog längre tid än idag.

Regeringen instämmer i synpunkterna från *Justitiekanslern* och *Visita* om att underställning bör ske skyndsamt och att fristen bör vara så kort som möjligt. Om det är frågan om en ny sjukdom kan det, trots skyndsam hantering, behövas viss tid innan en proposition kan överlämnas till riksdagen. Enligt förordningen EU 2022/2371 om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa finns det möjlighet att utlysa ett EU-omfattande folkhälsohot som i sin tur utlöser ökad samordning. Flera processer behöver då hanteras och koordineras på EU-nivå. Det kan vara nödvändigt att invänta dessa för att få en sammanhållen hantering av situationen inom EU och utifrån det internationella hälsoreglementet. Som framgår av nästa avsnitt ska föreskrifter upphöra att gälla om de inte

underställs riksdagen inom två veckor. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är tillräckligt att i lagen ange att underställning ska ske så snart som möjligt, i likhet med vad som gäller för regeringens förslag om möjligheten att meddela föreskrifter i en allvarlig fredstida krissituation.

Föreskrifter upphör att gälla om de inte underställs riksdagen inom två veckor, om riksdagen inte godkänner föreskrifterna eller om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader

Föreskrifter gäller tills de uttryckligen upphävs eller annars upphör att gälla. Av regeringsformen följer vidare att riksdagen, även innan en föreskrift som regeringen har meddelat underställs riksdagens prövning, är oförhindrad att meddela en lag som upphäver eller ersätter föreskriften (8 kap. 8 §).

I syfte att tydliggöra vad som gäller i de fall föreskrifter inte underställs riksdagen så snart som möjligt bör det införas en bestämmelse som innebär att föreskrifter som inte underställs riksdagen inom viss tid upphör att gälla (jfr 3 § ransoneringslagen). Det föreslagna skyndsamhetskravet innebär som framgår ovan att underställning bör ske så snart som möjligt. Viss tid kan dock behövas för att t.ex. att klassificera sjukdomen som samhällsfarlig eller överväga och ta fram föreskrifter om förutsättningarna för kompensationsåtgärder. Som en yttersta gräns föreslår regeringen att föreskrifter bör upphöra att gälla om de inte underställs riksdagen för prövning inom två veckor från den dag som föreskrifterna beslutades. Regeringens föreskrifter bör också upphöra att gälla om de inte godkänns vid riksdagens prövning eller om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det de underställdes.

Det saknas skäl att underställa föreskrifter på nytt efter en viss tid

Som Justitiekanslern framför bör föreskrifter inte gälla längre tid än vad som kan anses vara nödvändigt, samtidigt som giltighetstiden bör vara tillräckligt lång för att säkerställa att smittskyddsåtgärderna som införs med stöd av föreskrifterna ger effekt på samhällsspridningen av den samhällsfarliga sjukdomen. Med hänsyn till att riksdagen bör ha ett avgörande inflytande över normgivningen menar Justitiekanslern, vilket *Svensk Scenkonst* också påtalar, att föreskrifter bör underställas riksdagen för prövning på nytt under den föreslagna tolvmånadersperioden, efter exempelvis sex månader.

Som framgår ovan kan riksdagen alltid upphäva eller ersätta en förordning som regeringen har meddelat, oavsett om den har underställts eller inte. Riksdagens möjlighet till inflytande säkerställs således alltid. Regeringen anser mot den bakgrunden att det saknas skäl att ställa krav på att föreskrifter bör underställas riksdagen för prövning på nytt under den föreslagna tolvmånadersperioden.

Föreskrifter om att bestämmelserna inte längre ska tillämpas behöver inte underställas riksdagen

Om regeringen har meddelat föreskrifter om att aktivera bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan regeringen även komma att meddela föreskrifter som innebär att aktiveringsföreskriften helt eller delvis ska upphöra att gälla. Det kan t.ex. vara fråga om att förkorta giltig-

hetstiden för föreskriften eller begränsa den till enstaka bestämmelser. Sådana föreskrifter innebär inte något ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter och är inte heller i övrigt betungande för enskilda. Kravet på underställning till riksdagen bör därför inte omfatta sådana föreskrifter. Även detta bör framgå i lagen.

Föreskrifter om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och att bedriva viss verksamhet bör underställas riksdagen

Den särskilda ordningen som föreslås innebär att regeringen meddelar föreskrifter om att hela eller delar av bestämmelserna ska börja tillämpas en viss dag, dvs. aktiveringsföreskrifter. Dessa föreskrifter föreslås underställas riksdagens prövning. Riksdagen får på detta sätt inflytande över tillämpligheten av lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Frågan är om också de föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av de bemyndiganden om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som blir tillämpliga genom regeringens aktiveringsbeslut bör underställas riksdagens prövning, vilket *Justitiekanslern*, *Advokatsamfundet* och *Kungliga biblioteket* anser. Vid de tillfälliga bemyndigandena som infördes i smittskyddslagen för att hantera covid-19-pandemin fanns ett krav på underställning (se numera upphävda 9 kap. 6 c §). Även i covid-19-lagen fanns ett krav på underställning av föreskrifter om förbud att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, om att stänga platser för fritids- eller kulturverksamheter och handelsplatser, om förbud mot att bedriva kollektivtrafik och förbud mot att samlas i ett sällskap av en viss storlek (15 §). I jämförelse med de tillfälliga bemyndigandena i smittskyddslagen ansågs bemyndigandena i covid-19-lagen mer detaljerade och avgränsade. Riksdagen bedömdes därför ha bättre möjligheter att förutse och bedöma de åtgärder som kunde komma att vidtas med stöd av lagen.

I den nu föreslagna lagen finns också bemyndiganden som innebär att regeringen ska kunna meddela förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, att bedriva fritids- eller kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe och att inom ramen för verksamhet som bedrivs yrkesmässigt använda eller upplåta lokaler, områden och utrymme för privata sammankomster. Utredningen har inte föreslagit något underställningskrav i denna del vilket motiverats av att regeringens föreskrift som aktiverar bestämmelserna ska underställas riksdagen. En sådan underställning föregås av en bedömning av vilka bestämmelser och bemyndiganden som ska omfattas av aktiveringsföreskriften och föreskriften motiveras i en proposition. Redan i samband med aktiveringsföreskriften har regeringen och riksdagen alltså att ta ställning till om bemyndigandena om att helt förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och stänga verksamheter bör få tillämpas eller inte. Det kan därför framstå som en onödig process att även regeringens föreskrifter i denna del ska underställas riksdagen. Det kan dock å andra sidan förflyta en tid mellan riksdagens godkännande av en aktivering av förbudsbemyndigandena och det att regeringen meddelar föreskrifter om förbud. Det är viktigt att regeringen redogör för varför det epidemiologiska läget vid den aktuella tidpunkten är så allvarligt att förbud behövs.

Riksdagen utgör folkets främsta företrädare och en underställning minskar risken för en omotiverad tillämpning av de långtgående bemyndigandena. Regeringen anser därför att förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar eller mot att bedriva viss verksamhet innebär sådana kännbara inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter för många människor att de bör underställas riksdagens prövning genom en proposition i vilken även en bedömning redovisas av de underställda föreskrifternas ekonomiska konsekvenser för företag, löntagare eller andra aktörer. Ett sådant förfarande bedöms uppfylla rimliga krav på rättssäkerhet. En annan del av förslaget innebär att regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats. En sådan befogenhet får betraktas som mindre långtgående än de som berörs ovan. I lagrådsremissen föreslås därför ingen underställningsmekanism i anslutning till detta bemyndigande. Det bör också beaktas att avsikten är att föreskrifter om förbud mot att vistas på en viss plats i första hand ska meddelas av kommuner, vilket innebär att en underställningsmekanism i förhållande till riksdagen troligen inte skulle fylla någon praktisk funktion.

En annan fråga är om andra föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder än förbud bör underställas riksdagens prövning. Lagrådet anförde i sitt yttrande över lagrådsremissen Covid-19-lag att det kunde diskuteras om underställningen borde omfatta flera situationer, t.ex. föreskrifter med särskilt långtgående krav på antalet personer och öppettider. Det var enligt Lagrådet emellertid vanskligt att avgöra var gränsen i så fall borde dras och att det beroende på utvecklingen av pandemin behövde finnas utrymme för snabba och flexibla åtgärder. Lagrådet fann att avgränsningen beträffande vilka föreskrifter som ska underställas riksdagen kunde accepteras (prop. 2020/21:79 s. 59, 60, 137 och 138). Regeringen instämmer i denna bedömning och anser till skillnad från *Advokatsamfundet* och *Kungliga biblioteket* att kravet på underställning bör avgränsas till föreskrifter som rör de mer långtgående åtgärderna i form av förbud.

Om regeringen med stöd av den nya lagen har meddelat föreskrifter om förbud kan regeringen även komma att meddela föreskrifter som innebär att ett förbud helt eller delvis ska upphöra att gälla. Sådana föreskrifter innebär inte något ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter och är inte heller i övrigt betungande för enskilda. Kravet på underställning till riksdagen bör enligt regeringens mening därför inte omfatta sådana föreskrifter.

På samma sätt som gäller för aktiveringsföreskrifterna bör regeringens förbudsföreskrifter upphöra att gälla om de inte underställs riksdagen inom två veckor, om riksdagen inte godkänner föreskrifterna eller om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader.

Om ett aktiveringsbeslut upphör att gälla upphör också föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av aktiveringsbeslutet

Om regeringens aktiveringsföreskrifter enligt 2 kap. 1 § om att lagens bestämmelser i 5 kap. och 7 kap. 1 § helt eller delvis ska vara tillämpliga upphör att gälla kommer eventuella föreskrifter som har meddelats med stöd av nämnda bestämmelser inte längre att kunna tillämpas. Av

tydlighetsskäl bör det införas en bestämmelse i lagen att sådana föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 5 kap. och 7 kap. 1 § upphör att gälla samtidigt med lagen.

8.5 Allmänna utgångspunkter för samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Regeringens förslag

Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få meddelas endast för att motverka spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom. Sådana föreskrifter och beslut ska vara proportionerliga samt bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet.

Barnets bästa ska särskilt beaktas när sådana föreskrifter och beslut rör verksamheter, sammankomster och tillställningar som riktar sig till barn.

Beslutsmyndigheten ska vid beslut och föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder sträva efter att begränsa negativa konsekvenser av åtgärderna för personer i särskild utsatthet.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har inte föreslagit att det ska strävas efter att begränsa konsekvenserna för personer i särskild utsatthet.

Remissinstanserna

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterar förslaget är positiva, bl.a. *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)*, *Region Kronoberg* och *Folkets Hus och Parker*.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) stödjer förslaget men anser att en försiktighetsprincip bör framgå i lagtexten, då det kommer att finnas okända sjukdomar som det saknas erfarenhet av och en försiktighetsprincip alltid bör tillämpas innan vetenskapen och den beprövade erfarenheten hunnit utvecklas. *Region Halland* saknar krav på att beakta barnets bästa i åtgärder som indirekt berör barn och i samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som rör verksamheter, sammankomster och tillställningar som indirekt riktar sig till barn. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser att det är positivt att förslaget tar hänsyn till barnets rättigheter men saknar en analys i förhållande till andra konventionsåtaganden som inte ges full effekt i den svenska grundlagen, exempelvis konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. *Myndigheten för delaktighet* framför att skyddsåtgärder riskerar att drabba personer med funktionsnedsättning hårdare och betonar att förslagen om förstärkt författningsberedskap behöver utgå från ett funktionshinderperspektiv.

Företagarna är positiva till att åtgärder ska föregås av en proportionalitetsbedömning men saknar ett djupare resonemang om när i en sådan

bedömning en åtgärd inte ska anses motiverad. *Visita* betonar vikten av att begränsningar som införs med stöd av lagen verkligen är nödvändiga för att förhindra den aktuella smittspridningen och att det finns en tydlig och motiverad koppling mellan begränsningen och eftersträvad effekt på smittspridningen.

Forskarnätverket PREPARE vid Lunds och Umeå universitet framför att det är ovanligt i svensk rättsordning att föreskrifter uttryckligen måste vila på vetenskap och beprövad erfarenhet och saknar resonemang och konsekvensanalys om detta krav.

Skälen för regeringens förslag

Det bör i lagen anges allmänna riktlinjer för beslut enligt lagen

I smittskyddslagen finns allmänna riktlinjer för smittskyddet (1 kap. 4 §). Riktlinjerna innebär bl.a. att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa. Åtgärderna ska vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. När åtgärder rör barn ska det särskilt beaktas vad barnets bästa kräver.

På ett motsvarande sätt bör det i den lag som nu föreslås anges allmänna riktlinjer för föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

En åtgärd bör bara få vidtas om den är nödvändig för att motverka den aktuella sjukdomen

Det bör finnas en koppling mellan smittskyddsåtgärden och den eftersträvade effekten på spridningen av den sjukdom som regeringen föreskrivit att bestämmelserna ska tillämpas på, som *Visita* påtalar. Om förhållanden som föranlett en särskild åtgärd inte längre är för handen bör den tas bort. Regeringen anser därför att det bör föras in en bestämmelse som anger att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får meddelas endast för att motverka spridning av sjukdomen i fråga.

Ett krav på proportionalitet bör införas i den nya lagen

Proportionalitetsprincipen är en av grundsatserna för den rättsliga prövningen i förvaltningsförfarandet. Den är också central inom det EU-rättsliga systemet och är en av de allmänna rättsprinciper som ges närmast konstitutionell status vid all unionsrättslig tillämpning. Även den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) genomsyras av proportionalitetsprincipen. Principen kommer också till uttryck i regeringsformen (prop. 2016/17:180 s. 60–61).

I covid-19-lagen fanns en bestämmelse om att begränsningar inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa (6 § andra stycket). Motsvarande bestämmelse finns i smittskyddslagen som en allmän riktlinje i fråga om smittskyddsåtgärder enligt den lagen (1 kap. 4 § första stycket).

Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan komma att innebära långtgående inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. En avvägning måste då göras mellan ingreppet i den enskildes rätt och behovet som ska tillgodoses. Då den föreslagna lagen är av beredskapskaraktär och tar sikte på framtida situationer med smittspridning av förändrade eller i dag okända smittämnen är det inte möjligt att nu ge annat än allmänna riktlinjer för hur en proportionalitetsbedömning bör göras.

Proportionalitet innebär att det behöver göras en avvägning mellan vad som kan uppnås genom åtgärden i fråga om minskad smittspridning och de negativa konsekvenser som åtgärden kan förväntas få. En ingripande åtgärd ska vara ägnad att tillgodose det åsyftade ändamålet, vara nödvändig för att uppnå detta ändamål och medföra fördelar som står i rimlig proportion till den skada som åtgärden förorsakar. Det ska alltså finnas en balans mellan mål och medel. Tänkbara exempel på positiva effekter är minskad sjuklighet och dödlighet samt minskad belastning på hälso- och sjukvården. Tänkbara exempel på negativa effekter är försämrad folkhälsa i andra avseenden än sjukdomen i fråga, begränsningar i grundläggande fri- och rättigheter som mötesfrihet, demonstrationsfrihet, näringsfrihet och egendomsskydd, samt negativa ekonomiska konsekvenser för privatpersoner och företag. Vad som är en proportionerlig åtgärd beror bl.a. på hur omfattande smittspridningen är eller förväntas bli inom en nära framtid. Om det förekommer eller finns en överhängande risk för en omfattande smittspridning kan det vara motiverat med mer långgående åtgärder. Även omständigheter som t.ex. om verksamheten äger rum inomhus eller utomhus påverkar risken för smittspridning. Sådana omständigheter bör därför också beaktas. Liknande överväganden skulle enligt förarbetena göras vid tillämpningen av covid-19-lagen (prop. 2020/21:79 s. 95).

Den konkreta proportionalitetsbedömningen måste dock göras i samband med att lagen tillämpas och när föreskrifter och beslut tas fram med stöd av de föreslagna bemyndigandena i lagen. Det går alltså inte att närmare på förhand redogöra för vad som blir avgörande när en viss åtgärd inte ska anses vara proportionerlig, som *Företagarna* efterfrågar resonemang om.

För att betona vikten av proportionalitetsbedömningen ser regeringen ett stort värde i att frågan om proportionalitet regleras särskilt även i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Det bör därför i lagen anges att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa.

Vetenskap och beprövad erfarenhet bör beaktas

Uttrycket vetenskap och beprövad erfarenhet är centralt på hälso- och sjukvårdsområdet, vilket bl.a. kommer till uttryck i patientsäkerhetslagen (2010:659) och patientlagen (2014:821). Vetenskap och beprövad erfarenhet är emellertid inte förbehållet hälso- och sjukvårdsområdet och smittskyddsområdet utan används på flera håll i lagstiftningen. Regeringen bedömer, till skillnad från *Forskarnätverket PREPARE*, att det finns skäl att på motsvarande sätt som i smittskyddslagen föra in en bestämmelse om vetenskap och beprövad erfarenhet i den nya lagen. För att kravet ska få

genomslag bör det även gälla vid utfärdande av föreskrifter med stöd av bemyndiganden i lagen. Det bör därför anges i lagen att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Vetenskap och beprövad erfarenhet har samma innebörd som i smittskyddslagen.

I samband med utvärderingar av hanteringen av tidigare kriser har det framförts synpunkter och förslag om att en försiktighets- eller handlingsprincip borde införas som en av de grundläggande principerna för krisberedskap (se exempelvis Coronakommissionens slutbetänkande SOU 2022:10). Sådana synpunkter och förslag har hanterats genom olika förtydliganden av ansvarsprincipen. Det har bl.a. påtalats att handling ingår i ansvarsprincipen och att berörda aktörer ska agera proaktivt och vara beredda att vidta nödvändiga åtgärder även i osäkra situationer där informationsbrist råder. Ett krav på handling ingår alltså i ansvarsprincipen och alla aktörer som omfattas av ansvarsprincipen har därför att förhålla sig till detta vid alla olika sorters kriser och även när informationsbrist råder. Regeringen anser inte att försiktighetsprincipen uttryckligen behöver framgå i lagtexten, som *SKR* efterfrågar.

En humanistisk människosyn bör prägla tillämpningen av lagen

På motsvarande sätt som vid tillämpningen av smittskyddslagen bör tillämpningen av den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning vara förankrad i en humanistisk människosyn där principerna om alla människors lika värde samt den enskilda människans värdighet och självbestämmanderätt är viktiga delar. Den humanistiska människosynen talar för en stor tydlighet när det gäller att skydda allmänheten mot en allvarlig sjukdom. Smittskyddslagstiftningen måste tillgodose alla rimliga krav på rättssäkerhetsgarantier för enskilda, inbegripet avgränsningar av hur mycket tvång som får tillgripas och villkoren därför (jfr prop. 2003/04:30 s. 85). Det bör därför anges i lagen att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. Detta kompletterar överväganden som görs kring bl.a. de grundläggande fri- och rättigheterna.

Principen om barnets bästa i barnkonventionen bör beaktas

I artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) anges att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Barnkonventionen har sedan den 1 januari 2020 ställning som svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (se prop. 2017/18:186). Med barn avses varje människa under 18 år (artikel 1).

FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) övervakar genomförandet av barnkonventionen. Barnrättskommittén har tagit fram en vägledning om principen om barnets bästa i form av en allmän kommentar som utgör ett stöd vid tolkning och tillämpning av konventionsåtagandet (CRC/C/GC/14). Enligt kommentaren ska barnets bästa väga tungt, men inte ensamt vara utslagsgivande, när olika intressen vägs mot varandra. I det enskilda fallet kan således andra samhällsintressen

väga tyngre. Principen om barnets bästa är ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser, vilket enligt barnrättskommittén innebär att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. I beslutet ska beslutsfattaren motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, dvs. vad som beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen. Principen om barnets bästa ska enligt barnrättskommittén tillämpas i förhållande till övriga grundprinciper i barnkonventionen. Av dessa är artikel 12 om barnets rätt att uttrycka sina åsikter av särskild vikt. Artiklarna 3 och 12 kompletterar varandra. Barnets åsikter är en viktig del i bedömningen av barnets bästa (CRC/C/GC/14, p. 6 och 43 och prop. 2017/18:186 s. 96).

Även smittskyddslagen ger uttryck för det barnperspektiv och den princip om barnets bästa som följer av barnkonventionen (1 kap. 4 § andra stycket). När smittskyddslagen infördes betonades i förarbetena att det är en självklarhet att bestämmelserna i barnkonventionen bör tas i beaktande när smittskyddsåtgärder vidtas. Det gäller såväl i de fall som barnet själv bär på en smittsam sjukdom som i de fall åtgärder behöver vidtas för att förhindra att barn smittas. Med hänvisning till barnkonventionen uttalades att barn, på grund av sin sårbarhet, behöver vård och skydd samt att barnet har rätt till hälsa, liv och utveckling samt vila och fritid. Det uttalades också att det är familjen som har det primära ansvaret för den vård och det skydd barnet behöver, samtidigt som barnet är i behov av samhälleligt skydd. Regeringens uppfattning var att hänsynen till barnets bästa är av så stor vikt i smittskyddsarbetet att det bör komma till uttryck i en särskild bestämmelse i smittskyddslagen (prop. 2003/04:30 s. 85 och 172).
Någon uttrycklig bestämmelse om att beakta barnets bästa togs inte in i covid-19-lagen. I förarbetena uttalades dock att åtgärderna enligt lagen bör utformas i enlighet med de allmänna riktlinjer för smittskyddet som anges i smittskyddslagen, däribland principen om barnets bästa. Det uttalades vidare att hänsynen till barnets bästa bl.a. innebar att barns behov av att delta i olika typer av fritidsaktiviteter skulle tillmätas stor vikt (prop. 2020/21:79 s. 27 och 95).

Med stöd av den lag som föreslås kan det komma att meddelas föreskrifter som kan få direkt eller indirekt påverkan på barns möjligheter att delta i samhällslivet på olika sätt. Principen om barnets bästa bör vara central i fråga om de samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som nu föreslås. Regeringen föreslår därför att det i den föreslagna lagen bör tas in en särskild bestämmelse om hänsynen till barnets bästa. Bestämmelsen innebär att vid föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser verksamheter, sammankomster och tillställningar som riktar sig till barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Regeringen vill, utifrån *Region Hallands* påpekande, förtydliga att det gäller oavsett om åtgärderna får direkt eller indirekt påverkan på barns möjligheter att delta i samhällslivet på olika sätt.

Negativa konsekvenser för personer i särskild utsatthet bör begränsas

Vissa grupper kan i händelse av kris behöva särskilda hänsynstaganden. Det kan röra sig om personer som till följd av en funktionsnedsättning

påverkas hårdare av de smittskyddsåtgärder som vidtas, som *Myndigheten för delaktighet* framför, eller som har behov av tillgänglighetsanpassad information. Det kan även röra sig om äldre, barn eller personer med svag socioekonomisk ställning. Bland andra *Länsstyrelsen i Hallands län* och Myndigheten för delaktighet efterfrågar en analys av hur förslagen kan påverka personer med funktionsnedsättning.

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventions syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde. I artikel 3 anges konventionens allmänna principer, bl.a. icke-diskriminering och lika möjligheter. Konventionen ger inte personer med funktionsnedsättning några nya rättigheter, men förtydligar att dessa rättigheter även gäller denna grupp som således ska åtnjuta samma rättigheter och skydd som andra.

Myndigheten för delaktighet har 2025 i en rapport om kommunal krisberedskap kartlagt hur kommuner säkerställer att personer med funktionsnedsättning får den hjälp och det stöd de behöver vid en kris- eller krigssituation (Myndigheten för delaktighet, 2025:1, Krisberedskap för alla: Om kommunal krisberedskap för personer med funktionsnedsättning). Rapporten visar på utmaningar och brister när det gäller krisberedskapen.

Med stöd av den lag som föreslås kan det komma att meddelas föreskrifter som avser allmänna sammankomster, offentliga tillställningar eller verksamheter där personer med funktionsnedsättning eller personer i annan särskild utsatthet är besökare, deltagare eller resenärer. Regeringen kan konstatera att även om de generella effekterna av förslagen är desamma för alla invånare i de fall de t.ex. vistas i en verksamhet som omfattas av smittskyddsåtgärder, kan förslagen få andra och mer långtgående effekter för personer i särskild utsatthet. Det kan t.ex. handla om att det behövs rätt kompetens för att bemöta personer med funktionsnedsättning och att säkerställa att de får anpassad information. Det kan också handla om påverkan på verksamheter som är viktiga för att främja delaktighet hos personer med funktionsnedsättning. Av Coronakommissionens delbetänkande Sverige under pandemin Smittspridning och smittskydd (SOU 2021:89) framgår att för många personer med funktionsnedsättning blev covid-19-pandemin mycket kännbar med försämrat välbefinnande, framför allt hos dem med neuropsykiatriska och intellektuella funktionsnedsättningar.

En myndighet bör tillgängliggöra information om smittskyddsåtgärder enligt den nya lagen även för personer med en funktionsnedsättning som begränsar förmågan att se, höra eller tala. Därutöver vill regeringen betona vikten av att det vid föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder görs en bedömning av hur åtgärderna påverkar personer med funktionsnedsättning eller personer i annan särskild utsatthet och om det kan krävas några särskilda hänsynstaganden utifrån detta. Bedömningen bör göras med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Regeringen föreslår därför att beslutsmyndigheten vid beslut och föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder också bör sträva efter att begränsa de negativa konsekvens-

erna av åtgärderna för personer i särskild utsatthet. Se även beskrivningen av konsekvenser för personer med funktionsnedsättning i avsnitt 15.8.

8.6 Skyldighet att motverka smittspridning

Regeringens förslag

Den som ansvarar för en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller verksamhet ska göra en bedömning av risken för spridning av en samhällsfarlig sjukdom. Den ansvarige ska utifrån bedömningen vidta lämpliga åtgärder för att minska förekomsten av kontakter mellan besökare och mellan deltagare som kan innebära risk för smittspridning. Den ansvarige ska dokumentera riskbedömningen och de åtgärder som vidtas.

I lagen ska det upplysas om att verkställighetsföreskrifter kan komma att meddelas.

Var och en ska medverka till att motverka smittspridning vid den allmänna sammankomsten, offentliga tillställningen eller verksamheten.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har i stället föreslagit att förekomsten av kontakter ska minskas mellan människor.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser kommenterar uttryckligen förslaget. *SJ AB (SJ)* uppfattar att förslaget ställer krav på järnvägsföretag att göra en riskbedömning och vidta åtgärder för att motverka smittspridning, vilket de, likt andra företag, saknar medicinsk kompetens för. SJ anser att berörda myndigheter bör förse verksamheter med information och vid behov bistå arbetet. *Region Kronoberg* efterfrågar att det framgår vem som är ansvarig för verksamheten och att ansvaret gäller både bedömningar och åtgärder. *Svensk Scenkonst* framför att om en begränsningsregel blir allt för ingripande kan ett samtidigt krav på riskbedömning upplevas som oförenligt och svårt att genomföra, varför frågan om hur dessa regler ska samordnas bör utredas ytterligare. Vidare framför Svensk Scenkonst att det bör övervägas att byta ut ”människor” mot ”besökare och deltagare” för att undanröja alla oklarheter om att reglerna om riskbedömning inte omfattar verksamhetens anställda.

Skälen för regeringens förslag

Den ansvarige bör göra en riskbedömning och vidta åtgärder för minskad smittspridning

Den epidemiologiska situationen kan under vissa faser av t.ex. en pandemi vara sådan att det inte krävs långtgående föreskrifter om smittskyddsåt-

gärder utan det kan anses tillräckligt med mindre långtgående begränsningar.

Ett sätt att möjliggöra mindre långtgående åtgärder är att införa en allmän skyldighet att förebygga smittspridning, genom att det i en verksamhet bör bedömas vilka risker som finns för spridning av den aktuella sjukdomen inom ramen för den egna verksamheten. Utifrån bedömningen bör sedan lämpliga åtgärder vidtas. Ansvaret för att göra en riskbedömning och vidta smittskyddsåtgärder bör som utgångspunkt kunna läggas på den som är ansvarig för verksamheten. Det bör framgå av bestämmelsen att det handlar om att vidta åtgärder som underlättar för besökare och för deltagare att hålla avstånd från varandra och även på andra sätt motverka smittspridning. Avsikten är inte, som *Svensk Scenkonst* framför, att riskbedömningen och åtgärderna ska avse verksamhetens anställda. Åtgärder för att skydda anställda från smitta får i stället hanteras i enlighet med gällande arbetsmiljölagstiftning (jfr avsnitt 8.3).

I avsnitt 8.3 bedöms även att lagen bör omfatta sådana allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och verksamheter som personer ur allmänheten besöker, deltar i eller reser med. Det framstår som lämpligt att samma sammankomster, tillställningar och verksamheter omfattas av den föreslagna bestämmelsen om riskhantering.

Bestämmelsen bör kunna tillämpas både som en självständig samhällsinriktad smittskyddsåtgärd och tillsammans med andra åtgärder enligt den nya lagen. Det kan också tänkas uppstå situationer där det är motiverat att vissa verksamheter som omfattas av lagen begränsas genom den föreslagna bestämmelsen, medan andra verksamheter också begränsas med mer långtgående föreskrifter. Som *Region Kronoberg* anser föreslås den som ansvarar för en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller verksamhet ansvara för både riskbedömningar och åtgärder. Det är som framgår ovan den som anordnar sammankomsten eller tillställningen eller bedriver verksamheten som har ansvaret för detta. Som framgår i avsnitt 8.13 föreslår regeringen att Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information, vilket kan tillgodose behovet av information som *SJ* efterfrågar. Regeringen anser inte att frågan om hur dessa regler ska samordnas bör utredas ytterligare i nuläget som Svensk Scenkonst framför. Bedömningar av hur olika åtgärder kompletterar varandra och kan samordnas bör i stället ske när det är aktuellt att föreskriva om smittskyddsåtgärder.

I den nya lagen bör mot ovanstående bakgrund införas en bestämmelse som möjliggör mindre långtgående åtgärder när det inte bedöms finnas behov av föreskrifter om specifika smittskyddsåtgärder avseende t.ex. en viss verksamhet.

Riskbedömningen och vidtagna åtgärder bör dokumenteras

För att säkerställa att en bestämmelse om riskbedömning och efterföljande åtgärder fungerar, följs och ger effekt som en samhällsinriktad smittskyddsåtgärd behöver den åtföljas av krav på att den som ansvarar för verksamheten ska dokumentera sin riskbedömning och de åtgärder som vidtas.

Med stöd av 8 kap. 7 § första stycket 1 regeringsformen kan regeringen meddela närmare föreskrifter om hur riskbedömningen bör gå till och hur

dokumentationen bör göras. En upplysning om detta bör tas in tillsammans med bestämmelsen. Uttrycket närmare föreskrifter innebär att det är verkställighetsföreskrifter som avses.

Var och ens ansvar

I smittskyddslagen anges att var och en genom uppmärksamhet och rimliga försiktighetsåtgärder ska medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar (2 kap. 1 §). Vilka försiktighetsmått som kan bli aktuella beror på vilken sjukdom det rör sig om, dess smittsamhet och smittvägar (prop. 2003/04:30 s. 214).

I en situation med en pågående eller nära förestående allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom är det angeläget att var och en tar sitt ansvar för att på de sätt som är möjliga bidra till minskad smittspridning. Regeringen anser därför att det i den nya lagen bör föras in en bestämmelse som kompletterar 2 kap. 1 § smittskyddslagen. Bestämmelsen bör ange att var och en ska medverka till att förhindra smittspridning vid sådana sammankomster, tillställningar och verksamheter för vilka det får beslutas om föreskrifter enligt lagen. Att förhindra smittspridning handlar för den enskilde om att på ett konkret sätt undvika nya smittkedjor genom att följa givna instruktioner och visa hänsyn till andra närvarande.

Med var och en avses alla som på något sätt interagerar med andra vid sammankomsten, tillställningen eller verksamheten, dvs. såväl deltagare och besökare som anställda, funktionärer och andra som är närvarande vid verksamhetens genomförande.

8.7 Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

8.7.1 Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som får innebära krav på

- begränsning av antalet besökare och deltagare,
- minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
- begränsning av tiden för sammankomsten eller tillställningen, eller
- andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Föreskrifterna får också avse områden, lokaler eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till sammankomsten eller tillställningen.

Regeringen ska få delegera rätten att meddela sådana föreskrifter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Om åtgärderna bedöms otillräckliga ska regeringen få meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas.

Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ska också gälla för en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls inom en verksamhet.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Bland de remissinstanser som kommenterar förslaget är remissutfallet splittrat. *Justitiekanslern* framför en förståelse för att det inte är möjligt att på förhand avgöra exakt vilka åtgärder som kan behöva vidtas och anser sammantaget att de föreslagna möjligheterna till särskilda begränsningar är tillräckligt väl avgränsade. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* anser däremot att lagbestämmelserna behöver formuleras om och tydligt avgränsas, för att motsvara resonemangen om hur långtgående krav som ska kunna ställas och i vilka delar endast regeringen bemyndigas att besluta om föreskrifter.

Stockholm Live stödjer förslaget men understryker vikten av att åtgärder som riktas mot publika evenemang är proportionerliga i relation till risken, väl kommunicerade i god tid, bygger på tydliga kriterier och smittskyddsdata samt anpassas efter lokalens storlek, typ och karaktär. *Svensk Scenkonst* menar att det i lagen bör framgå att det i första hand ska eftersträvas lösningar som låter arrangören bedöma vilka åtgärder som kan och bör vidtas.

Polismyndigheten framför att de saknar kompetens för att bedöma om en smittskyddsåtgärd är tillräcklig och att det är viktigt att beakta ärendenas stora variation samt om möjligt ge ledning för bedömningarna, så att innebörden av meddelade föreskrifter är tydlig och inte ger upphov till ett för stort tolkningsutrymme för de myndigheter som ska tillämpa dem.

Svenska Kyrkan betonar vikten av att tillämpa rätten till religionsfrihet också när det gäller allmänna sammankomster, då stora begränsningar eller förbud kommer att påverka den religiösa praktiken. Det kan uppstå gränsdragningsproblem gällande vad i kyrkans verksamhet som kategoriseras som allmän sammankomst respektive en religiös verksamhet öppen för allmänheten. Det är även av vikt att allmänna sammankomster som hålls för religiösa begravningsceremonier undantas från smittskyddsbegränsningar i form av stränga deltagarbegränsningar eller förbud.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar regleras i ordningslagen

Konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom kan minskas om förekomsten av kontakter som kan innebära risk för att sjukdomen sprids mellan människor begränsas. Särskilt stora risker uppkommer om det samlas många människor under lång tid på en begränsad yta. Vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, kan människor som normalt inte träffas komma samman. Det kan innebära risk för allvarlig eller omfattande smittspridning.

Som framgår i avsnitt 8.3 har uttrycken allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samma innebörd i den nya lagen som i ordningslagen. Med allmänna sammankomster avses enligt ordningslagen t.ex. demonstrationer, sammankomster som hålls för religionsutövning, teaterföreställningar, konserter och andra sammankomster vid vilka mötesfriheten utövas och som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till (2 kap. 1 § första och andra styckena). Med offentliga tillställningar avses t.ex. tävlingar och uppvisningar i idrott, tivolinöjen, marknader och mässor samt andra tillställningar som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till och som inte är att anse som allmänna sammankomster (2 kap. 3 § första stycket).

Med sammankomster som hålls för religionsutövning avses bl.a. gudstjänster, begravningar och liknande religiösa sammankomster. Utöver detta föreslås även en möjlighet att meddela föreskrifter för religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde under förutsättning att de inte utgör allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar enligt ordningslagen, se avsnitt 8.7.3.

Det är alltså frågan om ett brett spektrum av verksamheter som kan äga rum på många olika slags platser. Begränsningar av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan påverka medborgarnas möjligheter att t.ex. utöva sin demonstrationsfrihet och mötesfrihet. Även möjligheterna att bedriva näringsverksamhet kan påverkas och begränsningarna kan innebära ett ingrepp i egendomsskyddet och näringsfriheten. Begränsningar i grundläggande fri- och rättigheter får endast göras under vissa förutsättningar (se t.ex. 2 kap. 21, 23 och 24 §§ regeringsformen).

Enligt ordningslagen får regeringen meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas, om det är nödvändigt för att motverka epidemi (2 kap. 15 §).

Genom ändringar i ordningslagen och polislagen (1984:387) har säkerheten vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar nyligen stärkts. Polismyndigheten har sedan den 1 juli 2026 fått tydligare befogenheter att ändra tid eller plats för en allmän sammankomst. Vidare har det förtydligats att Polismyndigheten i vissa fall får förbjuda att en allmän sammankomst hålls på en viss tid eller plats, i stället för att förbjuda den helt. En allmän sammankomst och offentlig tillställning kan också ställas in med hänsyn till säkerheten för människors liv eller hälsa. Polismyndigheten har även fått utökade befogenheter att ingripa mot enskilda som stör ordningen och inte rättar sig efter beslut (prop. 2025/26:133).

Behovet av föreskrifter för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Definitionerna av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar omfattar som framgår ovan ett brett spektrum av arrangemang med skilda förutsättningar att genomföras på ett ur smittskyddssynpunkt säkert sätt. En reglering som omfattar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar måste därför ge utrymme för att kunna anpassa kraven utifrån de förutsättningar som gäller för olika typer av verksamheter.

Huvudsyftet med ordningslagens bemyndigande om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, inte att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar. Bemyndigandet utgår vidare från att de föreskrifter som får meddelas ska innebära ett förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. En annan brist är svårigheten att göra åtskillnad mellan olika typer av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och att bemyndigandet i ordningslagen inte ger utrymme för mer detaljerade myndighetsföreskrifter om krav på smittskyddsåtgärder. Ordningslagen innehåller dessutom ett begränsat antal mekanismer för att upprätthålla åtgärder som avser allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, främst i form av tillståndskrav, polisiära befogenheter och straffrättsliga sanktioner. Det finns exempelvis inte några bestämmelser i ordningslagen om tillsyn eller vitesföreläggande. I covid-19-lagen infördes därför ett särskilt normgivningsbemyndigande som på ett tydligare sätt gav utrymme för att ställa krav på smittskyddsåtgärder (prop. 2020/21:79 s. 30 och 31). Regeringen bedömer att det inte går att utesluta att det vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan uppstå en situation där det inte finns något alternativt sätt att motverka smittspridning än att vidta mycket långtgående åtgärder som kan innebära att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kraftigt begränsas eller helt förbjuds. När det epidemiologiska läget är sådant att det finns utrymme för att använda de föreslagna samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna på det differentierade sätt som är avsett, bör mindre ingripande åtgärder kunna tillämpas för att på ett ändamålsenligt sätt motverka smittspridning. Sådana differentierade och träffsäkra åtgärder som den föreslagna lagen ger utrymme för kan således medföra att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan hållas trots en pågående smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Den författningsberedskap som den nya lagen innebär borgar för att åtgärder kan vidtas på ett övervägt och ändamålsenligt sätt, även i en situation där omedelbara åtgärder behöver vidtas för att motverka smittspridning.

Riksdagens möjlighet att delegera normgivningsmakt till regeringen följer bland annat av 8 kap. 2 och 3 §§ regeringsformen. Enligt dessa bestämmelser kan riksdagen genom bemyndigande i lag delegera normgivningsmakt till regeringen inom det s.k. fakultativa lagområdet. Till det fakultativa lagområdet hör bl.a. sådana offentligrättsliga föreskrifter som gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

Ett område där riksdagen som utgångspunkt inte får lämna ifrån sig normgivningsmakt genom delegation är inom det obligatoriska lag-

området. Till det obligatoriska lagområdet hör bl.a. föreskrifter om de grundläggande fri- och rättigheterna och civilrättslig lagstiftning, alltså regler om bl.a. avtal, försäkringar, anställningar och fastigheter.

Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad mötes- och demonstrationsfrihet. Mötesfrihet innebär frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk. Demonstrationsfrihet innebär frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats. Mötes- och demonstrationsfriheten får begränsas för att motverka farsot. En sådan begränsning får göras genom lag eller, efter bemyndigande i lag, annan författning. Begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 1, 20, 21 och 24 §§).

Det bör således införas bemyndiganden i den nya lagen om att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar får meddelas.

Regeringen bör få delegera delar av föreskriftsrätten

Mot bakgrund av de risker för smittspridning som finns vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar bör regeringen få möjlighet att föreskriva om särskilda begränsningar vid sådana sammankomster och tillställningar i syfte att förhindra allvarlig smittspridning. Vid en allvarlig smittspridning är det nödvändigt att kunna agera snabbt. För en ändamålsenlig beredskap krävs det därför att bemyndigandena för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar möjliggör anpassade och ändamålsenliga åtgärder för att motverka smittspridning, med beaktande av att inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter som utövas i sammanband med dem bör undvikas så långt det är möjligt.

Lagen kommer att tillämpas på smittämnen som i dag är okända eller som är nya varianter av kända smittämnen. Det är i båda fallen troligt att det under en inte obetydlig tid kommer att saknas kunskap om smittämnet och dess spridningssätt, riskmiljöer, riskgrupper etc. Det påverkar möjligheterna att i detalj kunna bedöma vilka smittskyddsåtgärder som kan vara verksamma. I takt med att kunskaperna om smittämnet ökar kan föreskrifterna behöva ändras med kort varsel. Detsamma gäller om det epidemiologiska läget snabbt förändras.

Den nya lagen bör ge utrymme för en träffsäker reglering som inte begränsar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i onödan eller under längre tid än nödvändigt. Det framstår därför som ändamålsenligt att föreskrifter om krav på smittskyddsåtgärder bör kunna meddelas även på lägre normnivå än genom lag. Vid vissa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar utövas mötes- och demonstrationsfrihet, men som framgår ovan kan mötes- och demonstrationsfriheten efter bemyndigande i lag begränsas genom annan författning för att motverka farsot (2 kap. 20 och 24 §§ regeringsformen). Regeringen eller den myndighet

som regeringen bestämmer bör därför få meddela ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder som den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska vidta.

Med hänsyn till att föreskrifter om förbud mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar utgör mycket ingripande åtgärder bör regeringen inte ges möjlighet att delegera sådana föreskrifter.

För att minska risken för smittspridning bör föreskrifterna få innebära krav på att begränsa antalet besökare och deltagare ur allmänheten som samtidigt får närvara vid den allmänna sammankomster eller offentliga tillställningen. Det kan vara fråga om en faktisk antalbegränsning som t.ex. beräknas i förhållande till storleken på den lokal eller det område där arrangemanget hålls. Antalsbegränsningen kan också ta hänsyn till den yta som t.ex. en idrottstävling ska genomföras på. Det kan också vara fråga om ett generellt maximalt antal, som gäller oavsett storleken på lokalen, området eller ytan. Kombinationer av sådana föreskrifter kan också bli aktuella.

Föreskrifterna bör även få omfatta krav på minsta avstånd mellan de personer ur allmänheten som är närvarande vid sammankomsten eller tillställningen. Sådana föreskrifter kan vara lämpliga att använda för en avgränsad del vid vissa sammankomster eller tillställningar, t.ex. när det rör sig om arrangemang med publik som tilldelas bestämda platser.

Det bör också vara möjligt att begränsa tiden för en allmän sammankomst och offentlig tillställning. Det kan t.ex. gälla hur lång tid en sådan sammankomst eller tillställning får pågå eller under vilka tider på dygnet den får hållas. Sådana begränsningar kan t.ex. syfta till att glesa ut det totala antalet deltagare för det fall flera sammankomster eller tillställningar väntas hållas i nära anslutning till varandra, både vid platsen för sammankomsten eller tillställningen och i t.ex. kollektivtrafiken. Därav kan en allmän sammankomst eller offentlig tillställning behöva förläggas till en annan tid för att minska risken för smittspridning.

Utöver detta kan även andra åtgärder vara aktuella och behovet kan variera bl.a. i takt med ett förbättrat kunskapsläge om smittämnet i fråga. Regeringen anser därför att det inte är lämpligt att i lagen införa en uttömmande uppräkning av smittskyddsåtgärder. I stället bör det anges att föreskrifterna får innebära krav på andra åtgärder för att motverka smittspridning. Sådana åtgärder kan t.ex. avse skyltning, markeringar i golvet, ommöbleringar osv. En annan åtgärd kan vara ett krav på ökad tillgänglighet eller kapacitet så att antalet personer som närvarar vid varje tillfälle minskas. Ytterligare exempel på smittskyddsåtgärder är att en allmän sammankomst eller offentlig tillställning förläggs till en annan plats, särskilda rutiner för in- och utpassering, krav på tillhandahållande av munskydd samt att ge den som anordnar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar möjlighet att ställa krav på vaccinationsbevis, vilket gjordes under en period av covid-19-pandemin. Föreskrifterna bör även kunna innebära krav på åtgärder som minskar indirekt smittspridning, t.ex. krav på rengöring av ytor eller erbjudande av handdesinficering eller annan möjlighet till skärpt handhygien, men det bedöms typiskt sett vara viktigare med åtgärder som möjliggör avstånd och på olika sätt glesar ut mellan människor. Det bör därför inte införas en uttömmande uppräkning av smittskyddsåtgärder i bestämmelsen. I stället bör det anges att föreskrifter får innebära krav på andra åtgärder för att förhindra smittspridning.

Föreskrifterna bör också kunna gälla områden, lokaler eller andra utrymmen i anslutning till en sammankomst eller tillställning

I vissa fall kan det i anslutning till den plats där en allmän sammankomst eller offentlig tillställning arrangeras finnas områden, lokaler eller andra utrymmen som besökare och deltagare kan komma att vistas i eller passera. Även på sådana ställen kan smittspridning ske. Det bör därför även framgå av bemyndigandena att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar får avse områden, lokaler eller andra utrymmen som den som anordnar en sammankomst eller tillställning disponerar i anslutning till sammankomsten eller tillställningen. Inget hindrar dock att föreskrifterna, med beaktande av det som framgår nedan om att enhetlig utformning av föreskrifterna bör eftersträvas, skiljer sig åt mellan olika delar av de områden, lokaler eller andra utrymmen som den som anordnar sammankomsten eller tillställningen förfogar över. Det kan t.ex. vara befogat med vissa begränsningar i en biografsalong med numrerade sittplatser och andra i de anslutande lokalerna eller utrymmena som exempelvis foajéer. Det kan även vara aktuellt med vissa begränsningar på läktaren vid en offentlig tillställning och andra i de anslutande lokalerna eller utrymmena.

Förbud bör få meddelas i sista hand

Det kan uppstå en situation där det bedöms att beslutade smittskyddsåtgärder inte är tillräckliga för att minska smittspridningen. Det kan också finnas situationer där smittspridningen redan från början bedöms vara så allvarlig att mindre ingripande smittskyddsåtgärder inte är tillräckliga. Det bör därför finnas en möjlighet för regeringen att som en yttersta åtgärd få meddela föreskrifter om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Ett förbud är en mycket långtgående åtgärd och det bör framgå av lagtexten att sådana föreskrifter får meddelas endast om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga. Utgångspunkten bör alltså vara att de åtgärder som införs är mindre långtgående än ett förbud.

Innan ett eventuellt beslut om förbud måste det noga övervägas vilka följderna blir för utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter och för andra aspekter för enskilda, näringslivet, civilsamhällets organisationer och samhället i stort. Det är även viktigt att som *Svenska Kyrkan* betonar beakta rätten till religionsfrihet också när det gäller allmänna sammankomster. Erfarenheter från covid-19-pandemin visar att det var svårt för anhöriga att bearbeta sin sorg när det inte gavs möjlighet att ta avsked vid begravningar. Allmänna sammankomster som hålls för religiösa ceremonier, t.ex. begravningar, bör därför i största möjliga mån undantas från stränga deltagarbegränsningar eller förbud om det är möjligt utifrån aktuellt smittläge. Regeringen bedömer dock inte att det är lämpligt att helt undanta allmänna sammankomster för begravningsceremonier från möjligheten att införa smittskyddsbegränsningar i form av deltagarbegränsningar eller förbud.

Se vidare avsnitt 8.8.2 om särskilda överväganden som ska göras i fråga om mötes- och demonstrationsfriheten, avsnitt 8.14 i fråga om kompensationsåtgärder i vissa fall och kapitel 13 om förslagens överensstämmelse med Europakonventionen och regeringsformen.

Föreskrifterna gäller även när en sammankomst eller tillställning äger rum i en annan verksamhet

Risken för att en viss sammankomst, tillställning eller verksamhet omfattas av flera olika regler bör minskas. Vid utformningen av föreskrifter som gäller allmänna sammankomster bör särskilt beaktas vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet. Om t.ex. en allmän sammankomst äger rum inom en verksamhet kan därför sammankomsten komma att omfattas av mindre långtgående föreskrifter, till följd av de särskilda överväganden som ska göras, än vad verksamheten där den äger rum gör. Det motsatta kan också bli fallet, om den allmänna sammankomsten trots de särskilda hänsyn som bör tas vid utformningen av föreskrifterna bedöms vara avsevärt mer riskfylld ur smittskyddshänseende än den verksamhet som annars pågår där.

Den praktiska följden av denna ordning blir att sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likartade ur smittskyddshänseende kommer att omfattas av likartade föreskrifter, men att så inte alltid behöver vara fallet. För att det inte ska råda någon tvekan om vilken föreskrift som har företräde bör det anges i lagen att föreskrifter för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar också gäller för en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning som hålls inom en verksamhet. För att undvika tillämpningssvårigheter är det viktigt att föreskrifterna är tydliga, i linje med *Polismyndighetens* synpunkter. Det kan t.ex. handla om att när föreskrifter skiljer sig åt mellan en sammankomst eller tillställning och en verksamhet på samma plats, kan det i den praktiska tillämpningen uppstå behov av att få information om när sammankomsten eller tillställningen börjar och slutar. Före och efter sammankomsten eller tillställningen gäller då i stället föreskrifterna för den ordinarie verksamheten. Information om när en sammankomst eller tillställning börjar och slutar framgår normalt av Polismyndighetens tillståndsbeslut när ett sådant finns.

Vem som bör vara ansvarig för att vidta åtgärder

Enligt ordningslagen ska den som avser att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning antingen anmäla eller, under vissa förutsättningar, ansöka om tillstånd för sammankomsten eller tillställningen (2 kap. 4–6 §§). En anmälan eller ansökan om tillstånd ska bl.a. innehålla uppgifter om anordnaren (2 kap. 7 §). Den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska vidare svara för att det råder god ordning vid sammankomsten eller tillställningen (2 kap. 16 §).

Anordnaren av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning bör även ansvara för att föreskrivna smittskyddsåtgärder enligt den föreslagna lagen vidtas.

Uttrycken besökare och deltagare

Besökare och deltagare avser personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en verksamhet (se avsnitt 8.3 om definitioner i lagen). Vid exempelvis en teaterföreställning eller konsert räknas publiken som besökare, men inte ensemblen eller de musiker som uppträder. Vid idrottstävlingar räknas idrottsutövare som deltagare när det gäller motionslopp, medan professionella idrottsutövare inte anses vara en del av allmänheten och omfattas därmed inte av uttrycket deltagare. Således kommer t.ex.

elitspelare vid en fotbollsmatch inte att anses vara deltagare. Vilka som kan anses vara deltagare och besökare kan alltså variera beroende på vilken typ av allmän sammankomst eller offentlig tillställning det är fråga om. Som utgångspunkt bör dock beaktas syftet med den föreslagna lagstiftningen, nämligen att begränsa smittspridning genom åtgärder som syftar till att minska kontakter som kan innebära risk för smittspridning mellan människor.

8.7.2 Vissa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare, minsta avstånd mellan deltagare och mellan besökare, begränsning av öppettider, eller andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Regeringen ska få delegera rätten att meddela sådana föreskrifter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Om åtgärderna bedöms otillräckliga ska regeringen få meddela föreskrifter om att sådana verksamheter ska stängas tillfälligt.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget, bl.a. *Sveriges förenade studentkårer*, *Landsorganisationen Sverige (LO), Länsstyrelsen i Värmlands län* och *Famna*. Flera instämmer i att rena förbud och nedstängningar i så stor utsträckning som möjligt ska undvikas. Andra instanser efterfrågar förtydliganden, bl.a. *Länsstyrelsen i Skåne län* som efterfrågar vad som gäller för platser dit allmänheten har tillträde men som inte är att anse som en allmän plats, t.ex. sjukhus och köpcentrum, och *Polismyndigheten* som beskriver att handelsplatser kan tangera definitionen av marknader eller mässor enligt ordningslagen. Länsstyrelsen i Skåne län anser även att det i lagen ska anges att det är den som ansvarar för verksamheter som är ansvarig för smittskyddsåtgärderna. *Riksdagens ombudsmän (JO)* framför att föreskrifter om exempelvis antalet deltagare och öppettider kan vara så långtgående att de i praktiken kan likställas med förbud eller nedstängning och efterlyser utifrån det överväganden om vad ett förbud eller stängning av verksamheter närmare betyder.

Kungliga biblioteket motsätter sig att bibliotek definieras som en fritids- och kulturverksamhet som är öppen för allmänheten och därför kan omfattas av stängning, då stängning av bibliotek kan få till följd att samhällsviktig forskning hindras och att smittskyddsåtgärder som riktar sig mot samtliga bibliotek utan urskiljning inte kommer att vara ändamåls-

enliga eller proportionerliga. *Statens skolverk (Skolverket)* betonar vikten av att säkerställa att elever inte utestängs från verksamheter som ska omfattas av den nya lagen som behövs i undervisningen och för skollunch, t.ex. simhallar och serveringsställen.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys motsätter sig att regeringen ska få ställa krav på olika aktörer att vidta ”andra åtgärder för att motverka smittspridning” då det är en mycket omfattande delegering att inskränka grundläggande fri- och rättigheter. *Företagarna* är kritiska till att regeringen, myndigheter och kommuner föreslås bemyndigas att föreskriva om långtgående restriktioner av näringsverksamheter, inklusive stängning och förbud mot tillträde, utan att sådana begränsningar kopplas till ett kriterium om risk. *Visita* betonar att det är av vikt att olika former av begränsningar för verksamheter inte införs annat än om frivilliga åtgärder och insatser från verksamheternas sida inte kan anses tillräckliga för att motverka smittspridning. *Svensk Handel* motsätter sig generella stängningar av butiker och partihandelsföretag som säljer dagligvaror och andra livsnödvändiga varor och anser att det behöver förtydligas att sådana stängningar enbart kan komma i fråga vid yttersta undantagsfall. *Svenska Covidföreningen* vill att föreskrifter om smittskyddsåtgärder även inkluderar mitigering och detektering som centrala metoder för att reducera smittspridning. Svenska Covidföreningen anser också att åtgärder som andningsskydd och ventilation utgör centrala komplement till trängselreducering, medan testning, symtomövervakning och smittspårning stärker möjligheten till tidig upptäckt.

Region Skåne föreslår ett tillägg om att ett beslut om stängning även ska föregås av dialog med grannländer och berörda gränskommittéer då olika bedömning i olika länder kan påverka gränsregionens näringsliv och invånare. *Svinesundskommittén* efterfrågar ökat nordiskt samarbete och föreslår att ett gränspass kan övervägas för bosatta i gränsområden för att undvika problem med ständiga provtagningar och kontroller.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av föreskrifter för fritids- och kulturverksamhet, handelsplatser samt serveringsställen

Utöver allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar finns även andra verksamheter där människor som normalt inte träffas kan komma samman, vilket kan innebära risk för allvarlig eller omfattande smittspridning. Det finns därför ett behov av att inkludera sådana verksamheter i den beredskapslagstiftning som föreslås. Den indelning av verksamheter som framgår av serveringslagen och covid-19-lagen var ändamålsenlig och bedöms i huvudsak kunna användas även i den nya lagen. Lagen bör således ge utrymme för föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Föreskrifter om skyldighet att vidta åtgärder måste inte omfatta alla verksamheter som anges i bemyndigandet. Föreskrifterna kan, med beaktande av det epidemiologiska läget, inskränkas till vissa typer av sådana verksamheter som medför särskilt stora risker för smittspridning. I

avsnitt 8.8.1 framgår vilka faktorer som särskilt bör beaktas vad gäller risken för smittspridning.

Föreskrifter som innebär krav på smittskyddsåtgärder kan påverka möjligheterna att bedriva vissa former av näringsverksamhet och de aktuella verksamheterna bör inte kunna begränsas i större utsträckning än vad som bedöms vara nödvändigt och proportionerligt med hänsyn till ändamålet att motverka spridning av den aktuella sjukdomen (se avsnitt 8.5). Vilka begränsningar som kan anses proportionerliga är beroende av hur allvarlig smittspridningen är eller kan förväntas bli.

Särskilda överväganden kan behöva göras i fråga om begränsning av verksamheter som fyller viktiga samhällsfunktioner. Biblioteken har en särskilt betydelsefull roll vid krissituationer när det gäller att tillhandahålla aktuell och tillförlitlig information samt att bidra till kunskapsförmedling Elevers behov av tillgång till verksamheter i sin undervisning eller vid skollunch är andra faktorer som särskilt kan behöva övervägas, i linje med det som *Kungliga biblioteket* och *Skolverket* påtalar.

Vad som avses med fritids- och kulturverksamheter

Verksamheter som bör omfattas av uttrycket fritids- och kulturverksamheter är verksamheter som erbjuder olika typer av fritidssysselsättningar, kulturaktiviteter, förströelse eller underhållning. Exempel är gym- och sportanläggningar, badanläggningar, campingplatser, bibliotek, museer, djurparker och lekland.

Med gym- och sportanläggningar bör avses anläggningar som huvudsakligen används för fysisk träning eller sport. Med badanläggningar bör avses offentliga badinrättningar. Med bibliotek bör avses platser där allmänheten kan låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur och andra medier. Det bör inte ha någon betydelse vilket slags bibliotek det enligt bibliotekslagens (2013:801) definition är fråga om, men som Kungliga biblioteket påtalar kan konsekvenserna för olika typer av bibliotek behöva beaktas vid föreskrifter om smittskyddsåtgärder. Med museum bör avses institutioner som allmänheten har tillträde till och som bl.a. ställer ut materiella och immateriella vittnesbörd om människan och människans omvärld, jfr 2 § museilagen (2017:563). Med campingplatser bör avses avgränsade områden för boende i tält, husbil eller husvagn. Med djurparker bör avses ett avgränsat område där djur visas upp. Exemplen är inte uttömmande.

Verksamheter som bedrivs enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, eller socialtjänstlagen (2025:400), SoL, t.ex. daglig verksamhet, har allmänheten inte tillträde till och dessa omfattas inte av fritids- och kulturverksamhet. Däremot kan de personer som har beviljats insatser enligt nämnda lagar självklart omfattas av uttrycken besökare och deltagare när de befinner sig i verksamheter till vilka allmänheten har tillträde och som omfattas av föreskrifter enligt det bemyndigande som föreslås.

Vad som avses med handelsplatser

Exempel på handelsplatser är det som i dagligt tal benämns butiker och serviceinrättningar. Butiker bör avse lokaler för försäljning av olika varor, t.ex. livsmedel, bruksföremål, vitvaror och kläder. I butiker kan även viss

försäljning av tjänster pågå. Att det bedrivs viss annan verksamhet i lokalen, t.ex. att det finns en kafédel, utesluter inte att det är fråga om en butik. Det bör vara den huvudsakliga verksamheten som avgör om det är fråga om en handelsplats i lagens mening (prop. 2020/21:52, s. 99).

Serviceinrättningar bör avse platser för försäljning av tjänster, t.ex. frisörsalonger, skönhetssalonger och cykelverkstäder. I serviceinrättningar kan även viss försäljning av varor pågå. Platser för hälso- och sjukvård eller tandvård, t.ex. vårdcentraler och tandläkarmottagningar, omfattas av det regelverk som finns på hälso- och sjukvårdsområdet som bl.a. innefattar regler om vårdhygien. De bör därmed inte omfattas av uttrycket serviceinrättningar och inte heller utgöra handelsplatser i lagens mening. Inte heller t.ex. socialtjänst- eller myndighetslokaler, till vilka allmänheten förvisso kan ha tillträde, bör omfattas av uttrycket serviceinrättning eftersom besök vid sådana inrättningar kan vara nödvändiga och fylla viktiga funktioner för den enskilde. Viss utbildning som tydligt bjuds ut till försäljning till allmänheten, t.ex. trafikskolor och kursverksamheter, bör däremot kunna omfattas av uttrycket serviceinrättning.

För att det ska vara fråga om en handelsplats i lagens mening bör som framgår ovan krävas att verksamheten riktar sig till allmänheten, se avsnitt 8.3. Det bör dock inte krävas att det är fråga om försäljning på stället eller att det är möjligt att betala på plats. Även en verksamhet där varor endast visas upp för att besökaren ska kunna köpa den vid ett senare tillfälle via t.ex. en webbplats bör omfattas av uttrycket handelsplats.

Även det som i dagligt tal benämns köpcentrum och varuhus bör betraktas som handelsplatser i lagens mening medan regeringens förslag däremot inte omfattar t.ex. sjukhus till vilka allmänheten har tillträde men som inte är att anse som en allmän plats, vilket *Länsstyrelsen i Skåne län* efterfrågar förtydligande kring. Sjukvårdsinrättningar omfattas som nämns ovan i stället av regelverket på hälso- och sjukvårdsområdet, bl.a. regler om vårdhygien.

I köpcentrum eller varuhus inryms typiskt sett butiker och serviceinrättningar, men det kan även inrymmas annan verksamhet som t.ex. serveringsställen. Även inomhustorg, inomhusgågator och platser där kunder och besökare uppehåller sig en längre tid, t.ex. för att umgås, strosa eller kanske bara för att sitta ned en stund, ingår i handelsplatsen. Vad gäller *Polismyndighetens* påtalande att handelsplatser kan tangera definitionen av marknader eller mässor enligt ordningslagen anser regeringen att någon definitiv gränsdragning mellan handelsplatser och t.ex. mässor inte går att göra på förhand. Bedömningen av om en viss miljö ska ses som en handelsplats bör utgå från förutsättningarna i det enskilda fallet. Det kan inte uttömmande anges vad som kan beaktas vid en sådan bedömning, men t.ex. bör det kunna vägas in om det är frågan om ett tillfälligt arrangemang eller att arrangemangen byts ut över tid på ett sätt som typiskt sett är att betrakta som en marknad eller mässa, eller om det är en fast inrättning med tydlig avgränsning som snarare bör ses som en handelsplats.

Vad som avses med serveringsställen

I propositionen till serveringslagen övervägde regeringen vilket uttryck som lämpligen kunde användas i den lagen. Regeringen ansåg att serveringslagen enbart borde träffa sådan verksamhet där mat eller dryck

serveras till allmänheten och där möjlighet ges till förtäring på stället. Regeringen konstaterade också att alkohollagen enbart omfattar serveringsställen som har tillstånd att servera alkohol och att det fanns behov av att kunna vidta smittskyddsåtgärder även på serveringsställen som saknar serveringstillstånd (prop. 2019/20:172 s. 16 och 17). En definition av uttrycket serveringsställe togs in i serveringslagen och gavs samma innebörd som i regleringen av rökfria miljöer i lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Även serveringsställen som abonneras eller som på annat sätt används eller hyrs ut till slutna sällskap omfattades.

Nämnda överväganden är relevanta även nu. Exempel på serveringsställen utöver restauranger som bör omfattas är barer, pubar, diskotek, kaféer och konditorier (jfr prop. 2003/04:65 s. 28). Inrättningarna har det gemensamt att det sker servering till besökare som kan vara sittande eller stående. Även annan verksamhet förutom själva serveringen kan förekomma på ett serveringsställe, t.ex. ett dansgolv eller platser för olika slags spel. Det är den huvudsakliga verksamheten som bör avgöra om det är fråga om ett serveringsställe.

Det finns därtill skäl att uttrycket i den nya lagen även bör omfatta sådana inrättningar som inte erbjuder förtäring på stället. Gatukök och liknande inrättningar där maten tas med för förtäring kan t.ex. behöva vidta åtgärder för att minska köbildning i direkt anslutning till sina lokaler eller områden. Detsamma gäller lokaler med serveringstillstånd eller servering av folköl där ingen matservering sker.

Som framgår ovan krävs det att verksamheten är öppen för allmänheten för att det ska vara fråga om ett serveringsställe. Vidare bör regleringen inte begränsas till att enbart avse näringsverksamhet. Även servering som drivs i andra former, t.ex. av ideella föreningar eller trossamfund, bör omfattas.

Serveringsställen som abonneras eller som på annat sätt används eller hyrs ut till slutna sällskap omfattas av regleringen om upplåtelser för privata sammankomster (se avsnitt 8.7.5).

Vilka åtgärder som bör få föreskrivas

Liksom vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan risk för smittspridning uppstå när människor vistas i varandras närhet även i andra verksamheter till vilka allmänheten har tillträde. På motsvarande sätt som vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar bör föreskrifterna få innebära krav på t.ex. deltagarbegränsningar, avståndsbegränsningar, begränsning av öppettider samt andra åtgärder för att motverka smittspridning som t.ex. skyltning, markeringar i golvet och ommöbleringar. Sådana åtgärder innebär begränsningar av egendomsskyddet och näringsfriheten. De särskilda begränsningar som möjliggörs bedöms vara nödvändiga för att minska smitta i samband med en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Förslagen motiveras således av ett angeläget allmänt intresse som väger så tungt att det vid en intresseavvägning får gå före verksamhetsutövarens rätt till näringsfrihet och rätt till skydd för sin egendom. Någon alternativ mindre ingripande reglering som samtidigt kan ge tillräckliga möjligheter att förhindra smittspridning i de verksamheter som omfattas finns inte enligt regeringens bedömning. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att förslagen är förenliga med

bestämmelserna om egendomsskydd och näringsfrihet i såväl regeringsformen som Europakonventionen (jfr prop. 2019/20:172 s. 35 och 36 samt prop. 2020/21:79 s. 83 och 84).

När föreskrifter övervägs och utformas bör, utöver behovet av de aktuella föreskrifterna, hänsyn tas till om verksamhetsutövare har möjlighet att begränsa hur många personer som vistas samtidigt inom det område som denne ansvarar för. Exempel på sådana platser är gemensamhetsytor i form av inomhustorg i köpcentrum, där antalet personer kan bero på hur många som rör sig in eller ut ur de butiker som tillhör köpcentret eller en anslutande kollektivtrafikstation. På sådana ytor kan det finnas ett behov av att vidta andra smittskyddsåtgärder i syfte att besökare ska undvika att uppehålla sig där. Begränsningar genom föreskrifter bör inte införas i de fall frivilliga åtgärder och insatser från verksamheternas sida bedöms vara tillräckliga för att motverka smittspridning, som *Visita* framför. I de fall frivilliga åtgärder bedöms otillräckliga bör dock åtgärder för att begränsa smittspridning kunna införas genom föreskriftsrätten.

Om föreskrifter kring begränsning av öppettider övervägs kan t.ex. risken för att en gemensam stängningstid på samtliga serveringsställen medföra större belastning i kollektivtrafiken än vad som annars gäller behöva beaktas. Det kan även finnas andra tungt vägande skäl att tillåta att en viss verksamhet hålls öppen. Det kan handla om livsmedelsbutiker, apotek och serveringsställen med avhämtning. Sådan särskild hänsyn bör också tas om den typen av verksamheter är belägna i t.ex. ett köpcentrum som stängs. I en sådan situation åligger det den som är verksamhetsansvarig för köpcentret att se till att allmänheten på ett smittskyddssäkert sätt kan ges tillträde till de verksamheter som behöver vara öppna.

Aktuella åtgärder kan variera bl.a. i takt med ett förbättrat kunskapsläge om smittämnet i fråga. Föreskrifterna kan omfatta både metoder för begränsning av smittspridning och för tidig upptäckt, dvs. både mitigering och detektering, som *Svenska Covidföreningen* efterfrågar. Det kommer alltså vara möjligt att vidta även andra åtgärder, som Svenska Covidföreningen efterfrågar, om de bedöms ha effekt för att minska smittspridning. Det bör inte anges uttömmande vilka åtgärder som kan bli aktuella.

Förbud bör få meddelas i sista hand

Det kan inte uteslutas att det epidemiologiska läget vid en framtida smittspridning kan komma att vara så allvarligt att det kan vara en proportionerlig åtgärd att för viss tid besluta att stänga fritids- och kulturverksamheter, handelsplatser eller serveringsställen. Regeringen bör därför som en yttersta åtgärd få meddela föreskrifter om att sådana verksamheter, om det är nödvändigt för att motverka spridning av den aktuella sjukdomen, ska stängas tillfälligt. Sådana förbud motiveras av ett angeläget allmänt intresse. I ett sådant allvarligt epidemiologiskt läge får de begränsningar av verksamhetsutövarens rätt till näringsfrihet och rätt till skydd för sin egendom som en tillfällig stängning innebär anses godtagbara med hänsyn till syftet.

En föreskrift om stängning innebär att verksamheten måste hålla stängt för allmänheten, dvs. det införs ett förbud för besökare eller deltagare att vistas i verksamheten. Av kravet på proportionalitet följer att om mindre

långtgående begränsningar än stängning bedöms tillräckliga bör de vidtas i första hand. Det kan t.ex. handla om att begränsa öppettiderna utan att helt stänga verksamheter. Det bör därför av lagtexten uttryckligen framgå att föreskrifter om stängning endast får meddelas om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga.

Inför att föreskrifter om stängning beslutas måste det noga övervägas om regleringen kan få följdeffekter som riskerar att förta effekten av föreskrifterna, t.ex. om de som tänkt besöka den verksamhet som stängs i stället söker sig till någon annan inomhusmiljö. Undantag kan även behöva övervägas för t.ex. livsmedelsbutiker, apotek och annan särskilt samhällsviktig verksamhet. I och med att Systembolaget i princip har ensamrätt på försäljning av alkoholhaltiga drycker i Sverige och i enlighet med svensk alkoholpolitik ska främja folkhälsan genom att minska alkoholens skadeverkningar, bör det beaktas att en stängning av Systembolaget kan innebära en ökad risk för handel med smuggelsprit och annan olovlig försäljning i strid med alkohollagen.

Om geografiskt avgränsade föreskrifter övervägs bör risken för ökat resande till närliggande geografiska områden, t.ex. grannkommuner, till följd av föreskrifterna beaktas. Regeringen ser mot bakgrund av de överväganden som ska göras bl.a. gällande närliggande geografiska områden inte behov av att, som *Region Skåne* föreslår, göra ett tillägg om att ett beslut om stängning även ska föregås av dialog med grannländer och berörda gränskommittéer. Att ett sådant krav inte framgår uttryckligen hindrar inte att en dialog sker när det bedöms nödvändigt eller lämpligt. Det saknas beredningsunderlag att i detta lagstiftningsärende föreslå införande av ett gränspass eller annat nordiskt samarbete, som *Svinesundskommittén* efterfrågar.

Vem som bör vara ansvarig för att vidta åtgärder

I verksamheter som omfattas av bemyndigandet finns det normalt sett någon som kan anses driva verksamheten och som kan betraktas som ansvarig. Detta bör i första hand vara den juridiska eller fysiska person som genom äganderätt eller med annan rätt, t.ex. nyttjanderätt eller genom att förfoga över en viss verksamhet, anses vara ansvarig för att föreskrivna smittskyddsåtgärder vidtas. I detta sammanhang saknas det betydelse om verksamheten drivs i privat eller offentlig regi och den kan bedrivas i olika associationsformer. För en restaurang eller annat serveringsställe är vanligtvis den som ansökt om registrering eller godkännande av verksamheten enligt livsmedelslagstiftningen ansvarig. Detsamma gäller innehavaren av ett serveringstillstånd och den som har anmält servering av folköl. När en verksamhet bedrivs av flera personer gemensamt bör det beaktas vem eller vilka som har praktiska möjligheter att vidta åtgärder som att t.ex. begränsa besökares tillträde till verksamheten och ansvaret bör då åligga den eller de företrädarna för verksamheten.

Inom exempelvis ett kulturhus eller ett köpcentrum kan flera verksamheter finnas intill varandra och således ha olika ansvariga. För ytorna i ett köpcentrum som inte tillhör en viss butik eller ett visst serveringsställe kan det bli fråga om att rikta ansvaret mot fastighetsägaren. Den som ansvarar för en viss verksamhet bör dock normalt sett också ansvara för köer in till den verksamheten även om kön befinner sig inom en annan verksamhets-

utövares område, t.ex. om det i ett gemensamhetsutrymme i ett köpcentrum uppstår kö till en butik. Ansvaret för smittskyddsåtgärder torde också kunna framgå genom avtal, t.ex. mellan fastighetsägare och hyresgäst. Frågan om vem föreskrifterna enligt det aktuella bemyndigandet bör riktas mot kan bero på vilka samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som aktualiseras och får prövas inom ramen för beredningen av det ärende där sådana föreskrifter övervägs. Vid en eventuell tillsyn bör sedan beaktas vilka praktiska möjligheter den som driver en verksamhet har att begränsa besökares tillträde till verksamheten (se avsnitt 8.10).

Delegering av föreskriftsrätten samt uttrycken besökare, deltagare, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Även vad gäller verksamheter som inte är allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar finns ett behov av att med kort varsel utifrån t.ex. kunskapsläge och epidemiologiskt läge kunna meddela och ändra föreskrifter. De samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som föreslås för fritids- och kulturverksamhet, handelsplatser samt serveringsställen innebär begränsningar i egendomsskyddet och näringsfriheten. Som ovan nämnts ska föreskrifter meddelas genom lag enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen om de avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna, under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Riksdagen får dock med vissa undantag enligt 8 kap. 3 § bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter i sådana frågor. De skäl som anges för att föreskrifter om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ska kunna meddelas på lägre normnivå är relevanta även för fritids- och kulturverksamhet, handelsplatser samt serveringsställen. Lagen kommer att tillämpas på smittämnen som i dag är okända eller som är nya varianter av kända smittämnen. Det påverkar möjligheterna att i detalj kunna bedöma vilka smittskyddsåtgärder som kan vara verksamma. I takt med att kunskaperna om smittämnet ökar kan föreskrifterna behöva ändras med kort varsel. Detsamma gäller om det epidemiologiska läget snabbt förändras.

Ovanstående innebär, som påtalas av *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* och *Företagarna*, en omfattande rätt att föreskriva om restriktioner som kan komma att bli långtgående. Fördelarna med en möjlighet för regeringen att delegera föreskriftsrätten till en myndighet bedöms dock väga tyngre än nackdelarna. Regeringen bör därmed även beträffande verksamheter ha möjlighet att delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer.

Med hänsyn till att föreskrifter om stängning utgör mycket ingripande åtgärder bör regeringen inte ges möjlighet att delegera sådana föreskrifter. Regeringen vill med anledning av *JO:s* synpunkter förtydliga att myndighetsföreskrifter om exempelvis deltagarantal och öppettider inte får vara så långtgående att de i praktiken kan likställas med förbud eller nedstängning, då det endast är regeringen som föreslås få meddela föreskrifter om stängning. Som *Svensk Handel* påtalar bör det endast bli aktuellt med föreskrifter om stängning i undantagsfall, efter en proportionalitetsbedömning där andra smittskyddsåtgärder inte bedöms vara tillräckliga.

Besökare och deltagare avser personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en verksamhet, se avsnitt 8.3.

I sådana verksamheter som föreslås kunna omfattas av föreskrifter om smittskyddsåtgärder kan det även förekomma att det anordnas allmänna sammankomster och offentliga tillställningar enligt ordningslagen. Överväganden kring vad som då bör gälla finns i avsnitt 8.7.1. Som framgår där bör det anges i lagen att föreskrifter för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar har företräde framför föreskrifter för andra verksamheter. Föreskrifterna för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar gäller således även om en sammankomst eller tillställning hålls inom en annan verksamhet som omfattas av lagen.

8.7.3 Religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av trossamfund som bedriver en religiös verksamhet. Sådana föreskrifter får innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare, minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare, eller andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Föreskrifterna får inte innebära en begränsning av öppettider eller stängning av religiösa verksamheter.

Regeringen ska få delegera rätten att meddela föreskrifter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte ett uttryckligt förbud i lag mot att föreskrifterna får innebära en begränsning av öppettider eller stängning.

Remissinstanserna

Svenska kyrkan tillstyrker förslaget, men vill att det framgår i lagen att den inte medger smittskyddsåtgärder i form av begränsade öppettider eller stängning beträffande religiös verksamhet som är öppen för allmänheten. *Sveriges kristna råd* tillstyrker förslaget, men föreslår att tredje punkten ska lyda ”i undantagsfall andra proportionerliga åtgärder för att minska smittspridning”.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av föreskrifter för religiösa verksamheter

Ett stående inslag i religionsutövningen hos trossamfunden är gudstjänster och liknande sammankomster. Även om en sådan sammankomst i dagligt tal kan kallas för en religiös verksamhet, utgör den som framgår i

avsnitt 8.7.1 en allmän sammankomst enligt ordningslagen. Dessa sammankomster omfattas därmed av möjligheten att meddela föreskrifter om smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster.

Utöver sådana religiösa sammankomster som faller under ordningslagen förekommer det även annan religiös verksamhet till vilken allmänheten har tillträde där det kan förekomma kontakter som kan innebära en risk att en samhällsfarlig sjukdom sprids. Denna verksamhet kan bestå i att trossamfundets lokaler står öppna för besökare för t.ex. enskild bön, men även av annan religiös verksamhet som allmänheten har tillträde till. Det kan t.ex. handla om träffar eller barn- och ungdomsverksamhet i trossamfundets lokaler som inte utgör en gudstjänst. Det är fråga om verksamheter främst i religiösa byggnader, t.ex. kyrkor, moskéer, synagogor, men även i församlingslokaler och på andra religiösa platser. För att säkerställa att smittskyddsåtgärder vid behov kan vidtas även i dessa miljöer bedöms det finnas ett behov av en möjlighet att meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av trossamfund som bedriver en religiös verksamhet som är öppen för allmänheten.

Med att den religiösa verksamheten är öppen för allmänheten avses samma sak som för vissa andra verksamheter (se avsnitt 8.3).

Föreskrifterna kan, precis som för vissa andra verksamheter till vilka allmänheten har tillträde och med beaktande av det epidemiologiska läget, inskränkas till vissa typer av religiösa verksamheter som medför särskilt stora risker för smittspridning. Om verksamheten i t.ex. en kyrka i någon del består av handel eller servering kan föreskrifter som meddelats gällande handelsplatser eller serveringsställen i stället bli tillämpliga.

Vilka åtgärder som bör få föreskrivas

Platser för religionsutövning fyller en viktig funktion i många människors liv, inte minst i tider av kris som kan upplevas under en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Religionsfriheten så som den kommer till uttryck i regeringsformen är absolut. Det innebär att var och en är försäkrad frihet gentemot det allmänna att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. Religionsfriheten hindrar inte att de bestämmelser som gäller i allmänhet för begränsningar av t.ex. mötesfriheten och demonstrationsfriheten tillämpas också när dessa friheter utövas i religiösa sammanhang. I förarbetena nämns en epidemi som exempel när det är angeläget att kunna hindra sammankomster där smitta kan spridas, vare sig det är fråga om gudstjänster, teaterföreställningar eller politiska möten (prop. 1975/76:209 s. 114).

Regeringen bedömer att religionsfriheten inte hindrar att trossamfund, liksom den som ansvarar för en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller viss annan verksamhet, åläggs att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Det kan röra sig om åtgärder i form av t.ex. deltagarbegränsningar och avståndsbegränsningar. Regeringen bör därmed få meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av trossamfund som bedriver religiös verksamhet. Det bör dock framhållas att åtgärderna aldrig får utformas på ett sådant sätt att religionsfriheten så som den kommer till uttryck i regeringsformen begränsas (se även avsnitt 13). En proportionalitetsbedömning ska alltid göras innan föreskrifter om åtgärder meddelas (se avsnitt 8.5). Regeringen anser därför

inte att det finns skäl att upprepa att åtgärder ska vara proportionerliga, som *Sveriges kristna råd* föreslår. Möjligheten att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder föreslås vidare omgärdas av flera krav och föreskrifter ska t.ex. endast få meddelas för att motverka spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom. Det innebär enligt regeringens mening att det av övriga bestämmelser och att lagen ska aktiveras av riksdagen redan framgår att bestämmelserna i lagen är av undantagskaraktär. Det behöver inte som Sveriges kristna råd föreslår framgå uttryckligen att åtgärder endast får vidtas i undantagsfall. Samma faktorer bör således särskilt beaktas vad gäller risken för smittspridning i en religiös verksamhet som vid meddelande av föreskrifter för andra verksamheter. Regeringen anser att med hänsyn till vikten för enskilda att kunna utöva sin religion tillsammans med andra bör det, beroende på det epidemiologiska läget, övervägas om sammankomster som hålls för religionsutövning helt kan undantas från föreskrifter. Är förhållandena sådana att ett sådant undantag inte är ändamålsenligt för att motverka smittspridningen bör även övervägas, så som gjordes under covid-19-pandemin, om det är möjligt att i vart fall undanta sammankomster som hålls för religiösa begravningsceremonier.

Förbud eller föreskrifter som begränsar öppettider bör inte få meddelas

Religionsfriheten hindrar inte att trossamfund åläggs att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Förbud eller långtgående begränsningar av öppettider kan dock få betydande negativa konsekvenser för möjligheten att bedriva religiös verksamhet och i förlängningen den enskildes möjlighet att utöva sin religionsfrihet. Föreskrifter med krav på trossamfund att vidta smittskyddsåtgärder bör därför inte få omfatta begränsningar av öppettider eller innebära möjligheter att helt stänga religiösa verksamheter. Regeringen bör därför inte ges möjlighet att föreskriva om förbud eller begränsade öppettider. Detta bör framgå av lagen.

Vem som bör vara ansvarig för att vidta åtgärder

Liksom i vissa andra verksamheter som omfattas av bemyndigandet bör det normalt sett finnas någon som kan anses driva den religiösa verksamheten och som kan betraktas som ansvarig. Det kan vara en religiös ledare eller annan person som håller i trossamfundets verksamhet. Registrerade trossamfund ska ha en styrelse. Om flera personer gemensamt driver den religiösa verksamheten eller specifika delar av den, bör det beaktas vem eller vilka som har praktiska möjligheter att vidta åtgärder som att t.ex. begränsa besökares tillträde till verksamheten. Ansvaret bör då åligga den eller de företrädarna för verksamheten.

Delegering av föreskriftsrätten samt uttrycken besökare, deltagare, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Som anges ovan är det möjligt att begränsa t.ex. mötesfriheten och demonstrationsfriheten även när dessa friheter utövas i religiösa sammanhang. Regeringen bedömer att de föreslagna åtgärderna innebär begränsningar av mötesfriheten. Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad mötesfrihet. Mötesfriheten får begränsas för att motverka farsot. En sådan begränsning får göras genom lag eller, efter

bemyndigande i lag, annan författning. Begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (2 kap. 1, 20, 21 och 24 §§). Regeringen bedömer att åtgärderna i de situationer som är aktuella utgör en godtagbar begränsning av mötesfriheten. Av samma skäl som anges ovan avseende allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samt andra verksamheter finns det stöd i regeringsformen att bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter (se avsnitten 8.7.1–8.7.3) Vidare bör regeringen ha möjlighet att delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer. Besökare och deltagare avser personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en verksamhet (se avsnitt 8.3).

Avseende sådan religiös verksamhet som det föreslagna bemyndigandet omfattar kan det förekomma allmänna sammankomster för religionsutövning, men också andra allmänna sammankomster och offentliga tillställningar enligt ordningslagen. Motsvarande överväganden bör i de fallen göras som vid sammankomster och tillställningar som hålls inom en verksamhet. Det innebär att föreskrifter för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar har företräde och gäller också för en sammankomst eller tillställning som hålls inom en religiös verksamhet.

8.7.4 Kollektivtrafik och inrikes flyg

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik och lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer. Sådana föreskrifter får innebära krav på begränsning av antalet resenärer på färdmedel, begränsning av antalet resenärer i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer, eller andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Föreskrifterna får inte innebära en begränsning av öppettider eller förbud mot kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik.

Regeringen ska få delegera rätten att meddela föreskrifter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har inte i lagen föreslagit ett uttryckligt förbud mot att föreskrifterna får innebära en begränsning av öppettider eller stängning.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser efterfrågar förtydliganden avseende specifika aspekter. *Svensk kollektivtrafik* är positiva till förslaget men framför tillsammans med andra instanser, bl.a. *Region Kalmar län*, *SJ AB* och *Transportföretagen*, att ekonomiska ersättningar till den som drabbas av ökade kostnader eller minskade intäkter behöver beaktas. Transportföretagen för

också fram flygbranschens perspektiv och beskriver att flygbranschen, som är samhällsbärande för evakueringar, medicinsk transport, transport av skyddsutrustning och varuförsörjning, drabbades hårt under covid-19-pandemin. Region Kalmar län betonar även att begränsningar i kollektivtrafiken måste vara proportionerliga så att enskildas möjlighet att ta sig till t.ex. sjukvården eller mataffären inte begränsas. *Svenska Resebranschföreningen* menar att reserestriktioner under covid-19-pandemin initialt hade viss effekt, men var otillräckliga för att stoppa en global smittspridning. De är därför tveksamma till att inskränkningarna i fri- och rättigheter som förslaget innebär, samt kostnaderna för detta, är försvarliga.

Länsstyrelsen i Västerbottens län föreslår att sjöfart i linjetrafik ska ingå i kollektivtrafik. *Statens skolverk (Skolverket)* framför att det är viktigt att elever har möjlighet att använda kollektivtrafik eller skolskjuts för att kunna ta sig till och från skolan. *Region Örebro län* framför att sjukresor, men även i viss mån färdtjänst, är svåra att likställa med annan kollektivtrafik, eftersom det under dessa transporter är svårt att hålla avstånd, och passagerare ofta har sårbarhet utifrån medicinska riskfaktorer och hög ålder, vilket behöver beaktas i författningen.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av föreskrifter för kollektivtrafik och inrikes flyg

Kollektivtrafik är en miljö där människor som normalt inte träffas kan komma att vistas i nära kontakt med varandra. På längre sträckor kan det bli tal om en mer långvarig samvaro, vilket kan öka risken för spridning av sådana smittämnen som kan omfattas av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt lagen. Det finns därför ett behov av att inkludera kollektivtrafik och inrikes flyg i den beredskapslagstiftning som föreslås.

Vad som avses med kollektivtrafik och inrikes flyg

Det går inte att fullt ut förutse hur en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan komma att drabba samhället. Samhället kan även se ut på ett annat sätt än i dag bl.a. avseende hur vi färdas kollektivt. Mot denna bakgrund bör uttrycket kollektivtrafik ges en så vidsträckt innebörd som möjligt, vilket motsvarar det som gällde under covid-19-pandemin (prop. 2020/21:79 s. 42 och 43).

Kollektivtrafik bör som utgångspunkt omfatta trafik med allmänna färdmedel. Detta inkluderar regional kollektivtrafik som regioner och kommuner ansvarar för och som bedrivs med t.ex. buss, spårvagn, tunnelbana, pendeltåg och båt. Det inkluderar även kommersiell kollektivtrafik som t.ex. taxitrafik och långväga tågtrafik, färdtjänst, riksfärdtjänst, sjukresor, skolskjuts och färjetrafik, t.ex. mellan Gotland och fastlandet. Sjöfart i linjetrafik kan således ingå i kollektivtrafik som *Länsstyrelsen i Västerbottens län* efterfrågar. Även kollektivtrafik över landsgränser bör omfattas.

Vidare bör inrikes flygtrafik omfattas även om det kan vara förenat med vissa svårigheter mot bakgrund av att kommersiell flygtrafik inom EU regleras på EU-nivå. Då det är förenat med betydande svårigheter att genom nationell reglering införa vissa typer av krav på smittskydds-

åtgärder i internationell flygtrafik bör däremot inte internationell flygtrafik omfattas. Lagen bör därför begränsas till att enbart avse inrikes flygtrafik. Lokaler eller områden på svenska flygplatser som nyttjas av resenärer i internationell flygtrafik omfattas däremot. Med lokaler eller områden avses bl.a. perronger, vänthallar, flygterminaler och stationshus.

Verksamheter bör således sammanfattningsvis omfatta kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik.

Uttrycket resenär

Med resenär bör avses personer ur allmänheten som reser med kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik. Det är normalt fråga om de personer som behöver biljett för att resa. Uttrycket bör också omfatta personer ur allmänheten som nyttjar lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik och flygtrafik, bl.a. perronger, vänthallar, flygterminaler och stationshus.

Vilka åtgärder som bör få föreskrivas

Kollektivtrafik och flygtrafik kan vara av olika slag och t.ex. variera i fråga om det är möjligt att platsboka biljetter eller inte. Vid flygresor och längre resor med tåg eller buss är platsbokning det vanligaste, medan motsatsen gäller i t.ex. stadsbussar, spårvagn och tunnelbana.

Beläggningen i kollektivtrafik och flygtrafik är beroende av många samspelande faktorer. Under covid-19-pandemin hade det ökade arbetet hemifrån och distansstudier stor påverkan på antalet resenärer. Beläggningen skiljer sig också mycket åt mellan olika trafikslag och mellan storstäder och glesbygd. För att åtgärderna ska vara proportionerliga är det viktigt att föreskrifter som avser kollektivtrafik eller inrikes flyg föregås av överväganden kring den regionala och lokala epidemiologiska situationen för att säkerställa att inte fler geografiska områden eller trafikslag än nödvändigt omfattas. Under covid 19-pandemin utfärdade Europeiska unionens byrå för luftfartssäkerhet (Easa) en vägledning med råd och rekommendationer till flygbranschen rörande åtgärder för att minska smittspridningen. Vägledningen togs fram tillsammans med ECDC, och uppdaterades löpande. Utifrån erfarenheterna från covid 19-pandemin slöt Easa och ECDC 2023 ett samförståndsavtal om fortsatt samarbete för att underlätta snabbare och effektivare insatser vid framtida folkhälsokriser. Föreskrifter med åtgärder för inrikes flyg, lokaler eller områden på svenska flygplatser som nyttjas av resenärer bör därför så långt det är möjligt utformas utifrån europeiska och internationella normer för att underlätta för passagerare och verksamhetsutövare att efterleva åtgärderna.

Samma faktorer som vid föreskrifter avseende andra verksamheter till vilka allmänheten har tillträde bör särskilt beaktas även vad gäller risken för smittspridning i kollektivtrafik, inrikes flyg samt de lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer. Som nämns ovan för vissa andra verksamheter och religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde behöver föreskrifter om skyldigheten att vidta åtgärder inte omfatta all verksamhet. Föreskrifterna kan, med beaktande av det epidemiologiska läget, inskränkas till vissa trafikslag som medför särskilt stora

risker för smittspridning. Det innebär att föreskrifter gällande flygsektorn kan ta hänsyn till att det föreligger olika stor risk för smittspridning i passagerartrafik respektive vid transporter av t.ex. sjukvårdsutrustning eller enstaka patienter. På så sätt kan hänsyn även tas till behovet av fungerade flygtrafik för t.ex. evakueringar, medicinsk transport, transport av skyddsutrustning och varuförsörjning, som *Transportföretagen* framför att det finns ett behov av.

Föreskrifterna bör få innebära krav på att begränsa antalet resenärer på färdmedel och i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer. Det är dock angeläget att föreskrifter går att efterleva och bedriva tillsyn över. Möjligheterna att styra hur många som befinner sig ombord är större på sådana resor som huvudsakligen eller uteslutande har platsbokning. Flygföretag och kollektivtrafikföretag som huvudsakligen har platsbokning och säljer biljetter i förväg har därför bra möjlighet att i förväg påverka och kontrollera antalet resenärer i trafiken, medan det i flera andra former av kollektivtrafik är förknippat med praktiska svårigheter att tillämpa föreskrifter med fasta numerära gränser. Det torde t.ex. inte vara möjligt att räkna hur många som går av eller på ett tåg eller tunnelbanetåg vid ett uppehåll vid en station utan att riskera att trafiken bakom stannar upp och orsakar förseningar. Många trafikoperatörer har därtill ingen eller begränsat med personal ombord. En beräkning av antalet tillåtna resenärer baserat på antalet tillgängliga sittplatser kan därför i vissa fall medföra följder som inte är ändamålsenliga ur ett smittskyddsperspektiv. En ytterligare faktor att beakta är att resenärer som går ombord sent på t.ex. en busslinje riskerar att drabbas hårdare av regleringen genom att t.ex. inte kunna ta sig till arbete eller annan sysselsättning eller göra nödvändiga inköp. Om bemyndigandet utnyttjas till att besluta föreskrifter som innebär en numerär gräns så bör dessa inskränkas till sådana trafikslag, lokaler eller områden där det är praktiskt möjligt att efterleva bestämmelserna. I andra fall kan mer allmänt hållna föreskrifter vara att föredra.

Det bör även finnas utrymme att föreskriva om andra åtgärder för att motverka smittspridning. Liksom för andra verksamheter är det alltså inte fråga om en uttömmande uppräkning i bemyndigandet. Andra åtgärder kan t.ex. avse skyltning, markeringar och ommöblering eller andra begränsningar i bl.a. vänthallar för att underlätta för resenärer att hålla avstånd. Det kan också handla om särskilda rutiner för in- och utpassering. De sjukdomar som kan omfattas av lagen kan även komma att smitta indirekt, t.ex. via förorenade ytor eller händer. Föreskrifterna bör därför även kunna innebära t.ex. krav på rengöring av ytor eller erbjudande av handdesinfektion. Som *Region Örebro län* framför kan särskilda förhållanden i form av möjligheten att hålla avstånd och passagerarnas särskilda utsatthet behöva beaktas vid föreskrifter som gäller sjukresor och färdtjänst.

Svenska Resebranschföreningen är tveksamma till att inskränkningarna är försvarliga. Regeringen bedömer att begränsningarna påverkar möjligheterna att bedriva näringsverksamhet och innebär ett ingrepp i egendomsskyddet och näringsfriheten. Sådana begränsningar får dock införas för att skydda angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 och 17 §§ regeringsformen). Regeringen vill dock betona att vid de proportionalitetsbedömningar som ska göras bör åtgärdernas väntade effekt på smittspridningen vägas mot de inskränkningar i fri- och rättigheter samt kostnader som åtgärderna innebär. En sådan avvägning säkerställer att åtgärderna är

försvarliga. Regeringen bedömer att begränsningarna av egendomsskyddet och näringsfriheten är godtagbara.

Förbud eller föreskrifter som begränsar öppettider bör inte få meddelas

I covid-19-lagen fanns en möjlighet för regeringen att, om andra smittskyddsåtgärder bedömdes otillräckliga, meddela föreskrifter om att kollektivtrafik och inrikes flygtrafik inte fick bedrivas. Regeringen anförde mot bakgrund av att kollektivtrafik kan vara samhällsviktig verksamhet att det, med hänsyn till kravet på proportionalitet, inte borde komma i fråga att införa ett generellt förbud som gäller under en längre tid. Det borde inte heller komma i fråga att införa förbud mot sådan trafik som tillgodoser rättigheter som regleras i lag, t.ex. färdtjänst (prop. 2020/21:79 s. 100).

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik är verksamheter som på flera sätt skiljer sig från andra verksamheter som föreslås kunna omfattas av smittskyddsåtgärder. Det är inte sällan fråga om samhällsviktig verksamhet och det är inte typiskt sett platser som nyttjas för förströelse. Ett förbud skulle medföra betydande praktiska problem för personer som är beroende av kollektivtrafik för att ta sig till en sysselsättning som inte kvalificeras som samhällsviktig men som inte kan bedrivas på distans. Personal som arbetar inom samhällsviktig verksamhet såsom hälso- och sjukvård, transport, brottsbekämpning och räddningstjänst måste kunna ta sig till sina arbeten även vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Det är även som *Skolverket* framför viktigt att elever har möjlighet att använda kollektivtrafik eller skolskjuts för att kunna ta sig till och från skolan. Personer ur allmänheten kan även behöva vidta andra nödvändiga resor, t.ex. till vårdinrättningar vid behov av vård.

Sammantaget anser regeringen att konsekvenserna av ett förbud, om än bara tillfälligt, mot kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik kan få negativa effekter som framstår som oöverblickbara. Därtill finns i EU-lagstiftning bestämmelser om utövandet av rätten att bedriva inrikes flygtrafik. Det bör därför inte införas en möjlighet att föreskriva om förbud av kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik i den nya lagen.

Som konstateras ovan kan en effektiv smittskyddsåtgärd inom en verksamhet som kollektivtrafik vara att trafiken körs i normal kapacitet eller till och med i större omfattning än normalt. Vidare torde de övriga bemyndiganden som föreslås avseende t.ex. serveringsställen och allmänna sammankomster och offentliga tillställningar indirekt påverka antalet resenärer i kollektivtrafiken under vissa tider på dygnet. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte heller finns skäl att införa bemyndiganden att begränsa den tid under vilka tider kollektivtrafik får bedrivas. Det innebär även att med andra åtgärder för att motverka smittspridning avses inte en begränsning av öppettider eller stängning av kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik.

Vem som bör vara ansvarig för att vidta åtgärder

I kollektivtrafik, inrikes flygtrafik och anslutande lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer finns flera aktörer med olika uppdrag och ansvar. Redan av uttrycket bedriver eller organiserar kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik följer att det kan bli fråga om olika

aktörer som blir ansvariga för att vidta åtgärder. Det kan vara fråga om att en aktör ansvarar för trafiken och upphandlar sådana tjänster medan en annan aktör ansvarar för det praktiska bedrivandet av trafiken.

Därtill kan ytterligare en aktör ansvara för anslutande lokaler såsom perronger och vänthallar. Föreskrifter bör därför också kunna riktas mot den som ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik. Den som i egenskap av ägare eller på någon annan grund disponerar över lokalen eller området och har möjlighet att vidta smittskyddsåtgärder bör betraktas som ansvarig för att vidta åtgärder. Det kan vara fråga om samma aktör som är ansvarig för att vidta smittskyddsåtgärder på färdmedlet, eller någon annan som t.ex. en fastighetsägare.

I sådana till trafiken anslutande lokaler och områden kan det också finnas verksamheter som träffas av andra föreskrifter enligt den lag som föreslås, t.ex. serveringsställen eller handelsplatser. Om sådana verksamheter är avgränsade eller på annat sätt tydligt går att separera från lokalen eller området i övrigt, bör de föreskrifter som gäller för den verksamhet som bedrivs inom det avgränsade eller separerade området tillämpas även i dessa verksamheter. Om t.ex. ett serveringsställe däremot är en integrerad del av lokalen eller området i övrigt, bör föreskrifterna som gäller för lokalen eller området i stort i stället tillämpas.

Frågan om vem föreskrifterna bör riktas mot är mot bakgrund av ovanstående beroende av vilka samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som aktualiseras.

Vad gäller frågan om ekonomisk ersättning för ökade kostnader eller minskade intäkter som bl.a. *Region Kalmar län*, *SJ AB* och *Transportföretagen* efterfrågar, se förslag om att kompensationsåtgärder ska övervägas i avsnitt 8.14.

Delegering av föreskriftsrätten samt allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Den nuvarande grundlagsregleringen av egendomsskyddet och näringsfriheten hindrar inte att begränsningar genomförs efter delegation i lag genom regler i förordningar eller myndighetsföreskrifter. I 2 kap. 15 och 17 §§ regeringsformen uppställs inget krav på vilken form en begränsning av egendomsskyddet ska ha. Sådana krav kan dock följa av regleringen av lagar och andra föreskrifter i 8 kap. regeringsformen. Enligt 8 kap. 2 § första stycket gäller att föreskrifter som huvudregel ska meddelas genom lag om de avser enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Begränsningar i egendomsskyddet omfattas typiskt sätt av denna bestämmelse. Riksdagen har dock möjlighet att, med stöd av regleringen i 8 kap. 3 och 10 §§, i lag delegera rätten att besluta sådana föreskrifter till regeringen och möjliggöra vidare delegation till myndigheter och kommuner.

Av samma skäl som anges ovan avseende allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och andra verksamheter till vilka allmänheten har tillträde bör regeringen ha möjlighet att delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer (se avsnitten 8.7.1–8.7.3). Även i kollektivtrafik och sådana lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer kan det förekomma allmänna sammankomster och offentliga tillställningar enligt ordningslagen. Motsvarande överväganden bör i

de fallen göras som vid sammankomster och tillställningar som hålls inom en verksamhet. Det innebär att föreskrifter för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar har företräde och gäller också för en sammankomst eller tillställning som hålls i kollektivtrafik och i sådana lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer.

8.7.5 Upplåtelser för privata sammankomster

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid yrkesmässig användning eller direkt eller indirekt upplåtelse av en lokal, ett område eller ett utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst. Sådana föreskrifter får innebära krav på begränsning av antalet deltagare, minsta avstånd mellan deltagare, begränsning av tiden för sammankomsten, eller andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Regeringen ska få delegera rätten att meddela sådana föreskrifter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Om åtgärderna bedöms otillräckliga ska regeringen få meddela föreskrifter om förbud mot sådan användning och upplåtelse.

Regeringen ska få meddela föreskrifter att sådana tillställningar och privata sammankomster på förhand ska anmälas till länsstyrelsen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska även få meddela föreskrifter om övriga villkor för en sådan anmälan.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget, bl.a. *Länsstyrelsen i Värmlands län* och *Sveriges förenade studentkårer (SFS)*. *Region Västerbotten* anser att samma bedömning ska tillämpas om en privatperson arrangerar festlighet i en egen fastighet. *Region Stockholm* är positiva till förslaget givet att nyttan av begränsningar enligt en proportionalitetsbedömning överväger skadan för individer och samhälle. Region Stockholm beskriver även att det finns gränsdragningsproblem mellan ”religiösa verksamheter öppna för allmänheten” som inte kan förbjudas och privata sammankomster så som begravningsceremonier. Detta lyfts även av *Region Jönköpings län* och *Smittskyddsläkarföreningen*.

Polismyndigheten tolkar förslaget som att borgerliga begravningsceremonier, som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till, även fortsättningsvis är oreglerade och önskar förtydliganden gällande detta. *Länsstyrelsen i Västra Götaland* anser att befogenheten att besluta om förbud uttryckligen bör framgå av lagtexten och att förslaget behöver justeras så att verksamheter som studentflak och s.k. partybussar omfattas, vilka var vanliga tillsynsobjekt under covid-19-pandemin.

Sveriges kristna råd betonar vikten av en välavvägd proportionalitetsbedömning när det kommer till begränsningar av begravningsceremonier, då det är oerhört viktigt för sorgeprocessen att på ett rituellt sätt samlas och ta avsked av en närstående som avlidit.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av föreskrifter för upplåtelser för privata sammankomster

Fester och andra större tillställningar är företeelser som kan samla många deltagare och som därmed kan innebära en risk för att en samhällsfarlig sjukdom sprids mellan människor. Det bör därför övervägas om även dessa företeelser ska kunna begränsas.

Enskildas hem och miljöer som allmänheten inte typiskt sett har tillträde till, t.ex. arbetsplatser och skolor, föreslås inte omfattas av förslaget till reglering (se avsnitt 8.3). Däremot bedömer regeringen att starka smittskyddsskäl talar för att större privata fester och andra större privata tillställningar som äger rum i lokaler som hyrts eller lånats för ändamålet bör omfattas av det allmännas möjlighet att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Det bör därför införas en möjlighet att meddela föreskrifter om smittskyddsåtgärder som omfattar tillställningar och privata sammankomster i sådana områden, lokaler eller andra utrymmen.

Förslaget innebär att föreskrifterna inte kommer att omfatta om en privatperson arrangerar festlighet i en egen fastighet, vilket *Region Västerbotten* efterfrågar. Det kan i detta sammanhang påminnas om att även smittskyddslagen innehåller bestämmelser som innebär skyldigheter för enskilda, bl.a. att var och en genom uppmärksamhet och rimliga försiktighetsåtgärder ska medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar (2 kap. 1 §).

Vad som avses med tillställningar eller någon annan liknande privat sammankomst

Med tillställningar och andra privata sammankomster avses bl.a. middagar, fester med anledning av högtider eller födelsedagar och studentfester. Även spelturneringar kan i många fall omfattas, medan ett föredrag typiskt sett inte gör det. Avgörande för om en tillställning eller sammankomst omfattas bör vara om huvudsyftet är det sociala umgänget. Det innebär att bröllopsfester och dopfester som utgör en social sammankomst omfattas, medan vigsel- eller dopceremonier faller utanför uttrycket.

Under delar av covid-19-pandemin uteslöts begravningsceremonier från tillämpningsområdet för bemyndigandet om smittskyddsrestriktioner för privata sammankomster. Det fick till följd att religiösa begravningsceremonier kunde begränsas i och med att de är allmänna sammankomster, medan borgerliga begravningsceremonier inte kunde omfattas av restriktioner.

För att möjligheterna att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bli enhetliga också i fråga om begravningsceremonier bedömer regeringen att regleringen också bör omfatta t.ex. begravningsceremonier. För att markera denna mer omfattande betydelse tas ”liknande” bort ur regleringen jämfört med hur bestämmelsen var utformad i covid-19-lagen. Bemyndigandet bör således omfatta den som yrkesmässigt använder eller,

direkt eller indirekt, upplåter en lokal, ett område eller ett utrymme för ”en tillställning eller någon annan privat sammankomst”.

Regionerna Stockholm och *Jönköpings län* samt *Smittskyddsläkarföreningen* ser en risk för gränsdragningsproblem mellan religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde som inte kan förbjudas och privata sammankomster så som begravningsceremonier.

Enhetlighet bör som framgår i avsnitt 8.8.1 eftersträvas vad gäller föreskrifter om att begränsa olika typer av verksamheter, men skillnader kan göras när det är befogat. Det kan t.ex. innebära att privata sammankomster som hålls för religiösa begravningsceremonier omfattas av mindre ingripande begränsningar än andra privata sammankomster om det bedöms befogat, vilket även kan göra det möjligt att minska skillnaderna gentemot föreskrifter för religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde. Även om det inte på förhand går att med säkerhet säga att det inte kan uppstå gränsdragningsproblem bör den nu föreslagna regleringen enligt regeringens mening möjliggöra nödvändiga överväganden mellan å ena sidan möjligheten att hålla begravningsceremonier och å andra sidan att vidta åtgärder för minskad smittspridning.

Borgerliga begravningsceremonier utgör ett viktigt alternativ för dem som väljer att inte hålla en religiös begravningsceremoni. Som *Sveriges kristna råd* betonar är det därför viktigt med en välavvägd proportionalitetsbedömning när det kommer till begränsningar av begravningsceremonier. Att inte ges möjlighet att ta farväl av någon som har gått bort kan upplevas traumatiskt då det är viktigt för sorgeprocessen att få ta avsked. Vid denna proportionalitetsbedömning får därför behovet av möjlighet att delta vid borgerliga begravningar vägas mot andra aspekter som föranleder behovet av smittskyddsåtgärder.

På motsvarande sätt får även konsekvenser för studentkårer och enskilda studenter vägas in vid proportionalitetsbedömningen av åtgärder som berör studenter, i enlighet med det som *SFS* framför.

Polismyndigheten efterfrågar förtydliganden gällande vad förslaget innebär för borgerliga begravningsceremonier som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till.

Enligt ordningslagen avses med en allmän sammankomst andra sammankomster vid vilka mötesfriheten utövas. För att en sammankomst ska anses som allmän krävs att den anordnas för allmänheten eller att allmänheten har tillträde till den eller att sammankomsten med hänsyn till de villkor som gäller för tillträde till den bör anses jämställd med en sådan sammankomst (2 kap. 1 §). Med mötesfrihet avses enligt regeringsformen frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk (2 kap. 1 § 3).

Det framgår inte tydligt av tidigare förarbetsuttalanden huruvida en borgerlig begravningsceremoni som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till kan anses innebära ett utövande av mötesfriheten och därigenom är att betrakta som en allmän sammankomst (jfr prop. 1975/76:209 s. 110 och 111 samt prop. 1992/93:210 s. 240). När situationen är sådan att det är aktuellt att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får det utifrån förutsättningarna som föreligger bedömas om en viss tillställning träffas av reglerna i ordningslagen och om en

borgerlig begravningsceremoni som anordnas för allmänheten eller som allmänheten har tillträde till är att betrakta som en allmän sammankomst.

Ovanstående innebär sammanfattningsvis att tillställningar och andra privata sammankomster till stor del motsvarar vad som gällde under covid-19-pandemin, men att uttrycket kommer att omfatta något fler sammankomster (jfr prop. 2020/21:79 s. 47, 48 och 101).

Föreskrifterna bör gälla för yrkesmässig användning och upplåtelse

Möjligheten att begränsa privata tillställningar och sammankomster bör inte begränsas i större omfattning än nödvändigt. Det bör därför vara fråga om sådana tillställningar och sammankomster som äger rum i lokaler som har hyrts eller lånats för ändamålet. Liksom i covid-19-lagen är således en lämplig avgränsning i detta avseende att användningen eller upplåtelsen görs inom ramen för en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt. Ordet yrkesmässigt bör förstås på samma sätt som i 13 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229). Det innebär att verksamheten ska bedrivas regelbundet och varaktigt samt att den ska ha viss omfattning. Detta innebär att den föreslagna regleringen t.ex. omfattar yrkesmässig verksamhet som bedrivs av aktiebolag, handelsbolag, enskilda näringsidkare, ekonomiska föreningar, ideella föreningar, stiftelser och trossamfund. Även verksamhet som bedrivs i offentlig regi kan vara att betrakta som yrkesmässig. Däremot kommer rent privat verksamhet, t.ex. att en privatperson lånar ut sin bostad till en bekant, att falla utanför tillämpningsområdet. Helt privata fester, t.ex. en middagsbjudning i en privatpersons bostad, omfattas således inte heller av förslaget.

Kravet på att verksamheten bedrivs yrkesmässigt innebär inte att användningen eller upplåtelsen som sådan måste vara yrkesmässig. Regeringen anser därför inte att det bör ställas krav på att upplåtelsen sker mot betalning eller med vinstsyfte. Även områden, lokaler eller andra utrymmen som hyrs ut några enstaka tillfällen per år utan ekonomisk vinst bör omfattas. Exempel på lokaler som bör omfattas är festlokaler som hyrs ut på kommersiell grund, gemensamhetslokaler i hyres- och bostadsrättsfastigheter, föreningslokaler samt lokaler som tillhör universitet, högskolor och studentkårer. Med andra utrymmen avses t.ex. en buss eller en båt. Regleringen omfattar således även t.ex. chartertrafik med buss, studentflak och s.k. partybussar som *Länsstyrelsen i Västra Götaland* efterfrågar. En förutsättning är dock att lokalen eller utrymmet används eller upplåts för en sådan tillställning eller någon annan liknande privat sammankomst som avses i bestämmelsen. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det inte behöver specificeras i lagen att den omfattar studentflak och partybussar, som Länsstyrelsen i Västra Götaland efterfrågar.

För att motverka risken att föreskrifterna kringgås genom att upplåtelsen sker i ett eller flera led till någon som inte anses bedriva verksamhet yrkesmässigt och som i sin tur upplåter området, lokalen eller utrymmet, bör även indirekta upplåtelser omfattas av bestämmelsen.

Serveringsställen till vilka allmänheten har tillträde kan när de omfattas av föreskrifter enligt bemyndigandet som beskrivs i avsnitt 8.7.2, omfattas av det bemyndigandet även när de är abonnerade för ett slutet sällskap. I alkohollagen exemplifieras slutna sällskap med föreningar och företag,

men alkohollagen innehåller inte någon närmare definition av uttrycket. Frågan om huruvida det handlar om ett slutet sällskap får bedömas i det enskilda fallet. Ett slutet sällskap kan t.ex. bestå av deltagare från en förening eller en annan sammanslutning där arrangören i förväg känner till vilka personer som är inbjudna. Föreskrifter om serveringsställen bör gälla oavsett om det enbart är lokalen på serveringsstället som hyrs ut, eller om det även ingår t.ex. mat eller personal i hyran.

Den föreslagna rätten att meddela föreskrifter om upplåtelser för privata sammankomster begränsar rätten att bedriva näringsverksamhet och innebär ett ingrepp i egendomsskyddet och näringsfriheten. Sådana begränsningar får dock införas för att skydda angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 och 17 §§ regeringsformen). Den nuvarande grundlagsregleringen av egendomsskyddet och näringsfriheten hindrar inte att begränsningar genomförs efter delegation i lag genom regler i förordningar eller myndighetsföreskrifter. Regeringen bedömer att de aktuella begränsningarna med hänsyn till dess syfte att förhindra smittspridning i ett allvarligt läge i samhället är godtagbara.

Vilka åtgärder som bör få föreskrivas

För att reglerna så långt som möjligt ska kunna utformas konsekvent mellan olika verksamheter är det angeläget att verksamheter som sinsemellan är lika i relevanta avseenden kan regleras på likartat sätt. De områden, lokaler och andra utrymmen som det här kan bli fråga om liknar i många fall serveringsställen. Liksom för serveringsställen bör det därför ges möjlighet till begränsning av antalet besökare, minsta avstånd mellan besökare och andra åtgärder för att motverka smittspridning. Det bör även ges möjlighet till begränsning av tiden för tillställningen eller sammankomsten. Som för andra verksamheter bör det inte anges uttömmande vilka åtgärder som kan bli aktuella. Aktuella åtgärder kan variera bl.a. i takt med ett förbättrat kunskapsläge om smittämnet i fråga. Därför bör det finnas utrymme att också få föreskriva om krav på andra åtgärder för att motverka smittspridning. Vilka andra åtgärder som kan innefattas kan komma att variera (se avsnitt 8.7.2).

En särskild svårighet som kan uppstå när det handlar om privata tillställningar och sammankomster är dock tillställningens eller sammankomstens natur. Till skillnad från gästerna på ett serveringsställe kan en privat tillställning eller sammankomst vara sådan att det inte är fråga om olika mindre sällskap som på ett naturligt sätt kan hålla avstånd till varandra. Syftet med en privat tillställning eller sammankomst är i många fall just att samtliga inbjudna ska komma samman och umgås med varandra. Detta bör tas hänsyn till vid utformningen av föreskrifter för sådana tillställningar och sammankomster.

Förbud bör få meddelas i sista hand

Det kan inte uteslutas att det epidemiologiska läget vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning tidvis kan komma att bli så allvarligt att det kan anses vara en proportionerlig åtgärd att för viss tid förbjuda sådan användning eller upplåtelse av områden, lokaler och andra utrymmen för privata sammankomster som sker inom ramen för en yrkesmässig verksamhet. Lagen bör därför ge utrymme för ett sådant förbud. Av

kravet på proportionalitet följer att om mindre långtgående begränsningar än förbud bedöms tillräckliga bör de vidtas i första hand. Regeringen bör därför som en yttersta åtgärd få meddela föreskrifter om förbud mot att, inom ramen för en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt, använda eller upplåta områden, lokaler eller andra utrymmen för tillställningar och andra liknande privata sammankomster.

Vem som bör vara ansvarig för att vidta åtgärder

I verksamheter som yrkesmässigt upplåter områden, lokaler eller andra utrymmen för en tillställning eller någon annan privat sammankomst finns det normalt sett någon som kan anses driva verksamheten och som kan betraktas som ansvarig. Detta bör i första hand vara den juridiska eller fysiska person som genom äganderätt eller med annan rätt, t.ex. nyttjanderätt eller genom att förfoga över en viss verksamhet, anses vara ansvarig för att föreskrivna smittskyddsåtgärder vidtas. I detta sammanhang saknas det betydelse om verksamheten drivs i privat eller offentlig regi och den kan bedrivas i olika associationsformer.

Överväganden om delegering av föreskriftsrätten

Av samma skäl som anförts ovan gällande bl.a. serveringsställen (se avsnitt 8.7.2) bör regeringen få delegera rätten att meddela föreskrifter om smittskyddsåtgärder som ska vidtas av den som inom ramen för en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt använder eller, direkt eller indirekt, upplåter områden, lokaler eller andra utrymmen för en tillställning eller någon annan liknande privat sammankomst.

Med hänsyn till att föreskrifter om förbud utgör mycket ingripande åtgärder bör regeringen inte ges möjlighet att delegera sådana föreskrifter.

En möjlighet till anmälningsförfarande bör införas

För att tillsynsmyndigheterna ska kunna bedriva effektiv tillsyn behöver de få kännedom om när områden, lokaler och andra utrymmen som omfattas av förslaget upplåts för en tillställning eller någon annan liknande privat sammankomst. Det bör därför införas en möjlighet för regeringen att få föreskriva att den som omfattas av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för privata sammankomster på förhand ska anmäla sådana sammankomster till länsstyrelsen i det län där sammankomsten ska hållas. Det som avses är en anmälan från upplåtaren som innehåller tillräcklig information om den planerade sammankomsten för att länsstyrelsen ska kunna identifiera sammankomsten till datum, tid, plats och vem som är ansvarig för upplåtelsen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få föreskriva om de övriga villkor som ska gälla för en sådan anmälan. Sådana villkor kan t.ex. avse formerna för anmälan och tidpunkten för anmälan.

8.7.6 Förbud att samlas på en viss plats till vilken allmänheten har tillträde

Regeringens förslag

Regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter som kan innebära spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom mellan människor.

Sådana föreskrifter ska inte få innebära förbud mot att vistas inom områden av sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket.

Innan en kommun meddelar föreskrifter ska Folkhälsomyndigheten ges tillfälle att yttra sig över kommunens förslag.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud mot att vistas på en viss särskilt angiven plats ska dömas till penningböter.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har inte föreslagit att straffbestämmelsen uttryckligen ska omfatta brott genom uppsåt eller av oaktsamhet.

Remissinstanserna

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillstyrker förslaget. Flera remissinstanser efterfrågar justeringar eller förtydliganden avseende specifika aspekter. SKR menar tillsammans med *Landsorganisationen Sverige (LO)* och *Stenungsunds kommun* att beslut om den typen av föreskrifter behöver beslutas av kommunfullmäktige och föregås av sedvanlig beredning. Det kommer att vara en utmaning att i brådskande situationer hantera frågor om föreskrifter, vilket behöver analyseras vidare. Även *Göteborgs kommun* är positiva till att kommunerna får bemyndigande att meddela förbud att samlas på en viss plats, men efterfrågar förtydligade av hur kommunerna kan fatta ett sådant beslut och vem som har mandat att fatta beslutet. *Forskarnätverket PREPARE* vid Lunds och Umeå universitet framhåller att rätten att förflytta sig inom riket har en vidsträckt innebörd och att ett förbud att vistas på en särskild plats sannolikt kommer att anses utgöra en inskränkning av rörelsefriheten som endast kan beslutas genom lag av riksdagen, vilket omöjliggör för kommunen att införa vistelseförbud på ett lagligt sätt.

Regionerna Skåne och *Jönköpings län* samt *Smittskyddsläkarföreningen* framför att det finns en risk att folksamlingar som förbjuds från att vistas på en viss plats i stället samlas på andra platser. Detta riskerar att skapa trängsel på andra platser eller i kollektivtrafik när personer reser till andra platser. De är dock tillsammans med *Region Kronoberg* positiva till att Folkhälsomyndigheten ges tillfälle att yttra sig över kommunernas förslag eftersom det möjliggör enhetliga bedömningar över hela landet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och *Åklagarmyndigheten* menar att det finns skäl att utforma bestämmelsen så att straffansvar ska omfatta den

som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter om vistelseförbud.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att det föreslagna bemyndigandet är för brett formulerat och att det för att ge de grundläggande fri- och rättigheterna tillräckligt skydd behöver preciseras vilka platser som får omfattas av ett vistelseförbud.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av föreskrifter om förbud mot att vistas på vissa platser

Det kan uppstå situationer när det samlas många människor som inte annars träffas även i t.ex. parker eller på badplatser, parkeringar och andra områden utomhus. Vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan sådana folksamlingar innebära en påtaglig risk för spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom mellan människor. Det kan i sådana fall finnas behov att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en kommun bör därför få meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter som kan innebära spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom mellan människor. En liknande möjlighet fanns även i covid-19-lagen.

Föreskrifterna bör inte få innebära förbud mot att vistas inom områden av sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket. Ett förbud mot att vistas på en viss särskilt angiven plats bör vidare endast kunna omfatta platser dit allmänheten typiskt sett har tillträde. Det bör alltså inte vara möjligt att förbjuda enskilda från att vistas i bostäder eller på arbetsplatser.

Syftet med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör vara att minska förekomsten av kontakter som kan innebära risk för att en samhällsfarlig sjukdom sprids mellan människor. En förutsättning för att meddela beslut om förbud mot att vistas på en viss plats bör formuleras som ett krav på att det ska finnas en risk på den aktuella platser för sådana kontakter som kan innebära spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom. För att regleringen inte ska bli onödigt långtgående bör det krävas att risken är påtaglig. En sådan risk kan t.ex. uppstå på badplatser, i parker eller på frusna vattendrag och parkeringar. Bedömningen av vad som utgör en påtaglig risk måste göras på förhand. Det kan t.ex. röra sig om platser som vid vissa specifika tidpunkter är välkända för att attrahera folksamlingar, t.ex. parker i samband med traditionella firanden av valborg, midsommar eller andra högtider. I de fallen kan det vara möjligt att på förhand förutse att det kan uppstå en folksamling och därmed risk för trängsel.

Vidare bör ett vistelseförbud inte kunna införas på platser som omfattas av andra bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, t.ex. köpcentrum eller bibliotek. Det ska vara fråga om platser till vilka allmänheten har tillträde och inte platser som används för att förflytta sig från en plats till en annan, t.ex. gågator och bilvägar. Då det är fråga om befintliga platser är det inte avsikten att färdmedel ska omfattas. Gemensamt för dessa platser är också att det inte bedrivs näringsverksamhet eller offentlig verksamhet av mer betydande omfattning på dem. Regeringen bedömer att det inte är möjligt att på förhand ytterligare

precisera vilka andra liknande platser som får omfattas av ett vistelseförbud, som *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* efterfrågar. Det får i stället avgöras i det enskilda fallet vid tillämpningen av bestämmelsen med ledning av de uttalanden som görs här.

Det finns inget som hindrar att ett förbud, efter en proportionalitetsbedömning, begränsas till att gälla under vissa tider på dygnet. Exempelvis parkeringsplatser kan vara en plats som kan behöva regleras under de tider det inte pågår ordinarie verksamhet intill. De platser som omfattas av ett sådant förbud bör anges noga både i den enskilda föreskriften och på själva platsen i form av skyltning eller avspärrningar.

I praktiken torde det främst vara på platser utomhus som det kan förekomma den typen av folksamlingar som regleringen tar sikte på. Det bör innan föreskrifter beslutas beaktas att smittrisken generellt sett kan vara mindre utomhus än inomhus. Det bör även beaktas att det finns en risk att folksamlingar som annars skulle uppstå utomhus i stället flyttar inomhus, med högre risk för smittspridning. Som bl.a. *Region Skåne* och *Smittskyddsläkarföreningen* framför bör det även innan föreskrifter beslutas beaktas att det finns en risk att folksamlingar som förbjuds från att vistas på en viss plats i stället samlas på andra platser eller skapar trängsel när de reser till andra platser.

Enligt regeringsformen är den som är svensk medborgare tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket. Förslaget innebär att det blir möjligt att genom föreskrifter på lägre normgivningsnivå än lag införa förbud mot att vistas på vissa platser. Ett sådant förbud får inte omfatta områden av sådan omfattning att förbudet innebär en inskränkning av rörelsefriheten. De avgränsningar som föreslås ovan bedöms vara tillräckliga för att säkerställa att en användning av normgivningsbemyndigandet inte riskerar att inskränka den grundlagsskyddade rörelsefriheten. Då det som *Forskarnätverket PREPARE* uttrycker kan finnas en risk att ett förbud att vistas på en särskild plats inskränker rörelsefriheten bedömer regeringen att det i den föreslagna bestämmelsen uttryckligen bör anges att föreskrifterna inte får innebära förbud mot att vistas inom områden av sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket. Det kan också framhållas att det är den sammanlagda effekten av föreskrifterna som ska bedömas i förhållande till rörelsefriheten. Även förbud som var för sig framstår som väl avvägda kan alltså innebära en inskränkning i rörelsefriheten när de bedöms samlat. Det är därför inte möjligt att allmänt uttala sig om huruvida ett förbud kan få betydelse för rörelsefriheten när det gäller en viss enskild plats.

Myndigheters personal i tjänsteutövning får vidta nödvändiga och tvingande åtgärder på en plats som omfattas av ett vistelseförbud. Det gäller t.ex. polis, sjukvård och totalförsvar. Det finns inget behov av att särskilt ange det i lagen.

Om det blir aktuellt att meddela föreskrifter som innebär ett förbud mot att vistas på en viss plats kommer det inte att vara möjligt att hålla en allmän sammankomst eller offentlig tillställning på den plats som förbudet avser.

Det kommer att krävas lokalkännedom för att kunna avgöra var och när det finns en påtaglig risk för sådana kontakter som kan innebära spridning av den aktuella sjukdomen och om risken verkligen kan undanröjas genom ett förbud eller bara riskerar att flyttas någon annanstans. Sådana före-

skrifter bör därför få meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en kommun.

Det bedöms lämpligt med en ordning där expertis på smittskyddsområdet yttrar sig innan kommunen fattar beslut om föreskrifter. Frågan är då vilken instans som lämpligen bör ges tillfälle att yttra sig. Den epidemiologiska information som kan läggas till grund för ett yttrande är i allt väsentligt densamma hos smittskyddsläkaren och Folkhälsomyndigheten. Smittskyddsläkaren har normalt bättre lokalkännedom än Folkhälsomyndigheten. Tillräcklig information om de lokala förhållandena bör dock framgå av det underlag som kommunen skickar för yttrande. Att samla uppgiften på Folkhälsomyndigheten borgar för mer enhetliga bedömningar över landet. Värdet av en sådan enhetlighet överväger enligt regeringens uppfattning den fördel som smittskyddsläkarens lokalkännedom kan ge. Regeringen föreslår därför att en kommun bör ge Folkhälsomyndigheten tillfälle att yttra sig över kommunens förslag innan föreskrifter beslutas.

Regeringen har förståelse för att det, som bl.a. *SKR* påtalar, kommer att vara en utmaning för kommunerna att i brådskande situationer hantera frågor om föreskrifter. Det får dock ankomma på respektive kommun att i en situation med risk för stor smittspridning skyndsamt vidta de åtgärder och fatta de beslut som bedöms krävas, med utgångspunkt från kommunens beslutsorganisation och den kommunala självstyrelsen.

Påföljd vid överträdelse av föreskrifter om vistelseförbud

Det finns sedan tidigare viss reglering av straffrättsligt ansvar i samband med smittspridning. I brottsbalken finns bl.a. bestämmelser om brott mot liv och hälsa (3 kap.). Det finns exempel där covid-19, som vid tidpunkten var klassificerad som en samhällsfarlig sjukdom, bedömts vara en sådan allvarlig sjukdom som omfattades av brottsbalkens bestämmelse om framkallande av fara för annan (3 kap. 9 §).

För att uppnå följsamhet och i största möjliga mån undvika överträdelser av föreskrifter om vistelseförbud bedömer regeringen att det bör införas någon typ av sanktion vid överträdelser av vistelseförbudet.

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får endast vidtas om de är proportionerliga. Förbud att vistas på en viss plats utomhus förutsätter att den nya lagen har börjat tillämpas, att regeringen har bemyndigat kommunerna att meddela sådana vistelseförbud och att en kommun därefter, efter att Folkhälsomyndigheten fått tillfälle att yttra sig, har bedömt att det på en viss plats finns en så påtaglig risk för smittspridning att det är motiverat att besluta om ett vistelseförbud. När förutsättningarna för beslut om vistelseförbud är uppfyllda ska det vara fråga om en mycket allvarlig situation som kan innebära risk för allvarliga konsekvenser om överträdelser sker. Det får mot den bakgrunden anses motiverat att överträdelser av förbudet kriminaliseras. Regeringen föreslår därför att det införs en straffrättslig påföljd som får riktas mot de enskilda personer som bryter mot sådana föreskrifter.

Bestämmelserna om straffrättsligt ansvar i samband med smittspridning enligt brottsbalken innefattar oaktsamma gärningar (se t.ex. 3 kap. 7 och 8 §§ brottsbalken). För att den nu föreslagna regleringen ska uppnå avsedd effekt att minska risken för smittspridning bedömer regeringen, i likhet

med *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Åklagarmyndigheten*, att såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar bör vara straffbelagda.

För att en gärning ska anses oaktsam behöver en bedömning göras av vad som kunnat begäras av en viss person. Inom det straffrättsliga området har i praxis framhållits att bedömningen att en gärning är oaktsam bygger på att den innefattar ett sådant risktagande som inte kan tolereras. Det som läggs den tilltalade till last måste avvika från det aktsamma i sådan grad att det kan läggas till grund för straffrättsligt ansvar (NJA 2020 s. 397 och NJA 2021 s. 1197).

Vid allvarligare fall där smitta har överförts eller hade kunnat spridas kan en tillämpning av straffbestämmelserna om vållande till sjukdom eller framkallande av fara för annan aktualiseras, för vilka kan dömas till fängelse eller böter (3 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken). Penningböter bedöms vara en väl avvägd påföljd i det nu aktuella fallet. Förslaget innebär att ordningsbotsinstitutet kan användas om det bedöms vara lämpligt. Penningböter ska enligt 25 kap. 3 § brottsbalken bestämmas till lägst 200 kronor och högst 4 000 kronor. Om ett lägre högsta belopp är särskilt föreskrivet, gäller dock detta. För att möjliggöra en nyanserad straffvärdesbedömning anser regeringen att det inte bör anges något högsta belopp i straffbestämmelsen i den nya lagen.

8.8 Utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

8.8.1 Enhetliga föreskrifter bör eftersträvas för sammankomster, tillställningar och verksamheter

Regeringens förslag

Vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska enhetlighet eftersträvas i regleringen av sammankomster, tillställningar och verksamheter med liknande risk för smittspridning. Vid utformningen ska särskilt beaktas

- om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten är inomhus eller utomhus,
- om besökare, deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning,
- om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro är en förutsättning,
- om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta,
- om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten kan sektioneras för att minska risken för smittspridning, och
- hur långvariga kontakter som förekommer mellan besökare, deltagare eller resenärer.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget är positiva, däribland *Svensk Kollektivtrafik* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*. Även *Folkets Hus och Parker* är positiva till förslaget, men anser att verksamheter som har större möjligheter att upprätthålla smittskydd än andra tack vare att verksamheten bedrivs på en större yta eller huvudsakligen utomhus bör kunna ges särskilda anvisningar och bestämmelser. *Svensk Scenkonst* tillstyrker att föreskrifter utformas så enhetligt som möjligt men är frågande till om den föreslagna punktlistan är lämplig och nödvändig.

Region Skåne menar att förslaget bör kompletteras med en ny punkt om att det ska beaktas om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs eller äger rum i en gränsregion som påverkas av ett grannlands föreskrifter.

Skälen för regeringens förslag

Kunskap om åtgärder mot influensa och covid-19 bör läggas till grund för föreskrifter

Hur stor risken för smittspridning är när människor samlas beror på en rad olika faktorer. Olika sammankomster, tillställningar och verksamheter skiljer sig i fråga om vilka smittskyddsåtgärder som är möjliga att vidta i ett visst sammanhang.

Det finns vetenskapligt stöd för att en kombination av åtgärder mot trängsel har effekt på spridningen av influensa och covid-19. Sådana åtgärder kan förväntas ha effekt vid allvarlig smittspridning även av andra luftburna smittämnen. Det finns därför skäl att utforma beredskapen för framtida pandemier eller annan allvarlig smittspridning i ljuset av vad som är känt om åtgärder för minskad smittspridning vid influensa och covid-19. Detta även om en pandemi inte skulle orsakas av ett luftburet smittämne.

Enhetlig utformning av föreskrifter bör eftersträvas men vissa faktorer bör särskilt beaktas

Flera faktorer kan samspela och påverka risken för smittspridning. För luftburna smittämnen minskar risken med ökat avstånd. För smittämnen som smittar på andra sätt kan risken minska med färre kontakter människor emellan. Kontakterna kan vara direkta med fysisk beröring eller indirekta genom vistelse i samma utrymme. De viktigaste faktorerna därutöver torde vara tiden för exponering och om verksamheten pågår utomhus eller inomhus. Ytterligare faktorer som kan påverka den faktiska risken för smittspridning är bl.a. ventilation, luftvolym, aktivitet (sång, tal etc.), andel smittsamma personer, smittämnesnivå hos de smittsamma och immunitetsläge hos de osmittade. För flera av dessa faktorer finns det begränsat med kunskap om betydelsen för smittspridning. Det är därför inte möjligt eller lämpligt att närmare inbördes vikta betydelsen av de olika faktorerna

när regeringen eller en myndighet under regeringen beslutar om föreskrifter.

Ett viktigt mål med föreskrifterna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder är att verksamheter som är lika i smittspridningshänseende så långt som möjligt också bör regleras lika. Det bör därför anges i lagen att det vid utformningen av föreskrifter bör eftersträvas att regleringen för verksamheter som är likartade avseende risk för smittspridning utformas så enhetligt som möjligt.

Även om enhetlighet bör eftersträvas kan det, efter en proportionalitetsbedömning, i vissa fall finnas behov av olika föreskrifter beroende på risken för smittspridning i en viss verksamhet (se vidare avsnitt 8.8.1).

Det är inte möjligt att på förhand beakta samtliga faktorer som kan ha betydelse för smittspridningen. Utöver själva sjukdomens möjligheter till spridning finns även andra aspekter som bör tillmätas betydelse. Det kan t.ex. ha betydelse för följsamheten till föreskrifterna att dessa är lätta att förstå och följa. Det är även av vikt att föreskrifterna i möjligaste mån är förutsebara och kända på förhand och att det är möjligt att bedriva tillsyn över föreskrifterna. Utöver smittrisken på en viss plats kan det även vara motiverat att beakta risken för smittspridning i anslutande miljöer såsom kollektivtrafik.

Även om enhetlighet bör eftersträvas finns det vissa faktorer som kan antas påverka smittspridning i större omfattning än andra och som regeringen ser anledning att särskilt beakta vid utformningen av föreskrifter. Det handlar om huruvida en sammankomst, tillställning eller verksamhet är inomhus eller utomhus, om det finns anvisade platser, om alla behöver vara på plats samtidigt, om det är en avgränsad yta, om det går att dela upp verksamheten samt hur långvariga kontakter som riskerar att sprida smitta som förekommer.

Vid utformningen av föreskrifter bör alltså bl.a. särskilt beaktas om en sammankomst, tillställning eller verksamhet äger rum inomhus eller utomhus. Mindre långtgående begränsningar bör, allt annat lika, kunna vara påkallade för verksamheter som pågår utomhus än för verksamheter som pågår inomhus. För vissa smittämnen eller i vissa faser av smittspridningen kan restriktioner endast undantagsvis vara behövliga utomhus. Att enhetlighet bör vara utgångspunkten innebär således inget hinder mot att, som *Folkets Hus och Parker* framför, vid utformningen av föreskrifter väga in om vissa verksamheter har större möjligheter att upprätthålla smittskydd än andra tack vare att verksamheten bedrivs på en större yta eller huvudsakligen utomhus.

Det är även rimligt att det finns utrymme för att sammankomster, tillställningar eller verksamheter där personer ur allmänheten i huvudsak sitter ner på anvisade platser kan regleras annorlunda än om de rör sig och befinner sig nära varandra. Vid utformningen av föreskrifter bör därför särskilt beaktas om besökare, deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning.

Vissa verksamheter, tillställningar eller sammankomster riskerar att vara förknippade med sådana kontakter som kan innebära risk för smittspridning i närliggande miljöer, t.ex. i kollektivtrafik eller vid olika former av köbildning. Vid utformningen av föreskrifter bör särskilt beaktas om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro vid ett givet tidsintervall är en förutsättning. Exempel på sådana företeelser är idrotts-

matcher som genomförs inför publik och konserter. Något som börjar eller slutar vid en viss tid men som inte förutsätter att samtliga besökare inställer sig från början och närvarar hela tiden, t.ex. en marknad eller en festival, kan då betraktas som något mindre riskfyllda. Vissa arrangemang kan också möjliggöras om anpassningar görs för att dela upp så att en viss andel av deltagarna startar vid ett tillfälle och andra vid senare tillfällen.

Vidare kan det antas ha betydelse för risken för smittspridning om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen kräver köbildning på väg in eller ut ur lokalerna eller området. Det kan då tillmätas betydelse i lättande riktning om verksamheter bedrivs utan någon tydlig fysisk avgränsning, vilket i praktiken främst torde vara fallet utomhus. Vid utformningen av föreskrifter bör alltså särskilt beaktas om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta.

Åtgärder för att dela upp sammankomsten, tillställningen eller verksamheten så att personerna i varje del inte kommer i kontakt med varandra kan minska risken för smittspridning. Vid utformningen av föreskrifter bör därför särskilt beaktas om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten kan sektioneras på ett sådant sätt att risken för smittspridning minskar.

Det är rimligt att anta att sammankomster, tillställningar och verksamheter som innebär kortvariga kontakter utgör en mindre risk för smittspridning. Det bör uttryckas som att vid utformningen av föreskrifter ska särskilt beaktas hur långvariga kontakter mellan besökare, deltagare eller resenärer som typiskt sett förekommer.

Regeringen anser till skillnad från *Svensk Scenkonst* att den föreslagna punktlistan är lämplig för att ge vägledning i tillämpningen av föreskriftsrätten.

Regeringen har övervägt om det finns fler faktorer som särskilt borde beaktas och därför bör tas med i uppräkningen. Ventilation kan t.ex. enligt vad som är känt om spridningen av luftvägsvirus ha en viss betydelse. Ventilation har dock den nackdelen att den kan variera. Då det bör vara möjligt att bedriva tillsyn över regleringen bedömer regeringen att det inte är lämpligt att ventilation ska vara en faktor som särskilt ska beaktas.

Som framgår i avsnitt 8.7.2 bedömer regeringen att dialog med grannländer kan ske inför ett beslut om stängning när det bedöms nödvändigt eller lämpligt. Det som framkommer vid en sådan dialog kan vägas in utan att det i punktlistan framgår att ett grannlands föreskrifter särskilt ska beaktas. Regeringen ser därför inte något behov av att som *Region Skåne* föreslår lägga till en ny punkt som tar sikte på gränsregioner som påverkas av ett grannlands föreskrifter.

Även andra faktorer bör kunna beaktas

Kunskapen om risken för spridning av framtida okända eller nya varianter av kända smittämnen kan variera och vara begränsad, även med avseende på ovannämnda faktorer. Att faktorerna som anges ovan bör beaktas särskilt vid beslut om föreskrifter betyder att dessa bör ingå i överväganden av vilka åtgärder som är möjliga och lämpliga att införa. Det innebär dock inte att dessa faktorer faktiskt kommer att påverka utformningen av föreskrifterna.

Det finns inget hinder mot att beakta ytterligare faktorer än de som anges i lagen och uppräkningen är således inte uttömmande.

8.8.2 Mötes- och demonstrationsfriheten och andra grundläggande fri- och rättigheter behöver beaktas

Regeringens bedömning

Det bör inte anges i lagen att vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet särskilt ska beaktas vid utformningen av föreskrifter som avser allmänna sammankomster.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag skiljer sig från regeringens bedömning.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget särskilt. *Svensk Scenkonst* tillstyrker förslaget och att särskilda överväganden måste göras före beslut om begränsningar av allmänna sammankomster, men saknar svar på hur den principen ska kunna upprätthållas i praktiken.

Svenska kyrkan och *Sveriges kristna råd* föreslår att religionsfrihet skrivs ut i den föreslagna lagen som en frihet att särskilt beakta för att betona religionsfrihetens betydelse.

Skälen för regeringens bedömning

Erfarenheter från covid-19-pandemin

I förarbetena till covid-19-lagen angav regeringen att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte ska kunna begränsas i större utsträckning än vad som är nödvändigt och proportionerligt. Regeringen konstaterade att även under en pandemi måste eventuella ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter övervägas noga och får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (prop. 2020/21:79 s. 31 och 32).

Sådana överväganden gjordes vid tillämpningen av såväl ordningslagen som covid-19-lagen och i några avseenden kom detta också till särskilt uttryck i regleringen. Ett exempel var när regeringen med stöd av bemyndigandet i ordningslagen meddelade föreskrifter om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte fick hållas med fler än åtta deltagare, om inte deltagarna hade anvisade sittplatser med visst avstånd. Allmänna sammankomster för religionsutövning som hölls med anledning av dödsfall undantogs då från förbudet. Deltagarbegränsningen för sådana sammankomster sattes i stället till 20 deltagare i den numera upphävda förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (begränsningsförordningen).

Särskilda överväganden bör göras vid begränsning av allmänna sammankomster

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa och ska alltså vara proportionerliga (se avsnitt 8.5). Den konkreta avvägningen måste göras i samband med att den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning tillämpas och när föreskrifter och beslut tas fram med stöd av bemyndigandena i lagen. Det är inte möjligt att på förhand närmare ange hur denna avvägning bör ske i praktiken, som *Svensk Scenkonst* efterfrågar.

Ett sammanhang där många deltagare kan samlas och som därmed kan innebära risk för att en samhällsfarlig sjukdom sprids mellan människor är vid sådana allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som omfattas av ordningslagen. Som framgår ovan i avsnitt 8.7.1 föreslås det vara möjligt att införa samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för sådana tillställningar och sammankomster. Där framgår också att allmänna sammankomster skiljer sig på flera sätt från andra miljöer och verksamheter, eftersom mötes- och demonstrationsfrihet typiskt sett utövas vid sådana sammankomster. Enligt utredningen finns det därför skäl att göra särskilda överväganden när det kommer till att begränsa allmänna sammankomster. Även om detta följer av att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt, bör detta enligt utredningen tydligt komma till uttryck i den föreslagna lagen.

Vikten av att vidast möjliga mötes- och demonstrationsfrihet upprätthålls

Demonstrationer, opinionsbildande möten och religiösa sammankomster har en särskild betydelse i ett demokratiskt samhälle. I en sådan lag som nu föreslås för en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning finns det skäl att uppmärksamma vikten av överväganden om möjligheten att utöva mötes- och demonstrationsfriheten, liksom möjligheten att mötas för att tillsammans utöva sin religion. Begränsningar av mötes- och demonstrationsfriheten får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett begränsningarna och inte heller sträcka sig så långt att de utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 § regeringsformen).

Genom den författningsberedskap som föreslås får det allmänna möjligheter att införa långtgående begränsningar av allmänna sammankomster. En pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan vara långvarig. Samhällets hantering av smittspridningen genom bl.a. samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan därför komma att pågå under en längre tid. I en demokratisk rättsordning är det under sådana förhållanden av särskild vikt att det säkerställs att medborgare har kvar möjligheter att uttrycka och manifestera sina åsikter tillsammans på allmänna platser och andra områden till vilka allmänheten har tillträde.

Ett sätt att göra det bör vara att, om det är möjligt, i första hand begränsa annan verksamhet i stället för allmänna sammankomster vid vilka grundläggande fri- och rättigheter utövas. Exempelvis kan kommersiell handel

på ett torg behöva upphöra under en tidsperiod för att Polismyndigheten har beviljat tillstånd för en demonstration på platsen. Det kan även uppstå trängsel i kollektivtrafiken om en demonstration och t.ex. ett idrottsevenemang hålls i närheten av varandra och start- eller sluttid för evenemangen sammanfaller. Om antalet besökare och deltagare till de båda evenemangen förväntas leda till att trängsel uppstår i kollektivtrafiken kan det ena evenemanget behöva flyttas eller hållas på en annan tid. Om det är möjligt att begränsa annan verksamhet i stället för sammankomster där grundläggande fri- och rättigheter utövas så bör det i många fall leda till bedömningen att det inte är nödvändigt att begränsa de aktuella grundläggande fri- och rättigheterna i de fallen. Åtgärden är i så fall inte försvarlig enligt lagen och bör inte genomföras. Det ska dock framhållas att under en pandemi eller en annan allvarlig smittspridning kan situationen vara så pass allvarlig att det ur ett smittskyddsperspektiv inte är ändamålsenligt att undanta allmänna sammankomster från begränsningar. När det epidemiologiska läget är sådant att det finns utrymme för att använda de föreslagna samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna på det differentierade sätt som de är avsedda att kunna användas, bör dock sådana överväganden kring sammankomster vid vilka grundläggande fri- och rättigheter utövas vara centrala. Exempelvis kan det vara lämpligt att välja en smittskyddsåtgärd som kan kompenseras ekonomiskt framför en åtgärd som begränsar mötes- eller demonstrationsfriheten. På så sätt säkerställs att de åtgärder som vidtas är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter.

Ett allmänt krav för samtliga åtgärder enligt lagen är att de i de enskilda fallen bedöms förenliga med grundläggande fri- och rättigheter. Enligt bedömningen måste en åtgärd som innebär en begränsning av en grundläggande fri- och rättighet vara nödvändig med hänsyn till ändamålet som föranlett den. Detta framgår av 2 kap. 21 § regeringsformen och kommer till uttryck genom förslaget om att åtgärder ska vara försvarliga (se avsnitt 8.5). Grundlagen har alltid företräde före vanlig lag och föreskrifter. Mot denna bakgrund bör det inte uttryckligen följa av lagen att när det gäller föreskrifter som rör allmänna sammankomster ska vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet beaktas.

Religionsfriheten hindrar inte begränsningar av andra friheter

Som beskrivs i avsnitt 8.7.3 om religiösa verksamheter hindrar regeringsformens bestämmelser om religionsfriheten inte att de bestämmelser som i allmänhet gäller för begränsning av yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations- och föreningsfriheterna är tillämpliga också när dessa friheter utövas i religiösa sammanhang. Det är angeläget att under en pandemi eller annan allvarlig smittspridning kunna begränsa smittspridning även vid sammankomster för religionsutövning. På motsvarande sätt som enligt ordningslagen finns därför inget hinder för att det bemyndigande om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster som föreslås också gäller allmänna sammankomster vid vilka mötesfriheten nyttjas för religionsutövning.

Detsamma gäller bemyndigandet att förbjuda allmänna sammankomster. Som ovan beskrivs bör dock vid utformningen av föreskrifter övervägas om det är möjligt att begränsa annan verksamhet än allmänna sammankomster där grundläggande fri- och rättigheter utövas. I många fall

bör det leda till bedömningen att det inte är nödvändigt att förbjuda allmänna sammankomster där religionsfriheten utövas. Det kan också innebära att sammankomster som hålls för religiösa begravningsceremonier omfattas av mindre ingripande begränsningar (se även kapitel 13). Som framgår av resonemangen ovan bör åtgärder som innebär en begränsning av en grundläggande fri- och rättighet vara nödvändig med hänsyn till ändamålet som föranlett den, oavsett om denna utövas i ett religiöst eller i något annat sammanhang. Regeringen bedömer därför att det inte är lämpligt att i lagen skriva ut att särskilt religionsfriheten ska beaktas, som *Svenska kyrkan* och *Sveriges kristna råd* föreslår.

8.8.3 Föreskrifterna bör få inskränkas geografiskt och vara tidsbegränsade

Regeringens förslag

Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska få inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område och ska vara tidsbegränsade.

Regeringens bedömning

Föreskrifternas giltighetstid bör begränsas så att de upphör senast när aktiveringsföreskriften upphör.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över föreslaget. *SPF Seniorerna* är positiva till förslaget att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska gälla för viss tid.

Region Skåne anser utifrån erfarenhet från covid-19 pandemin att för enhetlig hantering över hela landet ska beslut som innebär geografiska avgränsningar fattas på nationell nivå. *Länsstyrelsen i Värmlands län* tillstyrker att föreskrifterna får inskränkas till ett visst geografiskt område och framhåller vikten av att regeringen använder den kunskap och lokalkännedom som länsstyrelserna besitter när det gäller behovet av att begränsa föreskrifters geografiska tillämpning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Geografiska inskränkningar av föreskrifter bör få göras

Smittspridningen kan vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning komma att skilja sig åt mellan olika delar av landet. Lokala utbrott kan vara begränsade till ett visst län, en viss kommun eller till och med en viss stadsdel. Särskilt vid ett långsammare förlopp kan det finnas behov av möjligheter till geografiskt avgränsade åtgärder. Vidare är tid-

punkten för beslut om en viss åtgärd viktig för att åtgärden ska vara proportionerlig. Det kan därför vara angeläget både av epidemiologiska skäl och av proportionalitetsskäl att det finns en flexibilitet i regleringen genom en möjlighet till geografiskt avgränsade inskränkningar. Det bör mot denna bakgrund finnas en möjlighet att inskränka föreskrifter som får meddelas med stöd av den nya lagen till att gälla inom ett visst geografiskt område. Avgränsningen kan t.ex. gälla ett visst län eller en viss kommun. Regeringen ser utifrån förslaget att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få möjlighet att besluta om föreskrifter (se avsnitt 8.7) inte någon överhängande risk för ojämn hantering över landet, som *Region Skåne* anser. Dock kan det som framhålls ovan finnas skäl att i vissa geografiskt avgränsade områden föreskriva om mer långtgående smittskyddsåtgärder än för andra områden. Som *Länsstyrelsen i Värmlands län* framhåller är lokalkännedom av stor vikt vid bedömningen av behovet av geografiskt inskränkta åtgärder. Länsstyrelsen föreslås få besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall (se avsnitt 8.9) och kan ha relevant information om lokala förhållanden. Det bör av underlaget till beslut framgå vilka skäl som ligger till grund för beslutet och den geografiska inskränkningen. Där kan information från bl.a. länsstyrelserna ingå om den finns att tillgå.

Innan ett beslut med geografiskt avgränsade smittskyddsåtgärder fattas bör det beaktas att smittämnen som kan leda till att den nya lagen aktualiseras kan spridas snabbt och att det finns en risk för att en geografiskt avgränsad reglering snabbt blir överspelad. Vidare bör det noga övervägas vilka risker det finns för att människor i stället söker sig till t.ex. grannkommuner för att ta del av den service som är stängd eller begränsad i ett geografiskt avgränsat område. Alltför omfattande geografiska skillnader i gällande regler riskerar att skapa otydlighet och risk för minskad följsamhet. I storstadsregioner med täta förbindelser mellan olika kommuner torde det som regel inte bli aktuellt att föreskriva om olika bestämmelser för olika kommuner inom samma storstadsregion.

Det finns inget hinder mot att föreskriva om begränsningar med stöd av den nya lagen innan det konstaterats fall i Sverige, om övriga villkor för lagens tillämpning är uppfyllda.

Föreskrifterna bör vara tidsbegränsade

Föreskrifternas giltighetstid bör inte vara längre än aktiveringsföreskriftens giltighetstid, vilken föreslås vara tolv månader men vid behov kunna förlängas (se avsnitt 8.4). Med tanke på de långtgående effekterna av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder är det viktigt att löpande överväga behovet och att åtgärderna lättas eller upphör så snart de inte längre behövs. Att tidsbegränsa föreskrifterna kan vara ett effektivt instrument för att säkerställa sådana löpande övervägningar.

Det föreslås framgå av lagens allmänna utgångspunkter att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bl.a. ska vara proportionerliga och bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet (se avsnitt 8.5). För att understryka att det är frågan om en undantagsreglering anser regeringen att föreskrifter som meddelas med stöd av de aktiverade bemyndigandena i lagen därutöver bör vara tidsbegränsade. Redan inför att föreskrifter beslutas bör det övervägas under vilken tid kraven på att vidta de samhällsinriktade

smittskyddsåtgärderna bör gälla, men som längst under samma tid som regeringens aktiveringsföreskrift.

Det kan dock vara vanskligt att på förhand avgöra hur länge smittspridningen kommer att vara sådan att föreskrifterna om åtgärder behövs. Någon maximal tidsgräns för föreskrifterna, utöver att den som framgår ovan inte bör vara längre än aktiveringsföreskriftens giltighetstid, bör därför inte införas. Det bör av samma skäl inte finnas något hinder mot att vid behov besluta om förlängning av föreskrifter.

8.9 Beslut om begränsningar i enskilda fall

Regeringens förslag

Länsstyrelsen ska få besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall. Inför ett sådant beslut ska länsstyrelsen ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens förslag till beslut om det inte är uppenbart obehövligt.

Vid länsstyrelsens beslut ska hänsyn tas till smittspridning i olika typer av verksamheter på motsvarande sätt som när föreskrifter enligt den föreslagna lagen utformas.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har föreslagit att länsstyrelsen ska samråda med smittskyddsläkaren.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Länsstyrelserna i Stockholms*, *Värmlands* och *Västra Götalands län* m.fl. är positiva till förslaget. *Regionerna Kronoberg* och *Kalmar län* påpekar risken för att hanteringen av enskilda ärenden kan bli ojämlik över landet då ingen nationell myndighet ges möjlighet att yttra sig inför besluten. *Region Jämtland Härjedalen* önskar ett förtydligande avseende när länsstyrelsen har befogenheter att besluta om smittskyddsåtgärder utan dialog med smittskyddsläkaren.

Skälen för regeringens förslag

Beslut om smittskyddsåtgärder bör få fattas i enskilda fall

Förslagen i avsnitt 8.7 innebär att olika slags verksamheter genom föreskrifter bör kunna åläggas att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter kan dock inte användas för att införa samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser en enskild verksamhet. Syftet med den föreslagna lagen är att möjliggöra träffsäkra åtgärder och att verksamheter ska kunna hålla öppet i så stor utsträckning som möjligt trots en allvarlig smittspridning i samhället. Det är därför inte alltid ändamålsenligt med generella föreskrifter som gäller en viss typ av verksamhet i stort. Det bör därför finnas utrymme att även ålägga enskilda verksamheter genom

förvaltningsbeslut att vidta smittskyddsåtgärder, dvs. beslut i enskilda fall. En sådan möjlighet skulle kunna användas t.ex. om det konstateras att det förekommer en allvarlig smittspridning som kan kopplas till en viss verksamhet eller om det på goda grunder kan förutses att ett visst planerat evenemang kommer att medföra stora risker för smittspridning (jfr prop. 2020/21:79 s. 63).

Möjligheten att besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall bör omfatta alla verksamheter som regleras i den föreslagna lagen och där det finns en aktör att rikta beslutet mot. Utgångspunkten bör vara att det i ett beslut om smittskyddsåtgärder i ett enskilt fall ställs krav på åtgärder som innebär att verksamheten fortsatt kan bedrivas, men på ett sätt som gör att risken för smittspridning av den aktuella sjukdomen kan motverkas. I de fall en viss verksamhet inte kan anpassas på ett sätt som minskar risken för smittspridning i tillräcklig grad, bör ett beslut enbart som en yttersta åtgärd få innebära att verksamheten förbjuds eller ska hållas stängd. Av bestämmelsen bör det därför framgå att beslut i enskilda fall får avse sådana smittskyddsåtgärder som avses i de normgivningsbemyndiganden som behandlas i avsnitt 8.7, dvs. såväl krav på smittskyddsåtgärder som förbud och nedstängningar.

Länsstyrelsen bör få fatta beslut i enskilda fall och ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig

I avsnitt 8.10 föreslås länsstyrelsen få tillsynsansvar över den föreslagna lagen. Det bedöms lämpligt att länsstyrelsen även bemyndigas att fatta beslut om sådana smittskyddsåtgärder som här avses i enskilda fall. Länsstyrelsen gavs motsvarande möjlighet i covid-19-lagen (jfr prop. 2020/21:79 s. 64).

I de flesta fall kommer ett beslut om smittskyddsåtgärder i ett enskilt fall att avse en viss fysisk plats. I de fall som en verksamhetsutövare bedriver verksamhet på platser i flera olika län bör det ankomma på länsstyrelsen i respektive län att fatta beslut i fråga om den plats som är belägen i det aktuella länet. I vissa fall kan det dock vara fråga om länsöverskridande verksamhet, t.ex. när det gäller kollektivtrafik. Frågan om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör i en sådan situation prövas av länsstyrelsen i det län till vilken verksamheten har starkast koppling (jfr prop. 2020/21:79 s. 65).

För att säkerställa ett fullgott beslutsunderlag bör det ställas krav på att länsstyrelsen ska ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens förslag till beslut om det inte är uppenbart obehövligt. Det innebär en presumtion för att smittskyddsläkaren bör ges tillfälle till yttrande när smittskyddsläkarens kompetens behövs, men att det kan finnas utrymme för att avstå om det inte bedöms nödvändigt. Utredningen har föreslagit att länsstyrelsen ska samråda med smittskyddsläkaren, men regeringen bedömer att det för att tillvarata smittskyddsläkarens kompetens och kunskap om smittläge etc. är tillräckligt att denne ges tillfälle till yttrande.

Region Jämtland Härjedalen önskar ett förtydligande av när länsstyrelsen kan fatta beslut om smittskyddsåtgärder utan att samråda med smittskyddsläkaren. Ett sådant exempel skulle kunna vara att länsstyrelsen nyligen har gett smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig i en likartad fråga.

Att ytterligare precisera vilka fall det kan vara frågan om bedöms inte möjligt. Detta får avgöras från fall till fall. Det är dock inte möjligt att avstå från att ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig på den grunden att beslutet är brådskande.

Samma hänsyn bör tas vid beslut i enskilda fall som vid föreskrifter

För att säkerställa enhetlighet vad gäller kraven på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid beslut i enskilda fall enligt den föreslagna lagen bör länsstyrelsen vid sina beslut ta samma hänsyn som regeringen eller myndigheter under regeringen ska ta vid utformningen av föreskrifter (se avsnitt 8.7.6 om förbud att samlas på en viss plats och avsnitt 8.8.1 om enhetliga föreskrifter). Regeringen bedömer att denna ordning kan säkerställa enhetlighet i besluten, samtidigt som det finns utrymme att beakta omständigheterna i det enskilda fallet, trots att ingen nationell myndighet ges möjlighet att yttra sig inför besluten som *Regionerna Kronoberg* och *Kalmar län* påtalar.

8.10 Tillsyn och befogenheter

8.10.1 Länsstyrelsen bör få ett tillsynsansvar

Regeringens förslag

Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över att den som ansvarar för en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller verksamhet uppfyller lagens krav på riskhantering, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och att de beslut i enskilda fall som fattas med stöd av lagen följs.

Länsstyrelsen har rätt att på begäran få de upplysningar, handlingar, varuprover och liknande som behövs för myndighetens tillsyn. Länsstyrelsen ska ha rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs.

Polismyndigheten ska på begäran lämna länsstyrelsen den hjälp som behövs om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan vidtas utan att en polismans särskilda befogenheter behöver tillgripas, eller det annars finns synnerliga skäl.

Länsstyrelsen ska få besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att lagen, de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och de beslut som fattas i enskilda fall ska följas. Länsstyrelsen ska vid behov ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över beslutet. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Länsstyrelserna är i huvudsak positiva till förslaget att de ska få ett tillsynsansvar. Förslaget tillstyrks av bl.a. *Länsstyrelserna i Gävleborgs*, *Värmlands* och *Jönköpings län* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. *Stockholms kommun* menar att större kommuner bör kunna bistå länsstyrelsen med tillsynen. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser att tillsynen bör delas mellan kommun och länsstyrelse medan *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* tycker att det blir tydligare och mer effektivt att koncentrera tillsynsansvaret till länsstyrelsen. Även *Region Halland* framför att tillsynsuppdraget bör delas då det riskerar att leda till opartisk tillsynsutövning om länsstyrelserna utövar tillsyn över åtgärder som är baserade på beslut som myndigheten själv har fattat. Länsstyrelsen i Hallands län anser vidare att även ordet färdmedel bör ingå i tillsynsregleringen, då tillsyn kommer att behöva utföras även på olika färdmedel såsom båtar, tåg, bussar och flyg.

Länsstyrelsen i Västmanlands län och *Svensk Scenkonst* framför att det finns en överhängande risk att tillsynen över allmänna sammankomster och offentliga tillställningar uppfattas som en dubbel tillsyn. De betonar därför tillsammans med *Länsstyrelserna i Kronobergs* och *Dalarnas län* att det är viktigt med dialog och samarbete mellan tillsynsmyndigheterna.

Polismyndigheten framför att de ur ett tydlighetshänseende ser positivt på att bestämmelserna har motsvarande innehåll som nuvarande reglering om sådana befogenheter i ordningslagen och polislagen. Förslaget innebär dock att både Polismyndigheten och länsstyrelsen kommer kunna besluta att en allmän sammankomst eller offentlig ställning inte får hållas, vilket i praktiken kommer att innebära dubbla tillsynsansvar. Polismyndigheten ser en risk för att det kan uppstå otydlighet.

Skälen för regeringens förslag

Val av tillsynsmyndighet för den nya lagen

För att säkerställa att föreskrifter och beslut enligt den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning följs bör någon myndighet ges tillsynsansvar.

Tillsyn enligt serveringslagen utövades av den kommunala nämnd som ansvarar för miljö- och hälsoskyddsområdet. Tillsyn enligt covid-19-lagen utövades av landets 21 länsstyrelser. Vidare har Polismyndigheten ansvar enligt ordningslagen för att pröva ansökningar om tillstånd att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Polismyndigheten har även befogenhet att under vissa förutsättningar ställa in eller upplösa sådana sammankomster och tillställningar. I vissa fall ska Polismyndigheten lämna handräckning vid en annan myndighets tillsyn.

Den nya lagen omfattar sammankomster, tillställningar och verksamheter av skiftande slag. Syftet med de åtgärder som föreslås få vidtas är dock detsamma oavsett typ av verksamhet, nämligen att motverka spridning av en viss samhällsfarlig sjukdom. Föreskrifterna kommer därmed att ha många gemensamma drag. En poäng med att dela upp tillsynsansvaret mellan mer än en ansvarig myndighet är att minska sårbarheten och risken för att annan tillsyn blir lidande. Erfarenheterna från covid-19-pandemin ger vid handen att svårigheter med personalförsörjning och undanträng-

ningseffekter för annan tillsyn förekom. Fördelen med att välja enbart en instans är att gränsdragnings- och samordningsproblem lättare kan undvikas. Vid en sammanvägd bedömning av för- och nackdelar samt med beaktande av det som framförs av *Länsstyrelsen i Hallands län* och *Region Halland* bedömer regeringen att det mest ändamålsenliga är att utse en myndighet som ska utöva tillsyn.

Länsstyrelserna har stor erfarenhet av tillsyn och kan ta tillvara på tidigare erfarenheter och sin uppbyggda tillsynsverksamhet vid en eventuell framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Regeringen anser mot den bakgrunden att länsstyrelsen bör utses till att ansvara för tillsynen enligt den nya lagen. Länsstyrelsen föreslås få utöva tillsyn över att lagen, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och de beslut i enskilda fall som fattas med stöd av lagen följs. I det ingår tillsyn över föreskrifter och beslut som gäller olika färdmedel. I bestämmelsen hänvisas till att länsstyrelsen utövar tillsyn över ”föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen”. Med detta avses bl.a. föreskrifter som avser färdmedel. Regeringen anser till skillnad från Länsstyrelsen i Hallands län inte att det är nödvändigt att ytterligare specificera i lagen att färdmedel ingår i tillsynsregleringen.

Polismyndighetens ansvar och befogenheter enligt ordningslagen kvarstår

Regeringen konstaterar att Polismyndigheten enligt ordningslagen har vissa uppgifter och befogenheter i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Polismyndigheten kommer att ha kvar sina uppgifter vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar även när det har meddelats föreskrifter och beslut enligt den nya lagen. Därutöver föreslår regeringen i avsnitt 9 att Polismyndighetens befogenheter enligt ordningslagen bör anpassas till den nya lagen så att tillstånd till en allmän sammankomst får vägras även för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

En följd av den föreslagna ordningen är att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som bryter mot föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan bli föremål för ingripanden från såväl länsstyrelsen som Polismyndigheten. Det är en följd av att Polismyndigheten är den myndighet som ger tillstånd till allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och som kan ingripa mot dessa utifrån bl.a. ordningsskäl. Regeringen föreslår ingen ändring av Polismyndighetens ansvar och befogenheter i det avseendet.

Länsstyrelsens och Polismyndighetens uppgifter ställer krav på samordning

Som *Polismyndigheten* påtalar innebär den föreslagna ordningen att både Polismyndigheten och länsstyrelsen utifrån sina respektive uppgifter kommer att ha befogenhet att besluta att en allmän sammankomst eller offentlig ställning inte får hållas enligt olika regelverk. Samtidigt innebär regleringen vissa skillnader på så sätt att myndigheternas arbete med att se till att föreskrifterna och besluten följs kommer att ha delvis olika inriktning.

För att undvika att det uppstår otydlighet med anledning av det dubbla tillsynsansvaret, vilket även *Länsstyrelsen i Västmanlands län* och *Svensk Scenkonst* ser risk för, kommer det att finnas behov av dialog och samordning mellan myndigheterna. För att underlätta sådan dialog och informationsutbyte föreslår regeringen i avsnitt 8.13 att det bör införas en underrättelseskyldighet mellan Polismyndigheten och länsstyrelsen.

Länsstyrelsens rätt till upplysningar, tillträde och polishandräckning

För att länsstyrelsen ska kunna utöva tillsyn har den behov av information. Länsstyrelsen bör därför ha rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen av den som anordnar sammankomsten eller tillställningen eller ansvarar för verksamheten. För att kunna utöva tillsyn bör länsstyrelsen dessutom ha rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs.

I vissa fall kan länsstyrelsen behöva få hjälp av Polismyndigheten för att kunna utöva tillsyn. Det kan t.ex. bli aktuellt om länsstyrelsen vägras tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen eller om den som anordnar eller ansvarar för sammankomsten, tillställningen eller verksamheten uppträder hotfullt. Länsstyrelsen bör därför kunna begära att Polismyndigheten lämnar länsstyrelsen den hjälp som behövs vid tillträde till områden, lokaler eller andra utrymmen som tillsynen avser. En sådan begäran bör få göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas eller att det annars finns synnerliga skäl. Bestämmelser med liknande utformning finns bl.a. i 9 kap. 9 § alkohollagen och på tobaksområdet.

Länsstyrelsens tillsynsåtgärder och befogenheter

Länsstyrelsen bör få besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att föreskrifter och beslut enligt den nya lagen ska följas. Ett beslut om föreläggande kan innebära en skyldighet för mottagaren att göra något, t.ex. att vidta en viss smittskyddsåtgärd, eller att mottagaren ska avstå från att göra något. Ett föreläggande kan som en yttersta åtgärd innebära ett förbud mot att bedriva en viss verksamhet. Till skillnad från *Länsstyrelsen i Västra Götaland* ser regeringen inte behov av att det uttryckligen framgår av lagtexten att länsstyrelsen får besluta om förbud, då förbud ryms inom möjligheten att besluta om förelägganden (jfr 13 § lagen [2025:621] om lustgas och prop. 2024/25:127 s. 41 och 42).

För att säkerställa att länsstyrelsens beslut i sak är det lämpligaste ur smittskyddssynpunkt bör det i lagen anges att länsstyrelsen vid behov ska ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över beslutet. Det innebär inte att smittskyddsläkaren måste rådfrågas inför varje beslut. Det bör vara länsstyrelsen som i det enskilda fallet avgör om smittskyddsläkarens kompetens behövs.

Mot bakgrund av att lagstiftningen kan komma att användas vid en mycket allvarlig smittspridning bedömer regeringen att vite är ett lämpligt och effektivt påtryckningsmedel för att få en verksamhetsutövare att följa föreskrifter och beslut enligt den nya lagen. Länsstyrelsens beslut om förelägganden bör därför kunna förenas med vite.

Vid tillsynen bör beaktas vilka praktiska möjligheter mottagaren av föreläggande eller vite har haft att förhindra eller begränsa den situation som föranlett att föreläggande eller vite övervägs.

Vad gäller frågor om sekretess i samband med tillsyn kan det hanteras på lägre föreskriftsnivå. I den mån det kan behövas ytterligare vägledning kring tillsynen får regeringen återkomma kring det.

8.10.2 Innehållet i en ansökan eller anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning enligt ordningslagen

Regeringens förslag

Den som anordnar en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning ska i ansökan eller anmälan enligt ordningslagen uppge de åtgärder som den som anordnar sammankomsten eller tillställningen avser att vidta i enlighet med de föreskrifter som har meddelats i anslutning till den föreslagna lagen. Detsamma ska gälla för de beslut i enskilda fall som fattats med stöd av den föreslagna lagen.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Polismyndigheten är positiv till förslaget men framför att kontrollen i regel endast kan vara summarisk och i många fall närmast blir en kontroll av att relevanta uppgifter finns angivna.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar får som huvudregel inte anordnas på offentliga platser utan tillstånd. Ansökan om tillstånd görs i de flesta fall till Polismyndigheten, men i vissa fall är det tillräckligt med en anmälan (2 kap. 4, 5 och 6 §§ ordningslagen). I 2 kap. 7 § ordningslagen anges vad en ansökan ska innehålla. Det handlar om uppgifter om anordnaren, tiden och platsen för sammankomsten eller tillställningen, dennas art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta.

Polismyndighetens uppgifter och befogenheter avseende en allmän sammankomst eller offentlig tillställning regleras i ordningslagen. Polismyndigheten har kvar sina nuvarande uppgifter enligt ordningslagen även i händelse av att lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning aktiveras. Tillstånd till allmänna sammankomster får vägras endast på de grunder som anges i 2 kap. 10 § ordningslagen. En av grunderna är att det är nödvändigt för att motverka epidemi. Som framgår i avsnitt 9 föreslås en utvidgning av denna bestämmelse så att tillstånd får vägras även för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Vid offentliga tillställningar saknas motsvarande grundlagsskydd som det som gäller vid allmänna sammankomster. Därför har inte uttömmande angetts vilka hänsyn som får beaktas vid tillståndsprövningen i fråga om offentliga tillställningar. Det är dock i allt väsentligt fråga om samma hänsyn som gäller för allmänna sammankomster. Bestämmelsen i 2 kap. 10 § kan även fortsättningsvis tillämpas i syfte att förhindra spridning av de sjukdomar som lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan bli tillämplig på.

Den som anordnar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan komma att åläggas ansvar för att vidta smittskyddsåtgärder i samband med en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning. För att Polismyndigheten ska kunna bedöma om den allmänna sammankomsten eller offentliga tillställningen kan hållas i enlighet med de krav som ställs i fråga om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, behöver den som anordnar sammankomsten eller tillställningen lämna fler uppgifter än de som följer av 2 kap. 7 § ordningslagen. Det bör därför föras in en kompletterande bestämmelse om en skyldighet att uppge de smittskyddsåtgärder som avses att vidtas i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Det handlar om åtgärder i enlighet med föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen och beslut i enskilda fall som fattats med stöd av lagen. Polismyndigheten kan alltså behöva förhålla sig till dels föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, dels länsstyrelsens beslut i enskilda fall som avser sådana sammankomster eller tillställningar.

Den information som lämnas bör vara tillräcklig för att Polismyndigheten ska kunna bedöma om den allmänna sammankomsten eller offentliga tillställningen kan hållas i enlighet med de krav som ställs i fråga om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Vad ansökan eller anmälan närmare behöver innehålla är således beroende av vilka föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen och vilka enskilda beslut som har fattats. Det kan t.ex. röra sig om att den som anordnar sammankomsten eller tillställningen har vidtagit åtgärder för att följa föreskrifter om ett visst tillåtet antal personer eller att åtgärder vidtagits för att uppfylla krav som ställts i ett beslut som länsstyrelsen har fattat.

8.10.3 Befogenheter i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

Regeringens förslag

Polismyndigheten ska få ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av den föreslagna lagen eller ett beslut enligt lagen.

En allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska få ställas in eller upplösas endast om mindre ingripande åtgärder bedöms eller har visat sig vara otillräckliga för att hindra överträdelser av föreskriften eller beslutet.

Om Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, ska en polisman få avvisa

eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås.

Polismyndigheten ska också, om det är nödvändigt för att syftet med beslutet ska uppnås, få förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Enligt ordningslagen får regeringen och i vissa fall efter regeringens bemyndigande länsstyrelsen förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar genom föreskrifter om det är nödvändigt för att motverka epidemi. Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med en sådan föreskrift. En sådan sammankomst eller tillställning får ställas in eller upplösas endast om mindre ingripande åtgärder har visat sig vara otillräckliga för att hindra överträdelser av föreskriften eller beslutet (2 kap. 15, 22 och 24 §§ ordningslagen). Har Polismyndigheten beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, får en polisman avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås (13 b § polislagen).

Polismyndighetens befogenheter bygger alltså på att en allmän sammankomst eller offentlig tillställning har begränsats med stöd av ordningslagen. Det är angeläget att Polismyndigheten har samma befogenheter om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning blir föremål för smittskyddsåtgärder enligt den nu föreslagna lagen. Detta bör åstadkommas genom att det införs särskilda bestämmelser i den föreslagna lagen. Dessa bestämmelser bör avse Polismyndighetens och polismäns befogenheter och ha motsvarande innehåll som bestämmelserna i ordningslagen och polislagen. En allmän sammankomst eller offentlig tillställning bör alltså få ställas in eller upplösas endast om mindre ingripande åtgärder bedöms eller har visat sig vara otillräckliga för att hindra överträdelser av föreskrifter eller beslut enligt den föreslagna lagen. Vilka mindre ingripande åtgärder som kan komma i fråga får bedömas från fall till fall och är även beroende av hur de aktuella föreskrifterna eller besluten är utformade. Det kan t.ex. vara fråga om att uppmana den som anordnar en sammankomst eller tillställning att begränsa tillträde till sammankomsten eller tillställningen alternativt uppmana deltagare att lämna densamma.

Länsstyrelsen föreslås i ett enskilt fall få besluta att en allmän sammankomst eller offentlig tillställning inte får hållas. Vidare föreslås länsstyrelsen inom ramen för sin tillsyn enligt lagen få besluta förelägganden om att en allmän sammankomst eller offentlig tillställning inte får hållas.

För frågor om underrättelseskyldighet och dialog mellan myndigheterna, se avsnitt 8.10.1.

Om Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller ett beslut enligt lagen, bör en polisman få avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås.

Avlägsnande av personer kan vara tidskrävande och även innebära ökad smittrisk, t.ex. om transport från platsen sker i buss. Syftet med föreskrifter och beslut enligt lagen är att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom. Mot den bakgrunden bedöms möjligheten att avlägsna deltagare och åskådare inte vara en tillräcklig åtgärd. Det bör därför även införas en möjlighet att förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme i lagen. En motsvarande bestämmelse som avser allvarliga störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten finns i 24 § polislagen. Ett sådant förbud kan t.ex. vara ett användbart verktyg för att se till att ett beslut om upplösande av en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning kan verkställas. Den föreslagna bestämmelsen kan också tillämpas om det t.ex. finns anledning att befara att det till en viss plats kommer människor som avser att delta i en viss sammankomst eller tillställning, trots att det har fattats ett beslut om att ställa in sammankomsten eller tillställningen som skulle hållits där.

8.10.4 Befogenheter i kollektivtrafik och inrikes flygtrafik

Regeringens förslag

Tillträde till färdmedel, lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik ska få vägras om det behövs för att föreskrifter eller beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik ska kunna följas.

Den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik ska få ge anvisningar och tillsägelser som behövs för att föreskrifterna och besluten ska kunna följas. Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse ska vara skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område.

Om den som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område inte gör som han eller hon blir tillsagd, ska en polisman eller en ordningsvakt få avvisa eller avlägsna honom eller henne. Detsamma gäller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ett mindre antal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. Bland andra *Svensk Kollektivtrafik*, *Tågföretagen* och *SJ AB (SJ)* är positiva till förslaget. De tre instanserna önskar tydligare reglering av att den som bedriver kollektivtrafik eller ansvarar för lokaler och områden som är avsedda för resenärer i kollektivtrafik har rätt att begära handräckning av polisen. Tågföretagen och SJ önskar ett tillägg som förtydligar att bestämmelsen även omfattar någon som agerar på befattningshavarens uppdrag, för att även anlitade väktare ska få ändamålsenliga befogenheter.

Försvarsmakten betonar att förslaget inte får utgöra ett hinder för den militära verksamheten. Försvarsmakten och Nato-allierade nationers försvarsmakter uppehåller sig, transporteras och genomför militär verksamhet även vid inrikes flygplatser med tillhörande lokaler och fordon. De föreslagna bestämmelserna riskerar att utgöra ett hinder mot militära operationer och övningar. Försvarsmakten menar att det i bestämmelsen bör införas en undantagsbestämmelse från möjligheten att vägra tillträde för eller möjlighet att avlägsna militär trupp, alternativt anger att resenär som utgör en del av ett militärt förband inte får avlägsnas från färdmedlet för inrikes flygtrafik, lokal eller område.

Skälen för regeringens förslag

Enligt ordningslagen får en trafiktjänsteman ge de anvisningar eller tillsägelser som behövs för att ordningen eller säkerheten i kollektivtrafiken ska upprätthållas till trafikanter och andra. Den som underlåter att följa en anvisning eller tillsägelse är skyldig att på uppmaning av en trafiktjänsteman lämna trafikföretagets område eller färdmedel, om underlåtelsen har väsentlig betydelse för ordningen eller säkerheten i trafiken. Tillträde till ett trafikföretags område eller färdmedel får vägras bl.a. den som uppträder på ett sådant sätt att det finns anledning att befara att han kommer att störa ordningen eller äventyra säkerheten i trafiken. Om den som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna trafikföretagets område eller färdmedel inte gör som hon eller han blir tillsagd, får en polisman eller ordningsvakt avvisa eller avlägsna henne eller honom (4 kap. 3 och 7–9 §§ ordningslagen).

Begränsning av antalet resenärer och vissa andra åtgärder föreslås kunna vidtas i kollektivtrafik och inrikes flygtrafik om det är nödvändigt för att förhindra smittspridning (avsnitt 8.7.4). Ordningslagen ger inte något tydligt stöd för trafiktjänstemän i kollektivtrafik att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. De befogenheter som det finns behov av bör därför regleras särskilt i den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse bör vara skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område. En befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag får enligt 5 kap. 3 § järnvägssäkerhetslagen (2022:367) avlägsna den som uppträder berusad eller stör ordningen och den som genom sitt uppträdande utgör en risk för säkerheten i järnvägsdriften från järnvägsinfrastrukturen eller ett fordon. Motsvarande befogenhet bör införas i den nya lagen i fråga om att avlägsna en person som vägrats tillträde

eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område och som inte gör som han eller hon blivit tillsagd för att förhindra smittspridning.

Av äldre förarbeten framgår att med befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst inom järnvägssystem avses en person med en sådan befattning hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag (prop. 2003/04:123 s. 201). Transportstyrelsen efterfrågade vid införandet av järnvägssäkerhetslagen resonemang om vem som är att anse som befattningshavare i säkerhets- och ordningstjänst och att det klargörs vad som gäller för exempelvis ordningspersonal som hyrs in av en verksamhetsutövare. Regeringen konstaterade dock att saknades beredningsunderlag att föreslå en sådan ordning (prop. 2021/22:83 s. 411 och 412).

Enligt luftfartslagen (2010:500) har befälhavaren den högsta myndigheten ombord på luftfartyg. Passagerarna ska rätta sig efter vad befälhavaren bestämmer om ordningen ombord och denne får bl.a. sätta i land eller vägra ta ombord passagerare när omständigheterna kräver det (5 kap. 3 §).

Regeringen föreslår i den nya lagen att även en ordningsvakt bör få avvisa eller avlägsna någon som vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område om denne inte gör som han eller hon blir tillsagd. Förslaget innebär att ordningsvakter som anlitas av en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag och som agerar på befattningshavarens uppdrag får motsvarande befogenhet som den som genom anställning anses vara en befattningshavare i densamma, vilket *Tågföretagen* och *SJ* efterfrågar. Det saknas dock beredningsunderlag att utvidga bestämmelse till att även omfatta inhyrda väktare.

Av förslaget framgår vidare att även en polisman bör få avvisa eller avlägsna någon enligt den nya lagen. För det fall en situation uppstår där hjälp av polisen behövs för att avvisa eller avlägsna någon finns det inget som hindrar att sådan hjälp efterfrågas. Det finns inte anledning att därutöver särskilt reglera att den som bedriver kollektivtrafik har rätt att begära handräckning av Polismyndigheten som *Svensk Kollektivtrafik*, Tågföretagen och SJ efterfrågar. Vilket färdmedel och vilken situation det är fråga om får avgöra vilken kategori som är lämpligast att kalla in för att avvisa eller avlägsna någon som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område om denne inte gör som han eller hon blir tillsagd.

Försvarsmakten efterfrågar förtydliganden av att förslaget inte får utgöra ett hinder för militär verksamhet. Enligt smittskyddslagen står smittskyddet inom Försvarsmakten och Försvarets materielverk under tillsyn av försvarsinspektören för hälsa och miljö (9 kap. 1 § andra stycket). Det finns i smittskyddslagen även möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på Försvarsmakten och Försvarets materielverk (9 kap. 4 § andra stycket). Detta undantag gäller alla delar av smittskyddslagen. Som framgår i avsnitt 8.2 är syftet med den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. De vidtagna smittskyddsåtgärderna kommer att rikta sig till personer ur allmänheten (jfr 1 kap. 6–8 §§). Regeringen konstaterar att varken svensk eller utländsk militär personal därmed omfattas av bestäm-

melserna. Det finns därför inget behov av en sådan bestämmelse om undantag som Försvarsmakten efterfrågar, vilket motsvarar vad som gällde under covid-19-pandemin (jfr prop. 2020/21:79 s. 56). Regeringen bedömde dessutom redan när smittskyddslagen kompletterades med vissa extraordinära smittskyddsåtgärder att beslut om avspärrning naturligtvis inte utgör ett hinder för samhällets räddningstjänst, sjuktransporter, polisstyrkor och liknande utryckningsstyrkor att utföra akuta insatser inom det avspärrade området när fara hotar liv, hälsa, egendom eller något annat viktigt av rättsordningen skyddat intresse (prop. 2003/04:158 s. 107). Det finns inte anledning att göra en annan bedömning nu.

Regeringen konstaterar också att det av allmänna principer följer att myndigheters personal i tjänsteutövning får vidta nödvändiga och tränganade åtgärder på en plats som omfattas av ett vistelseförbud. Det gäller t.ex. polis, sjukvård och totalförsvar och att nödbestämmelserna gäller.

8.11 När beslut får verkställas

Regeringens förslag

Länsstyrelsen ska få bestämma att beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall och om förbud och förelägganden inom ramen för sin tillsyn ska gälla omedelbart.

Detsamma gäller Polismyndighetens beslut att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller att förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 35 § förvaltningslagen får ett beslut som får överklagas inom en viss tid verkställas när överklagandetiden har gått ut, om beslutet inte har överklagats och därmed fått laga kraft. Ett beslut får däremot alltid verkställas omedelbart bl.a. om beslutet gäller endast tillfälligt. En myndighet får även verkställa ett beslut omedelbart om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver det. Myndigheten ska dock först noga överväga om det finns skäl att avvakta med att verkställa beslutet på grund av att beslutet medför mycket ingripande verkningar för någon enskild, att verkställigheten inte kan återgå om ett överklagande av beslutet leder till att det upphävs eller någon annan omständighet.

Länsstyrelsen föreslås få rätt att besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall i sådana verksamheter, tillställningar och sammankomster som kan komma att omfattas av föreskrifter enligt lagen (avsnitt 8.9). Vidare föreslås länsstyrelsen få besluta om förelägganden

inom ramen för sin tillsyn enligt lagen (avsnitt 8.10.1). Polismyndigheten föreslås få rätt att besluta att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller ett beslut enligt lagen, eller förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme (avsnitt 8.10.3). Länsstyrelsens och Polismyndighetens beslut ska få överklagas (avsnitt 8.12).

Länsstyrelsens och Polismyndighetens beslut enligt den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning syftar till att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Trots att besluten många gånger kommer att innebära mycket ingripande åtgärder för enskilda bör verkställigheten därför endast i mycket speciella undantagsfall kunna skjutas upp i avvaktan på att beslutet fått laga kraft. Det bör därför i lagen införas en bestämmelse som innebär en presumtion för att länsstyrelsens och Polismyndighetens beslut får verkställas omedelbart.

8.12 Överklagande

Regeringens förslag

Följande beslut ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol:
- Länsstyrelsens beslut om smittskyddsåtgärder i enskilda fall och om förbud och förelägganden inom ramen för sin tillsyn,
- Polismyndighetens beslut att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller att förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Andra förvaltningsbeslut enligt lagen ska inte få överklagas.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Kammarrätten i Stockholm framför att gränsdragningen mellan förvaltningsbeslut och normbeslut, som inte ska vara överklagbara, inte alltid är självklar och det bör övervägas om den nu föreslagna utformningen av överklagandebestämmelsen kan motiveras ytterligare.

Riksdagens ombudsmän (JO) framför att de beslut som kan komma att meddelas med stöd av den föreslagna lagen kan vara mycket ingripande och gälla för ett visst tillfälle eller under en viss begränsad tid, varför det är önskvärt med ett förtydligande av om ett skyndsamhetskrav ska gälla för prövningen i domstol av de beslut som kan överklagas.

Kammarrätten i Stockholm, *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* anser att det behöver framgå att det är ett straffrättsligt avgörande som ska kunna överklagas när någon döms till ansvar enligt förslaget om penningböter och inte ett beslut enligt den föreslagna lagen.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Förvaltningsbeslut bör vara överklagbara

Förvaltningsbeslut enligt den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan ha betydande påverkan på enskilda. Det bör därför finnas möjlighet att överklaga sådana beslut. De beslut som bör kunna överklagas är dels länsstyrelsens beslut om smittskyddsåtgärder i enskilda fall, dels de beslut om förbud och andra förelägganden som länsstyrelsen kan besluta om inom ramen för sin tillsyn enligt lagen. Vidare bör Polismyndighetens beslut att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning få överklagas, vilket är i linje med regleringen i ordningslagen. Detsamma bör gälla Polismyndighetens beslut att förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme. Andra beslut än de som uttryckligen anges i den föreslagna bestämmelsen i lagen bör inte få överklagas, se vidare nedan.

Överklagande bör göras till allmän förvaltningsdomstol. Det bör krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

JO framför att det är önskvärt med förtydligande av om ett skyndsamhetskrav ska gälla för prövningen i domstol. Enligt 17 § förordningen (1996:382) med förvaltningsrättsinstruktion ska ett mål avgöras så snart det kan ske. Ett mål eller en fråga som har kommit upp i ett mål ska handläggas med förtur, om målet eller frågan av någon särskild anledning bör avgöras skyndsamt. Regeringen anser att frågan om det finns särskild anledning att avgöra ett mål skyndsamt lämpligen bör bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda målet (jfr prop. 2020/21:79 s. 80). Det saknas därför skäl att i den nya lagen införa en särskild bestämmelse om krav på skyndsam handläggning.

Gränsdragningen mellan normbeslut och förvaltningsbeslut

Gränsdragningen mellan normbeslut och förvaltningsbeslut är inte alltid självklar, som *Kammarrätten i Stockholm* påtalar (se t.ex. RÅ 1986 ref. 108 och HFD 2016 ref. 59). Regeringen konstaterar att endast förvaltningsbeslut är överklagbara om inte något annat anges i specialförfattning och att det är angeläget att det vid tillämpningen av lagen tydligt framgår om det är fråga om en föreskrift eller ett förvaltningsbeslut.

Förbud att vistas på viss plats är inte förvaltningsbeslut

En kommuns föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats kan angripas genom laglighetsprövning enligt bestämmelserna i 13 kap. kommunallagen. Någon särskild reglering för detta behöver således inte tas in i den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

En dom varigenom någon döms till ansvar enligt förslaget om att den som bryter mot en föreskrift om förbud att vistas på en särskilt angiven plats döms till penningböter är som *Kammarrätten i Stockholm* och *Hovrätten för Nedre Norrland* påtalar ett straffrättsligt avgörande och inte ett beslut enligt den föreslagna lagen. Möjligheterna att överklaga ett straff-

rättsligt avgörande påverkas inte av de föreslagna bestämmelserna. Det innebär att ett sådant avgörande kan överklagas på samma sätt som andra straffrättsliga avgöranden, som *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* efterfrågar. Någon särskild reglering om detta behöver inte tas in i den föreslagna lagen.

8.13 Information till allmänheten och underrättelseskyldighet

Regeringens förslag

Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelas i anslutning till den nya lagen, samt om beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som fattats med stöd av lagen. Informationen ska vara lättillgänglig och behovsanpassad.

En kommun som meddelar föreskrifter med stöd av lagen och en länsstyrelse som fattar beslut i enskilda fall med stöd av lagen ska genast informera Folkhälsomyndigheten och Polismyndigheten om sina beslut och föreskrifter.

Länsstyrelsen och Polismyndigheten ska underrätta varandra om förhållanden som de i sin verksamhet får kännedom om och som är av betydelse för den andra myndighetens utförande av uppgifter vid allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har inte föreslagit underrättelseskyldighet från en kommun och en länsstyrelse till Polismyndigheten eller underrättelseskyldighet mellan länsstyrelsen och Polismyndigheten.

Remissinstanserna

Diskrimineringsombudsmannen (DO) instämmer i bedömningen att det är nödvändigt att ansvariga myndigheter, regioner och andra relevanta aktörer arbetar aktivt med att anpassa kommunikation och information så att smittskyddsåtgärderna når ut till alla människor i befolkningen för att säkerställa allas tillgång till lika rättigheter och möjligheter.

Flera remissinstanser efterfrågar förtydliganden. *Smittskyddsläkarföreningen* efterfrågar tillsammans med *Regionerna Jönköpings län*, *Västerbotten* och *Västernorrland* förtydliganden av avgränsningen mellan Folkhälsomyndighetens och den regionala smittskyddsläkarens informationsansvar. De påtalar även att kommunikationen måste vara tillgänglig och begriplig för alla i befolkningen.

Flera remissinstanser, däribland *Famna* och *Ideell kulturallians*, betonar de idéburna verksamheternas arbete med och möjlighet att nå ut till svårnådda målgrupper. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)* pekar på

att kommunikationen behöver anpassas för att nå svårnådda grupper och särskilt barn som anhöriga.

Stockholm Live ser positivt på krav på informationsspridning, men understryker att för att kunna leva upp till informationsplikten i praktiken krävs att myndigheterna tillhandahåller tydligt, enhetligt och snabbt anpassningsbart kommunikationsmaterial, särskilt för verksamheter med komplex publiklogistik och flerspråkig publik.

Polismyndigheten framför att de har behov av att få information om länsstyrelsens beslut i enskilda fall för att kunna ta hänsyn till t.ex. beslut om förbud mot att vistas på vissa platser, varför en upplysningsskyldighet kan övervägas. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* menar att planeringen och genomförandet av tillsynsarbetet skulle underlättas genom att det antingen införs en anmälningsplikt för arrangören till aktuell länsstyrelse, eller om Polismyndigheten ska meddela aktuell länsstyrelse vid ansökan och beslut.

Skälen för regeringens förslag

Flera aktörer har ansvar för information till allmänheten

Vid en sådan samhällskris som kan uppkomma i samband med en allvarlig smittspridning eller en pandemi väntas det finnas ett långvarigt och omfattande behov av information till allmänheten från ansvariga myndigheter inom smittskyddet. Allmänheten kan efterfråga vägledning för hur man bäst skyddar sig själv och andra på ett individuellt plan. En del av det informationsbehovet är allmänhetens efterfrågan och behov av information om vad som gäller enligt de föreskrifter och beslut som meddelats enligt gällande smittskyddsreglering. Smittskyddet utgår från frivillighet och eget ansvar för enskilda. För att enskilda ska ha möjlighet att medverka till att begränsa smittspridningen genom att i olika situationer ta sitt individuella ansvar framstår det som en lämplig ordning att i den nya lagen särskilt ange att det allmänna har ett ansvar för att informera om föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av den nya lagen. Behovet av information understryks av att föreskrifterna kan komma att ändras vid upprepade tillfällen och ibland med kort varsel för att anpassas till förändringar av det epidemiologiska läget.

Enligt smittskyddslagen är det regionen och dess smittskyddsläkare som ska se till att allmänheten har tillgång till den information och de råd som behövs för att var och en ska kunna skydda sig mot smitta som kan hota liv eller hälsa (2 kap. 3 §). I smittskyddsläkarens uppgifter ingår att se till att allmänheten har tillgång till den information som behövs för att var och en ska kunna skydda sig mot smittsamma sjukdomar (6 kap. 2 § 1).

Folkhälsomyndigheten ansvarar för samordning av smittskyddet på nationell nivå och ska ta de initiativ som krävs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd (1 kap. 7 §). Folkhälsomyndigheten ska också enligt sin instruktion inom sitt verksamhetsområde sprida kunskap till allmänheten och samhället i stort (4 § andra meningen förordningen [2021:248] med instruktion för Folkhälsomyndigheten).

Myndigheten för civilt försvar (MCF) har enligt sin instruktion ansvar för att ska stödja berörda aktörers samordning av åtgärder vid en kris. Myndigheten ska vidare se till att berörda aktörer under sådana förhåll-

anden, när det gäller krishantering och civilt försvar, får tillfälle att samordna information till allmänhet och medier (7 § första stycket 2 förordningen [2008:1002] med instruktion för Myndigheten för civilt försvar).

Länsstyrelsen ska enligt sin instruktion vid en kris verka för att information till allmänheten och företrädare för massmedia samordnas (5 § 3 förordningen [2017:870] om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap).

Folkhälsomyndigheten bör få ett nationellt ansvar för att informera allmänheten

Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar att det är en fördel om information om sådant som gäller generellt i landet eller som kan beröra människor över länsgränserna så långt som möjligt är sammanhållen. Det framstår därför som naturligt att Folkhälsomyndigheten bör ges i uppdrag att informera allmänheten om föreskrifter som meddelas med stöd av den nya lagen. I Folkhälsomyndighetens samordningsansvar enligt smittskyddslagen ingår i praktiken en nära kontakt med landets smittskyddsläkare. Det är inte möjligt att på förhand dra en tydlig gräns mellan Folkhälsomyndighetens och den regionala smittskyddsläkarens informationsansvar, som *Smittskyddsläkarföreningen* tillsammans med *Regionerna Jönköpings län*, *Västerbotten* och *Västernorrland* efterfrågar. Under covid-19-pandemin pågick en intensiv samverkan mellan Folkhälsomyndigheten och landets smittskyddsläkare. Ett liknande behov av samverkan där gränsdragningsfrågor kan hanteras i praktiken kommer att finnas även vid en ny pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Genom att förslaget avgränsas till föreskrifter och beslut med stöd av lagen bedömer regeringen att förslaget inte bör medföra några särskilda samordningsproblem gentemot regionernas och smittskyddsläkarens ansvar enligt smittskyddslagen. Regeringen bedömer att det inte behövs någon ytterligare avgränsning i lagen mellan Folkhälsomyndighetens och den regionala smittskyddsläkarens informationsansvar.

Genom Folkhälsomyndighetens instruktionsenliga ansvar att kommunicera till allmänheten är ansvaret för kommunikation till allmänheten inom smittskyddsområdet redan i någon mån delat. Förslaget inskränker inte regionernas och smittskyddsläkarens regionala ansvar enligt smittskyddslagen. Detsamma gäller i relation till MCF:s och länsstyrelsernas ovannämnda instruktionsenliga uppdrag vid kris. I praktiken kan dock behovet av information från regionerna och smittskyddsläkarna vid en pandemi minska genom att den kommunikation på nationell nivå som Folkhälsomyndigheten ansvarar för kan tillgodose ett sådant behov av information.

Ansvaret för informationen bör avse såväl föreskrifter som meddelas i anslutning till lagen, som föreskrifter som meddelas med stöd av regeringens restkompetens eller rätten att meddela verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. regeringsformen. Ansvaret bör även avse information om länsstyrelsens beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall.

Informationen bör vara relevant, samlad, lättillgänglig och behovsanpassad

Informationen bör vara relevant och samlad. Det innebär att gällande föreskrifter och beslut bör framgå på ett överskådligt sätt. Det kan även vara relevant att informera om tidigare meddelade föreskrifter och beslut under en pågående allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Informationen bör även vara lättillgänglig och behovsanpassad. Med lättillgänglig menas att det ska vara enkelt för enskilda och verksamhetsutövare att ta del av informationen, t.ex. genom att den finns tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats. För att informationen ska vara lättillgänglig bör den dock också finnas tillgänglig på annat sätt än digitalt. Med att informationen bör vara behovsanpassad avses att den utformas utifrån målgruppens förutsättningar att tillgodogöra sig den. Det kan innebära att informationen t.ex. behöver översättas, finnas på lätt svenska och anpassas för barn och unga, som bl.a. *DO* och *Nka* efterfrågar. Det kan också innebära tillgänglighetsanpassning för t.ex. personer med synnedsättning, blindhet och dövhet. Anpassning kan också behöva göras för att informationen ska kunna nå ut till särskilt svårnådda eller sårbara grupper genom t.ex. ideella verksamheter som kommer i kontakt med sådana grupper i sin verksamhet, i linje med det som *Famna* och *Ideell kulturallians* framför. Det kan också innebära att den t.ex. kan behöva anpassas så att berörda verksamheter får relevant, tydlig och enhetlig information, som *Stockholm Live* efterfrågar.

Underrättelseskyldighet mellan berörda myndigheter och kommunen

En förutsättning för att Folkhälsomyndigheten ska ha möjlighet att förse allmänheten med uppdaterad och fullständig information är att myndigheten har tillgång till all relevant information. För att möjliggöra det bör i den nya lagen införas en skyldighet för en kommun och en länsstyrelse att underrätta Folkhälsomyndigheten om sina föreskrifter och beslut. För en kommun handlar det om att skicka beslut om föreskrifter om vistelseförbud, medan en länsstyrelse behöver skicka beslut som de fattar i enskilda fall till Folkhälsomyndigheten. Då det i en situation med allvarlig smittspridning är viktigt att uppdaterad information kan lämnas skyndsamt bör föreskrifter och beslut genast skickas till Folkhälsomyndigheten, dvs. så snart de har fattats.

Som framgår i avsnitt 8.10.1 har Polismyndigheten ansvar enligt ordningslagen för att pröva ansökningar om tillstånd att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Polismyndigheten har även befogenhet att under vissa förutsättningar ställa in eller upplösa sådana sammankomster och tillställningar.

Polismyndigheten efterfrågar möjlighet att få del av länsstyrelsens beslut i enskilda fall för att i sin verksamhet kunna ta hänsyn till t.ex. beslut om förbud mot att vistas på vissa platser. Regeringen bedömer att Polismyndigheten bör få del av både en kommuns beslut om föreskrifter om vistelseförbud och en länsstyrelses beslut i enskilda fall. Informationen i dessa beslut bedöms ge Polismyndigheten möjlighet att på ett effektivt sätt pröva ansökningar om tillstånd och i övrigt fullgöra sina åligganden i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Föreskrifter och beslut bör skickas genast efter att de har fattats även till Polismyndig-

heten. Polismyndigheten kan därutöver behöva få information från Folkhälsomyndigheten att lägga till grund för beslut om att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av den föreslagna lagen. Informationen kan fås genom sådan samverkan och dialog mellan myndigheter som den nya lagen skapar möjlighet till förberedelse för. Samverkan med andra ingår även i ansvarsprincipen (se avsnitt 7.1).

Länsstyrelsen i Västerbottens län efterfrågar antingen en anmälningsplikt till länsstyrelsen alternativt en underrättelseskyldighet för Polismyndigheten till länsstyrelsen vid allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar.

Att införa ytterligare krav på anmälningsplikt enligt ordningslagen riskerar att öka administrationen, vilket regeringen inte bedömer är befogat. Som framgår i avsnitt 8.10.1 kommer både länsstyrelsen och Polismyndigheten att ha uppgifter kopplade till allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. För att underlätta behovet av dialog och samordning är det lämpligt att länsstyrelsen och Polismyndigheten ges möjlighet att underrätta varandra om de förhållanden som de i sin verksamhet får kännedom om och som är av betydelse för utförandet av respektive myndighets uppgifter i samband med allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Regeringen föreslår därför att den utvidgade underrättelseskyldigheten bör gälla mellan både Polismyndigheten och länsstyrelsen, som *Länsstyrelsen i Västerbottens län* efterfrågar.

Det är endast uppgifter som myndigheterna får kännedom om i sin verksamhet som bör ingå i underrättelseskyldigheten. Syftet är inte att underrättelseskyldigheten ska leda till krav på några särskilda efterforskningar.

Länsstyrelsen och Polismyndigheten kan behöva underrätta varandra om uppgifter som omfattas av sekretess, t.ex. uppgift om enskilds personliga förhållanden. Enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hindrar sekretessen inte att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning. I och med att underrättelseskyldigheten utgör en sådan uppgiftsskyldighet får den sekretessbrytande effekt. Det intrång som det kan innebära för näringsidkaren eller den enskilde måste ställas mot behovet av en välfungerande och effektiv tillsyn och bedöms vara proportionerligt. Frågor om den hantering av personuppgifter som bl.a. förslagen om underrättelseskyldighet kan ge upphov till behandlas i avsnitt 12.1.

8.14 Åtgärder för att kompensera den som berörs av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

8.14.1 Ingen grundlagsskyddad rätt till ersättning för inskränkningar

Regeringens bedömning

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan innebära inskränkningar i rätten till egendom, användningen av mark eller byggnader samt i närings- och yrkesfriheten. Inskränkningarna är nödvändiga för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

De samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som föreslås omfattas inte av den grundlagsskyddade rätten till ersättning vid inskränkningar i egendomsskyddet.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Sveriges advokatsamfund (Advokatsamfundet) delar utredningens bedömning att det inte finns någon absolut grundlagsfäst rätt till ersättning vid rådighetsinskränkningar som görs av hälsoskyddsskäl.

Folkets Hus och Parker framför att uttrycket ”angelägna allmänna intressen” bör definieras tydligare.

Ingen övrig remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan innebära begränsningar av rätten till egendom och närings- och yrkesfriheten

Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning innebär att verksamheter som vänder sig till allmänheten i vissa situationer kan åläggas att vidta åtgärder för att motverka smittspridning. Regeringen konstaterar att de samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som föreslås få vidtas enligt den nya lagen, t.ex. möjligheten att föreskriva om begränsningar av antal besökare och begränsning av öppettider, kan innebära begränsningar i rätten till egendom genom att användningen av mark eller byggnader inskränks och i närings- och yrkesfriheten. Rätten till egendom samt närings- och yrkesfriheten skyddas genom regeringsformen och Europakonventionen, men får begränsas i vissa fall om det krävs för att tillgodose eller skydda angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 och 17 §§ regeringsformen och artikel 8 i Europakonventionen). Rätten till egendom skyddas också av Europakonventionen. Varje fysisk eller juridisk person ska ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Dessa bestämmel-

ser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse (artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen).

De begränsningar som föreslås få vidtas bedöms vara nödvändiga för att tillgodose och skydda det angelägna allmänna intresset att förhindra smittspridning. För en djupare analys om den föreslagna lagens förenlighet med regeringsformen och Europakonventionen, se kapitel 13.

Grundlagsskyddet för rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar har nyligen utretts av Egendomsskyddskommittén. Syftet var att säkerställa att det i grundlag finns en väl avvägd ersättningsreglering som är utformad på ett tydligt sätt (dir. 2025:70). Kommittén överlämnade den 17 augusti 2026 sitt betänkande Stärkt egendomsskydd i regeringsformen (SOU 2026:54). Förslagen bereds nu i Regeringskansliet. Det är inte möjligt eller lämpligt att i det här lagstiftningsärendet förtydliga uttrycket ”angelägna allmänna intressen” i regeringsformen, som *Folkets Hus och Parker* efterfrågar.

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder omfattas inte av rätten till ersättning i regeringsformen

Frågan om rätten till ersättning för kostnader och inkomstbortfall till följd av inskränkningar i rätten till egendom utgår från regeringsformens bestämmelser om egendomsskydd och närings- och yrkesfrihet. I regeringsformens bestämmelser om egendomsskydd finns också bestämmelser om rätt till ersättning vid sådana inskränkningar. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag (2 kap. 15 § andra stycket). Huvudregeln är att ersättning ges när det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på ett sådant sätt att pågående markanvändning avsevärt försvåras eller betydande skada uppkommer. Av tredje stycket framgår dock att det vid inskränkningar som sker av hälsoskydds-, miljöskydds-, eller säkerhetsskäl gäller vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning. Bestämmelsen ger uttryck för principen enligt svensk rätt att ingripanden från det allmänna som har sin grund i hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl inte medför rätt till ersättning (prop. 2009/10:80 s. 168). En rätt till ersättning kan dock under vissa speciella omständigheter finnas enligt allmänna principer (NJA 2023 s. 291).

I den mån bestämmelserna i den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ger upphov till rådighetsinskränkningar av användningen av mark eller byggnad utgör de inskränkningar som görs av hälsoskyddsskäl och som därmed omfattas av undantagsbestämmelsen i 2 kap. 15 § tredje stycket regeringsformen. Någon grundlagsskyddad rätt till ersättning finns mot bakgrund av detta inte för de föreslagna samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna. Det innebär dock inte att lagstiftaren är förhindrad att i annan lag än grundlag införa en rätt till ersättning. Lagstiftaren är fri att avgöra om ersättning ska lämnas och vilka förutsättningar som i sådana fall ska vara uppfyllda. Se vidare efterföljande avsnitt.

8.14.2 Kompensationsåtgärder bör övervägas vid föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Regeringens förslag

Regeringen ska överväga kompensationsåtgärder för den som anordnar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och verksamhetsutövare som drabbas av kostnader eller förluster med anledning av de föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som regeringen meddelar.

Regeringen ska få meddela föreskrifter om förutsättningarna för sådana kompensationsåtgärder.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har benämnt det som kompletterande åtgärder.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. *Myndigheten för kulturanalys* är positiv till förslaget. *Almega* anser att det är en viktig princip att ersättning ska betalas fullt ut till de näringsidkare som omfattas av restriktioner.

Fastighetsägarna avstyrker utredningens förslag och efterfrågar en uttrycklig rätt till ersättning för fastighetsägare vid rådighetsinskränkning. *Folkets Hus och Parker* framför att det även bör ges möjlighet att få skälig ersättning i de fall samhällsinriktade smittskyddsåtgärder drabbar ideella fastighetsägare och fastighetsägare som bedriver icke-vinstdrivande verksamheter.

Flera remissinstanser efterfrågar tydligare reglering av rätten till ersättning, däribland *Tierps kommun* och *Sveriges advokatsamfund (Advokatsamfundet)* som vill att det klargörs vilka principiella förutsättningar och situationer som ska kunna aktualisera en ersättningsrätt, för att skapa förutsägbarhet för drabbade verksamheter. *Stockholm Live* anser att ekonomisk kompensation bör relateras till faktiskt intäktsbortfall med beaktande av att arenaoperatörer har betydande fasta kostnader för drift och underhåll av anläggningar. Enligt *Svensk Scenkonst* är det inte tillräckligt med en utfästelse om att ersättning ska övervägas utan ekonomisk ersättning i samband med myndighetsbeslut som innefattar publikbegränsningar ska vara obligatoriskt. *Tågföretagen* anser att det är rimligt att även kollektivtrafik och andra verksamheter som drabbas av kostnader och förluster med anledning av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bör omfattas av det lagreglerade övervägandet om åtgärder i form av ersättning.

Skälen för regeringens förslag

En lagreglerad rätt till ersättning bör inte införas men kompensationsåtgärder bör övervägas

Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning är av beredskapskaraktär. Det innebär att tillämpningen av lagen inte fullt ut går att förutse. Det är t.ex. okänt när i tiden den kommer att behöva tillämpas, vilka sammankomster, tillställningar och verksamheter som kommer att beröras av smittskyddsåtgärderna vid tillämpningen av lagen och hur långtgående inskränkningarna som följer av åtgärderna då blir.

Frågan är om åtgärder med anledning av lagen bör ge rätt till ersättning för dem som drabbas av kostnader eller förluster. Omständigheter som talar för att bestämmelser om rätt till ersättning bör framgå av den nya lagen är att det framstår som skäligt att det allmänna tar ansvar för eventuella kostnader och förluster för den som drabbas av sådana med anledning av åtgärder som det allmänna inför. Det kan med andra ord uppfattas som oskäligt att drabbade ska stå för hela risken och kostnaden under extraordinära förhållanden. En rätt till ersättning kan även öka följsamheten till och legitimiteten för de smittskyddsåtgärder som införs. Stöd och andra åtgärder till drabbade företag och andra verksamheter kan också bidra till viktiga samhällsekonomiska effekter genom att mildra följderna av en ekonomisk nedgång. Det kan t.ex. förhindra konkurser för annars livskraftiga företag och motverka arbetslöshet i drabbade branscher (se t.ex. prop. 2021/22:100 och Tillväxtanalys promemoria Företagsstöd under pandemin – lärdomar inför framtida kriser, PM 2023:01).

Mot en reglering av rätt till ersättning i den nya lagen talar å andra sidan att det under sådana förhållanden inte fullt ut på förhand går att göra en rad avgörande överväganden som påverkar proportionalitetsbedömningen och vilken vikt som bör läggas vid olika intressen. Uppfattningen om vad som från tid till annan får anses vara skäligt i den ena eller andra situationen kan även variera över tid. Vad en rätt till ersättning skulle få för konsekvenser för samhället går därför inte att förutse under sådana förhållanden. En pandemi eller annan allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom som drabbar landet är en extraordinär händelse. Det kan krävas att var och en får tåla att följa långtgående rekommendationer och underkasta sig smittskyddsåtgärder för att förebygga och förhindra smittspridning. Det är fråga om inskränkningar för att avvärja en allvarlig risk som drabbar hela samhället, vilket kan tala för att utrymmet för ersättning är mindre. Att smittsamma sjukdomar sprids människor emellan och att allvarliga utbrott kan påverka samhället är också något som får anses ingå i vad som behöver beaktas som en företagarrisk.

Vid en jämförelse med reglering i annan lagstiftning framgår det att det enligt ersättningsförordningen finns en möjlighet för staten att betala ut ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Ersättningsförordningen är främst inriktad på att ersätta kostnader och förluster för företagare. Den skapar dock inte en rätt till ersättning, utan öppnar för en möjlighet till ersättning i vissa fall. Vid förordningens tillkomst framfördes bl.a. att det många gånger kunde te sig obilligt att företagaren skulle bära hela förlusten. Syftet var inte att ersätt-

ning ska ges med anledning av de åtgärder myndigheterna vidtar i sin regelmässiga kontrollerande verksamhet, utan att ersätta förluster som uppkommer vid extraordinära ingripanden (prop. 1956:126 s. 32 och RÅ 2002 ref. 45).

Liknande reglering infördes även under covid-19-pandemin. Det infördes inte någon generell reglering av rätt till ersättning för de verksamheter som drabbades av de föreskrifter och beslut som fattades med stöd av covid-19-lagen. Däremot fanns utfästelser genom uttalanden från regeringen att överväga frågan om olika kompensatoriska ekonomiska åtgärder när föreskrifter om smittskyddsåtgärder med stöd av covid-19-lagen togs fram (prop. 2020/21:79 s. 86–88).

Regeringen har beaktat synpunkter från *Tågföretagen*, *Folkets Hus och Parker*, *Svensk Scenkonst* och *Fastighetsägarna* men bedömer mot bakgrund av ovanstående att någon lagreglerad rätt till ersättning inte bör införas i den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

I den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning bör däremot tas in en bestämmelse om att regeringen när den meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska överväga kompensationsåtgärder för den som anordnar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och verksamhetsutövare som drabbas av kostnader eller förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna.

Att regeringen ska överväga frågan innebär att regeringen förpliktigas att ta ställning till frågan om ekonomiska åtgärder eller andra kompensationsåtgärder för de verksamhetsutövare som kommer att omfattas av föreskrifter och beslut som meddelas i anslutning till lagen. Dessa bestämmelser reglerar således vad som ska gälla i fråga om ersättning (jfr 2 kap. 15 § tredje stycket regeringsformen).

Förslaget innebär att regeringen måste ta ställning till frågan om kompensationsåtgärder både när föreskrifter meddelas om att bestämmelser i lagen ska aktiveras och i samband med att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder meddelas med stöd av lagen.

Principer att beakta vid föreskrifter om ersättning på förordningsnivå

Osäkerheten kring när och under vilka förhållanden lagen kommer att tillämpas är stor. Den materiella regleringen av sådana åtgärder kan vidare komma att vara komplex och det kan krävas en flexibilitet att snabbt anpassa åtgärdernas utformning till ändrade förutsättningar (jfr prop. 2019/20:181 s. 27). Någon närmare utfästelse om i vilken omfattning och i vilken form kompensationsåtgärder ska vidtas bör därför inte göras i lagen. Regeringen föreslår att regeringen bör få meddela föreskrifter om förutsättningarna för kompensationsåtgärder.

Det står regeringen fritt att avgöra på vilket sätt eventuell kompensation bör ges. Som exempel kan nämnas nedsättningen av arbetsgivaravgifter och slopandet av sjuklön som regeringen fattade beslut om under covid-19-pandemin. Bedömer regeringen att kompensationsåtgärder bör vidtas genom att t.ex. ekonomiskt stöd ges till verksamheter genom ett ansökningsförfarande och en prövning av regeringen eller av en förvaltningsmyndighet, kan regeringen föreskriva om ett sådant förfarande inom

ramen för möjligheten att meddela verkställighetsföreskrifter. I samband med att sådana föreskrifter meddelas kan olika faktorer behöva beaktas, t.ex. vilket inkomstbortfall och vilka kostnader en verksamhet har som *Stockholm Live* påtalar. Det kan t.ex. finns behov av kompensation för publika verksamheter som är beroende av intäkter från besökare, men även för andra verksamheter vars intäkter påverkas.

Flera andra grundläggande utgångspunkter bör vidare beaktas i fråga om rätten till ersättning, bl.a. valet av det för den enskilde minst ingripande alternativet, möjligheten att begränsa skadan på annat sätt, samhällsekonomiska aspekter och andra möjligheter till kompensation för den enskilde (jfr SOU 2013:59 s. 103–105).

Den slutgiltiga bedömningen av vilken vikt som ska läggas vid de olika hänsyn som påverkar proportionalitetsbedömningen i varje enskilt fall måste bedömas när föreskrifter lämnas eller vid prövning av den myndighet eller domstol som har att bedöma en rådighetsinskränkning. Proportionalitetsbedömningen kommer inte att avse varje enskilt fall som kan träffas av bestämmelserna. Det blir i stället fråga om att värdera de motstående intressena huvudsakligen efter hur tungt de typiskt sett väger i de fall som avses med regleringen. Vid en proportionalitetsbedömning vägs alltså olika intressen mot varandra och tillmäts olika betydelse beroende på situationen i det enskilda fallet. Exakt vilka hänsyn och principer som påverkar proportionalitetsbedömningen och vilken vikt som läggs vid dessa varierar från fall till fall och kan även variera över tid. Regeringen bedömer att det inte är möjligt att närmare precisera detta, så som bl.a. *Tierps kommun* och *Advokatsamfundet* efterfrågar.

Den föreslagna regleringen hindrar inte annan ersättning och stöd

Den reglering som nu föreslås tar endast sikte på eventuella åtgärder som kompensation för sådana smittskyddsåtgärder som kan komma att meddelas med stöd av den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Även andra åtgärder kan övervägas, t.ex. i form av ekonomiskt stöd för att möta de följder som en pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan medföra.

En särskild åtgärd som kan minska risken för smittspridning i kollektivtrafik och anslutande lokaler och områden handlar om trafiktätheten. Att köra trafik i en omfattning som inte egentligen är motiverad med hänsyn till resenärsunderlaget kan under en pandemi framstå som en möjligt effektiv åtgärd för att motverka risken för smittspridning. Även en sådan åtgärd kan dock vara förknippad med problem, t.ex. till följd av personalbrist eller genom att kapaciteten i trafiknätet redan är maximerad, och innebär ökade kostnader som det allmänna kan behöva överväga att ge ersättning för.

9 Ändring i ordningslagen

Regeringens förslag

Polismyndigheten ska utöver vid epidemi ges rätt att vägra tillstånd till en allmän sammankomst för att motverka spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga.

I ordningslagen införs en upplysning om att det i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns bestämmelser för att begränsa allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att *epidemi* ska tas bort från bestämmelsen om att Polismyndigheten får vägra tillstånd till en allmän sammankomst samt i föreskriftsrätten i ordningslagen om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt för att motverka epidemi.

Remissinstanserna

Polismyndigheten är positiva till förslaget och noterar att den föreslagna ändringen i form av en begränsning till samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) medför en inskränkning jämfört med tidigare, men anser att skälen för detta motiveras väl. *Pensionärernas riksorganisation (PRO)* tillstyrker förslaget att bemyndiganden om förbud vid epidemier tas bort och framför att av principiella skäl är det angeläget att utrymmet för att begränsa allmänna sammankomster inte är större än nödvändigt.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen får enligt 2 kap. 15 § ordningslagen föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område om det är nödvändigt bl.a. för att motverka en epidemi. Under samma förutsättningar följer av 3 § förordningen (1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (1993:1617) att en länsstyrelse får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom länet eller en del av detta.

Den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning är inte begränsad till en särskilt angiven sjukdom. Det är således, precis som de aktuella bestämmelserna i ordningslagen, fråga om en generisk lagstiftning. Den nya lagen gäller också, utöver i lagen särskilt utpekade verksamheter, för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Föreskrifter om att begränsa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan vidare såväl med stöd av de nuvarande bemyndigandena i ordningslagen som de som föreslås i den nya lagen

omfatta hela landet eller avgränsade geografiska områden. I dessa avseenden överlappar därmed de två regelverken varandra.

En skillnad är dock att den nya lagen endast gäller samhällsfarliga sjukdomar. Bemyndigandena i ordningslagen och förordningen med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen omfattar fler sjukdomar.

I och med att även sjukdomsutbrott med begränsad utbredning av en samhällsfarlig sjukdom kan ha sådan inverkan på samhället att det finns behov av att begränsa allmänna sammankomster bedömer regeringen att bestämmelserna i ordningslagen och den föreslagna lagen kompletterar varandra. De samhällsfarliga sjukdomarna kan ge de mest allvarliga följderna för samhället och befaras kunna spridas på sådant sätt i samhället att smittspridningen inte går att hantera enbart med hjälp av de individinriktade och de extraordinära smittskyddsåtgärderna i smittskyddslagen. Det finns därför ett behov av att kunna bekämpa dessa sjukdomar även i ett tidigt skede, innan det har uppstått en epidemi. Regeringen förslår därför att 2 kap. 10 § ordningslagen kompletteras så att Polismyndigheten även kan vägra tillstånd till en allmän sammankomst om det är nödvändigt för att motverka spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna i smittskyddslagen är tillämpliga. Uttrycken reglerar därmed olika nivåer av allvarlighet när det gäller sjukdomsutbrott och kan bli aktuella i olika skeden av ett utbrott. Polismyndigheten kan få information från Folkhälsomyndigheten och smittskyddsläkaren att lägga till grund för beslut om att vägra tillstånd till en allmän sammankomst genom samverkan och dialog mellan myndigheterna.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer regeringen att bemyndigandena i ordningslagen som innebär att regeringen och länsstyrelsen kan meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte ska hållas för att motverka epidemi bör behållas.

I lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning föreslås bestämmelser som innebär att när bemyndigandena som rör allmänna sammankomster och offentliga tillställningar tillämpas, bör en ansökan eller anmälan om en sådan sammankomst eller tillställning innehålla uppgifter om de åtgärder som den som anordnar en sammankomst eller tillställning avser att vidta med anledning av detta. Det bör därför införas en upplysning i ordningslagen om att det i den föreslagna nya lagen finns bestämmelser för att begränsa allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Det bör framgå att det i den nya regleringen finns bestämmelser om innehållet i en ansökan och anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, Polismyndighetens rätt att ställa in eller upplösa en sådan sammankomst eller tillställning samt bemyndiganden att begränsa och förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

10 Ändringar i smittskyddslagen

10.1 Definitionen av samhällsfarliga sjukdomar bör ändras

Regeringens förslag

Med samhällsfarliga sjukdomar ska avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kan kräva extraordinära smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen eller åtgärder enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Regionerna Gotland och *Jämtland Härjedalen*, *Svenska Läkaresällskapet* och *Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (SFSF)* är positiva till förslaget.

Region Halland föreslår att uttrycket ”kan krävas” bör bytas ut mot ”krävs eller kan i närtid förväntas krävas”.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Samhällsfarliga sjukdomar definieras i smittskyddslagen (2004:168) som allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver extraordinära smittskyddsåtgärder (1 kap. 3 § tredje stycket). Det är endast på sådana sjukdomar som de extraordinära smittskyddsåtgärderna kan tillämpas. En sjukdom klassificeras som samhällsfarlig genom en lagändring där den aktuella sjukdomen läggs till i smittskyddslagens bilaga 2.

Bestämmelserna i den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning föreslås få tillämpas på en sjukdom som klassificeras som samhällsfarlig enligt smittskyddslagen. Definitionen av samhällsfarliga sjukdomar bör därför ändras så att dessa också omfattas av den nya lagen.

Att åtgärderna kan krävas tydliggör att det är fråga om en bedömning att smittspridningen är eller i närtid kan riskera att bli sådan att det är nödvändigt och ändamålsenligt att säkerställa möjligheten att kunna vidta dem. Regeringen anser att det är av stor vikt att det finns författningsberedskap om en situation uppstår där en smittsam sjukdom ännu inte är spridd i samhället, men där behov av förebyggande åtgärder finns. Mot

bakgrund av detta bedömer regeringen att uttrycket ”kan krävas” bör behållas, trots *Region Hallands* förslag.

Definitionen bör således ändras så att det framgår att smittspridningen kan kräva extraordinära smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen eller åtgärder enligt den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

Gällande definitionen av allmänfarliga sjukdomar bedömer regeringen att den fortsatt är ändamålsenlig för att säkerställa beredskapen inför en allvarlig smittspridning. Definitionen bör därför inte ändras. Vid denna bedömning har regeringen särskilt beaktat att en klassificering av en sjukdom som allmänfarlig innebär att bl.a. tvångsåtgärder riktade mot den enskilde blir tillämpliga. Denna möjlighet är nödvändig för riktade åtgärder för att förebygga smittspridning. Beslut om sådana åtgärder tas efter en bedömning av de omständigheter som är kända.

10.2 Undantag från vissa skyldigheter bör kunna göras vid en samhällsfarlig sjukdom

10.2.1 Undantag från anmälningsskyldigheten

Regeringens bedömning

Regeringens och Folkhälsomyndighetens möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att anmäla konstaterade och misstänkta fall av en allmänfarlig eller annan anmälningspliktig sjukdom till smittskyddsläkaren och till Folkhälsomyndigheten, gäller även vid allvarlig smittspridning. Något ytterligare bemyndigande behövs därför inte.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Region Stockholm menar att krav på anmälan bör utgå vid en storskalig smittspridning och även vid en låg smittsamhet i en pandemisk fas. Regionen inser nyttan av den information som dessa registreringar ger på nationell nivå, men anser att tidsåtgången inte är rimlig.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Behandlande läkare, läkare vid laboratorium som utför mikrobiologisk diagnostik och den som är ansvarig för ett sådant laboratorium samt läkare som utför obduktion är enligt smittskyddslagen skyldiga att anmäla alla allmänfarliga och andra anmälningspliktiga sjukdomar till såväl regionens smittskyddsläkare som till Folkhälsomyndigheten. Det finns också anmälningsskyldighet för vissa andra sjukdomar och sjukdomstillstånd (2 kap.

5 §). Smittskyddslagen innehåller även bestämmelser om innehållet i en anmälan (2 kap. 6 §).

Anmälningsskyldigheten syftar till att dels snabbt ge kunskaper om inträffade fall för att direkta åtgärder ska kunna vidtas, dels ge mer långsiktiga kunskaper om utbredningen av smittsamma sjukdomar för att bl.a. ge grund för utvärderingen av smittskyddet och utvecklandet av åtgärdsstrategier (prop. 2003/04:30 s. 93).

Regeringen har bemyndigats att meddela föreskrifter om bl.a. anmälan, innehållet i en anmälan och undantag från anmälningsskyldigheten i fråga om viss sjukdom (2 kap. 7 §). Regeringen har meddelat sådana föreskrifter i smittskyddsförordningen (2004:255). Regeringen får även delegera föreskriftsrätten till en myndighet, vilket regeringen har gjort till Folkhälsomyndigheten (5 § smittskyddsförordningen). I förarbetena till smittskyddslagen framhålls att bestämmelserna t.ex. ger möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från anmälningsskyldigheten med anledning av att behovet av en klinisk anmälan respektive anmälan av laboratoriefynd varierar mellan olika sjukdomar (prop. 2003/04:30 s. 216 och 217).

Skyldigheten att anmäla konstaterade och misstänkta fall kan vara viktig både för att kunna vidta direkta åtgärder och för att samla kunskap om utbredningen av smittsamma sjukdomar. Även vid en allvarlig smittspridning kan skyldigheten vara avgörande för att upptäcka fall av smitta och för den epidemiologiska övervakningen, såsom *Region Stockholm* påtalar. Vid en allvarlig smittspridning kan dock situationen också vara sådan att en omfattande anmälningsskyldighet inte fyller någon egentlig funktion ur smittskyddssynpunkt, vare sig för att kunna begränsa smittspridningen eller för den enskilde. Så kan t.ex. vara fallet när sjukdomen fått en allmän spridning i samhället och kännedom om ytterligare smittfall inte ökar kunskapen om spridningen. Det kan också vara fallet när exempelvis verksamma åtgärder för att minska smittrisken saknas. Vid en omfattande smittspridning kan också anmälningsplikten bli betungande för en redan ansträngd hälso- och sjukvård, vilket kan medföra att det blir bristfällig kvalitet på anmälningarna.

Under covid-19-pandemin meddelades flera undantag från anmälningsskyldigheten. Det är troligt att undantag och justeringar av anmälningsskyldigheten kan behöva göras också under framtida omfattande spridning av en anmälningspliktig sjukdom i landet.

Regeringen bedömer att gällande lagstiftning redan ger utrymme för att meddela sådana nödvändiga undantag och de undantag som Region Stockholm önskar. Någon ändring i lagstiftningen för att möjliggöra detta behövs således inte.

10.2.2 Undantag från skyldigheten att utreda sjukdomsfall och smittspåra

Regeringens förslag

För en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga, ska regeringen få meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att utan dröjsmål söka läkare och låta läkaren göra de undersökningar och ta de prover som behövs, skyldigheten för en läkare att undersöka patienten och ta de prover som behövs, skyldigheten för en läkare att anmäla till smittskyddsläkaren om en patient inte samtycker till undersökning och provtagning samt skyldigheten för den behandlande läkaren att smittspåra.

Föreskrifter om sådana undantag ska vara tidsbegränsade.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller är positiva till förslaget, t.ex. *Sveriges läkarförbund*, *Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (SFSF)* och *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)*. SFSF framhåller även att det kan finnas en risk att undantagen drabbar individer med större utsatthet oproportionerligt och att det är viktigt att strategier utvecklas för att säkerställa att dessa grupper ändå får adekvat information och stöd. Flera regioner, däribland *Regionerna Västernorrland*, *Kronoberg* och *Västerbotten*, samt *Smittskyddsläkarföreningen* ställer sig positiva till förslaget och menar att undantag ska kunna tillämpas differentierat mellan regioner och det egna geografiska ansvarsområdet, utifrån smittspridningen och hälso- och sjukvårdens kapacitet. Även *Folkhälsomyndigheten* är positiva till förslaget, men ser ett behov av möjlighet för regeringen att delegera föreskriftsrätten om undantag till den myndighet som regeringen bestämmer, då undantagen många gånger kan minska den administrativa bördan vid exempelvis en pandemi och bidra till ett ändamålsenligt användande av hälso- och sjukvårdens resurser.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ser problem med förslaget om undantag från skyldigheten att utreda sjukdomsfall då detta innebär att smittskyddsläkaren inte får kännedom om spridningen av en samhällsfarlig sjukdom. De menar också att den enskilde patienten då inte kan få praktiska råd för egenvård och om hur denne hindrar spridningen, varför det borde föreskrivas om digitala läkarkontakter vid undantag från skyldighet att söka läkare. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* framför att det kan bli svårt att upprätthålla lägesbilder om undantag medges. *Försäkringskassan* är tveksamma till hur förslaget om undantag från skyldigheten att utreda sjukdomsfall kommer att påverka handläggningen av smittbärarersättning och betonar att denna handläggning även i kristid behöver kunna ske utan avbrott eller dröjsmål. Om regeringen beslutar om undantag från angivna bestämmelser i smittskyddslagen, skulle regeringen också i en

förordning behöva besluta att vissa bestämmelser i socialförsäkringsbalken inte ska tillämpas när det gäller ansökningar om smittbärarpenning.

Skälen för regeringens förslag

Det finns en skyldighet att i vissa fall få till stånd en läkarundersökning, provtagning och smittspårning

I smittskyddslagen regleras läkarens undersökningsskyldighet (3 kap. 1 § andra stycket). Syftet med läkarundersökningen är att klarlägga vilken sjukdom det är fråga om. Skyldigheten avser endast undersökningar som är motiverade av smittskyddshänsyn, dvs. för att konstatera om smittsamhet föreligger. Vid misstanke om att patienten bär på en allmänfarlig sjukdom ska läkaren utan dröjsmål anmäla till smittskyddsläkaren i regionen om patienten inte samtycker till undersökning eller provtagning (3 kap. 1 § tredje stycket). Smittskyddsläkaren ska vidare efter en anmälan utreda ärendet och vidta de åtgärder som behövs för att få till stånd en läkarundersökning, om en sådan undersökning inte är obehövlig (6 kap. 3 §).

Om någon motsätter sig undersökning och om det finns fog för att misstänka att han eller hon bär på en allmänfarlig sjukdom kan smittskyddsläkaren ansöka hos förvaltningsrätten om tvångsundersökning, om det finns en påtaglig risk för att andra människor kan smittas (3 kap. 2 §).

I smittskyddslagen finns även bestämmelser om smittspårning (3 kap. 4–6 §§). Av dessa följer att om en behandlande läkare konstaterar eller misstänker att en undersökt patient har smittats av en allmänfarlig eller en annan smittspårningspliktig sjukdom, ska läkaren eller annan hälso- och sjukvårdspersonal med särskild kompetens för uppgiften försöka få upplysningar från patienten om vem eller vad som kan ha överfört smittan och om andra personer kan ha smittats. I vissa fall kan ansvaret för smittspårningen övertas av smittskyddsläkaren.

Skyldigheten att uppsöka en läkare och få till stånd en läkarundersökning och provtagning samt smittspårning i enlighet med smittskyddslagens bestämmelser fyller under normala förhållanden en viktig funktion ur smittskyddshänseende. Genom skyldigheten att söka läkare kommer misstänkta fall till sjukvårdens kännedom och en smittspårning kan genomföras, så att ytterligare smittskyddsåtgärder kan vidtas för att minimera risken för vidare smittspridning. Vid en omfattande smittspridning kan dock situationen också vara sådan att dessa åtgärder inte fyller någon egentlig funktion ur smittskyddssynpunkt, vare sig för att kunna begränsa smittspridningen eller för den enskilde.

Regeringen och Folkhälsomyndigheten kan meddela föreskrifter för smittskydd

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får redan i dag enligt smittskyddslagen meddela de ytterligare föreskrifter som krävs för ett ändamålsenligt smittskydd samt till skydd för enskilda (9 kap. 4 § första stycket). Regeringen har bemyndigat Folkhälsomyndigheten att meddela sådana föreskrifter (12 § smittskyddsförordningen).

Regeringen får även meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet enligt smittskyddslagen, om det vid en fredstida kris som har betydande

inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd finns behov av samordnade nationella åtgärder eller ur ett nationellt perspektiv av andra särskilda insatser inom smittskyddet (9 kap. 6 §).

Under covid-19-pandemin använde Folkhälsomyndigheten bemyndigandet i smittskyddsförordningen för att begränsa smittspårningen av covid-19 under tiden sjukdomen var klassificerad som smittspårningspliktig, men inte allmänfarlig eller samhällsfarlig. Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar att det vid en omfattande smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom kan uppkomma behov av att anpassa smittspårningens omfattning och innehåll, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet eller vilken fas i smittspridningen som landet eller en region befinner sig i. Vid en stor samhällsspridning kan t.ex. resurserna behöva koncentreras till att identifiera nära kontakter som har exponerats i miljöer där man vet att det finns en hög risk för smittspridning eller till miljöer där spridning kan få stora konsekvenser.

En tydlig möjlighet för regeringen att meddela tidsbegränsade föreskrifter om undantag för en samhällsfarlig sjukdom bör införas

I de fall en läkarundersökning, provtagning eller smittspårning inte bedöms bidra på ett effektivt sätt till minskad smittspridning bör regeringen ha möjlighet att för en samhällsfarlig sjukdom meddela föreskrifter om undantag från vissa av smittskyddslagens bestämmelser. Undantag bör få meddelas avseende skyldigheten för den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på sjukdomen att utan dröjsmål söka läkare och låta sig undersökas och provtas (3 kap. 1 § första stycket). Undantag bör vidare få meddelas avseende läkarens skyldighet att skyndsamt undersöka patienten och ta prover samt anmäla till smittskyddsläkaren om en patient inte samtycker till undersökning och provtagning (3 kap. 1 § andra och tredje styckena). Slutligen bör undantag få meddelas avseende smittspårning (3 kap. 4 §).

Avsikten med sådana undantag är inte att den som är i behov av vård och behandling, för att minska risken för förvärrad sjukdom eller för att minska smittrisken, inte bör söka läkare. Regeringen delar därför inte *SKR:s* farhåga att den enskilde patienten inte kan få praktiska råd för egenvård och om hur denne hindrar spridningen. Detsamma gäller det som *SFSF* framför om risken att undantaget oproportionerligt drabbar individer med större utsatthet. Det kan i detta sammanhang framhållas att som framgår i avsnitt 8.13 har flera aktörer redan i dag ansvar för information till allmänheten, vilket inkluderar att även särskilt utsatta grupper får adekvat information.

Då det är vid tillfällen med en så omfattande smittspridning att de åtgärder som regeringen får föreskriva undantag från inte fyller någon egentlig funktion ur smittskyddssynpunkt, är det av mindre betydelse för lägesbilden att smittskyddsläkaren, som SKR och *Länsstyrelsen i Jönköpings län* påpekar, inte får kännedom om smittspridningen.

Som *Försäkringskassan* beskriver kan det även bli aktuellt att i samband med utfärdande av föreskrifter om undantag från smittskyddslagens krav ta ställning till behovet av justeringar i annan lagstiftning, t.ex. vad gäller kraven för smittbärarpenning.

Flera remissinstanser, däribland *Regionerna Västernorrland*, *Kronoberg* och *Västerbotten* samt *Smittskyddsläkarföreningen*, önskar möjlighet att anpassa tillämpningen av undantagen mellan regionerna utifrån smittläget. Regeringen ser inga hinder för att regionerna lokalt fortsätter att utreda sjukdomsfall och utföra smittspårning om det bedöms lämpligt även i fall då dessa åtgärder undantagits från kraven enligt smittskyddslagen. Ett undantag från sådana skyldigheter bör alltså inte betraktas som ett förbud mot att regionalt genomföra de åtgärder som undantas. Detta förutsätter dock att regionen bedömer sig ha resurser att utreda sjukdomsfall och smittspåra utan att det inkräktar på andra skyldigheter att vidta åtgärder under en situation med omfattande smittspridning.

De avsteg som görs från de krav och skyldigheter som normalt sett anses utgöra ändamålsenliga smittskyddsåtgärder kräver ställningstaganden på regeringsnivå för att få en enhetlig tillämpning. Då det handlar om undantag som bör användas restriktivt bedöms det handla om ett fåtal beslut i mycket specifika situationer. De avsteg som föreslås är vidare att jämställa med sådana särskilda föreskrifter om smittskyddet som krävs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd vid en fredstida kris och som det ankommer på regeringen att meddela (9 kap. 6 §). Regeringen bedömer därför, även med beaktande av det som *Folkhälsomyndigheten* framför om att undantagen inte innebär nya åligganden för regionerna, att föreskriftsrätten inte bör kunna delegeras från regeringen till en förvaltningsmyndighet.

Som en beredskapsåtgärd bör det därför införas en tydlig möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om vissa undantag från smittskyddslagens krav. En sådan möjlighet ger en ökad flexibilitet i smittskyddslagen för att möta en omfattande smittspridning. Föreskrifterna om undantag bör införas med försiktighet och övervägas regelbundet. Föreskrifter om undantag bör inte ha en längre giltighetstid än vad som krävs med hänsyn till den specifika åtgärdens syfte och det aktuella epidemiologiska läget. De bör därför vara tidsbegränsade.

10.2.3 Undantag från skyldigheten att ge individuella råd och förhållningsregler samt viss anmälnings- och underrättelseplikt

Regeringens förslag

För en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga, ska regeringen få meddela föreskrifter om undantag från

- skyldigheten för den behandlande läkaren att ge patienten individuellt utformade medicinska och praktiska råd,
- skyldigheten för den behandlande läkaren att besluta om individuellt utformade förhållningsregler,
- skyldigheten för den behandlande läkaren att anmäla till smittskyddsläkaren att en patient som bär på en allmänfarlig sjukdom inte informerat en närstående om sjukdomen, och
- skyldigheten för smittskyddsläkaren att efter anmälan om en patients underlåtenhet att informera närstående underrätta den närstående om smittrisken och hur den kan förebyggas.

Föreskrifter om sådana undantag ska vara tidsbegränsade.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Region Västerbotten är positiv till förslaget och vill att undantag ska kunna tillämpas differentierat mellan regioner och det egna geografiska ansvarsområdet. Även *Folkhälsomyndigheten* är positiva till förslaget, men ser ett behov av möjlighet för regeringen att delegera föreskriftsrätten om undantag till den myndighet som regeringen bestämmer.

Försäkringskassan är tveksamma till hur förslaget om undantag kommer att påverka handläggningen av smittbärarersättning och betonar att denna handläggning även i kristid behöver kunna ske utan avbrott eller dröjsmål.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Undantag från skyldigheter som rör individuellt utformade råd och förhållningsregler

Utgångspunkten för smittskyddsarbetet är att tyngdpunkten bör ligga på frivilliga åtgärder. Var och ens ansvar kommer till uttryck i smittskyddslagen genom skyldigheter att vidta åtgärder för att skydda andra från sjukdom (2 kap. 1 och 2 §§). Att enskilda vidtar försiktighetsåtgärder under en omfattande smittspridning är av avgörande betydelse för att motverka smittspridningen och för att minska belastningen på hälso- och sjukvården. Ansvaret för var och en att skydda sig och sin omgivning ska därför kvar-

stå även om föreskrifter om undantag från t.ex. läkarundersökning, individuella råd och förhållningsregler meddelas vid en omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Några undantag från dessa skyldigheter bör inte införas.

För att den enskilde ska kunna ta sitt ansvar finns en skyldighet för den behandlande läkaren att ge individuellt utformade råd (4 kap. 1 § första stycket). Den som bär på en smittsam sjukdom och som har svårigheter med att hantera situationer där andra kan utsättas för smittrisk och som inte på egen hand klarar av att i nödvändig utsträckning ändra sitt beteende eller sin livssituation ska enligt smittskyddslagen få det stöd och den hjälp som behövs (4 kap. 1 § andra stycket). Behandlande läkare har också en skyldighet att besluta om individuellt utformade förhållningsregler i syfte att hindra smittspridning från den som bär på eller misstänks bära på en allmänfarlig sjukdom (4 kap. 2 §).

Dessa råd och förhållningsregler fyller under normala förhållanden en viktig funktion ur smittskyddshänseende. De kan även fylla en viktig funktion vid en situation med omfattande smittspridning. Dock kan en sjukdom vara så vanligt förekommande och sjukdomsbilden för många så okomplicerad att det inte finns behov av individuellt utformade råd i varje enskilt fall. Krav på läkarbesök med efterföljande individuellt utformade råd kan i sådana fall anses vara omotiverat. Det kan inte heller anses vara effektivt att när det redan föreligger en omfattande smittspridning eller pandemi förebygga smittspridning genom individuellt utformade förhållningsregler. Detta gäller särskilt om hälso- och sjukvården är högt belastad av att ta hand om allvarliga sjukdomsfall.

Vid en situation med en allvarlig smittspridning kan i stället allmänna råd och lättillgänglig information ge tillräcklig vägledning för den som är eller misstänks vara smittad. Så kan vara fallet t.ex. om sjukdomsbilden är relativt likartad för majoriteten av de smittade, sjukdomen har fått en stor samhällsspridning och skyldigheten att utforma individuellt utformade råd eller förhållningsregler skulle ge en ytterligare belastning på en redan hårt belastad hälso- och sjukvård.

Regeringen bör därför genom ett nytt bemyndigande ges möjlighet att för en samhällsfarlig sjukdom få meddela föreskrifter om undantag från smittskyddslagens bestämmelser om den behandlande läkarens skyldighet att ge individuellt utformade medicinska och praktiska råd. Av samma skäl bör regeringen få föreskriva om undantag från den behandlande läkarens skyldighet att besluta om förhållningsregler vid en samhällsfarlig sjukdom. Föreskrifter om undantag från kravet på att besluta om individuellt utformade förhållningsregler innebär samtidigt att patienten inte får några individuella förhållningsregler att följa. Något särskilt bemyndigande för att meddela undantag för patientens skyldighet att följa förhållningsreglerna behövs därför inte.

Avsikten med nu föreslagna undantag är att avlasta en hårt belastad hälso- och sjukvård i en situation med allvarlig smittspridning, inte att den som är i behov av vård och behandling inte ska söka läkare eller få den vård och behandling eller det psykosociala stöd som han eller hon är i behov av. Ett behov av vård, behandling eller individuellt stöd kan givetvis uppstå för en smittad person även i en situation där förutsättningarna för att meddela undantag från skyldigheten att söka läkare och att undersöka, provta och smittspåra varje sjukdomsfall är för handen. Det är den behand-

lande läkaren som, liksom i andra situationer, bedömer patientens behov av vård och behandling. Om den behandlande läkaren bedömer att det för en patient som sökt läkarvård finns ett behov av vård och behandling för att förebygga eller minska risken för smittspridning, ska läkaren alltså erbjuda patienten sådan vård och behandling. För sådan vård och behandling som patienten kan behöva för sjukdomen i sig gäller bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen (prop. 2003/04:30 s. 227). Det bör också framhållas att även vid sådana undantag har samhället ett långtgående ansvar att ge information om åtgärder för att minska smittspridning. Det gäller inte minst information till dem som är diagnostiserade med den smittsamma sjukdomen.

Av samma skäl som för de möjligheter att meddela undantag från smittskyddslagen som föreslås i avsnitt 10.2.2 ovan bör föreskrifter om undantag från skyldigheter rörande individuellt utformade råd och förhållningsregler vara tidsbegränsade. Likaså bör regeringen inte medges rätt att delegera uppgiften till en förvaltningsmyndighet.

Undantag från viss anmälnings- och underrättelseplikt

Av smittskyddslagen följer att den som vet att han eller hon bär på en allmänfarlig sjukdom är skyldig att lämna information om smittan till andra människor som han eller hon kommer i sådan kontakt med att beaktansvärd risk för smittoöverföring kan uppkomma. Den smittade har alltså en informationsplikt (2 kap. 2 § andra stycket). Enligt smittskyddslagen ska den behandlande läkaren anmäla till smittskyddsläkaren om han eller hon får veta eller misstänker att en patient som bär på en allmänfarlig sjukdom inte informerat en närstående om sjukdomen och den behandlande läkaren bedömer att den närstående löper en påtaglig risk att smittas. Om smittskyddsläkaren gör samma bedömning som den behandlande läkaren, ska smittskyddsläkaren underrätta den närstående om smittrisken och hur den kan förebyggas (4 kap. 8 §).

Den behandlande läkarens skyldighet enligt bestämmelsen om anmälningsplikt kräver en närmare kännedom om patienten. Skyldigheten hänger därför nära samman med de övriga skyldigheter som den behandlande läkaren har att bl.a. undersöka och provta patienten, smittspåra utifrån patientens uppgifter om sina kontakter och besluta om förhållningsregler. I en situation där en eller flera av dessa skyldigheter helt eller delvis har undantagits för den sjukdom som patienten bär eller misstänks bära på, bör därför även den behandlande läkarens skyldighet att anmäla misstanke om att patienten inte uppfyllt sin informationsplikt kunna undantas. Även smittskyddsläkarens skyldighet att underrätta den närstående bör kunna undantas.

Regeringen bör mot bakgrund av ovanstående ges möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från anmälnings- och underrättelseplikten. Av samma skäl som för övriga undantag som föreslås i avsnitten 10.2.2 och 10.2.3 bör sådana föreskrifter vara tidsbegränsade och inte få delegeras till en förvaltningsmyndighet.

Region Västerbottens Folkhälsomyndighetens och *Försäkringskassans* synpunkter bemöts i avsnitt 10.2.2.

10.3 Bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa bör göras mer ändamålsenliga

10.3.1 Beslut om hälsokontroll möjliggörs i fler fall

Regeringens förslag

Folkhälsomyndigheten ska få fatta beslut om att personer som anländer till Sverige ska genomgå en hälsokontroll på platsen för inresan om det har konstaterats eller finns grundad anledning att anta att det i ett visst geografiskt område pågår ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom.

Folkhälsomyndighetens beslut om hälsokontroll ska även få omfatta personer som anländer till Sverige från ett område som står i nära förbindelse med det geografiska område där myndigheten bedömt att det finns grundad anledning att anta att det pågår ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget, bl.a. *Folkhälsomyndigheten*, *Regionerna Gotland* och *Västerbotten*, *Svenska Läkaresällskapet* och *Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa*.

Svenska resebranschföreningen menar att screening vid in- och utresa inte haft önskad effekt på grund av låg känslighet för att identifiera smittade resenärer. *Svinesundskommittén* understryker att det ska vara ett begränsat geografiskt område som avses, och att gränskontrollen står i rimlig proportion till den skada som uppstår.

Försvarsmakten belyser att ett utbrott av smittsamma sjukdomar kan uppkomma på platser där det råder väpnade konflikter. Förslaget om hälsokontroller kan innebära ett hinder för militär personal som anländer till Sverige och Försvarsmakten föreslår därför att militär personal undantas från bestämmelserna, alternativt att Försvarsmakten får mandatet att fatta beslut om hälsokontroll för den militära personalen.

Skälen för regeringens förslag

Hälsokontroll är en av de extraordinära smittskyddsåtgärder som finns i smittskyddslagen och består i huvudsak av ett samtal. När bestämmelsen om hälsokontroll infördes uttalade regeringen att den möjliggör viss tvångsundersökning genom läkares försorg i samband med inresor till landet (prop. 2003/04:158 s. 66). Liksom med andra åtgärder enligt smittskyddslagen får dessa inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa. Syftet med en hälsokontroll vid inresa är att försöka fastställa att personer som har för avsikt att resa in i Sverige inte är smittade av en samhällsfarlig sjukdom. Syftet är också att

fånga upp de fall av sjukdom som kan få allvarliga konsekvenser såväl för den som drabbas av den som för samhället. Genom att smittade personer kan diagnostiseras och relevanta åtgärder vidtas på ett tidigt stadium, kan smittspridningstakten i Sverige minskas.

En hälsokontroll innebär ett samtal om eventuell risk för att den inresande individen har smittats av en sjukdom och därtill hörande individuell medicinsk bedömning. Det är således inte fråga om provtagning eller att den enskilde på annat sätt ska utsättas för kroppsliga ingrepp eller någon annan tvångsåtgärd.

Om personen inte medverkar vid en hälsokontroll får det tillmätas den betydelse som omständigheterna motiverar för beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder. Dessa kan, om det finns behov och förutsättningarna är uppfyllda, innefatta ytterligare tvång som t.ex. karantän eller tillfällig isolering. *Försvarsmakten* föreslår att militär personal undantas från bestämmelserna när ett utbrott av smittsamma sjukdomar uppkommer på platser där det råder väpnade konflikter. Enligt smittskyddslagen får regeringen meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på Försvarsmakten och Försvarets materielverk under förutsättning att föreskrifterna inte gäller en tvångsåtgärd mot en enskild (9 kap. 4 § andra stycket). Regeringen har nyligen beslutat lagrådsremissen Internationellt samarbete som avser hälso- och sjukvård och tandvård som innehåller ett förslag om bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter i fråga om Sveriges militära samarbeten enligt lagen om internationellt samarbete avseende hälso- och sjukvård och tandvård. Bemyndigandet föreslås omfatta föreskrifter om undantag från smittskyddslagen.

För att en hälsokontroll ska få genomföras förutsätts i dag att ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom redan har skett. Enbart misstanke om ett utbrott i ett geografiskt område är således inte tillräckligt. För att öka möjligheterna att förhindra smittspridning bör ett beslut om hälsokontroll kunna fattas i ett tidigare skede. Det kan t.ex. uppstå en situation där det finns misstankar om att det pågår spridning av en viss sjukdom i ett land men där det inte med säkerhet går att veta om det verkligen skett ett utbrott. Det kan finnas flera orsaker till att det råder informationsbrist, t.ex. att det aktuella landet har en dåligt utbyggd hälso- och sjukvård eller ett bristfälligt övervakningssystem för smittsamma sjukdomar eller att infrastruktur saknas för att informationen ska nå ut. Det går inte heller att utesluta att information om pågående smittspridning undanhålls av exempelvis rädsla för minskad turism eller internationella rese- eller handelsrestriktioner.

Regeringen bedömer att det inte bör krävas ett konstaterat utbrott av en samhällsfarlig sjukdom för att Folkhälsomyndigheten ska kunna besluta om hälsokontroll. Det bör i stället vara tillräckligt att det finns en grundad anledning att anta att det pågår ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom. Med grundad anledning att anta menas att det ska föreligga konkreta omständigheter som talar för att det pågår smittspridning av en viss samhällsfarlig sjukdom. Det räcker således inte att enbart misstänka att en smittspridning finns i det aktuella området.

På samma sätt som en sjukdom kan spridas till ett angränsande område kan sjukdomen spridas mellan områden som står i nära förbindelse med varandra utan att de behöver ligga geografiskt nära varandra. Områden kan stå i förbindelse med varandra genom en omfattande rörlighet av männi-

skor mellan områdena. Det kan t.ex. handla om handelsutbyte, turister, migranter eller gästarbetare. Ett beslut om hälsokontroll bör därför även få omfatta personer som kommer från ett område som står i nära förbindelse med det område där misstanke om smitta finns. Beslut om hälsokontroll kommer alltså att vara begränsade till resenärer från vissa specifika geografiska områden, som *Svinesundskommittén* understryker att de bör vara.

10.3.2 Innebörden av en hälsokontroll bör framgå av lagen

Regeringens förslag

Bestämmelsen i smittskyddslagen om att en hälsokontroll inte får vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp ska kompletteras med en bestämmelse om vad en hälsokontroll vid inresa innebär.

En hälsokontroll ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder med anledning av den samhällsfarliga sjukdomen. Kontrollen ska innefatta ett samtal om personens nuvarande hälsotillstånd. Samtalet ska även innehålla frågor om exponering för smitta och de övriga uppgifter som kan behövas ur smittskyddssynpunkt.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att bestämmelsen om vad en hälsokontroll inte får innefatta tas bort.

Remissinstanserna

Flertalet regioner, däribland *Regionerna Kronoberg*, *Skåne* och *Gotland*, välkomnar förslaget, men efterlyser samtidigt förtydliganden i vissa delar. Exempelvis ser *Region Kalmar län* att genomförandet av en sådan hälsokontroll kan bli mycket resurskrävande, vilket utgör en särskild utmaning för mindre regioner. *Region Halland* anser att det saknas koppling till aktuella artiklar i barnkonventionen. *Smittskyddsläkarföreningen* önskar förtydliganden kring innehållet i en hälsokontroll.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys motsätter sig förslaget och anser att lagtexten behöver utformas på ett sådant sätt att det blir tydligt att kontrollen i sig inte får innefatta tvångsåtgärder.

Myndigheten för delaktighet betonar att de hälsokontroller som görs vid inresa ska vara tillgängliga och möjliga för personer med funktionsnedsättning att delta i.

Skälen för regeringens förslag

Förutsättningar för tvångsundersökning, tillfällig isolering och karantän

Europakonventionen gäller som svensk lag enligt lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Artikel 8.1 i Europakonventionen om rätt till skydd för privat- och familjeliv ger ett skydd mot påtvingande kroppsliga ingrepp. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Enligt Europakonventionen kan dock skyddet för privat- och familjeliv begränsas genom lag om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skydd för hälsa eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2).

Var och en har rätt till frihet och frihetsberövande får endast i de fall som framgår i konventionen, t.ex. genom att någon lagligen berövas friheten för att förhindra spridning av smittosam sjukdom (artikel 5.1 e).

Bestämmelser om skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna finns i 2 kap. regeringsformen. Där finns bl.a. bestämmelser om kroppslig integritet och rörelsefrihet (4–8 §§). Av 6 § samma kapitel framgår bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Av förarbetena framgår att uttrycket kroppsligt ingrepp främst avser våld mot människokroppen. I uttrycket ingår även läkarundersökningar och smärre ingrepp som vaccinering och blodprovstagning och liknande åtgärder som brukar betecknas som kroppsbesiktning (prop. 1975:76:209 s. 147). Av 8 § samma kapitel framgår att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot frihetsberövanden och att den som är svensk medborgare även i övrigt är tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. Motsvarande skydd mot frihetsberövande framgår av artikel 5 i Europakonventionen och rörelsefriheten framgår av artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen.

Enligt regeringsformen får rätten till rörelsefriheten och skyddet mot påtvingande kroppsliga ingrepp begränsas genom lag (2 kap. 20 och 21 §§). Av dessa bestämmelser framgår bl.a. att begränsningar av skyddet mot påtvingande kroppsliga ingrepp och rörelsefriheten får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och att de aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den.

Bestämmelsen om att en hälsokontroll inte får vara förenad med frihetsberövande eller påtvingat kroppsligt ingrepp bör behållas

Syftet med en hälsokontroll är att förhindra att en eller flera personer som bär på en samhällsfarlig sjukdom för smittan vidare till andra personer i Sverige. Det rör sig alltså om åtgärder för att stoppa en sjukdom som kan få allvarliga konsekvenser såväl för den drabbade som för andra och för samhället i stort.

I samband med att bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa infördes gjordes bedömningen att det i de allra flesta fall kan antas att den som med fog kan misstänkas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom låter sig undersökas frivilligt (prop. 2003/04:158 s. 67). Regeringen ser inte anledning att göra någon annan bedömning nu. Erfarenheterna från covid-19-

pandemin ger inte heller någon anledning att frångå denna bedömning. Provtagning bör därför i de flesta fall kunna genomföras utan tvång.

Regeringen föreslår som framgår nedan att innebörden av en hälsokontroll bör tydliggöras. Den nuvarande bestämmelsen i smittskyddslagen om att hälsokontrollen inte får vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär påtvingat kroppsligt ingrepp bör kvarstå. Genom att behålla den nuvarande bestämmelsen och komplettera denna blir det tydligt både vad en hälsokontroll får och inte får innehålla. Att det redan av regeringsformen följer att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingade kroppsliga ingrepp och att detta skydd endast får begränsas genom lag (2 kap. 6, 20 och 21 §§) ändrar inte bedömningen. Det saknas däremot enligt regeringens mening anledning att ytterligare förtydliga i lagtexten att hälsokontrollen inte får innefatta andra tvångsåtgärder, som *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* föreslår. Beslut om hälsokontroll fattas av smittskyddsläkaren i regionen och kan genomföras av smittskyddsläkaren själv eller av annan vårdpersonal. Det är således redan i dag möjligt för någon annan än smittskyddsläkaren att utföra hälsokontroller, som *Smittskyddsläkarföreningen* ser ett behov av. Resurserna inom smittskyddet kan också fördelas bättre när hälsokontrollen utförs av annan vårdpersonal, vilket *Region Kalmar* påpekar kan bli påfrestande. Av smittskyddslagens övriga bestämmelser följer att en läkare som misstänker att en patient bär på en allmänfarlig sjukdom eller en annan smittspårningspliktig sjukdom skyndsamt ska undersöka patienten och ta de prover som behövs. Om patienten inte samtycker till undersökning och provtagning ska läkaren utan dröjsmål anmäla detta till smittskyddsläkaren (3 kap. 1 § andra och tredje styckena). Om det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom får smittskyddsläkaren besluta om karantän (se 3 kap. 9 § första stycket). Smittskyddsläkaren får besluta om tillfällig isolering om den som bär på eller misstänks bära på en allmänfarlig sjukdom genom sitt beteende utsätter någon annan för omedelbar risk att smittas (5 kap. 3 §).

Smittskyddsläkaren kan också hos förvaltningsrätten ansöka om tvångsundersökning om någon som med fog kan misstänkas bära på en allmänfarlig sjukdom motsätter sig den undersökning som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Vid undersökningen får inte förekomma ingrepp som kan förorsaka annat än obetydligt men (3 kap. 2 § första och andra styckena).

Regeringen bedömer inte att det krävs någon ytterligare tvångsåtgärd än de som redan är tillgängliga enligt nuvarande reglering i smittskyddslagen. Inte heller föreligger några starka skäl att frångå det förfarande som finns i dag.

Innebörden av en hälsokontroll vid inresa i landet bör tydliggöras

Det svenska smittskyddet utgår från det frivilliga förebyggande arbetet samt det ansvar som var och en har att förhindra smittspridning. Avsikten med nuvarande reglering av hälsokontroller i smittskyddslagen är att det ska vara möjligt att utföra provtagning av individer på grundval av vad som kommer fram vid en hälsokontroll vid inresa. Det förutsätter dock att personen i fråga medverkar till detta eller att provtagning kan ske med hjälp av beslut om tillfällig isolering eller karantän och tvångsunder-

sökning i enlighet med smittskyddslagens övriga bestämmelser. Hälsokontrollen i sig får inte vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp (3 kap. 8 § tredje stycket). För ytterligare kommentar om kopplingen till barnkonventionen som *Region Halland* efterfrågar, se kapitel 15.

En hälsokontroll består huvudsakligen av ett samtal, vilket framgår indirekt av smittskyddslagen genom att en hälsokontroll inte får vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp (3 kap. 8 § tredje stycket). Det framgår även av uttalanden i förarbetena (prop. 2003/04:158 s. 78). Hälsokontrollen begränsades således till att innebära att sjukvårdspersonal samtalar med envar av passagerarna och under samtalen gör iakttagelser beträffande förekomsten av eventuella sjukdomssymtom. Regeringen framförde att om den som genomför hälsokontrollen anser att det behövs en mer ingripande undersökning och detta inte kan genomföras på frivillig väg kan smittskyddsläkaren, om förutsättningarna är uppfyllda, besluta om karantän eller tillfällig isolering och hos domstol ansöka om tvångsundersökning (prop. 2003/04:158 s. 64, 130 och 131).

Syftet med hälsokontrollen är att fastställa om personer som reser in i landet är smittade av en samhällsfarlig sjukdom. För att kunna uppnå syftet behöver hälsokontrollen mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen, t.ex. provtagning. Regeringen bedömer att de nuvarande bestämmelserna i smittskyddslagen om hälsokontroll vid inresa inte i tillräcklig grad tydliggör denna avsikt med hälsokontrollen. Innebörden av hälsokontrollen vid inresa i landet bör därför förtydligas.

Bakgrunden till denna reglering var Lagrådets yttrande över regeringens förslag. Lagrådet framförde att regeringens förslag väckte frågan om uttrycket hälsokontroll var tillräckligt väl avgränsat mot undersökningsförfaranden som brukar uppfattas som mer ingripande för den enskilde.

För att tydliggöra syftet med hälsokontrollen, och därmed också dess funktion i förhållande till övriga åtgärder enligt smittskyddslagen, föreslås att det av smittskyddslagens bestämmelser uttryckligen bör framgå att en hälsokontroll ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder. Det bör vidare framgå att kontrollen ska innefatta ett samtal om personens nuvarande hälsotillstånd. Samtalet ska även innehålla frågor om exponering för smitta och de övriga uppgifter som kan behövas ur smittskyddssynpunkt. En sådan reglering bedöms på ett bättre sätt tydliggöra vad en hälsokontroll vid inresa får innehålla vilket flera remissinstanser, däribland *Smittskyddsläkarföreningen*, efterfrågar förtydliganden kring.

Precis som i dag är det viktigt att det fortsatt ställs särskilda krav på den som utför hälsokontrollen i de fall den som omfattas av ett beslut om hälsokontroll är obenägen eller oförmögen att delta i samtalet, t.ex. på grund av språkbarriärer eller en funktionsnedsättning. Det är som *Myndigheten för delaktighet* betonar av stor vikt att de hälsokontroller som görs vid inresa är tillgängliga och möjliga för personer med funktionsnedsättning att delta i. Detsamma gäller om den som ska genomgå en hälsokontroll är ett barn som reser utan vårdnadshavare.

I 6 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om vårdnadens utövande som kan bli aktuella när en hälsokontroll vid inresa rör ett barn. Av 13 §

följer att när ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare ska vårdnaden utövas av dem tillsammans. Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan skjutas upp, bestämmer den andre ensam. Denne får dock inte fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Samtal med en person om dennes hälsotillstånd kopplat till smittsamma sjukdomar kan vara känsligt för den enskilde. Det ställer krav på att den som håller i samtalet inger förtroende och motiverar till delaktighet. Det är angeläget att motivet till samtalet framgår, så att personen får klart för sig vilken sjukdom som utreds, hur den smittar, hur allvarlig den är samt skyldigheter och rättigheter som den enskilde har. Samtalet, såväl som eventuellt behov av ytterligare undersökning eller provtagning, kan t.ex. motiveras av att det kan förhindra att andra, såsom närstående, smittas och att tidig behandling av den som är smittad kan förhindra att komplikationer uppstår.

Regeringen bedömer att det inom regionerna finns en god kompetens att hantera den typ av frågor som kan uppstå vid en hälsokontroll. Det finns även erfarenhet av att bemöta barn liksom personer med språkbarriärer eller funktionsnedsättning. Dylika situationer behöver således hanteras även med dagens reglering och det finns inte anledning att ändra denna hantering.

10.3.3 Det bör regleras hur ytterligare undersökning och provtagning hanteras vid en hälsokontroll

Regeringens förslag

Om det finns anledning till det ska den som genomgår en hälsokontroll uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger.

Personen ska informeras om vad för slags undersökning och prov som avses och om syftet med åtgärderna. Informationen ska dokumenteras.

Om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen får beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder övervägas.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser efterfrågar förtydliganden. *Regionerna Jämtland Härjedalen* och *Jönköpings län* ser behov av ytterligare förtydliganden, bl.a. av vad en hälsokontroll kan innebära, vad utfallet kan bli och vem som ska utföra den, vilket även *Smittskyddsläkarföreningen* efterfrågar. Region Jönköpings län och Smittskyddsläkarföreningen menar även att det av flera skäl inte bör vara smittskyddsläkaren som utför hälsokontroller. *Region Västerbotten* önskar förtydliganden särskilt kring vad som är möjligt att göra om individen inte medverkar och menar att hälso-

kontroller kan komma att bli mycket omfattande. *Region Västernorrland* belyser också att om en person inte medverkar till hälsokontroll är det olämpligt att den som utför hälsokontrollen också beslutar om åtgärder som karantän, tillfällig isolering eller ansöker om tvångsprovtagning.

Region Halland menar att syftet med dokumentationen bör beaktas på ett mer allsidigt sätt, för att dokumentationen ska kunna tjäna både som underlag vid övervägning av vidtagandet av ytterligare smittskyddsåtgärder såväl som dokumentation över den individinriktade hälso- och sjukvården som hälsokontrollen är tänkt att utgöra. Även region Jönköpings län anser att det bör förtydligas hur hälsokontroller och andra åtgärder som följer av en hälsokontroll ska dokumenteras.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att information till den enskilde bör utökas. *Myndigheten för delaktighet (MFD)* påtalar att informationen som ges ska vara tillgänglig, anpassad och även ta hänsyn till personer som har svårt att ta till sig och tillämpa information och instruktioner. *Strömstads kommun* efterlyser ett förslag om att provtagning vid gränsövergångar utformas proportionerligt, geografiskt avgränsat och med respekt för nordisk rörlighet. *Forskarnätverket PREPARE* anser att möjligheterna till hälsokontroller kan utökas genom att möjliggöra krav på intyg vid inresa eller införa möjligheter till icke-invasiva hälsoundersökningar på inreseplatser, såsom de som föreskrivs i de internationella hälsoreglementena.

Förvaltningsrätten i Växjö framför att principen om fri bevisprövning gäller inom förvaltningsdomstolarna liksom inom rättsväsendet i övrigt och ifrågasätter behovet av den föreslagna bestämmelsen om att det får tillmätas betydelse om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen.

Skälen för regeringens förslag

Möjlighet att uppmana till ytterligare undersökning eller provtagning

Som regeringen föreslagit i avsnitt 10.3.2 ovan bör det av lagtexten framgå att en hälsokontroll vid inresa ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder och att hälsokontrollen ska innefatta ett samtal om den enskildes nuvarande hälsotillstånd, exponering för smitta och övriga uppgifter som kan behövas ur smittskyddssynpunkt.

Utöver förslagen där behöver det även förtydligas vad som bör följa efter hälsokontrollen, om den som utför hälsokontrollen anser att det finns skäl att vidta ytterligare utredningsåtgärder. Behov av sådana förtydliganden betonas även av *Regionerna Jämtland Härjedalen* och *Jönköpings län*. För att regleringen ska bli både tydlig och ändamålsenlig bör det därför framgå att om den som utför hälsokontrollen finner anledning till det, ska den som genomgår hälsokontrollen uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Det är smittskyddsläkaren som ansvarar för att verkställa ett beslut om hälsokontroll. Hälsokontrollen kan genomföras av smittskyddsläkaren själv eller av läkare och sjuksköterskor enligt regionens rutin. Regeringen anser att det inte framkommit skäl i nuläget att göra någon förändring i denna del, trots att *Region Västernorrland* anser att det inte är

lämpligt att samma vårdpersonal som utför en hälsokontroll också beslutar om smittskyddsåtgärder om en person inte medverkar till hälsokontroll. Regeringen ser ett behov av att hänsyn tas till att varje region ska ha möjlighet att utforma hur hälsokontrollerna ska genomföras utifrån sina egna förutsättningar. Detta kommer att variera från fall till fall och bero på den då aktuella belastningen i regionen. *Smittskyddsläkarföreningen* och Region Jönköpings län önskar att smittskyddsläkaren inte ska utföra hälsokontrollen, men regeringen vill påminna om att även detta kan komma att bero på situationen i den region där hälsokontrollen utförs.

Utöver vad som föreslås i avsnitt 10.4.2 bedömer regeringen inte att ytterligare information om innebörden av en hälsokontroll, utförare och utfall av en sådan samt vad som är möjligt att göra om individen inte medverkar, som Regionerna Jämtland Härjedalen, Jönköpings län och *Region Västerbotten* ser behov av bör regleras i lag. Regeringen bedömer att en reglering på en sådan nivå skulle bli alltför detaljerad. Det blir upp till ansvariga myndigheter att vid behov bistå med vägledning.

Bedömningen av om det finns skäl för en uppmaning att låta en läkare göra ytterligare undersökningar eller ta prover bör baseras på vad som framkommer under hälsokontrollen. Eftersom ytterligare undersökning eller provtagning innebär en ingripande åtgärd ska en uppmaning om detta föregås av en behovs- och proportionalitetsbedömning (jfr prop. 2021/22:178 s. 82 och 83). Den enskilde bör inte underkastas större intrång än vad som krävs och ingreppet i den kroppsliga integriteten ska vara så litet som möjligt. Detta gäller såväl frågan om en uppmaning överhuvudtaget bör riktas till den enskilde, som frågan om valet av undersökning och typ av provtagning. Regeringen bedömer att behovs- och proportionalitetsbedömningen kan säkerställa att provtagningar vid gränsövergångar, som *Strömstads kommun* efterlyser, utformas proportionerligt och med respekt för rörlighet inom Norden. Smittskyddsåtgärder som påverkar gränsövergångar bör endast införas i de fall frivilliga åtgärder och insatser bedöms vara otillräckliga för att motverka smittspridning. I de fall frivilliga åtgärder bedöms otillräckliga bör dock åtgärder för att begränsa smittspridning efter en proportionalitetsbedömning kunna införas i den utsträckning det bedöms nödvändigt även med respekt för rörlighet över gränser.

Krav på att information om undersökning och provtagning dokumenteras

Kunskap är en viktig faktor för att en person ska vilja ta sitt ansvar att förhindra smittspridning och frivilligt medverka till smittskyddsåtgärder. Rätt kunskap kan leda till ökad förståelse för behovet av åtgärden. I de flesta fall kan det antas att om en person informeras om att det finns anledning att misstänka att han eller hon bär på en samhällsfarlig sjukdom kommer personen frivilligt låta sig undersökas.

Att den enskilde får tillräcklig information på ett sådant sätt att denne kan ta till sig informationen, som *MFD* påtalar, är alltså en viktig faktor för att denne ska förstå vad han eller hon uppmanas att medverka i och en förutsättning för att kunna göra ett informerat ställningstagande. Det är således självklart att personen har rätt till information om vad för slags undersökning och prov som avses samt syftet med åtgärderna. Att den enskilde ska få sådan information bör därför framgå av bestämmelsen.

Regeringen bedömer att detta tydliggör att relevant information ska lämnas till den enskilde, i linje med det som *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* efterfrågar.

En uppmaning om att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger är inte tvingande. Av spårbarhetsskäl bör det dock ställas krav på dokumentation av informationen om vilka undersökningar och provtagningar som avses samt syftet med åtgärderna. Även detta bör framgå av bestämmelsen.

Ett krav på dokumentation kan även öka transparensen för den enskilde genom lättillgänglig information om åtgärder till följd av hälsokontrollen. Det som bör dokumenteras är vilken information som lämnats om den undersökning och prov som bedömts behövas och syftet med åtgärderna. Dokumentationen kommer således inte innehålla allt underlag som kan vara relevant för övervägningar kring ytterligare smittskyddsåtgärder, som *Region Halland* anser. Regeringen bedömer inte att det är aktuellt att i lagstiftningen ytterligare reglera dokumentationen och uppföljningen, som *region Jönköpings län* anser. Detta då regeringen ser ett behov av att hänsyn tas till att varje region ska ha möjlighet att utforma rutiner för hälsokontroller utifrån sina egna förutsättningar samt att en sådan reglering blir alltför detaljerad.

Vid utebliven medverkan vid en hälsokontroll bör det bedömas om andra tvångsåtgärder behöver användas

I de allra flesta fall måste det kunna antas att resenärer med rätt information väljer att frivilligt låta sig undersökas eller provtas, vilket också gäller i samband med hälsokontroller.

Om en enskild trots uppmaning inte frivilligt låter sig undersökas eller provtas för att konstatera om smittsamhet föreligger, bör en bedömning göras av om smittskyddslagens bestämmelser om andra tvångsåtgärder behöver användas. Regeringen föreslår därför att det bör framgå att om den enskilde inte medverkar till ytterligare undersökning eller provtagning får det tillmätas den betydelse som omständigheterna motiverar för beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen. De tvångsåtgärder som då kan komma i fråga är karantän eller tillfällig isolering och tvångsundersökning. Som *Förvaltningsrätten i Växjö* framför gäller principen om fri bevisprövning inom förvaltningsdomstolarna. Då den enskildes uteblivna medverkan vid en hälsokontroll kan komma att påverka efterföljande ställningstaganden kring mer ingripande tvångsåtgärder bedömer regeringen att det ändå bör framgå uttryckligen av bestämmelsen att det får tillmätas betydelse om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen.

För beslut om en tvångsåtgärd behöver samtliga förutsättningar för åtgärden vara uppfyllda. Likaså ska de allmänna riktlinjerna för smittskyddet om att åtgärder inte får vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till människors hälsa följas. Vidare ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa när åtgärder rör barn.

En bedömning behöver göras i varje enskilt fall. En vägran att medverka leder därmed inte per automatik till att förutsättningarna för en annan tvångsåtgärd kan anses vara uppfyllda och att tvångsåtgärden får vidtas. När omständigheterna är sådana att skäl föreligger för att genomföra hälso-

kontroller och när det vid en sådan kontroll bedöms finnas skäl att göra ytterligare undersökningar eller ta prover, torde omständigheterna vara sådana att det föreligger en skyldighet för den enskilde att söka läkare och låta läkaren göra de undersökningar och ta de prover som behövs. Som framgår ovan i avsnitt 10.3.2 kan beslut om hälsokontroll genomföras av smittskyddsläkaren själv eller av annan vårdpersonal.

Forskarnätverket PREPARE vill att det ska finnas möjlighet att kräva intyg vid inresa eller icke-invasiva hälsoundersökningar på inreseplatser, som det anges i det internationella hälsoreglementet (IHR 2005), enligt vilket en stat kan fordra att en hälsokontroll genomförs vid inresa. Motsvarande möjligheter till icke-invasiva åtgärder finns även vid utförande av hälsokontroller enligt smittskyddslagen, bl.a. att sjukvårdspersonal kan fråga resenären vilka sjukdomssymtom denne har och att hälsokontrollen kan innefatta en kontroll av temperatur för att se om personen har feber. Det går inte på förhand, innan det finns kunskap om vilket smitta som sprids, att bedöma vilken typ av intyg det skulle kunna röra sig om och hur ett sådant kan bidra till minskad smittspridning. Ett eventuellt krav på intyg om vaccination kan dessutom innebära svåra avvägningar, då det bör beaktas att vaccination är frivilligt och det i vissa fall kan finnas anledning till att en individ avråds från att vaccinera sig. Regeringen bedömer att det redan idag finns möjligheter till icke-invasiva hälsoundersökningar och att det därför inte finns anledning att justera bestämmelserna om hälsokontroll i enlighet med Forskarnätverket PREPARE:s förslag. Regeringen bedömer att det heller inte är lämpligt att införa bestämmelser om krav på intyg vid inresa, som Forskarnätverket PREPARE önskar.

Regeringen bedömer att det i smittskyddslagen tydligt framgår vilka åtgärder som är möjliga att vidta om individen inte medverkar och det är därför inte aktuellt att ytterligare förtydliga detta, som *Region Västerbotten* önskar.

10.4 Beredskap för att hantera allvarlig smittspridning

10.4.1 Bestämmelser om beredskap och en samordnad epidemi- och pandemiplan bör införas

Regeringens förslag

Regionen ska ansvara för att det finns beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Regionen ska besluta om en samordnad plan för beredskapen (epidemi- och pandemiplan). Smittskyddsläkaren i regionen ska ansvara för att upprätta ett förslag till planen.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget, bl.a. *Statskontoret*, *Region Västernorrland*, *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)* och *Famna*. Även *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)* tillstyrker förslaget, men med förbehållet att de anser att även kommuner ska vara skyldiga att planera för och hantera smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Även flertalet regioner är positiva till förslaget, bl.a. *Regionerna Halland*, *Jämtland Härjedalen* och *Kronoberg*, men efterfrågar att smittskyddsläkarens roll gentemot kommunen och länsstyrelsen tydliggörs så att inte smittskyddsläkaren lämnas ensam i arbetet. Vikten av att smittskyddsläkaren och regionen samverkar med andra relevanta aktörer, exempelvis kommuner, i framtagandet av epidemi- och pandemiplaner betonas av bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* och *Smittskyddsläkarföreningen*. *Sveriges Läkarförbund* är positiva till förslaget men hade önskat en djupare analys kring ansvar och mandat när det gäller beredskap och planering. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* bedömer att förhållandet mellan regionernas ansvar för planering utifrån smittskyddslagen och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) bör tydliggöras utifrån skyldigheten för regionerna att planera sin hälso- och sjukvård så att beredskap upprätthålls för bl.a. katastroftillstånd och händelser som medför ett stort antal skadade eller sjuka.

Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (SFSF) är positiva till förslaget och betonar att dessa planer måste genomsyras av ett tydligt jämlikhetsperspektiv och beakta lokala socioekonomiska förhållanden, medan *Myndigheten för delaktighet (MFD)* framhäver att planer bör inkludera ett funktionshinderperspektiv.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering av regionernas beredskapsansvar vid en krissituation

Regionen ska enligt hälso- och sjukvårdslagen planera så att beredskap kan upprätthållas för katastroftillstånd, händelser som medför ett stort antal skadade eller sjuka och andra händelser som allvarligt kan inverka på kommunens eller regionens förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter att erbjuda vård enligt hälso- och sjukvårdslagen eller andra föreskrivna krav som gäller för hälso- och sjukvård (7 kap. 2 b §). Med katastroftillstånd avses att en kommun eller region inte kan erbjuda vård som är nödvändig för liv och hälsa av den anledningen att resurserna är otillräckliga och det inte är möjligt för den kommunen eller regionen att inom kort tillföra de nödvändiga resurserna (2 kap. 9 §).

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att regionen särskilt ska beakta behovet av gemensam planering med kommuner inom regionen för att säkerställa en sammanhängande vårdkedja i sådana situationer och att regionen bl.a. ska planera sin hälso- och sjukvård så att beredskap upprätthålls för katastroftillstånd. Det är givet att hälso- och sjukvård måste kunna utföras även vid katastroftillstånd när förutsättningarna att ge vård är dåliga. Bestämmelsen ska därför säkerställa att de vårdresurser som finns

tillgängliga ska kunna användas på bästa sätt vid ett katastroftillstånd (prop. 2024/25:167 s. 46, 47, 49 och 137).

Kommuner och regioner har ett mycket omfattande samhällsansvar inför och under fredstida kriser och höjd beredskap. Regeringen har nyligen beslutat lagrådsremissen Kommuners och regioners grundläggande beredskap. Där föreslås nya och skärpta krav på kommuners och regioners beredskapsåtgärder i en ny lag som ersätter lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Förslagen innebär att det ställs upp ett övergripande krav på att samtliga kommuner och regioner ska ha en grundläggande verksamhetsförmåga, dvs. en likvärdig och robust förmåga att upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter även under en fredstida krissituation och höjd beredskap. Förslagen innebär vidare att vissa uppgifter som redan följer av den nuvarande regleringen utökas och förtydligas, t.ex. krav på att utarbeta risk- och sårbarhetsanalyser och genomföra utbildningar och övningar, men även att kommunerna och regionerna tillförs nya uppgifter i förhållande till den nuvarande regleringen, t.ex. krav på att inrätta eller ha tillgång till en samordningsfunktion. I de fall bestämmelserna i annan lagstiftning är tillämpliga har de företräde, i enlighet med principen om lex specialis, och bestämmelserna i den nya lagen påverkar alltså inte det ansvar som kommunerna och regionerna har till följd av annan lagstiftning på beredskapsområdet.

I smittskyddslagen anges ingen uttrycklig skyldighet för regionerna att ha sådana resurser eller sådan beredskap att de kan hantera en omfattade smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Regionernas ansvar för beredskapen bör tydliggöras

Regionerna ansvarar redan i dag enligt smittskyddslagen för att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas inom regionens område (1 kap. 8 §) och de flesta regioner har uppdaterat eller arbetar med att uppdatera sina s.k. epidemi- och pandemiplaner efter covid-19-pandemin. Folkhälsomyndigheten ska enligt smittskyddslagen inom sitt samordningsansvar för smittskyddet stödja regionerna i det arbetet genom bl.a. kunskapsstöd (1 kap. 7 §). Regeringen bedömer att regionernas ansvar för beredskapen att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom bör tydliggöras. På motsvarande sätt som skyldigheten för regionen att planera sin beredskap för bl.a. katastroftillstånd uttryckligen anges i hälso- och sjukvårdslagen, bör det därför tas in en bestämmelse i smittskyddslagen som uttryckligen tydliggör regionens ansvar att ha en beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom. Epidemi- och pandemiplanen bör vara uppdaterad och övad.

Som förtydligande, utifrån det som *IVO* framför, kommer regelverken att komplettera varandra och säkerställa att regionerna upprätthåller en beredskap både inom hälso- och sjukvårdsområdet och inom smittskyddet vid en omfattande smittspridning.

För att tydliggöra att det i regionens ansvar ingår att upprätta en epidemi- och pandemiplan, föreslås även att det uttryckligen framgår av bestämmelsen i smittskyddslagen att regionen ska besluta om en plan för beredskapen.

Folkhälsomyndighetens samordningsansvar ska inte förändras med anledning av den föreslagna regleringen.

För det jämlikhets- och funktionshinderperspektiv som *SFSF* och *MFD* efterfrågar, se avsnitten 15.7 och 15.8.

Smittskyddsläkarens ansvar för epidemi- och pandemiplanen bör tydliggöras

Smittskyddsläkaren har ett samlat ansvar för att planera, organisera och samordna smittskyddet och är den som har bäst kompetens för att kunna avgöra vilka insatser som behövs. Smittskyddsläkarens ansvar riktar sig således både till allmänheten och hälso- och sjukvårdspersonalen i regionen. Även hälso- och sjukvårdspersonalen är en viktig del i det förebyggande smittskyddsarbetet (prop. 2003/04:30 s. 101 och 233). Många regionala smittskyddsenheter har också kontakt med vårdgivarnas beredskapssamordnare när epidemi- och pandemiplaner upprättas. Smittskyddsläkarens ansvar bör därför omfatta att upprätta ett förslag till epidemi- och pandemiplan för beredskapen inom smittskyddet, som en central del av regionens plan. Även detta ansvar bör således framgå av bestämmelsen. Som påtalas av flera remissinstanser, däribland flera regioner och *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, och i linje med vad som beskrivs ovan om smittskyddsläkarens samordnande ansvar anser regeringen att det är viktigt att förslaget till plan tas fram i samarbete med andra aktörer i länet som kan ha betydelse för planen, inte minst den regionala hälso- och sjukvårdsförvaltningen, länsstyrelsen och kommuner. Det är alltså av vikt att smittskyddsläkaren och regionen samverkar både med varandra och med andra relevanta aktörer, exempelvis kommuner, i framtagandet av epidemi- och pandemiplaner. Kommunerna får därigenom också en viktig roll i arbetet, trots att regeringen inte föreslår någon skyldighet för kommunerna att upprätta en egen epidemi- och pandemiplan som *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)* efterfrågar.

Ingen ytterligare beslutsordning för epidemi- och pandemiplaner krävs

Av 5 kap. 1 § första stycket 1 kommunallagen (2017:725) följer att det är fullmäktige i regionen som beslutar i ärenden om mål och riktlinjer för verksamheten, vilket innebär att det är fullmäktige som bör besluta epidemi- och pandemiplanen. Någon ytterligare bestämmelse om beslutsordningen för epidemi- och pandemiplanen behövs därför inte.

10.4.2 En ändamålsenlig storskalig testning och smittspårning bör vara möjlig

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga, liksom den som vid en smittspårning kan misstänkas vara smittad av sjukdomen, ska kunna kontakta hälso- och sjukvården på annat sätt än att söka läkare enligt smittskyddslagens bestämmelser.

Regeringen ska också få meddela föreskrifter om att vad som sägs om läkare i smittskyddslagens bestämmelser om skyldigheten att undersöka patienten och ta prover, ska gälla annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal än läkaren. Detsamma gäller vad som sägs om behandlande läkare i smittskyddslagens bestämmelser om smittspårning.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Region Västerbotten efterfrågar möjlighet till regionala beslut gällande att meddela undantag från t.ex. anmälningsskyldighet och smittspårning.

Folkhälsomyndigheten ser ett behov av möjlighet för regeringen att delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

En ökad flexibilitet behövs när det gäller vissa krav i smittskyddslagen

Under covid-19-pandemin innebar hanteringen av provtagning, anmälningar och smittspårning utmaningar för både behandlande läkare och smittskyddsläkare. Omfattningen av testning och smittspårning i kombination med bristen på personal och provtagningsmaterial gjorde att smittskyddslagens krav på provtagning och anmälningar inte kunde följas på samma sätt som i ett normalläge. Detta ledde till att Folkhälsomyndigheten gjorde flera justeringar i sina föreskrifter för att möjliggöra för hälso- och sjukvården att hantera den omfattande smittspridningen.

För en bättre beredskap som ger vården och smittskyddsläkaren förutsättningar att hantera en situation med allvarlig smittspridning föreslås i avsnitt 10.2 att regeringen bör få meddela undantag från smittskyddslagens bestämmelser om skyldigheten att söka läkare, utreda sjukdomsfall, smittspåra och om viss anmälnings- och underrättelseplikt. Förslag lämnas också om att det bör gå att meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att lämna individuellt utformade råd och förhållningsregler.

De föreslagna möjligheterna att göra undantag från smittskyddslagens bestämmelser gör det således möjligt att anpassa kraven på testning och

smittspårning efter behovet av sådana smittskyddsåtgärder och regeringen bedömer att detta kan möjliggöra en ändamålsenlig storskalig testning och smittspårning.

I smittskyddslagen anges att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på en allmänfarlig sjukdom eller annan smittspårningspliktig sjukdom är skyldig att utan dröjsmål söka läkare (3 kap. 1 §). Som beskrivs i avsnitt 10.2 om undantag kan dock situationen vid en storskalig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom vara sådan att skyldigheten att uppsöka läkare och få till stånd en undersökning och provtagning inte fyller någon egentlig funktion ur smittskyddssynpunkt. Situationen vid en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom kan emellertid också vara sådan att en storskalig testning och smittspårning bedöms vara ändamålsenlig. Under sådana förhållanden är det av vikt att misstänkta fall kommer till vårdens kännedom för att provtagning och smittspårning ska kunna komma till stånd. Däremot är det, som erfarenheterna från covid-19-pandemin visar, inte alltid nödvändigt att belasta behandlande läkare inom hälso- och sjukvården för sådan provtagning och smittspårning. Situationen i landet kan också vara sådan att det finns en stor variation mellan regionerna i smittläget. *Region Västerbotten* efterfrågar därför möjlighet till regionala beslut gällande att meddela undantag. För resonemang kring detta, se avsnitt 10.2.2.

För att öka smittskyddslagens flexibilitet, så att den inte utgör ett hinder för en ändamålsenlig storskalig testning och smittspårning, föreslås att regeringen genom föreskrifter bör få ersätta kravet på att söka läkare med ett krav på att ta kontakt med hälso- och sjukvården på annat sätt. Sådan kontakt kan ske t.ex. genom en e-tjänst, en kontakt med en särskilt angiven provtagningsenhet eller på annat sätt som kan minska belastningen på viss vård men ändå omhänderta att misstänkta fall kommer till vårdens kännedom.

Vissa skyldigheter bör kunna åläggas någon annan än den behandlande läkaren

En läkare har en skyldighet att undersöka och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Vidare åläggs den behandlande läkaren att smittspåra om skäl finns. Smittspårningen kan också utföras av annan hälso- och sjukvårdspersonal med särskild kompetens för uppgiften, men den behandlande läkaren är skyldig att se till att ansvaret ges till personal med kompetens för arbetet (prop. 2003/04:30 s. 221).

Vid storskalig testning och smittspårning kan situationen vara sådan att det inte är ändamålsenligt att belasta behandlande läkare inom hälso- och sjukvården för sådan provtagning och smittspårning. För att inte smittskyddslagen ska utgöra ett hinder för en ändamålsenlig storskalig testning och smittspårning bör regeringen få möjlighet att för en samhällsfarlig sjukdom meddela föreskrifter om att vad som föreskrivs om läkare respektive behandlande läkare i 3 kap. 1 och 4 §§ smittskyddslagen också ska gälla annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Förslaget innebär t.ex. att en annan läkare än den behandlande kan ges ansvaret för undersökning, provtagning och smittspårning, eller att en annan legitimerad personalkategori kan ges ansvaret för en eller flera av dessa åtgärder.

Som en följdändring föreslås även att regeringen på samma sätt bör ges möjlighet att meddela föreskrifter om att den som ansvarar för smittspårningen enligt 3 kap. 4 § smittskyddslagen ska underrätta smittskyddsläkaren om han eller hon finner att det saknas möjlighet att fullgöra smittspårningen (3 kap. 1 § andra och tredje styckena).

Regeringens föreskriftsrätt bör inte få delegeras och föreskrifterna bör vara tidsbegränsade

Regeringen bedömer att de avsteg som görs från de krav och skyldigheter som normalt sett anses utgöra ändamålsenliga smittskyddsåtgärder kräver ställningstaganden på regeringsnivå för att få en enhetlig tillämpning. Då det handlar om undantag som bör användas restriktivt bedöms det handla om ett fåtal beslut i mycket specifika situationer. De avsteg som föreslås är vidare att jämställa med sådana särskilda föreskrifter om smittskyddet som krävs för att upprätthålla ett effektivt smittskydd vid en fredstida kris och som det enligt smittskyddslagen ankommer på regeringen att meddela (9 kap. 6 §). Regeringen föreslår därför att det, till skillnad mot vad *Folkhälsomyndigheten* framför, inte bör ges möjlighet att delegera föreskriftsrätten till en förvaltningsmyndighet.

Föreskrifterna bör införas med försiktighet och övervägas regelbundet. Föreskrifterna bör inte ha en längre giltighetstid än vad som krävs med hänsyn till den specifika åtgärdens syfte och det aktuella epidemiologiska läget. De bör därför vara tidsbegränsade.

10.5 Särskilda föreskrifter om smittskyddet vid en fredstida kris bör vara tidsbegränsade

Regeringens förslag

Bemyndigandet i smittskyddslagen om att regeringen får meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet vid en fredstida kris ska ändras så att det framgår att föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

SPF Seniorerna stödjer förslaget. Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen får enligt ett bemyndigande i smittskyddslagen meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet om det vid en fredstida kris som har betydande inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd finns behov av samordnade nationella åtgärder eller ur ett nationellt perspektiv av andra särskilda insatser inom smittskyddet (9 kap. 6 §).

Med stöd av bemyndigandet kan regeringen besluta om samordnade nationella åtgärder och andra särskilda insatser inom smittskyddet, vid svåra påfrestningar på samhället i fred vid vilka akuta smittskyddsåtgärder är nödvändiga. Exempelvis kan regeringen besluta om sjukvårdshuvudmännens, inklusive smittskyddsläkarnas, deltagande i samordnade nationella åtgärder till skydd för befolkningen. Sjukvårdshuvudmännen kan då åläggas att ställa personella resurser, utrustning och läkemedel till förfogande även utanför den egna regionen. Föreskrifterna får inte avse begränsningar i medborgarnas grundlagsfästa skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp eller frihetsberövande (prop. 2003/04:30 s. 171 och 247).

Särskilda föreskrifter för att hantera en allvarlig smittspridning bör inte ha en längre giltighetstid än vad som krävs med hänsyn till det aktuella epidemiologiska läget. Det nu aktuella bemyndigandet kan användas vid en fredstida kris som har betydande inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd. Det rör sig alltså om en extraordinär situation som föranleder att det finns vissa specifika behov.

Regeringen föreslår därför att det bör framgå att föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet i 9 kap. 6 § smittskyddslagen ska vara tidsbegränsade.

10.6 Förutsättningarna att förhindra smittspridning bland äldre behöver stärkas

10.6.1 En ny extraordinär smittskyddsåtgärd bör införas

Regeringens förslag

Det ska införas en ny individinriktad extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen. I situationer då det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom i särskilda boendeformer för äldre personer ska en person som beviljats en sådan boendeform under vissa förutsättningar få smittskyddsplaceras.

Endast en person som bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom och som genom sitt beteende kan befaras utsätta andra som bor på boendet för omedelbar risk att smittas ska få smittskyddsplaceras.

Utredningens förslag (SOU 2023:56)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår även att den som bor i vissa boendeformer för personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och som är eller kan antas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom och som genom sitt beteende riskerar att smitta andra boende utan samtycke ska få flyttas från sin ordinarie bostad till en annan motsvarande bostad. Utredningen benämner den föreslagna åtgärden flyttning.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna, däribland många *kommuner* och *regioner*, tillstyrker förslaget att en ny extraordinär smittskyddsåtgärd ska läggas till i smittskyddslagen.

SPF Seniorerna och *Demensförbundet*, som ser behov av den föreslagna åtgärden, pekar också på vissa utmaningar vid tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen t.ex. i avvägningen mellan förhindrandet av smittspridning och skyddet av den personliga integriteten.

Katrineholms och *Malmö kommuner* resonerar kring behovet av en ny extraordinär åtgärd då man kan komma långt med andra mindre tvingande åtgärder, men Malmö kommun ser ändå att det i vissa fall kan finnas behov av den föreslagna åtgärden. Även *Smittskyddsläkarföreningen*, *Svensk Sjuksköterskeförening* samt *Regionerna Kronoborg* och *Norrbotten* ser behov av en möjlighet till tvångsåtgärder vid smitta av en samhällsfarlig sjukdom. *Socialstyrelsen* framhåller vikten av generella förbättringsåtgärder inom vård och omsorg och att en förutsättning för att kunna minska risken för smittspridning är personal med en god grundkompetens, att kommunikationen inom verksamheten är god och att den enskilde är delaktig. Socialstyrelsen anser också att det är viktigt att den föreslagna tvångsåtgärden inte genomförs för att väga upp andra brister inom vården och omsorgen. Även *Vetlanda* och *Örebro kommuner* anser att andra faktorer som t.ex. tillgång till personal med god kompetens, tillgång till skyddsutrustning och följsamhet till basala hygienrutiner är viktigare i arbetet att upprätthålla ett bra smittskydd. *Myndigheten för delaktighet* tillstyrker förslaget men betonar behovet av god kvalitet i verksamheten för att hindra smitta och vikten av anpassad information till målgrupperna.

Smittskyddsläkarföreningen, *regionerna Jämtland Härjedalen* och *Jönköpings län* noterar att den föreslagna bestämmelsen innebär en lägre tröskel innan den kan tillämpas än kraven för karantän, eftersom det räcker med att det finns skäl att anta att den enskilde smittats och inte krävs att det ska vara fastställt att den enskilde är smittad. Socialstyrelsen ser praktiska problem med att även inkludera den som antas ha blivit utsatt för smitta i målgruppen för bestämmelsen, då det kan handla om många personer samtidigt.

Riksförbundet FUB, *Autism Sverige* och *Institutet för mänskliga rättigheter* avstyrker förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd. De anser att de förslag som lämnas inte är tillräckligt motiverade för att omfatta boendeformer för personer med funktionsnedsättning och att förslagen inte har analyserats tillräckligt.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att regeringen bör överväga en annan benämning som bättre återspeglar åtgärdens innebörd.

Skälen för regeringens förslag

Särskilda boendeformer för äldre personer

SoL är en målinriktad ramlag och den lag som främst reglerar socialtjänstens verksamhet. I andra kapitlet uttrycks målen för socialtjänsten och där framhålls bl.a. att verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet (2 kap. 1 § sista stycket). Där framkommer också att socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett

värdigt liv och känna välbefinnande samt att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig (2 kap. 3 och 4 §§). När det gäller äldre personer ska socialnämnden arbeta för att de får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden samt ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (8 kap. 2 §). Kommunen ska även inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd (8 kap. 4 §). Sådana boenden kallas i vardagligt tal för t.ex. äldreboende eller demensboende. Den enskilde kan bo där permanent eller under kort tid. De senare kan kallas korttidsboende eller växelboende.

Kommunerna har också en skyldighet enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) att erbjuda en god hälso- och sjukvård till den som bor i en sådan särskild boendeform (12 kap. 1 §). Det kan t.ex. innebära behandling av sår, rehabilitering, habilitering eller viss provtagning. Regionen och kommunen ska samverka så att den som bor i särskilda boendeformer för äldre får övrig vård och behandling, hjälpmedel samt förbrukningsartiklar som han eller hon behöver (16 kap. 1och 2 §§). I oktober 2025 hade närmare 84 000 personer som är 65 år eller äldre beviljats insatsen särskilt boende, och ytterligare cirka 8 000 personer i samma åldersgrupp hade beviljats insatsen korttidsvård eller korttidsboende.

Insatsen särskilt boende för äldre föregås av en behovsbedömning och lämnas till enskilda som har sådana behov som inte kan tillgodoses genom hemtjänst. Den som beviljas insatsen särskilt boende för äldre har i regel omfattande och komplexa behov av socialtjänstens omsorg och annat stöd samt av kommunernas och regionernas hälso- och sjukvård. En stor andel av dessa har en demenssjukdom. Risken för att drabbas av demenssjukdom ökar med ålder. Det innebär att även de som har flyttat till ett äldreboende på grund av andra behov kan utveckla en demenssjukdom efter hand. Personer med en demenssjukdom har särskilt stora behov av kontinuitet i sin vård och omsorg för att minska risken för att utveckla beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom (BPSD) som t.ex. vandringsbeteende, vanföreställningar, rop och störd dygnsrytm. För att kunna behandla BPSD måste symtomen sättas i sammanhang och tolkas. Symtomen vandringsbeteende eller plockighet kan t.ex. komma ur att den enskilde känner smärta, är hungrig eller drabbats av en infektion eller något annat. För att behandla BPSD behöver personalen sätta sig in i den enskildes situation och hitta orsaker till symtomet. Behandlingen kan omfatta förändringar i bemötande, omvårdnadsstrategier och i vissa fall läkemedel. Behandlingen kräver god kompetens hos personalen samt kontinuitet och samordning i verksamheten.

Brister i smittskyddet för personer som bor i särskilda boendeformer för äldre

Det är väl känt att äldre personer drabbades hårt under covid-19-pandemin. Ålder var den enskilt största riskfaktorn för att drabbas av ett allvarligt sjukdomsförlopp. Smittan kom in tidigt på vissa äldreboenden, vilka saknade förutsättningar att förbereda sig, medan de boenden där fall med covid-19 konstaterades senare under pandemin hade möjlighet att dra lärdomar utifrån andras erfarenheter.

I slutet av april 2020 publicerade Socialstyrelsen *Arbetssätt vid covid-19 hos personer med demenssjukdom i särskilda boendeformer för äldre*.

Förutom generella smittskyddsåtgärder som följsamhet till basala hygienrutiner och korrekt användning av skyddsutrustning rekommenderade Socialstyrelsen att boendena i möjligaste mån skulle organiseras för att skilja sjuka och friska brukare åt samt att avdela särskild personal till sjuka respektive friska brukare. Socialstyrelsen lämnade även förslag på hur detta kunde göras, t.ex. genom att lokalerna delades av, att dörrar till enskilda hölls stängda och användning av kognitivt stöd såsom flyttbara vikväggar och stoppskyltar. I kunskapsstödet fanns också rekommendationer för förebyggande av och bemötande vid BPSD. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) publicerade i maj 2020 rapporten *Tillsyn för minskad smittspridning av covid-19 – särskilda boenden för äldre*. Rapporten innehåller bl.a. lärande exempel utifrån tillsyn av äldreomsorgen och LSS-bostäder för vuxna. Exemplen visar vikten av följsamhet till basala hygienrutiner och korrekt användning av skyddsutrustning, men också ändrade arbetssätt för att försöka avskilja smittade brukare från övriga.

Kohortvård innebär att en eller flera smittade vårdas avskilt av särskilt utsedd personal. Kohortvård användes till viss del under covid-19-pandemin. Det fanns dock utmaningar med att använda metoden. För att kunna bedriva kohortvård måste den enskilde samtycka till att hålla sig i sin egen lägenhet eller för en kortare tid byta lägenhet. Om den enskilde inte vill eller saknar förmåga att lämna ett sådant samtycke, finns det inte möjligheter till tvingande åtgärder för att avskilja den enskilde. Kohortvård ställer också krav på tillgång till ändamålsenliga lokaler och personal med rätt kompetens dygnet runt.

Nuvarande regelverk är inte tillräckligt och bör stärkas

Det finns inga formella hinder för att använda smittskyddslagens extraordinära smittskyddsåtgärder karantän och avspärrning (3 kap. 9 och 10 §§) i särskilda boendeformer. I förarbetena till karantänsbestämmelsen anges dock att möjligheten att vistas i egen bostad under karantänen bör kunna användas endast när särskilda omständigheter föreligger. Det bör framstå som uppenbart att den som beslutet gäller har bostadsförhållanden som möjliggör isolering, att han eller hon avser att respektera beslutet om karantän och är beredd att dagligen hålla smittskyddsläkaren informerad om sitt hälsotillstånd (prop. 2003/04:158 s. 69). Det fattades inga beslut om extraordinära smittskyddsåtgärder inom socialtjänstens verksamheter under covid-19-pandemin.

Under covid-19-pandemin arbetade verksamheterna på olika sätt med att försöka skilja de som misstänktes eller var bekräftat smittade från andra boende, för att minska risken för smittspridning. I media rapporterades också om att otillåtna begränsningsåtgärder i vissa fall vidtogs inom äldreomsorgen. I ett radioinslag om två fall som anmäldes till IVO och som utretts av kommunerna själva handlar det om att enskilda blivit instängda på sina rum av anställda, utan möjlighet att kunna gå ut. I samma inslag framkom även att personalen i den ena kommunen agerat för att förhindra fortsatt smittspridning och att kommunen i sin utredning av händelserna konstaterat att åtgärden saknat lagstöd samt kunde ha inneburit en fara för den enskildes liv, hälsa och säkerhet (Sveriges Radio, Äldre låstes in på boenden under pandemin, publicerat 25 september 2020).

Regeringen ser mycket allvarligt på att otillåtna begränsningsåtgärder vidtogs under covid-19-pandemin. Även om intentionen var att hindra smittspridning är det viktigt att det finns lagstöd för de åtgärder som vidtas. Det finns annars stor risk att förtroendet för socialtjänstens verksamhet minskar.

Regeringen uppdrog i juni 2020 åt Coronakommissionen att utvärdera åtgärderna som vidtogs under covid-19-pandemin. Kommissionen bedömde i sitt delbetänkande om äldreomsorgen (SOU 2020:80) att gällande regelverk med möjligheter att vidta smittskyddsåtgärder som kohortvård i äldreomsorgen inte var tillräckligt eller tillräckligt tydligt. Kommissionen var också tveksam till att smittskyddslagens bestämmelser om t.ex. karantän varit möjliga att tillämpa på ett ändamålsenligt sätt i äldreomsorgen, då många som bor på äldreboenden har kognitiv svikt eller demenssjukdom. Enligt kommissionen måste lagstiftaren säkerställa att det i äldreomsorgen finns lagliga möjligheter för vård- och omsorgsgivare att vidta de åtgärder, inklusive för den enskilde ingripande åtgärder, som krävs för att skydda omsorgsmottagarna vid en pandemi och i andra extraordinära krissituationer.

Regeringen anser att verksamheternas förutsättningar att hindra smitta och smittspridning behöver vara god. Kommunen har ett stort ansvar när det gäller att säkerställa att äldre personer får tillgång till omvårdnad och stöd av god kvalitet, och att förhindra att den som bor på ett sådant boende drabbas av en vårdskada som att t.ex. smittas av en allvarlig sjukdom. För att motverka strukturella brister inom verksamheterna har regeringen från 2020 avsatt medel för Äldreomsorgslyftet, en satsning som möjliggör för personal inom äldreomsorgen att höja både sin omvårdnadskompetens och språkkompetens under betald arbetstid. Regeringen har även inrättat ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg på Socialstyrelsen med syfte bl.a. att på nationell nivå få mer kunskap om kommunernas äldreomsorg. Regeringen har även beslutat flera propositioner med förslag på ändringar i lagar utifrån synpunkter från Coronakommissionen, för att tydliggöra och stärka den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten, samverkan inom och mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt ett språkkrav för äldreomsorgen.

Det svenska smittskyddet utgår från det frivilliga förebyggande arbetet samt det ansvar som var och en har att förhindra smittspridning. Så som *Myndigheten för delaktighet* framhåller ökar förutsättningarna att förebygga smitta och smittspridning på frivillig väg när de som mottar insatser får tillgång till anpassad information. Verksamheterna har ett ansvar att stödja enskilda så att de själva kan bidra till att förhindra smitta och smittspridning. Relevant, anpassad och tillgänglig information är avgörande för det arbetet. Regeringen instämmer även i det som *Socialstyrelsen* och *Vetlanda kommun* framför om att det bör finnas goda förutsättningar att hindra smitta och smittspridning om verksamheterna har tillgång till personal med tillräcklig kompetens och skyddsutrustning samt att kommunikationen är god inom verksamheten och mellan verksamheten och andra aktörer. Verksamheterna har därför ett stort ansvar för att säkerställa att det finns tillgång till kompetens, rutiner för informationsspridning och liknande.

Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar dock att detta i vissa fall inte bedömts tillräckligt, t.ex. i situationer där en stor andel av den

ordinarie personalen är frånvarande och ersätts av vikarier. En stor andel vikarier kan öka BPSD hos vissa personer som har demenssjukdom. Regeringen anser därför, i likhet med de flesta remissinstanser, att nuvarande åtgärder inte är tillräckliga och att verksamheternas förutsättningar att motverka smitta och smittspridning måste stärkas.

Det är viktigt att kommunerna, tillsammans med regionens smittskydd, har möjlighet att vidta adekvata åtgärder för att hindra smitta och smittspridning på särskilda boenden för äldre även vid de fåtal tillfällen en allvarlig smittspridning sker. För att socialtjänstens verksamhet ska kunna bedriva kohortvård, i betydelsen att skilja på den som är konstaterat eller befarat smittad från andra, på ett ändamålsenligt sätt bedömer regeringen att det finns behov av en möjlighet att begränsa den enskildes rörelsefrihet på motsvarande sätt som vid tillämpning av bestämmelserna om karantän och isolering i smittskyddslagen. Regeringen anser därför, i likhet med *Smittskyddsläkarföreningen* och *regionerna Jönköpings län*, *Kronoberg* och *Norrbotten*, att det i dessa fall och som en yttersta åtgärd bör vara möjligt att utan den enskildes samtycke, under vissa förutsättningar, besluta om att denne ska omfattas av en tvingande extraordinär smittskyddsåtgärd. Den föreslagna bestämmelsen bör gälla både i verksamheter som drivs av kommunen och verksamheter som bedrivs av enskilda näringsidkare. Så som *Katrineholms och Hässleholms kommuner* påpekar är detta en ingripande åtgärd och mindre ingripande metoder bör användas i första hand.

Den föreslagna smittskyddsåtgärden bör inte omfatta boendeformer för personer med funktionsnedsättning

Flera remissinstanser är starkt kritiska mot att utredningen föreslagit att den nya smittskyddsåtgärden även ska omfatta särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning. Både *Riksförbundet FUB och Autism Sverige* påpekar att det finns skillnader mellan verksamheter riktade till äldre personer och till personer med funktionsnedsättning. *Institutet för mänskliga rättigheter* saknar en konsekvensanalys om hur förslaget förhåller sig till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen instämmer i att om en bestämmelse som kan medföra en inskränkning av den enskildes rättigheter införs krävs det ett tydligt motiv och en tillräcklig konsekvensanalys. För att säkerställa att den föreslagna bestämmelsen om en extraordinär smittskyddsåtgärd är väl avvägd även inom särskilda boendeformer för personer med funktionsnedsättning behöver ytterligare analyser göras. Regeringen har därför den 5 februari 2026 beslutat att ge Socialstyrelsen i uppdrag att komplettera beredningsunderlaget för förslaget i den del som rör särskilda boendeformer enligt 8 kap. 11 § SoL och 9 § 8 och 9 LSS (S2026/00199). Uppdraget ska redovisas senast den 15 januari 2027. Regeringen avser därefter göra en ny bedömning av om det finns behov av att den nya smittskyddsåtgärden även bör omfatta boendeformer för personer med funktionsnedsättning.

Den extraordinära smittskyddsåtgärden bör benämnas smittskyddsplacering

Tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen är en verksamhet där många personer har kognitiv svikt eller demenssjukdom. Det är därför viktigt att åtgärden benämns på ett sådant sätt att det är lätt att förstå vad åtgärden syftar till. De som arbetar inom verksamheten behöver enkelt kunna förklara åtgärden för den som omfattas av den och för anhöriga till denna person. Regeringen instämmer därför med *JO* att åtgärden bör ges en benämning som bättre återspeglar dess innebörd. Regeringen föreslår att åtgärden benämns smittskyddsplacering.

Smittskyddsplacering möjlig vid såväl misstänkt som bekräftad smitta av en samhällsfarlig sjukdom

För att smittskyddslagens nuvarande bestämmelser om vissa extraordinära smittskyddsåtgärder som t.ex. karantän ska kunna tillämpas krävs att den enskilde är smittad av en samhällsfarlig sjukdom (3 kap. 9 § smittskyddslagen). Extraordinära smittskyddsåtgärder är ingripande tvångsåtgärder och regeringen bedömer därför att även en ny sådan enbart bör aktualiseras när en sjukdom är klassificerad som samhällsfarlig.

Det är avgörande att åtgärder för att hindra smittspridning inom särskilda boendeformer för äldre vidtas skyndsamt för att önskad effekt ska kunna uppnås. Regeringen föreslår därför att åtgärden bör kunna användas redan när den enskilde antingen uppvisar sjukdomssymtom eller det är klargjort att den enskilde har exponerats för smitta. Detta innebär, som bl.a. *Smittskyddsläkarföreningen* och *Socialstyrelsen* påpekar, att tröskeln för att använda åtgärden är lägre än vid t.ex. karantän. Vilken typ eller grad av exponering som krävs för att bestämmelsen bör få tillämpas är inte möjligt att närmare redogöra för. Det måste avgöras utifrån den aktuella sjukdomens karaktär. Socialtjänstens verksamheter ska tillsammans med den kommunala hälso- och sjukvården vidta, eller överväga att vidta andra smittskyddsåtgärder innan åtgärden smittskyddsplacering kan bli aktuell. Det kan handla om åtgärder som att försöka förmå den enskilde att frivilligt stanna på sitt rum genom t.ex. muntliga påminnelser och annat stöd. Som bl.a. Smittskyddsläkarföreningen och Socialstyrelsen framför kan förslaget innebära ett ökat antal ärenden och beslut för smittskyddsläkaren vid en epidemi, pandemi eller annan omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Regeringen bedömer dock att den ökade arbetsbelastningen motiveras av att åtgärden avser att hindra smittspridning och därmed minska risken för att många personer blir allvarligt sjuka. Därmed kan även behovet av t.ex. vårdplatser på sjukhus minskas. Regeringen föreslår därför att smittskyddsplacering bör kunna bli aktuellt om en person bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom.

Den enskildes beteende bör avgöra om smittskyddsplacering kan tillämpas

I många fall kan de som bor på äldreboende följa anvisningar om hur de ska agera för att minska risken för smittspridning, t.ex. genom skyltar som påminner om att tvätta händerna och liknande. Många personer på äldreboende är rörelsehindrade och kan därför inte förflytta sig utan stöd

från omvårdnadspersonal. En stor andel av de som bor på särskilda boenden för äldre personer har dock en demenssjukdom eller kognitiv svikt samtidigt som de har förmåga att förflytta sig. Det kan finnas särskilda utmaningar med att instruera och stötta vederbörande om denne är, eller antas vara, smittad kring hur han eller hon ska agera för att själv motverka smittspridning. Det är också vanligt att personer med t.ex. demenssjukdom får förvärrade demenssymtom vid andra sjukdomstillstånd som infektion eller smärta. Det innebär att BPSD i form av vandringsbeteende, rop eller aggressivitet kan förvärras.

Under covid-19-pandemin framfördes synpunkter till regeringen att personer med demenssjukdom innebar en särskild utmaning i det smittförebyggande arbetet till följd av vissa beteenden (S2020/03751). Personer med låg kognitiv funktion i kombination med hög fysisk funktion som smittats med covid-19 kunde innebära en risk för medboende och personal genom att de var rörliga och inte accepterade avgränsningar. Det bör därför införas en möjlighet att, som en yttersta åtgärd för att hindra smittspridning, smittskyddsplacera personer som genom sitt beteende befaras utsätta andra boende för omedelbar risk att smittas.

I de fall det övervägs att smittskyddsplacera en person behöver en framåtsyftande bedömning göras, grundad på kännedom om personens beteende och vilka risker för smittspridning beteendet medför samt vilka möjligheter i övrigt som finns för att avvärja det riskfyllda beteendet. Det räcker inte att konstatera att den enskilde visar på BPSD för att smittskyddsplacera denne. Verksamheten behöver först överväga andra möjligheter att lindra det symtom som uttrycks. Det följer av allmänna principer för tvångsåtgärder enligt smittskyddslagen och att sådana endast ska användas när andra alternativ som står till buds är otillräckliga för att skydda andra mot smitta. Det innebär att de möjligheter som finns att få den smittade att ändra sitt beteende på frivillig väg ska ha uttömts eller bedömts vara otillräckliga. Om den enskilde som en följd av demenssjukdom t.ex. har ett vandringsbeteende och därmed riskerar att sprida smitta, kan det vara så att smittrisken kan avvärjas genom att behandla den enskildes smärta om det är smärta som orsakar vandringsbeteendet. Regeringen medger att det kan finnas utmaningar att bedöma när försöken att lindra BPSD behöver stå tillbaka för behovet av att snabbt avvärja risken för smittspridning av samhällsfarlig smitta inom äldreboendet. Det överordnade syftet är dock att hindra smittspridning. För att uppnå detta krävs ett snabbt ingripande, men huvudmännen för olika vårdformer har ett stort ansvar för att vård och behandling erbjuds (se prop. 2003/04:30 s. 126).

Eftersom bedömningen av risken för smittspridning både behöver utgå från medicinska skäl och sådant som är specifikt för den enskilda individen bör den göras av legitimerad personal på det aktuella boendet. Om det inte finns legitimerad personal tillgänglig som känner personen behöver omsorgspersonal med sådan personkännedom höras. Det kan handla om den enskildes fasta omsorgskontakt (10 kap. 7 § SoL) eller annan personal som känner personen väl.

Sammanboende i särskilda boendeformer för äldre personer

Enligt socialtjänstlagen (2025:400) ska den som har beviljats eller beviljas boende i en särskild boendeform för äldre personer kunna bo med sin make

eller sambo på det särskilda boendet, under förutsättning att de har varit stadigvarande sammanboende dessförinnan (11 kap. 3 §). Bestämmelsen gäller oavsett om maken eller sambon själv har behov av insatsen särskilt boende eller inte. Enligt socialtjänstförordningen (2025:468) ska makar, sambor och registrerade partner, som båda beviljats boende i en särskild boendeform för äldre få bo på samma boende om de begär det (2 kap. 1 §). Utredningen har inte lämnat något förslag om hur bestämmelsen om den nya extraordinära smittskyddsåtgärden bör tillämpas i en situation när den som kan bli föremål för smittskyddsplacering är sammanboende med en partner i det särskilda boendet.

Regeringen anser att det inte är möjligt göra en generell bedömning av hur bestämmelsen om smittskyddsplacering bör tillämpas i de fall den som är smittad eller befaras vara smittad är sammanboende med en make eller sambo. Kommunen bör i stället göra en bedömning i det enskilda fallet om den som sammanbor fortsatt bör få bo med den som smittskyddsplacerats. Det övergripande syftet med åtgärden är att minska risken för smittspridning på det särskilda boendet. I bedömningen bör kommunen beakta önskemål från den som inte är föremål för smittskyddsplaceringen och dennes förmåga att själv agera på ett sätt som inte bidrar till smittspridning. Det finns dock skäl att anta att den som sammanbor på det särskilda boendet men som själv inte har behov av insatsen särskilt boende har förutsättningar att följa anvisningar för att minska risken för smittspridning. Om denne ändå inte följer sådana anvisningar kan det bli aktuellt att vidta andra åtgärder med stöd av smittskyddslagen, om förutsättningarna är uppfyllda. Det kan t.ex. handla om beslut om karantän.

10.6.2 Smittskyddsläkaren beslutar om smittskyddsplacering efter anmälan av kommunen

Regeringens förslag

Smittskyddsläkaren ska få besluta om smittskyddsplacering av en enskild person efter anmälan från kommunen.

Kommunen ska i samband med anmälan lämna de uppgifter om personen som är av betydelse för prövningen av ärendet.

Utredningens förslag (SOU 2023:56)

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen lämnade inget förslag om uppgiftsskyldighet.

Remissinstanserna

Myndigheten för delaktighet anser att det är viktigt att delegationsvägarna för vem som får anmäla och vem som får ta beslut om smittskyddsplacering är tydliga.

Regionerna Kronoborg, *Halland* och *Värmland* m.fl. föreslår liknande beslutsordning som vid tvångsåtgärder enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). *Attendo*, Region Värmland och

Myndigheten för civilt försvar föreslår att andra läkare än smittskyddsläkaren ska kunna besluta om den föreslagna smittskyddsåtgärden.

Regionerna Jämtland Härjedalen, *Jönköpings län*, *Västernorrland*, *Svensk sjuksköterskeförening* m.fl. instämmer i att det är mest lämpligt att smittskyddsläkare fattar beslut om den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden.

Flera regioner och *Smittskyddsläkarföreningen* påtalar att ett gott beslutsunderlag från kommunen avgör om beslut kan blir korrekta och fattas tillräckligt snabbt.

Sveriges Kommuner och Regioner och *Region Halland* påtalar att smittskyddsläkare inte arbetar jour, vilket de menar kan försvåra tillräckligt snabba beslut.

Förvaltningsrätten i Malmö har ingen erinran mot förslaget, men ifrågasätter varför bestämmelsen om karantän har valts som förebild till utformningen då karantänsbestämmelsen syftar till att skydda allmänheten och den här åtgärden syftar till att skydda en mindre grupp.

Riksdagens ombudsmän (JO) och *Göteborgs kommun* är tveksamma till att gällande sekretessbestämmelser tillåter sådan uppgiftsutlämning som lagförslaget medför, då beslut om den föreslagna smittskyddsåtgärden medför att den enskilde lider men.

Skälen för regeringens förslag

Smittskyddsläkaren bör besluta om smittskyddsplacering efter anmälan av kommunen

Förslaget om smittskyddsplacering är utformat utifrån karantänsbestämmelserna. Enligt smittskyddslagen är det smittskyddsläkaren som beslutar om den som har eller kan antas ha varit utsatt för smitta av sjukdomen ska hållas i karantän i en viss byggnad, i en avgränsad del av en byggnad eller inom ett visst område (3 kap. 9 §). Smittskyddsplacering skiljer sig dock från karantän på så sätt att behovet av att smittskyddsplacera någon är avhängigt hur kommunen har organiserat sitt smittskyddsarbete inom de särskilda boenden för äldre som finns inom kommunen. Det är också kommunen som har bäst inblick i vilka förutsättningar och begränsningar som finns i verksamheten att vidta åtgärder för att hindra smittspridning. Det kan t.ex. handla om lokala förutsättningar att öka bemanningen och anpassa arbetssätt, eller att anpassa äldreboendet genom t.ex. lätt flyttbara vikväggar. Därför föreslår regeringen att initiativet till ett eventuellt beslut om smittskyddsplacering bör komma från kommunen. Det ankommer på kommunen att besluta om rutiner och principer för i vilka lägen en anmälan till smittskyddsläkaren ska göras. Det gäller för verksamheter i både kommunal och privat regi. Om smittskyddsläkaren får kännedom om att det förekommer smitta av t.ex. en samhällsfarlig sjukdom i ett äldreboende och kommunen inte har inkommit med en anmälan om smittskyddsplacering så kan smittskyddsläkaren besluta om karantän i det fall smittskyddsläkaren gör en annan bedömning av verksamhetens möjlighet att hindra smittspridning än kommunen.

Utredningen har föreslagit att kommunen ska lämna anmälan till smittskyddsläkaren som sedan fattar beslut om smittskyddsplacering. Flera remissinstanser, bl.a. *regionerna Kronoberg*, *Halland* och *Värmland*, har

lämnat förslag på alternativa beslutsordningar och jämfört med bl.a. beslutsordningen enligt LVM och LVU. *Region Värmland* beskriver även möjligheten att utöka beslutsbefogenheten till patientansvarig läkare. Även *Attendo* menar att det finns fördelar med att låta behandlande läkare besluta om åtgärden. *Myndigheten för civilt försvar* menar att en kommunalt anställd läkare bör kunna ta beslut om åtgärden. Remissinstanserna menar att det annars finns risk för att vidtagandet av åtgärden försenas. Regeringen kan ha förståelse för detta men anser att det finns avgörande skillnader mellan den nu föreslagna åtgärden och beslut enligt nämnda lagar.

För att omedelbart omhänderta en person enligt LVM krävs att socialnämnden bedömer att det är nödvändigt att beslut om omhändertagande tas omedelbart för att inte riskera att den enskildes hälsotillstånd allvarligt försämras, eller att han eller hon skadar sig själv eller någon annan, innan förvaltningsrätten hunnit ta beslut om tvångsvård (13 § LVM). Liknande bestämmelser finns i LVU där socialnämnden får besluta om tvångsomhändertagande i de fall förvaltningsrättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras (6 § LVU). Regeringen har beslutat en lagrådsremiss med förslag att LVU ska ersättas av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården (S2026/00562). Enligt den föreslagna lagen om omhändertagande för vård av barn och unga så kvarstår samma beslutsmodell för akuta omhändertagande av barn (5 kap. 1 och 2 §§). Både enligt gällande bestämmelser och enligt det nya lagförslaget måste socialnämnden lämna över beslutet till förvaltningsrätten, som sedan prövar om beslutet ska fastställas för att det ska fortsätta gälla.

Regeringen har förståelse för oron att kravet på beslut av smittskyddsläkare kan innebära att vidtagandet av smittskyddsåtgärden försenas, men ser risker med de alternativa beslutsordningar som remissinstanserna föreslår. Beslut om att smittskyddsplacera en person bygger på att åtgärden är medicinskt motiverad. De avvägningar som behöver göras i samband med ett beslut om smittskyddsplacering är av en mer medicinsk karaktär än i beslut enligt LVU och LVM. Smittskyddsplacering medför dessutom lika stor inskränkning av den enskildes grundlagsskyddade rättigheter som smittskyddslagens övriga extraordinära smittskyddsåtgärder riktade mot enskilda. Vidare anser regeringen att det finns fördelar med att använda befintlig systematik och att så långt som möjligt använda etablerade arbetssätt och delegeringsordningar inom smittskyddsverksamheterna.

Efter en anmälan från kommunen bör det därför, i likhet med vad som gäller vid karantän, vara smittskyddsläkaren som beslutar om att åtgärden får vidtas. Till skillnad mot smittskyddsläkarens beslut om smittskyddsplacering, innebär själva anmälan till smittskyddsläkaren inte någon myndighetsutövning (jfr NJA 2014 s. 910). Kommunen är därmed inte hänvisad till bestämmelserna om delegation i kommunallagen utan kan delegera ansvaret för att göra anmälan på det vis man finner lämpligt. Regeringen håller dock med *Myndigheten för delaktighet* om att det är viktigt att det är tydligt vem som får eller ska göra anmälan både lokalt i kommunen och hos den mottagande smittskyddsläkaren. Det är också

viktigt att det finns kunskap i kommunerna och i de aktuella verksamheterna om både de lokala rutinerna rörande anmälan och vem det är som får besluta om att vidta åtgärden.

Vid risk för smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom är det viktigt att det finns en helhetssyn och att det går att få en överblick över smittspridningen på både regional och nationell nivå. Smittskyddsläkaren behöver ha kännedom om risken för smittspridning inom ett visst äldreboende i regionen för att ha förutsättningar att få en helhetsbild av situationen och vid behov kunna vidta andra åtgärder, som t.ex. att informera andra särskilda boenden i närheten om risk för smittspridning. Att sprida beslutsbefogenheten till olika läkare riskerar att helhetssynen och överblicken förloras och att det övergripande smittskyddsarbetet blir mindre effektivt. *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Region Halland* menar att eftersom Smittskyddsläkaren vanligtvis inte arbetar jour så kan det innebära att beslut fördröjs. Regeringen påminner om att Smittskyddsläkaren får uppdra åt en erfaren läkare vid en smittskyddsenhet eller vid en infektionsklinik med jourtjänstgöring inom regionen att fullgöra uppgifter som smittskyddsläkaren har enligt smittskyddslagen (1 kap. 9 § smittskyddslagen).

Angående *Förvaltningsrätten i Malmös* synpunkt om att karantänsbestämmelsernas syfte inte är detsamma som syftet med smittskyddsplacering hänvisar regeringen till de allmänna principerna för att använda tvångsåtgärder enligt smittskyddslagen. Av dem följer bl.a. att den aktuella tvångsåtgärden ska framstå som adekvat för sitt ändamål och motiverad från epidemiologisk synpunkt. Om den smittspridning som kan motverkas med åtgärden enbart föreligger för någon eller några individer i den smittades omedelbara närhet är det tveksamt om det finns skäl för att tillgripa isolering, men i det fall en person som är utsatt för smittrisk har svårt att skydda sig själv kan det ändå vara motiverat att vidta tvångsåtgärder (prop. 2003/04:30 s. 126–127).

Beslutsunderlagets utformning

Som flera remissinstanser, bl.a. *Smittskyddsläkarföreningen* och *Region Västernorrland*, påtalar är det viktigt att det underlag som kommunen lämnar till smittskyddsläkaren i samband med anmälan är både gediget och av god kvalitet för att smittskyddsläkaren ska kunna fatta ett korrekt och tillräckligt snabbt beslut, så att syftet med åtgärden uppnås.

För att smittskyddsläkaren ska kunna ta ställning till om en person bör smittskyddsplaceras behöver kommunen ange varför kommunen misstänker eller vet att en viss person bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom. Kommunen behöver också beskriva den enskildes beteende som befaras kunna leda till smittspridning, och vilka förutsättningar denne har att följa anvisningar om hur han eller hon kan hindra att smitta sprids. I sammanhanget bör kommunen även beskriva vilka åtgärder som vidtagits eller övervägts för att stödja personen att följa sådana anvisningar. Detta för att smittskyddsläkaren ska kunna avgöra om förutsättningarna för åtgärden smittskyddsplacering är uppfyllda.

Smittskyddsläkaren ska vid prövningen av kommunens anmälan avgöra om åtgärden smittskyddplacering är lämplig. För vissa sjukdomar kan hanteringen av smittspridningen kräva exempelvis specialanpassade lokal-

er, särskild kompetens eller särskild utrustning. I dessa fall kan karantän eller isolering på sjukvårdsinrättning enligt smittskyddslagen vara lämpligare åtgärder (3 kap. 9 § och 5 kap.). Smittskyddsläkaren har dock inte ansvar för valet och utformningen av bostaden där smittskyddsplaceringen genomförs. Underlaget behöver därför inte ange var personen ska smittskyddsplaceras.

Av underlaget bör även framgå vem som tagit fram det, vilken legitimerad profession han eller hon tillhör och om vederbörande arbetar på det aktuella boendet. Om den legitimerade hälso- och sjukvårdspersonalen som tagit fram underlaget inte känner personen, bör en omsorgspersonal med sådan personkännedom höras. Det kan handla om den enskildes fasta omsorgskontakt (10 kap. 7 § SoL) eller annan personal som känner personen väl. I annat fall bör namnet på den personal som har personkännedom om den enskilde också framgå av underlaget.

Kommunen behöver lämna nödvändiga uppgifter till smittskyddsläkaren

De uppgifter som smittskyddsläkaren behöver för att fatta ett korrekt beslut om smittskyddsplacering är uppgifter om den enskildes hälsa och om dennes vård och omsorg. Det är uppgifter som vanligtvis dokumenteras i den enskildes patientjournal och ibland även i socialtjänstens dokumentation. Sådana uppgifter omfattas av sekretess om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men (25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslagen [2009:400]). Den föreslagna smittskyddsåtgärden syftar dock till att skydda andra som bor på det särskilda boendet från att smittas men kan vara besvärande för den enskilde som omfattas av smittskyddsåtgärden. I smittskyddslagen finns visserligen bestämmelser om att alla myndigheter är skyldiga att på begäran av en smittskyddsläkare lämna de uppgifter om en person som smittats av en allmänfarlig sjukdom, som behövs för att smittskyddsläkaren ska kunna fullgöra sina skyldigheter (6 kap. 9 § 1). Enligt förslaget om smittskyddsplacering är det dock kommunen som tar initiativ till åtgärden, genom en anmälan till smittskyddsläkaren. Regeringen bedömer att det inte är lämpligt att smittskyddsläkaren efter en anmälan ska begära uppgifter från kommunen. Det skulle innebära onödig arbetsbelastning och dessutom riskera att försena genomförandet av en nödvändig smittskyddsplacering. Regeringen anser därför i likhet med *JO* och *Göteborgs kommun* att lagstödet för att lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att smittskyddsläkaren ska kunna pröva en anmälan från kommunen behöver stärkas. Regeringen föreslår därför att det ska införas en uppgiftsskyldighet i 9 a § smittskyddslagen. Uppgiftsskyldigheten ger kommunens verksamhet lagstöd att lämna ut sådana uppgifter som smittskyddsläkaren behöver för att fatta ett korrekt beslut enligt bestämmelsens intentioner. Som ovan nämnts behöver smittskyddsläkaren uppgifter om varför kommunen misstänker eller vet att en viss person bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom. Vidare behövs uppgifter om varför den enskildes beteende befaras kunna leda till smittspridning, och vilka förutsättningar denne har att följa anvisningar om hur han eller hon kan hindra att smitta sprids. Kommunen behöver även uppge vilka åtgärder som vidtagits eller övervägts för att stödja personen att följa sådana anvisningar. Det är viktigt att rätt uppgifter

lämnas till smittskyddsläkaren, men också att det inte är fler uppgifter än nödvändigt. Detta skulle t.ex. kunna säkerställas genom att det, som i dag, används särskilda blanketter.

10.6.3 Smittskyddsplaceringen kan genomföras i egen eller annan ändamålsenlig bostad och innebär besöksförbud

Regeringens förslag

En smittskyddsplacering ska få genomföras i den enskildes egen lägenhet inom det särskilda boendet eller i en annan ändamålsenlig bostad.

Smittskyddsplaceringen innebär ett förbud att lämna bostaden där smittskyddsplaceringen genomförs och att ta emot besök. Smittskyddsläkaren kan besluta om undantag från besöksförbudet.

Smittskyddsplaceringen innebär även ett utreseförbud.

Utredningens förslag (SOU 2023:56)

Utredningen föreslår endast att den som omfattas av den extraordinära smittskyddsåtgärden ska flyttas från det särskilda boendet till en motsvarande bostad och att det inte ska vara möjligt att genomföra den föreslagna åtgärden i den enskildes lägenhet.

Remissinstanserna

Några remissinstanser, t.ex. *Region Kalmar län*, *SPF Seniorerna* och *Svensk sjuksköterskeförening*, framför att det kan vara svårt att förstå smittskyddsåtgärden om den genomförs i den egna bostaden och att det kan upplevas traumatiskt för både personen som smittskyddsplaceras och dennes anhöriga. *Hammarö kommun* anser att det kan vara svårt att genomföra tvångsåtgärden också från ett personal- och ledningsperspektiv.

Flera remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen* och *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)*, ifrågasätter utredningens bedömning om att den enskilde skulle uppleva det mer traumatiskt att få sin frihet inskränkt i sin egen bostad än i en motsvarande bostad. *Regionerna Jämtland Härjedalen*, *Jönköpings län*, *Sörmland* och *Värmland* påtalar att smittskyddsåtgärden kanske endast krävs under en mycket kort tid, och att själva flytten av personen kan vara påfrestande. *Helsingborgs* och *Malmö kommuner* har liknande synpunkter. *Smittskyddsläkarföreningen*, *Vårdförbundet* och Socialstyrelsen menar att en flytt av personen medför ökad risk för trauma och skada.

Några remissinstanser, t.ex. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Luleå kommun* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, önskar förtydliganden om vad utredningen menar med motsvarande bostad. *Förvaltningsrätten i Malmö* önskar förtydliganden kring rätten till utevistelse medan JO befarar att bestämmelsens utformning riskerar att tolkas som ett förbud mot att vistas utomhus. JO menar även att den som omfattas av den föreslagna smittskyddsåtgärden särbehandlas visavi den som samtycker

till kohortvård avseende möjlighet till besök då den föreslagna smittskyddsåtgärden inbegriper ett besöksförbud.

Både *Demensförbundet* och *Nationellt kompetenscentrum Anhöriga (Nka)* framför att kontakten mellan anhöriga och närstående är viktig. *Region Norrbotten* stöder förslaget om att kunna besluta om undantag från besöksförbud, förutsatt att besök ska kunna tas emot på ett säkert sätt.

Skälen för regeringens förslag

Smittskyddsplacering i egen bostad eller i en annan ändamålsenlig bostad

Smittskyddsplacering är en mycket ingripande åtgärd för den äldre personen då det inskränker hans eller hennes rörelsefrihet. Sådana åtgärder kan orsaka ett stort obehag för den som smittskyddsplaceras, men kan ändå i vissa fall vara försvarligt när det gäller att förhindra spridning av allvarliga sjukdomar.

Utredningen har föreslagit att den nya extraordinära smittskyddsåtgärden bör innebära att den enskilde flyttas från den lägenhet inom det särskilda boendet där den enskilde bor till en annan motsvararande bostad. Flera remissinstanser, t.ex. *Socialstyrelsen*, r*egionerna Sörmland* och *Värmland* samt *Smer*, menar att åtgärden även bör kunna genomföras i det egna boendet.

För många personer med nedsatt kognitiv förmåga kan det vara ett större trauma att frihetsberövas i den hemmiljö där personen även efter tillfrisknandet ska bo, i många fall resten av livet, än att flyttas. Det finns dessutom särskilda problem med att begränsa rörelsefriheten för personer med demenssjukdom i det fall de har beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom (BPSD) i form av t.ex. vandringsbeteende. Om en person med vandringsbeteende som bor på ett sådant boende blir begränsad till att endast hålla sig på sitt rum, kan det leda till ökad oro eller ångest hos den placerade, vilket kan påverka dennes medboende. Det kan dock, som flera remissinstanser framhåller, i vissa fall vara så att personen skulle må bättre av att placeras i en bekant miljö och med personal som de känner igen. Det kan också, så som t.ex. Region Sörmland och Region Värmland beskriver, vara så att åtgärden bara varar några dagar och att det då skulle handla om två flyttar inom en kort tid, vilket skulle kunna upplevas som besvärligt för den som omfattas av bestämmelsen.

Regeringen konstaterar att äldreomsorgens verksamheter har olika förutsättningar att hantera personens oro och beteende både vad gäller personalens kompetens och lokalernas utformning. De personer som bor i särskilda boendeformer utgör en heterogen grupp. Det går därför inte att generaliserat uttala sig om hur var och en kommer att reagera vid smitta av en samhällsfarlig sjukdom och en smittskyddsplacering. Det bör därför införas en möjlighet att smittskyddsplacera personen i sin egen lägenhet i det särskilda boendet, i annan del av samma särskilda boende eller en annan ändamålsenlig bostad.

Det är kommunen som har bäst förutsättningar att bedöma var smittskyddsplaceringen bör genomföras för att syftet med åtgärden ska uppfyllas. Vid denna bedömning bör dock den äldre personens vilja och önskemål vägas in (jfr 10 kap. 3–5 §§ SoL). Avgörandet bör bygga på en

avvägning av vad som skapar minst obehag för den äldre personen och dennes medboende samtidigt som smittskyddsplaceringens syfte uppnås. Kommunen kan ändra plats för smittskyddsplaceringens genomförande i det fall den äldre personen reagerar på ett oväntat sätt under pågående smittskyddsplacering. Regeringens förslag om smittskyddsplacering innebär därmed en ny tvångsåtgärd som är anpassad till målgruppens behov och förutsättningar.

Annan ändamålsenlig bostad för smittskyddsplacering

Nästa fråga är vad som avses med en annan ändamålsenlig bostad. Vad gäller den fysiska utformningen bör bostaden vara ändamålsenlig för att kunna genomföra insatsen särskilt boende. Det innebär att bostaden bör vara utformad på ett sådant sätt att den enskilde i den temporära bostaden kan få den vård och omsorg som denne behöver för att nå skälig levnadsnivå, och att insatsen har god kvalitet. Bostaden bör vara trivsam och den enskilde bör ha tillgång till hygienutrymme och matplats. Kommunen bör i sin planering också ta hänsyn till frågor om brandskydd och tillgänglighet. Den temporära bostaden bör också vara utformad så att risk för smitta och smittspridning minimeras. Bostaden bör fungera som arbetsplats för omsorgspersonalen under smittskyddsplaceringens genomförande. Det är inte nödvändigt att den temporära bostaden där smittskyddsplacering genomförs är en byggnad där det redan bedrivs särskilda boendeformer.

Vad gäller särskilda krav som t.ex. regler kring läkemedel bör kommunen ordna en säker läkemedelshantering. Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2017:37) får läkemedel som måste vara lätt tillgängliga förvaras utanför läkemedelsförrådet, under förutsättning att det är förenligt med en säker hantering (12 kap. 2 §). Det ankommer på kommunen att fastställa rutiner och arbetssätt som säkerställer säker läkemedelshantering i det fall smittskyddsplaceringen genomförs i en temporär bostad.

Smittskyddsplaceringen innebär ett förbud att lämna bostaden och ta emot besök

Det övergripande syftet med smittskyddsplacering är att hindra smitta och smittspridning på det särskilda boende där den enskilde bor, samtidigt som personen mottar den omsorg och det stöd som han eller hon beviljats inom ramen för insatsen särskilt boende. För att kunna upprätthålla detta syfte bör ett beslut om smittskyddsplacering även innebära ett förbud mot att lämna bostaden och ta emot besök.

Med bostad avses främst den enskildes lägenhet i det särskilda boendet. I särskilda boendeformer finns även gemensamma ytor, och ofta även uteplatser som balkonger, altaner eller i förekommande fall trädgårdar. Dessa tillhör också den enskildes bostad då denne vanligtvis har tillträde till de gemensamma ytorna på lika villkor som övriga boende. Förbudet att lämna bostaden innebär därför inte, så som t.ex. *JO* befarar, ett förbud mot att vistas utomhus, i en trädgård eller på en balkong. Verksamheten kan dock behöva begränsa utevistelsen i tid eller plats om det är nödvändigt för att minska risken för smittspridning.

Förbudet att ta emot besök omfattar såväl andra personer som bor på det särskilda boendet som andra besökare. Besöksförbudet omfattar inte personal som ger den enskilde den omvårdnad och det stöd som den enskilde har behov av. Besöksförbudet omfattar inte heller hälso- och sjukvårdspersonal som utför vårdinsatser eller personer som utför nödvändiga hantverkstjänster på platsen för smittskyddsplaceringen. Det är dock viktigt att all personal har tillgång till smittskyddsutrustning för att säkerställa att genomförandet av socialtjänst eller hälso- och sjukvård inte riskerar att bidra till smittspridning.

Att få träffa anhöriga kan, som t.ex. *Demensförbundet* och *Nka* framför, ha stor betydelse för den enskildes livskvalitet och för att denne ska känna sig delaktig. Anhöriga kan också ha en viktig roll i att t.ex. motivera den äldre personen att följa anvisningar för att motverka smittspridning. Personer som har en demenssjukdom kan ha ett ökat behov av struktur och igenkänning, särskilt i en situation då denne t.ex. är påverkad av en infektion eller har fått sin rörelsefrihet inskränkt. Besök från anhöriga kan ge trygghet och sammanhang samtidigt som den anhöriga kan hjälpa den enskilde att t.ex. förmedla upplevda symtom till personal. Smittskyddsläkaren bör därför i det enskilda fallet få medge undantag från besöksförbudet.

Det är den person som önskar besöka den som är smittskyddsplacerad som kan ansöka om undantag från besöksförbudet. Ansökan bör göras till smittskyddsläkaren. Det ankommer dock på verksamheten att säkerställa att sådana besök kan ske på ett så smittsäkert sätt som möjligt, för att hindra smittspridning och att besökaren får tillräckligt med information om smittskyddsplaceringen och dess innebörd samt hur säkra besök kan genomföras. Av smittskyddslagens allmänna bestämmelser följer att besökaren genom rimliga försiktighetsåtgärder ska medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar (2 kap. 1 §). Sådana försiktighetsåtgärder kan vara att följa de anvisningar som det särskilda boendet lämnar till besökaren. För att minska risken för att den äldre som smittskyddsplaceras särbehandlas bör verksamheten stödja den som önskar besöka den som smittskyddsplacerats med information om hur denne kan ansöka om undantag från besöksförbudet. Smittskyddsplacering bör inte innebära social isolering för den enskilde. I det fall verksamheten bedriver kohortvård med den äldre personens samtycke råder visserligen inget besöksförbud hos den äldre personen. Verksamheten ska tillhandahålla smittskyddsutrustning för att minska risken för smittspridning.

Enligt smittskyddslagen råder det utreseförbud för den som på grund av en samhällsfarlig sjukdom är föremål för vissa tvångsåtgärder som t.ex. karantän (3 kap. 12 §). Det samma bör gälla för den som smittskyddsplaceras enligt den föreslagna bestämmelsen.

10.6.4 Smittskyddsplaceringen bör vara tidsbegränsad men möjlig att förlänga eller avsluta i förtid

Regeringens förslag

Beslut om smittskyddsplacering ska få gälla som längst i tre veckor. Smittskyddsläkaren får förlänga beslutet med upp till ytterligare tre veckor om förutsättningarna för beslutet kvarstår.

Om den enskilde begär att smittskyddsplaceringen ska upphöra ska smittskyddsläkaren utan dröjsmål pröva begäran.

Utredningens förslag (SOU 2023:56)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Inga remissinstanser har lämnat synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

En tvångsåtgärd i form av smittskyddsplacering är ingripande för den enskilda personen. Personen bör inte få smittskyddsplaceras under en längre tid än vad som är nödvändigt. Ett beslut om smittskyddsplacering bör därför av rättssäkerhetsskäl gälla som längst tre veckor.

Om förutsättningarna för och behovet av smittskyddsplacering fortfarande kvarstår när den inledande treveckorsperioden har förflutit får smittskyddsläkaren förlänga beslutet med upp till ytterligare tre veckor. Ett beslut om förlängning måste tas innan det första beslutet upphör att gälla. Smittskyddsplaceringen kan förlängas obegränsat antal gånger, under förutsättning att skälen för smittskyddsplacering fortfarande kvarstår. Det som avgör hur lång tid någon som längst kommer att omfattas av smittskyddsplacering är dels hur lång inkubationstiden och den smittsamma fasen av den aktuella sjukdomen är, dels om den enskildes beteende har påverkats under tiden så att denne inte längre riskerar att sprida smitta.

Att personen inte får smittskyddsplaceras under en längre tid än vad som är nödvändigt innebär att om skälen för smittskyddsplacering inte längre finns ska åtgärden avslutas. Det gäller oavsett om treveckorsperioden nått sitt slut eller inte. Det kan t.ex. handla om situationer när personens beteende inte längre innebär en ökad risk för smittspridning eller att det är klarlagt att han eller hon inte är smittad av en samhällsfarlig sjukdom. Beslut om att avsluta åtgärden bör tas av smittskyddsläkaren.

Det kan uppstå situationer när den enskilde uppfattar att smittskyddsplacering är ett felaktigt beslut. Det är då lämpligt att den som gjort anmälan om behovet av smittskyddsplacering till smittskyddsläkaren, eller omsorgspersonal som har kännedom om anmälan, informerar den enskilde om skälen till anmälan så att den enskilde ges möjlighet att förstå varför beslut om smittskyddsplacering fattats. Om den enskilde önskar att avsluta åtgärden tidigare än vad beslutet anger, bör verksamheten stödja den enskilde att anmäla prövning av beslutet till smittskyddsläkaren. Denne

ska då utan dröjsmål pröva en sådan begäran. Angående möjligheten att överklaga ett beslut om smittskyddsplacering, se avsnitt 10.6.6 nedan.

10.6.5 Genomförande av smittskyddsplaceringen påverkar inte socialnämndens ansvar för vården och omsorgen

Regeringens bedömning

Beslut om smittskyddsplacering påverkar inte socialnämndens ansvar att tillhandahålla den enskilde insatsen särskilt boende. Det påverkar inte heller ansvarsfördelningen mellan kommunen och regionen för vården för den äldre personen.

Genomförandet av insatsen smittskyddsplacering påverkar omsorgspersonalens arbetssätt och metoder i viss mån.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56)

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har inte tydligt beskrivit hur förslaget påverkar omsorgspersonalens arbetssätt rörande tvång, i förhållande till bestämmelserna i 2 kap. 1 § SoL.

Remissinstanserna

Socialstyrelsen tycker att det är positivt att utredningens förslag inte ger personalen några tvångsbefogenheter även om myndigheten ser en risk med att förslaget endast kan upprätthållas med åtgärder som är otillåtna enligt SoL.

Förvaltningsrätten i Malmö och *Göteborgs kommun* undrar vad som händer om den enskilde vill avsluta sin insats om särskilt boende för äldre.

Skälen till regeringens bedömning

Socialnämnden ansvarar för utförandet av socialtjänstinsatsen särskilt boende även när den enskilde är smittskyddsplacerad

När de insatser som kan ges till äldre personer i hemmet är otillräckliga ska kommunen kunna erbjuda ett boende som kan tillgodose kraven på en högre grad av omsorg. Kommunerna har därför en skyldighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd (8 kap. 4 § SoL). Ett beslut om smittskyddsplacering påverkar inte socialnämndens ansvar för att den äldre personen får tillgång till den beslutade insatsen om särskilt boende, utan ansvaret för den nödvändiga vården och omsorgen kvarstår hos kommunen. Socialnämnden ska även tillhandahålla personen viss hälso- och sjukvård enligt 12 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Syftet är att säkerställa att den äldre personen fortsatt får sitt behov av omvårdnad och stöd tillgodosett. Om smittskyddsplaceringen verkställs i en temporär bostad behöver kommunen säkerställa att det finns tillräckligt med bemanning och nödvändig

utrustning på plats för att ge den enskilde den omsorg som han eller hon behöver. Även smittskyddsplacering i den egna lägenheten på det särskilda boendet kan innebära behov av extra bemanning för att avleda, lugna och påminna om de begränsningar som tvångsåtgärden innebär.

Socialtjänstens insatser är frivilliga och den som har beviljats en insats får avsluta insatsen om han eller hon inte längre vill ta emot den. För att förtydliga det som *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Göteborgs kommun* tar upp så avslutas smittskyddsplaceringen om någon väljer att avsluta socialtjänstinsatsen särskilt boende, då det i det läget inte längre föreligger någon risk att han eller hon riskerar att sprida smitta på det särskilda boendet vilket är en förutsättning för smittskyddsplaceringen.

En smittskyddsplacering påverkar omsorgspersonalens arbetssätt och metoder

Regeringen bedömer att förslaget kan innebära utmaningar i ett personal- och ledningsperspektiv. Det handlar både om att det ska finnas tillräckligt med personal med rätt kompetens för att kunna bemanna temporära bostäder för smittskyddplaceringar, och utmaningar kring motsättningen mellan att socialtjänstens verksamhet utgår från frivillighet och respekt för enskildas självbestämmande medan smittskyddsplacering innebär en tvångsåtgärd. Den föreslagna smittskyddsåtgärden innebär inte att personalen på boendet har fått några tvångsbefogenheter. För omsorgspersonalen innebär dock smittskyddsplaceringen ett utökat ansvar att stödja den enskilde att agera på ett sätt som hindrar smittspridning. Omsorgspersonalen kan t.ex. neka den äldre personen att röra sig i allmänna utrymmen där han eller hon riskerar att sprida smitta. Omsorgspersonalen behöver också ges förutsättningar att kunna avleda eller hindra personen från att uppsöka andra boende, och lugna eller aktivera den äldre personen så att denne uppnår en skälig levnadsnivå trots de begränsningar som smittskyddsplaceringen medför. Detta innebär ett annat förhållningssätt gentemot den äldre personen som avviker från SoL:s mål om att verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet (2 kap. 1 § SoL).

Regeringen har förståelse för remissinstansernas synpunkter om att smittskyddsplacering har stor påverkan på utförandet av insatsen särskilt boende och omsorgspersonalens arbete i praktiken. God kunskap om vad smittskyddsplaceringen innebär och dess syfte är avgörande för att omsorgspersonal i stunden ska kunna göra adekvata avvägningar mellan den enskildes rätt till inflytande över insatsen särskilt boende och de begränsningar av den enskildes rörelsefrihet som smittskyddsplaceringen innebär. Som beskrivits i avsnitt 10.6.3 innebär inte smittskyddsplacering ett förbud mot att vistas utomhus. Där framhåller regeringen även att det kan vara viktigt för den som smittskyddsplacerats att fortsatt ha kontakt med anhöriga. Ledarskapet i verksamheterna får en stor betydelse både genom att fastställa rutiner och arbetssätt och att möjliggöra diskussion och reflektion över hur arbetet genomförs.

10.6.6 Överklagande och verkställande av beslut om smittskyddsplacering

Regeringens förslag

Beslut om smittskyddsplacering, avslag på ansökan om att smittskyddsplacering ska upphöra och avslag på ansökan om undantag från besöksförbud hos den som hålls i smittskyddsplacering ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Förvaltningsrätten ska ta upp ansökan om undantag från besöksförbudet till avgörande inom en vecka.

Offentligt biträde ska, om inte behov måste antas saknas, förordnas för den som smittskyddsplacerats i mål om smittskyddsplacering eller upphörande av smittskyddsplacering.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten utom för beslut om smittskyddsplacering.

Polismyndigheten ska på begäran biträda smittskyddsläkaren med att föra den som har smittskyddsplacerats till platsen för smittskyddsplaceringen eller återföra den som olovligen har avvikit från platsen för smittskyddsplaceringen.

Utredningens förslag (SOU 2023:56)

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Göteborgs och *Hässleholms kommuner* ser utmaningar i att förslaget inte innebär några tvångsbefogenheter för socialtjänstens personal, vilket begränsar handlingsutrymmet, och motsätter sig att polisen genomför åtgärder som kan genomföras av personal som känner den enskilde.

Skälen till regeringens förslag

Beslut om smittskyddsplacering kan ha betydande påverkan på enskilda. Det bör därför, i likhet med vad som gäller för övriga smittskyddsåtgärder, finnas möjlighet att överklaga sådana beslut. Överklagande bör göras till allmän förvaltningsdomstol. Då beslut om smittskyddsplacering innebär ingripande begränsningar för den enskilde bör det inte krävas prövningstillstånd när dessa beslut överklagas till kammarrätten, vilket motsvarar vad som gäller för andra tvångsåtgärder enligt smittskyddslagen som riktar sig mot en enskild. För överklagan av övriga beslut bör det dock krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten (jfr avsnitt 8.12).

Förslaget om smittskyddsplacering innehåller även besöksförbud. Vad gäller begränsning av besök ligger det i sakens natur att ett besöksförbud kan vara nödvändigt för att förebygga smittspridning. Genom att smittskyddsläkaren kan medge undantag från besöksförbudet säkerställs att rätten till respekt för privatlivet balanseras mot intresset av att förebygga smittspridning. För att ge den enskilde möjlighet att inom rimlig tid få sin ansökan om undantag från besöksförbudet prövad, bör förvaltningsrätten pröva en överklagan av ett avslag inom en vecka. På samma sätt som vid

övriga tvångsåtgärder enligt smittskyddslagen bör ett offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser i mål om smittskyddsplacering eller upphörande av smittskyddsplacering.

Polismyndigheten bör på begäran av smittskyddsläkaren hjälpa till att föra den som har smittskyddsplacerats till platsen för smittskyddsplaceringen. Vidare bör Polismyndigheten hjälpa till att återföra den som har avvikit från platsen för smittskyddsplaceringen. Det motsvarar den ordning som redan gäller vid beslut om tillfällig isolering eller isolering (8 kap. 12 § 7). Som *Göteborgs* och *Hässleholms kommuner* har påpekat är det normalt lämpligt att det är personal som känner den äldre personen som i första hand stöttar den enskilde vid flytten till den temporära bostaden för smittskyddsplacering. Det kan dock uppkomma situationer när omsorgspersonalen inte lyckas förmå den enskilde att medverka vid verkställandet av smittskyddsplaceringen. Enligt samma systematik som för andra extraordinära smittskyddsåtgärder föreslås smittskyddsläkaren få en möjlighet att begära biträde av Polismyndigheten för att bistå med att flytta den enskilde till platsen för smittskyddsplacering, eller återföra denne till bostaden för smittskyddsplacering för det fall han eller hon har lämnat platsen. En sådan åtgärd utgör ett påtvingat kroppsligt ingrepp. Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Ett ingrepp är bl.a. påtvingat om det allmänna använder våld för att genomdriva åtgärden. Skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp kan endast begränsas genom lag för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen måste också vara proportionerlig. En tvångsförflyttning kan vidare innebära en inskränkning av rätten till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen (artikel 8). Bestämmelsen ger ett skydd för den kroppsliga integriteten. Rätten till privat- och familjeliv får endast inskränkas med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skyddet för hälsa eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2). En sådan inskränkning måste ha ett legitimt syfte och vara proportionerlig. Ändamålet med att genom polishandräckning förflytta en person som ska smittskyddsplaceras till platsen för genomförandet är att förebygga smittspridning på särskilda boenden och skydda andra särskilt utsatta personer. Regeringen bedömer därför att om det inte är möjligt att genomföra en smittskyddsplacering på frivillig väg är möjligheten att begära biträde av polis för att genomföra åtgärden en godtagbar begränsning av grundläggande fri- och rättigheter.

11 Sekretess och tystnadsplikt för vissa uppgifter

Regeringens förslag

Sekretess ska gälla hos regioner i verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Sekretess ska vidare gälla i sådan verksamhet för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Den tystnadsplikt som ska gälla för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten, ska inskränka meddelarfriheten.

Den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap enligt 11 § smittskyddslagen ska inte obehörigen få röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta om förhållanden av betydelse för beredskapen, en enskild persons ekonomiska förhållanden eller ett företags affärs- eller driftförhållanden. Denna tystnadsplikt ska, när det gäller uppgifter om förhållanden av betydelse för beredskapen, ha företräde framför meddelarfriheten.

Utredningens förslag (SOU 2025:48)

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Region Halland befarar att den föreslagna tystnadsplikten kan bli för snäv då den endast avser planering avseende hantering av en omfattande smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom. Det bör övervägas om tystnadsplikten bör omfatta deltagandet i smittskyddsberedskap i stället för deltagandet i beredskapen för hanteringen av allmänfarliga eller samhällsfarliga sjukdomar.

Övriga remissinstanser har inga synpunkter på förslagen och bedömningen.

Skälen för regeringens förslag

Sekretess och tystnadsplikt för uppgifter i regionens beredskap gäller utan ändring

Som framgår i avsnitt 10.4.1 föreslår regeringen att regionernas ansvar för beredskapen bör tydliggöras i smittskyddslagen (2004:168). Förslaget aktualiserar frågor kring sekretess och tystnadsplikt i samband med regionernas verksamhet i beredskapsarbetet.

Sekretess gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, för uppgift som hänför sig till en myndighets verksamhet som består

i risk- och sårbarhetsanalyser avseende fredstida krissituationer, planering och förberedelser inför sådana situationer eller hantering av sådana situationer, om det kan antas att det allmännas möjligheter att förebygga och hantera fredstida kriser motverkas om uppgiften röjs (18 kap. 13 §).

Regionens arbete med epidemi- och pandemiplaner kan antas motverkas om uppgifter om t.ex. organisatorisk förmåga och annan beredskap, som enligt förslaget till förtydligande av smittskyddslagen hänför sig till regionens ansvar för beredskap inom smittskyddet, röjs. Sådana uppgifter bedöms därför omfattas av den befintliga sekretessen.

Den tystnadsplikt som följer av 18 kap. 13 § inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (18 kap. 19 §). Även tystnadsplikten och inskränkningen i meddelarfriheten bedöms gälla utan ändringar för den beredskap som nu är i fråga.

Sekretessen hos regionerna för vissa uppgifter om enskilda bör utvidgas

I regionernas arbete med beredskap kan det förekomma att privata aktörer, t.ex. näringsidkare, involveras. Det är viktigt att det går att ha en öppen dialog i dessa kontakter och att privata aktörer inte undanhåller viktig information för att de befarar att uppgifterna kan komma till allmän kännedom. Sekretess gäller därför för regionernas verksamhet avseende beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) och planering enligt förfogandelagen (1978:262). Denna sekretess gäller för uppgift om en enskilds affärs- eller driftsförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs (38 kap. 7 § första stycket 1 OSL). Sekretess gäller vidare för uppgift om andra ekonomiska och personliga förhållanden för den som trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten (38 kap. 7 § första stycket 2). Sekretess enligt andra punkten är absolut, dvs. den gäller utan något skaderekvisit (se prop. 2005/06:133 s. 131–133).

Även i regionernas arbete med beredskap inom smittskyddet kan det förekomma att privata aktörer, t.ex. näringsidkare, involveras. Enligt regeringens bedömning bör det därför, av samma skäl som vid införandet av LEH, läggas till i 38 kap. 7 § att sekretessen även ska omfatta regionernas verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen (2004:168).

Rätten att meddela och offentliggöra uppgifter

Tystnadsplikten som följer av 38 kap. 7 § första stycket 2 inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (38 kap. 9 §). Genom ändringen gäller detta också för regionens beredskapsverksamhet i fråga om allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom, vilket bedöms nödvändigt för att möjliggöra den öppna dialog med privata aktörer som nämns ovan. Som framgår i avsnitt 10.4.1 föreslås regionen få ansvar för att det finns beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom. Det framstår därför som ända-

målsenligt att tystnadsplikten också omfattar beredskapsverksamhet avseende allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom och till skillnad från *Region Halland* bedömer regeringen inte att tystnadsplikten blir för snäv genom detta förslag.

Tystnadsplikten för enskilda bör också utvidgas

Privata aktörer kan medverka på olika sätt i regionernas beredskapsverksamhet vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Därigenom kan enskilda som är delaktiga i arbetet komma att få del av information som i vissa fall inte bör röjas. Det kan handla om uppgifter som är känsliga ur säkerhetssynpunkt. Om uppgifter med upplysningar om risker och sårbarhet sprids kan de komma att utnyttjas för att skada samhället (jfr prop. 2005/06:133 s. 133). Den som deltar eller har deltagit i verksamheten har därför tystnadsplikt (7 kap. 1 § LEH). Det innebär att han eller hon inte obehörigen får röja eller utnyttja vad han eller hon har fått veta om förhållanden av betydelse för att förebygga och hantera fredstida kriser, förhållanden av betydelse för totalförsvaret eller rikets säkerhet i övrigt, en enskild persons ekonomiska förhållanden, eller ett företags affärs- eller driftsförhållanden.

Sådan tystnadsplikt bör av motsvarande skäl gälla också regionens beredskap för allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig eller allmänfarlig sjukdom. En bestämmelse om detta bör därför införas i smittskyddslagen.

Den tystnadsplikt som följer av 7 kap. 1 § 1 LEH inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (44 kap. 5 § 2 OSL). Motsvarande bör gälla för den tystnadsplikt som nu föreslås. En justering bör därför göras i OSL så att det framgår att tystnadsplikten även gäller regionens verksamhet med beredskap för allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig eller allmänfarlig sjukdom.

En författningsreglerad tystnadsplikt utgör en inskränkning av yttrandefriheten, oavsett om den följer av offentlighets- och sekretesslagen eller av bestämmelser om tystnadsplikt. Yttrandefriheten får begränsas genom lag. En sådan begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den. För yttrandefriheten gäller vidare att den får inskränkas med hänsyn till bl.a. rikets säkerhet. Vid bedömandet av vilka begränsningar som får göras ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter (2 kap. 20 § första stycket, 21 § och 23 § första och andra styckena regeringsformen). För att privata aktörer ska kunna anlitas i regionernas beredskapsverksamhet behöver det säkerställas känslig information som de fått del av under arbetet inte röjs. Mot bakgrund av vikten av att privata aktörer kan medverka i de aktuella situationerna bedömer regeringen att förslaget utgör en godtagbar begränsning av yttrandefriheten.

12 En samlad integritetsskyddsanalys av förslagen

12.1 Förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning och dess betydelse för den personliga integriteten

Regeringens bedömning

Förslaget till ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning medför inte behandling av några ytterligare kategorier av personuppgifter än vad som redan förekommer. Förslaget medför dock att mängden personuppgifter som behandlas utökas.

Förslaget är förenligt med kraven i EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalagen. Den utökade personuppgiftsbehandlingen utgör en proportionerlig inskränkning av det skydd för den personliga integriteten som finns i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Någon ändring i dataskyddslagstiftningen med anledning av förslaget är inte nödvändig.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Rätten till respekt för privatlivet och den personliga integriteten

Rätten till skydd av personuppgifter är en del av den grundläggande rätten till respekt för privatlivet. Skyddet för enskildas privatliv regleras i flera internationella överenskommelser, däribland Europakonventionen och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna 2010/C 83/02 (EU:s rättighetsstadga). Av dessa följer att var och en har rätt till skydd för sitt privatliv. Denna rättighet får begränsas endast med stöd i lag och om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle (artikel 8 i Europakonventionen samt artiklarna 7 och 52.1 i EU:s rättighetsstadga).

Rätten till skydd av personuppgifter är även grundlagsskyddad. Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § andra stycket). Skyddet kan dock begränsas genom lag (2 kap. 20 §). En sådan begränsning får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå

utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. En begränsning får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 §).

Det allmänna skyddet för den personliga integriteten i samband med behandling av personuppgifter regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (EU:s dataskyddsförordning), lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen) och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Behandling av personuppgifter som behöriga myndigheter utför i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder ligger utanför tillämpningsområdet för EU:s dataskyddsförordning (artikel 2.2 d). Sådan behandling av personuppgifter omfattas i stället av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (dataskyddsdirektivet). Kompletterande bestämmelser till det direktivet finns i brottsdatalagen (2018:1177), brottsdataförordningen (2018:1202) och registerförfattningar för berörda myndigheter.

Förslaget till ny lag kan ge upphov till behandling av personuppgifter

Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning innehåller ett flertal bestämmelser och normgivningsbemyndiganden. Dessa kan aktiveras av regeringen om en samhällsfarlig sjukdom förekommer eller inom kort kan förekomma i Sverige i en sådan omfattning att det kan krävas sådana samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som regleras i lagen. Bemyndigandena ger i sig inte upphov till någon personuppgiftsbehandling.

Enligt förslaget ska länsstyrelsen utöva tillsyn över lagen och få besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall. Polismyndigheten ska på begäran bistå länsstyrelsen vid tillsynen och Polismyndigheten ska vidare ha rätt att ställa in och upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls i strid med lagen. Länsstyrelsens och Polismyndighetens beslut föreslås kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Lagen föreslås också reglera innehållet i en ansökan eller anmälan till Polismyndigheten om att få hålla en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning. Smittskyddsläkarna och Folkhälsomyndigheten föreslås få samrådsroller. Folkhälsomyndigheten föreslås även få i uppdrag att ge allmänheten samlad information om bl.a. beslut som har fattats med stöd av lagen. En straffbestämmelse föreslås för den som bryter mot en föreskrift om förbud att vistas på en viss plats.

De förslagna bestämmelserna kan ge upphov till personuppgiftsbehandling, under förutsättning att regeringen genom föreskrift aktiverar lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med stöd av normgivningsbemyndigandena.

Länsstyrelsens utökade personuppgiftsbehandling motsvarar uppgifter som redan behandlas

I länsstyrelsens föreslagna tillsynsverksamhet behöver behandling av personuppgifter ske i form av t.ex. namn, personnummer, adresser och andra kontaktuppgifter avseende de företrädare för verksamheter som omfattas av tillsynen. Även personuppgifter om anställda vid länsstyrelsen kommer att behandlas, t.ex. namn på de tjänstemän som är involverade i tillsynen. Behandlingen kommer att göras i tillsynsärenden och vid beslut om förelägganden, utdömande av vite och överklaganden i sådana ärenden. Behandling av sådana personuppgifter kan också behöva ske i länsstyrelsens tillsynsplanering, vilken inte hör till ett enskilt ärende.

Härutöver kommer sådana personuppgifter att hanteras i ärenden i vilka länsstyrelsen fattar beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall och vid överklaganden av sådana beslut. Personuppgiftsbehandlingen kan komma att ske i såväl pappersform som i ärendehanteringssystem.

Redan i dag utövar länsstyrelsen tillsyn och fattar beslut om åtgärder som rör enskilda verksamheter, t.ex. i fråga om miljöfarlig verksamhet. Länsstyrelsen behandlar således redan uppgifter avseende företrädare för verksamheter som står under tillsyn. Personuppgiftsbehandlingen som den föreslagna lagen ger upphov till för länsstyrelsens del bedöms inte medföra behandling av några ytterligare kategorier av personuppgifter än vad som redan förekommer inom myndigheten. Däremot innebär förslaget en utökad behandling av sådana personuppgifter. Regeringen bedömer att den behandling som krävs för att fullgöra tillsynsansvaret inte kommer att omfatta några känsliga personuppgifter.

Den föreslagna lagen är av beredskapskaraktär och avser en framtida situation med allvarlig smittspridning, vars påverkan på samhället inte är möjlig att fullt ut förutse. Därmed är det inte heller möjligt att fullt ut förutse behovet av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som kan föranleda personuppgiftsbehandling. Avsikten med regleringen är att det ska finnas beredskap för att vidta långtgående tvingande smittskyddsåtgärder, men möjligheten att besluta om sådana åtgärder bör användas med försiktighet och endast i den utsträckning som en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom kräver. Även om situationen är sådan att bestämmelser i den föreslagna lagen behöver aktiveras är således inte avsikten att alla åtgärder alltid bör användas. Det innebär att såväl vilka bestämmelser i lagen som länsstyrelsen har att bedriva tillsyn över, liksom antalet tillsynsobjekt, är beroende av det aktuella epidemiologiska läget. Det påverkar omfattningen av tillsynen och omfattningen av personuppgiftsbehandlingen. Det är därmed svårt att på förhand avgöra i vilken omfattning personuppgiftsbehandlingen kommer att öka.

Länsstyrelsens personuppgiftsbehandling har rättslig grund

Den föreslagna lagen motiveras av viktiga samhällsintressen. Tillsynsverksamheten riktas mot miljöer i vilka människor som normalt inte träffas kan samlas och innebär åtgärder för minskad smittspridning. När samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vidtas enligt den föreslagna lagen måste det vara möjligt att bedriva tillsyn av efterlevnaden.

Länsstyrelsens personuppgiftsbehandling behövs för att kunna fullfölja uppgifter enligt den föreslagna lagen. Behandlingen bedöms därmed vara nödvändig för att kunna fullgöra en rättslig förpliktelse och utföra en uppgift av allmänt intresse. Behandlingen är också nödvändig som ett led i myndighetsutövning. Det finns således rättslig grund för behandlingen i EU:s dataskyddsförordning (artikel 6.1 c och e). Den rättsliga grunden för behandlingen fastställs i nationell rätt genom den nya lagen (artikel 6.3). Grunden för behandlingen fastställs i nationell rätt genom den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Det bedöms vidare vara motiverat att behandla uppgifter om personnummer eller i förekommande fall samordningsnummer med hänsyn till vikten av en säker identifiering (artikel 87 i EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 10 § dataskyddslagen). Vikten av en effektiv tillsyn för att upprätthålla samhällets smittskydd vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning gör att det saknas möjligheter att behandla personuppgifterna på ett mindre ingripande sätt, t.ex. genom anonymisering.

Länsstyrelsens personuppgiftsbehandling skyddas av sekretessregleringen

I 21 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, finns bestämmelser om sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden som gäller oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer. Tillsammans utgör bestämmelserna i kapitlet ett skydd för enskildas personliga integritet inom hela den offentliga sektorn. Bestämmelserna innebär skydd för bl.a. uppgifter om enskildas hälsa och sexualliv (1 §), adress eller andra kontaktuppgifter till förföljda personer (3 §) eller personer med skyddad folkbokföring (3 a §) samt särskilt känsliga uppgifter om utlänningar (5 §).

Som framgår ovan bedöms den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning inte ge upphov till behandling av känsliga personuppgifter hos länsstyrelsen. Om det ändå skulle förekomma sådana uppgifter bedöms de ovan nämnda bestämmelserna i OSL ge ett tillräckligt skydd för uppgifterna. Regeringen bedömer dock att länsstyrelsen inom ramen för den föreslagna tillsynsverksamheten kommer att hantera uppgifter om enskildas affärs- eller driftsförhållanden. Sådana uppgifter kan föranleda behov av föreskrifter om att sekretess till skydd för enskild i verksamhet som avser tillsyn m.m. i fråga om näringslivet (30 kap. 23 §). Regeringen överväger att återkomma kring sekretessreglering som kan bidra till skyddet för enskildas affärs- eller driftsförhållanden.

Länsstyrelsens personuppgiftsbehandling bedöms vara proportionerlig

En bedömning behöver göras av om personuppgiftsbehandlingen uppfyller kravet på proportionalitet som ställs upp i EU:s dataskyddsför-

ordning. Behandlingen måste även bedömas mot skyddet mot intrång i den personliga integriteten som följer av Europakonventionen, EU:s rättighetsstadga och regeringsformen.

Avgörande för om en åtgärd ska anses innebära övervakning eller kartläggning är inte dess huvudsakliga syfte, utan vilken effekt som åtgärden har. Vad som avses med övervakning respektive kartläggning får bedömas med utgångspunkt från vad som enligt normalt språkbruk läggs i dessa uttryck. Vid bedömning av vilka åtgärder som kan anses utgöra ett betydande intrång ska både åtgärdens omfattning och arten av det intrång som åtgärden innebär beaktas. Även åtgärdens ändamål och andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen. Bestämmelsen om skydd mot betydande intrång i den personliga integriteten omfattar endast sådana intrång som på grund av åtgärdens intensitet eller omfattning eller av hänsyn till uppgifternas integritetskänsliga natur eller andra omständigheter innebär ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär (prop. 2009/10:80 s. 250).

Den föreslagna tillsynen och möjligheten för länsstyrelsen att fatta beslut i enskilda fall är inte inriktad på fysiska personers personliga förhållanden, utan på att smittskyddsåtgärder vidtas inom ramen för vissa verksamheter. Förslagen bedöms varken leda till behandling av personuppgifter av sådan omfattning eller karaktär att det innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten eller innebära övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § regeringsformen).

Det bedöms inte vara nödvändigt med någon ytterligare dataskyddsreglering för länsstyrelsens utökade behandling av personuppgifter enligt den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Behandlingen av personuppgifterna som förslaget ger upphov till bedöms mot bakgrund av ovanstående vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen.

Polismyndighetens utökade personuppgiftsbehandling motsvarar uppgifter som redan behandlas

Enligt den föreslagna lagen ska länsstyrelsen i vissa fall få begära polishandräckning vid sin tillsyn. Polismyndigheten föreslås även få rätt att ställa in eller upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls i strid med lagen. Lagen reglerar också innehållet i en ansökan eller anmälan till Polismyndigheten om att få hålla en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning. De föreslagna bestämmelserna förutsätter att det har meddelats föreskrifter om smittskyddsåtgärder med stöd i lagen.

I samband med att en länsstyrelse begär hjälp av Polismyndigheten inom ramen för tillsynen kan Polismyndigheten behöva behandla motsvarande personuppgifter som länsstyrelsen. Det handlar således, utöver uppgifter om anställda vid länsstyrelsen och Polismyndigheten, om uppgifter om personer vars verksamhet är föremål för tillsyn och personer som handräckningsåtgärder vidtas mot. De personuppgifter som kan behöva behandlas är som huvudregel namn, personnummer och kontaktuppgifter.

Personuppgiftsbehandlingen kan komma att ske i såväl pappersform som i ärendehanteringssystem.

Tillsammans med de ändringar som föreslås i ordningslagen, vilka hanteras nedan, innebär bestämmelserna om innehållet i en ansökan eller anmälan om en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning nya grunder för Polismyndigheten att beakta vid sin tillståndsgivning och vid ingripanden mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Bestämmelserna påverkar dock inte vilka personuppgifter som samlas in eller hur de behandlas jämfört med den hantering av ansökningar och anmälningar som sker i dag. De personuppgifter som behandlas är huvudsakligen namn, personnummer och kontaktuppgifter. Beroende på vad ansökan avser kan vissa känsliga personuppgifter behandlas. Det kan röra sig om t.ex. uppgift om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller uppgift om sexualliv eller sexuell läggning. Enligt uppgifter från Polismyndigheten handläggs ärenden om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i ett ärendehanteringssystem av särskilt utsedda handläggare. Därutöver kan även poliser i yttre tjänst komma att ta del av uppgifter, om det bedöms att polisiär närvaro eller tillsyn behövs i samband med en sammankomst eller tillställning. Uppgifterna kan också komma att lämnas ut till en kommun som ska beredas tillfälle att yttra sig i ärendet eller till allmän förvaltningsdomstol om Polismyndighetens beslut överklagas. Det finns inte någon särskild registerförfattning för motsvarande personuppgiftsbehandling som redan sker. I stället sker den med stöd av EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen.

Förslagen innebär ingen förändring av vilka kategorier av uppgifter som Polismyndigheten behandlar jämfört med nuvarande verksamhet. Det handlar således om en utökning av behandlingen. På motsvarande sätt som när det gäller länsstyrelsen är det inte möjligt att på förhand bedöma i vilken omfattning personuppgiftsbehandlingen kommer att öka.

Det bedöms finnas rättslig grund för Polismyndighetens, och i förekommande fall kommunens, personuppgiftsbehandling enligt EU:s dataskyddsförordning, då behandlingen är nödvändig för att myndigheten ska kunna fullfölja en rättslig förpliktelse, utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 c och e). Grunden för behandlingen fastställs i den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Det bedöms även finnas rättslig grund att behandla ovan nämnda känsliga personuppgifter, eftersom det är nödvändigt för handläggningen av ärendet (artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 3 § första stycket 2 dataskyddslagen).

Av samma skäl som för länsstyrelsen bedöms behandlingen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett behandlingen. Den bedöms vidare vara godtagbar i ett demokratiskt samhälle. Det är även motiverat att myndigheterna behandlar person- eller samordningsnummer i syfte att säkerställa en säker identifiering. Behandlingen är därmed förenlig med EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen. Någon ytterligare dataskyddsreglering är därför inte nödvändig.

De allmänna förvaltningsdomstolarnas personuppgiftsbehandling har rättslig grund

Länsstyrelsens och Polismyndighetens beslut enligt den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning föreslås kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta kan medföra att domstolarna kommer att behandla motsvarande personuppgifter som myndigheterna. För domstolarnas personuppgiftsbehandling är den rättsliga grunden att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning). Den rättsliga grunden fastställs genom den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. De närmare ändamålen för personuppgiftsbehandlingen anges i domstolsdatalagen (2015:728) och domstolsdataförordningen (2015:729), där det bl.a. framgår att personuppgifter får behandlas om det behövs för handläggning av mål och ärenden (6 § domstolsdatalagen).

På motsvarande sätt som för myndigheternas personuppgiftsbehandling bedöms domstolarnas behandling vara proportionerlig i enlighet med EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen. Någon ytterligare dataskyddsreglering bedöms inte behövas.

Folkhälsomyndighetens och regionernas personuppgiftsbehandling har rättslig grund

Folkhälsomyndigheten och regionernas smittskyddsläkare föreslås få en samrådande roll enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Folkhälsomyndigheten får också i uppdrag att ge sammanhållen information till allmänheten om föreskrifter som meddelats enligt lagen och om länsstyrelsens beslut om smittskyddsåtgärder i enskilda fall. Detta kan innebära att Folkhälsomyndigheten, regionerna och regionernas smittskyddsläkare behöver behandla motsvarande personuppgifter som länsstyrelsen.

Av samma skäl som anges ovan för länsstyrelsens behandling bedöms det finnas rättslig grund för denna personuppgiftsbehandling. Den bedöms vidare vara proportionerlig och förenlig med EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen utan någon ytterligare dataskyddsreglering.

Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens och de allmänna domstolarnas personuppgiftsbehandling har rättslig grund

I den föreslagna lagen ingår en straffbestämmelse för den som bryter mot föreskrifter om ett förbud att vistas på en viss plats. Det innebär att Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna i sin rättskipande verksamhet kan behöva behandla personuppgifter om enskild som bryter mot vistelseförbudet. Det kan t.ex. handla om namn, personnummer och kontaktuppgifter avseende misstänkta och eventuella vittnen.

I dataskyddsdirektivet finns bestämmelser om personuppgiftsbehandling som utförs av myndigheter inom rättsväsendet i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, inklusive att skydda mot samt förebygga och förhindra hot mot den allmänna säkerheten (artikel 1.1). Enligt direktivet har fysiska person-

er rätt till skydd av personuppgifter (artikel 2 a). Personuppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning får som huvudregel inte behandlas. Om uppgifter om en person behandlas får de dock kompletteras med sådana uppgifter om det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen (2 kap. 11 § brottsdatalagen). Regeringen bedömer att det kan förekomma känsliga personuppgifter i samband med brott mot vistelseförbudet, t.ex. i form av uppgifter om politisk eller religiös övertygelse. Det kan i sådana fall vara absolut nödvändigt att komplettera uppgifter om en person med sådana för att uppnå ändamålet med behandlingen att genom vistelseförbud minska smittspridning. Känsliga personuppgifter får i sådana fall behandlas.

Dataskyddsdirektivet har genomförts i svensk rätt i huvudsak genom införandet av brottsdatalagen. Kompletterande bestämmelser finns i de särskilda registerförfattningarna i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, lagen (2018:1697) om åklagarväsendets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, domstolsdatalagen och domstolsdataförordningen. Det innebär att personuppgiftsbehandlingen i brottsbekämpande verksamhet vid Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och allmänna domstolar redan är reglerad. Några ändringar i denna reglering bedöms inte krävas med anledning av den föreslagna straffbestämmelsen.

12.2 Förslagen om ändringar i ordningslagen och smittskyddslagen och deras betydelse för den personliga integriteten

Regeringens bedömning

Förslaget om smittskyddsplacering medför inte behandling av några ytterligare kategorier av personuppgifter än vad som redan förekommer. Förslaget medför dock att mängden personuppgifter som behandlas utökas och kan omfatta känsliga personuppgifter som rör hälsa. I övrigt medför de föreslagna ändringarna i ordningslagen och smittskyddslagen ingen ytterligare behandling av personuppgifter än vad som redan förekommer.

Förslagen är förenliga med kraven i EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen.

Någon ändring i dataskyddslagstiftningen med anledning av förslagen är inte nödvändig.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har inte bedömt behandlingen av personuppgifter i förhållande till förslaget om smittskyddsplacering.

Remissinstanserna

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) har inga synpunkter på bedömningen.

Ingen övrig remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Ändringarna i ordningslagen medför ingen ny personuppgiftsbehandling

Som framgår i kapitel 9 föreslås vissa ändringar i ordningslagen för att göra anpassningar till den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

De ändringsförslag i ordningslagen som består av upplysningsbestämmelser om bestämmelser i den nya lagen föranleder ingen personuppgiftsbehandling.

Det föreslås också att Polismyndigheten utöver vid epidemi ges rätt att vägra tillstånd till en allmän sammankomst för att motverka spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga. Ändringen innebär visserligen att Polismyndigheten har att beakta en förändrad grund vid sin tillståndsprövning, men medför inte någon ny personuppgiftsbehandling jämfört med myndighetens befintliga behandling i samband med tillståndsprövning.

Förslaget om smittskyddsplacering medför utökad behandling av personuppgifter

Regeringen föreslår en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen, benämnd smittskyddsplacering. Åtgärden ska kunna tillämpas i socialtjänstens verksamhet om särskilda boendeformer för äldre personer som regleras i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), SoL.

Kommunen har ett ansvar för att tillhandahålla insatser till äldre personer, t.ex. särskilda boendeformer. Insatserna kan verkställas antingen i kommunal regi eller av privata utförare. Kommuner och privata utförare behandlar alltså redan i dag en mängd personuppgifter i ärenden som rör insatser till äldre personer. De behandlar också en mängd personuppgifter rörande dessa personers hälsa.

Redan idag behandlas personuppgifter om den som mottar insatsen särskilt boende i dokumentation om vederbörande samt namn och kontaktuppgifter till den enskildes familj eller annan närstående. Sådana uppgifter får behandlas inom socialtjänstens verksamheter under förutsättning att uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten enligt 7 § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL). Personuppgifter om den enskilde får också dokumenteras enligt 3 kap. patientdatalagen (2008:355).

Förslaget om smittskyddsplacering innebär att socialtjänsten och privata utförare som hanterar en utökad behandling av redan förekommande personuppgifter även kan komma att behandla något fler personuppgifter när en sådan åtgärd behöver vidtas. Den utökade behandlingen av personuppgifter avser t.ex. den enskildes namn och bostad, hälsotillstånd samt dokumentation om dennes beteende. Det kan även finnas behov av att behandla personuppgifter om den enskildes närstående som familj eller vänner. Det kan i vissa fall förekomma behandling av känsliga person-

uppgifter om den närståendes hälsa, t.ex. i syfte att motivera undantag från besöksförbudet. Även uppgifter om barn som är närstående kan komma att behandlas.

Regeringen bedömer mot bakgrund av ovanstående att förslaget kommer att medföra utökad personuppgiftbehandling när bestämmelsen tillämpas. Vidare bedöms känsliga personuppgifter om den enskildes närstående kunna behandlas i syfte att motivera undantag från besöksförbudet, då det kan vara av stor betydelse för den enskildes delaktighet och för att den enskilde ska uppnå skäliga levnadsförhållanden.

Personuppgifterna kommer att behöva behandlas av både kommunala och privata utförare av äldreomsorg och av smittskyddsläkaren i samband med anmälan och beslut om smittskyddsplacering. Det innebär att personuppgiftsbehandlingen kommer att innebära viss nödvändig spridning av personuppgifter. Spridning av uppgifterna kan ske till relevanta aktörer inom hälso- och sjukvården, så länge sekretessen eller tystnadsplikt inte hindrar röjande av uppgifter. Vidare kan spridning av personuppgifter ske t.ex. till domstol i det fall det krävs för att fullgöra författningsreglerade uppgiftsskyldigheter om ett beslut om smittskyddsplacering överklagas.

Sammanfattningsvis konstaterar regeringen att förslagen innebär en något utökad personuppgiftsbehandling för både offentliga och privata utförare av socialtjänst och vårdgivare. Förslagen innebär inte att någon ny kategori av personuppgifter kommer att behandlas.

Kommunens, privata utförares och vårdgivares personuppgiftsbehandling har rättslig grund

Enligt EU:s dataskyddsförordning är ett fastställt ändamål en grundläggande förutsättning för att personuppgifter ska få samlas in och behandlas. Utifrån det fastställda ändamålet avgörs vilka personuppgifter som får behandlas (artikel 5.1 c) och den registrerade har rätt att få information om ändamålet (artiklarna 13–15). Även lämplig säkerhetsnivå bestäms utifrån bl.a. behandlingens ändamål (artikel 32). Ändamålet fastställs av den personuppgiftsansvarige, t.ex. i nationell rätt (artiklarna 4.7, 6.2 och 6.3). Ändamål ska vara särskilda, uttryckligt angivna och berättigade (artikel 5.1 b). I skäl 38 till EU:s dataskyddsförordning anges att barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd, eftersom barn kan vara mindre medvetna om berörda risker, följder och skyddsåtgärder samt om sina rättigheter när det gäller behandling av personuppgifter.

Som framgår ovan avseende den nya lagen krävs för att en behandling av personuppgifter ska vara laglig och tillåten att den ryms inom någon av de rättsliga grunderna för behandling i EU:s dataskyddsförordning. Behandling får bl.a. ske om den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c) eller om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e). För att en rättslig förpliktelse eller en uppgift av allmänt intresse ska kunna utgöra grund för behandling måste förpliktelsen eller uppgiften enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning vara fastställd i enlighet med unionsrätten eller nationell rätt. Artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning kompletteras av 2 kap. 2 § dataskyddslagen. Enligt den bestämmelsen får personuppgifter behandlas med stöd av artikel 6.1 e om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse

som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning.

Socialtjänstverksamhet och hälso- och sjukvårdens verksamhet bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med respektive verksamhetslagstiftning. Personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten är enligt 6 § första stycket SoLPuL tillåten bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter ska kunna utföras. En kommunal myndighet får bl.a. enligt 12 § första stycket 1 förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten behandla personuppgifter för bl.a. handläggning av ärenden om insatser samt genomförande av insatser som följer av SoL. Av 2 kap. 4 § patientdatalagen (2008:355) framgår att personuppgifter får behandlas inom hälso- och sjukvården om det behövs för att bl.a. fullgöra de skyldigheter som anges i 3 kap. samma lag om att föra patientjournal och upprätta annan dokumentation som behövs i och för vården av patienter.

Socialnämndens och de privata utförarnas personuppgiftsbehandlingar i sina verksamheter bedöms ske utifrån grunden att det är fråga om en uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning samt i viss mån utifrån att det är fråga om att fullgöra rättslig förpliktelse för att fullgöra den dokumentationsskyldighet som följer av bl.a. SoL (artikel 6.1 c och e). För socialnämnden och privata utförare kommer den behandling av personuppgifter som blir aktuell regleras även i bl.a. lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och, i de fall omsorgsgivaren använder sig av sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation, lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation.

Personuppgiftsbehandling inom verksamheter som avser hälso- och sjukvård bedöms ske utifrån samma grunder som för socialtjänstverksamhet, dvs. artikel 6.1 e och c. Även i hälso- och sjukvården finns en skyldighet att dokumentera uppgifter om en patient enligt bestämmelserna om patientjournal i 3 kap. patientdatalagen. För vårdgivare kommer den behandling av personuppgifter som blir aktuell regleras även i bl.a. patientdatalagen och, i de fall vårdgivaren använder sig av sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation, lagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation.

Behandlingen av känsliga personuppgifter har rättslig grund

Behandlingen av vissa kategorier av personuppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa, etniskt ursprung, religiös övertygelse eller en persons sexualliv, anses som särskilt känslig och är i regel förbjuden (artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning). Enligt artikel 9.2 g får behandling av sådana särskilda kategorier av känsliga personuppgifter endast ske om det är nödvändigt av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten. Behandlingen ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Behandling av känsliga personuppgifter får ske om den är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. tillhandahållande av

hälso- och sjukvård, behandling, social omsorg eller förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster och social omsorg på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet.

Redan i dag behandlar socialtjänsten och hälso- och sjukvården känsliga personuppgifter. I registerlagstiftningen för socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt i den generella dataskyddslagen upplyses om att socialtjänsten och hälso- och sjukvården får behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 h, om behandlingen är nödvändig för bl.a. social omsorg, förvaltning av social omsorg och hälso- och sjukvårdstjänster samt deras system, eller för tillhandahållande av hälso- och sjukvård eller behandling (3 kap. 5 § dataskyddslagen). En ytterligare förutsättning för att känsliga personuppgifter ska få behandlas är att uppgifterna behandlas under tystnadsplikt (artikel 9.3 i EU:s dataskyddsförordning samt 3 kap. 5 § andra stycket dataskyddslagen). Sekretess och tystnadsplikt gäller för socialtjänsten enligt 26 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, och 17 kap. SoL. För hälso- och sjukvården gäller sekretess och tystnadsplikt enligt 25 kap. OSL och 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659).

De känsliga personuppgifter som kan komma att behandlas med anledning av förslaget om smittskyddsplacering är framför allt uppgifter om hälsa. Uppgifter om hälsa definieras i artikel 4.15 i EU:s dataskyddsförordning som personuppgifter som rör en fysisk persons fysiska eller psykiska hälsa, inbegripet tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster, vilka ger information om dennes hälsostatus. Det bedöms finnas rättslig grund att behandla dessa personuppgifter, eftersom det är nödvändigt för handläggningen av ärendet.

Personuppgiftsbehandlingen bedöms vara nödvändig och proportionerlig

Socialnämndens, de privata utförarnas och vårdgivarnas behandling av personuppgifter bedöms vara nödvändig i förhållande till den rättsliga grunden, att det är frågan om en uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Att behandlingen ska vara nödvändig innebär inte att det måste vara omöjligt att uppnå syftet med behandlingen utan att personuppgifter behandlas (prop. 2023/24:29 s. 39). Den rättsliga grunden ska också uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas (artikel 6.3). Uppgifter av allmänt intresse som har fastställts i enlighet med svensk rätt uppfyller dessa krav (prop. 2017/18:105 s. 50).

Det stöd som lämnas till den enskilde i insatsen särskilt boende för äldre är sådant som personen själv efterfrågar genom t.ex. en ansökan, eller som socialnämnden, privata utförare eller vårdgivare erbjuder den enskilde. Den behandling av personuppgifter som kommer att ske i socialnämndens ärendehantering eller vid verkställandet av insatser, privata utförarnas utförande av insatser eller för vårdgivarnas bedrivande av hälso- och sjukvården bedöms, som nämnts ovan, vara nödvändig för att dessa ska kunna fullgöra de skyldigheter som regleras i SoL, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientsäkerhetslagen.

Behandlingen av personuppgifter innebär givetvis alltid en viss inskränkning i den personliga integriteten. Personen avgör dock själv om han eller hon önskar lämna personuppgifter för att få del av insatsen särskilt boende för äldre och den hälso- och sjukvård som tillhandahålls inom ramen för den insatsen. Förslaget om smittskyddsplacering är däremot en åtgärd som innebär tvång mot den enskilde. Den personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att verksamheterna ska kunna anmäla och besluta om smittskyddsplacering medför därför en större inskränkning i den personliga integriteten för den som ska omfattas av åtgärden smittskyddsplacering.

Regeringen redogör för i avsnitt 10.6.1 bedöms inskränkningen av den enskildes rättigheter som ett beslut om smittskyddsplacering medför stå i proportion till syftet att skydda andra personer som mottar insatsen särskilt boende för äldre mot allvarlig smitta. Något mindre ingripande alternativ för att behandla de personuppgifter som behövs bedöms inte finnas för att kunna vidta åtgärden smittskyddsplacering. Personuppgiftsbehandling i samband med beslut av åtgärden kan också vara nödvändig för att den enskilde ska kunna tillvarata sin rätt att överklaga beslutet. Intrånget i den enskildes personliga integritet bedöms därför vara nödvändig.

Regeringen bedömer mot bakgrund av ovanstående att inskränkningen av den personliga integriteten som kommer av personuppgiftbehandling i samband med beslut av smittskyddsplacering är nödvändig och står i proportion med det syfte som beslutet om åtgärden ska uppnå. Det bedöms inte vara nödvändigt med någon ytterligare dataskyddsreglering för den utökade behandlingen av personuppgifter. Behandlingen av personuppgifter som förslaget om smittskyddsåtgärder ger upphov till bedöms vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen.

Förslagen om undantag från smittskyddslagens bestämmelser och om hälsokontroll vid inresa medför ingen ny personuppgiftsbehandling

Flera av de föreslagna ändringarna i smittskyddslagen är bemyndiganden för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från och anpassningar av vissa bestämmelser i smittskyddslagen. Föreskrifter föreslås få meddelas för en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga. Bemyndigandena i sig ger inte upphov till någon personuppgiftsbehandling. Inte heller förslaget att regionen ska besluta om en samordnad plan för beredskapen bedöms föranleda någon personuppgiftsbehandling.

Avsikten med undantagen är att anpassa smittskyddslagen så att den kan användas på ett ändamålsenligt sätt vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning, bl.a. för en situation i vilken det finns skäl att genomföra en storskalig testning och smittspårning. Avsikten med ändringarna som föreslås i bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa är att göra bestämmelserna mer ändamålsenliga i fråga om tillämpningsområdet och tydligare i fråga om hanteringen om det finns behov av ytterligare undersökning eller provtagning efter en hälsokontroll.

Provtagning och smittspårning enligt smittskyddslagen behövs för att smittskyddet ska kunna upprätthållas. Det är uppgifter som hälso- och sjukvården och smittskyddsläkarna normalt utför. Den personuppgifts-

behandling som sker i samband med detta och som kan innehålla känsliga uppgifter är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse och utföra en uppgift av allmänt intresse. Personuppgiftsbehandlingen är också nödvändig som ett led i myndighetsutövning. Det finns således rättslig grund i EU:s dataskyddsförordning för den personuppgiftsbehandling som sker (artiklarna 6.1 c och e samt 9.2 g). Grunden för behandlingen fastställs i nationell rätt genom smittskyddslagen. Detsamma gäller för personuppgiftsbehandling i samband med hälsokontroll vid inresa. Förslagen bedöms inte påverka vilka personuppgifter som samlas in eller hur de behandlas jämfört med den hantering som redan sker enligt gällande bestämmelser.

Behandlingen sker med stöd av EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen, patientdatalagen och patientdataförordningen.

I fråga om sekretesskydd för uppgifter om enskildas personliga förhållanden finns bestämmelser i 21 kap. OSL som gäller oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer. I 25 kap. OSL finns även särskilda bestämmelser om sekretess för enskilda inom hälso- och sjukvården.

Att testning och smittspårning är storskalig innebär att det sker i en omfattning som avviker från normalläget. Som en konsekvens kommer behandlingen av personuppgifter, däribland känsliga personuppgifter, att öka markant vid en storskalig testning och smittspårning trots att det inte medför någon ny behandling. Detta ställer krav på befintliga system och de digitala lösningar som behöver utvecklas för att bl.a. möjliggöra storskaliga digitala vårdkontakter. Detsamma gäller om de föreslagna ändringarna kring hälsokontroll vid inresa leder till att fler kommer att genomgå en hälsokontroll. Mot denna bakgrund vill regeringen betona att det är viktigt att integritetsskyddsfrågor beaktas när de föreslagna bemyndigandena tillämpas i samband med storskalig testning och smittspårning samt när system och lösningar för hantering av storskaliga vårdkontakter utvecklas.

Mot bakgrund av vad som framförs ovan anser regeringen att den utökade personuppgiftsbehandling som kan uppkomma vid tillämpningen av föreslagen är proportionerlig och står i överensstämmelse med skyddet mot ingrepp i den personliga integriteten i EU:s dataskyddsförordning, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och regeringsformen. Någon ytterligare dataskyddsreglering är inte därmed nödvändig.

13 Förslagens förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter

13.1 Fri- och rättigheter utifrån förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning

Regeringens bedömning

Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning är förenlig med grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen, Europakonventionen samt FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den föreslagna lagen är även förenlig med barnkonventionen.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) understryker att tillämpningen av proportionalitetsprincipen innebär svåra etiska avvägningar mellan olika samhällsmål såsom folkhälsa, ekonomi, utbildning och grundläggande fri- och rättigheter.

Skälen för regeringens bedömning

Rättsliga utgångspunkter i regeringsformen, Europakonventionen och FN-konventioner

I 2 kap. regeringsformen finns en katalog av bestämmelser som ger ett grundlagsskydd för ett antal grundläggande fri- och rättigheter. Där finns bl.a. de s.k. opinionsfriheterna som består av yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten (1 §). Vidare finns bestämmelser om kroppslig integritet och rörelsefrihet som bl.a. ger ett skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp (4–8 §§). Det finns bl.a. bestämmelser om egendomsskydd och om närings- och yrkesfrihet (15 och 17 §§). Fri- och rättighetsskyddet gäller i princip även för juridiska personer, även om rättigheterna i första hand avser fysiska personer (se prop. 1975/76:209 s. 141).

Vissa fri- och rättigheter får begränsas under vissa angivna förutsättningar. Som huvudregel gäller att begränsning endast får ske i lag (20 §). Begränsningar av ett flertal fri- och rättigheter får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett begränsningen. Begränsningen får inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Vidare får den inte göras

enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (21 §). Yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten och demonstrationsfriheten får därutöver begränsas endast med hänsyn till vissa angivna ändamål (23 och 24 §§).

I Europakonventionen finns en katalog över fri- och rättigheter som på många sätt korresponderar med regeringsformens (artiklarna 2–14 och tilläggsprotokollen). Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) gäller den där angivna konventionen som svensk lag. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter antogs 1966. Sverige är folkrättsligt bundet till konventionerna, men de ger inte upphov till rättigheter som kan utkrävas i t.ex. svensk domstol. Konventionernas innehåll korresponderar på många sätt med regeringsformen och innehåller flera av de rättigheter som regleras där.

Enligt lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter gäller FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som svensk lag. Utgångspunkten är att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn de rättigheter som anges i barnkonventionen (artikel 2.1). Principen om barnets bästa innebär att det vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3.1). Konventionsstaterna ska även tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12.1).

Den föreslagna lagen är förenlig med skyddet för mötes- och demonstrationsfriheten

Vissa av de åtgärder som kan komma att vidtas med stöd av den nya lagen får redan vidtas med stöd av befintlig lagstiftning och kunde även vidtas med stöd av den numera upphävda covid-19-lagen. Dessa har sedan tidigare bedömts vara förenliga med regeringsformens och Europakonventionens rättighetsreglering. Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning innebär dock att regeringen ges möjligheter att besluta om sammantaget mycket omfattande begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter som måste övervägas noga. Lagen innehåller bemyndiganden som innebär att regeringen som en yttersta åtgärd får meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster inte får hållas och en möjlighet att begränsa allmänna sammankomster genom beslut i enskilda fall (se avsnitten 8.7.1 och 8.9). Sådana åtgärder innebär begränsningar i mötes- och demonstrationsfriheten.

Mötes- och demonstrationsfriheten får enligt regeringsformen begränsas bl.a. för att motverka farsot. En sådan begränsning får göras genom lag eller, efter bemyndigande i lag, annan författning. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som

har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 20, 21 och 24 §§). Inskränkningar av mötes- och föreningsfriheten enligt artikel 11 i Europakonventionen får ske bl.a. om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till skydd för hälsa. För att stärka skyddet för bl.a. mötes- och demonstrationsfriheten föreslås att det ska anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av risken för smittspridning. Därutöver delas bemyndigandet om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder upp för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.

Det går inte att utesluta att det vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan uppstå en situation där det inte finns något alternativ till att vidta mycket långtgående åtgärder för att motverka smittspridning. Sådana åtgärder kan innebära att allmänna sammankomster kraftigt begränsas eller helt förbjuds. När det epidemiologiska läget är sådant att det finns utrymme för att använda de föreslagna samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna bör dock även mindre ingripande åtgärder kunna tillämpas för att på ett ändamålsenligt sätt motverka smittspridning. Sådana differentierade och träffsäkra åtgärder som den föreslagna lagen ger utrymme för kan således medföra att allmänna sammankomster i vissa fall kan hållas trots en pågående smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Likaså kan den författningsberedskap som den föreslagna lagen innebär borga för att åtgärder kan vidtas på ett övervägt och ändamålsenligt sätt, även i en situation där omedelbara åtgärder behöver vidtas för att motverka smittspridning.

Regeringen bedömer sammantaget mot bakgrund av ovanstående att förslagen är förenliga med regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om mötes- och demonstrationsfriheten. Förslagen bedöms även vara förenliga med FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Den föreslagna lagen är förenlig med egendomsskyddet och närings- och yrkesfriheten

Enligt regeringsformen är var och ens egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad, utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen (2 kap. 15 §).

Enligt Europakonventionen ska varje fysisk eller juridisk person ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Inskränkningar får ske bl.a. om det är nödvändigt för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse (se artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till konventionen). Uttrycket egendom enligt Europakonventionen har en autonom och vidsträckt innebörd.

När det gäller närings- och yrkesfriheten följer av regeringsformen att begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast

för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag (2 kap. 17 §).

Förslagen innebär att regeringen kan få meddela föreskrifter om att den som anordnar allmänna sammankomster och offentliga tillställningar eller ansvarar för verksamheter ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Som en yttersta åtgärd föreslås regeringen få meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas, att stänga fritids- eller kulturverksamheter, handelsplatser, serveringsställen och att förbjuda upplåtelse av platser för privata sammankomster. Sådana åtgärder innebär begränsningar av egendomsskyddet och näringsfriheten. Även kollektivtrafik och inrikes flygtrafik föreslås kunna åläggas krav på att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vidtas (se avsnitt 8.7). Dessa åtgärder kan innebära begränsningar av näringsfriheten.

De särskilda begränsningar som möjliggörs bedöms vara nödvändiga för att minska smitta i samband med en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Förslagen motiveras således av ett angeläget allmänt intresse som väger så tungt att det vid en intresseavvägning får gå före verksamhetsutövarens rätt till näringsfrihet och rätt till skydd för sin egendom. Någon alternativ mindre ingripande reglering som samtidigt kan ge tillräckliga möjligheter att förhindra smittspridning i de verksamheter som omfattas finns inte enligt regeringens bedömning. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att förslagen är förenliga med bestämmelserna om egendomsskydd och näringsfrihet i såväl regeringsformen som Europakonventionen (jfr prop. 2019/20:172 s. 35 och 36 samt prop. 2020/21:79 s. 83 och 84).

Vid en samlad bedömning anser regeringen att förslagen är förenliga med regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om egendomsskydd samt närings- och yrkesfrihet. Förslagen bedöms även vara förenliga med FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Den föreslagna lagen utgör inte en begränsning av rörelsefriheten

Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. Rörelsefriheten får under vissa förutsättningar begränsas genom lag (2 kap. 8, 20 och 21 §§).

Även i Europakonventionen finns bestämmelser om rörelsefriheten (artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen). Av artikeln följer att den som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och välja sin bosättningsort. Rörelsefriheten får dock bl.a. inskränkas om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till att skydda hälsa.

Förslagen innebär att regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer kan få föreskriva om förbud mot att vistas på en angiven plats, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter som kan innebära spridning av den samhällsfarliga sjukdom som lagen har gjorts tillämplig på (se avsnitt 8.7.6). Bemyndigandet omfattar inte åtgärder som är så långtgående att de utgör en begränsning av rörelsefriheten (jfr 2 kap.

20 § regeringsformen). Bemyndigandet bedöms mot denna bakgrund vara förenligt med regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om rörelsefrihet. Regeringen bedömer även att bemyndigandet är förenligt med FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Den föreslagna lagen utgör inte en begränsning av religionsfriheten

Religionsfriheten så som den kommer till uttryck i regeringsformen är absolut och innebär att var och en är försäkrad frihet gentemot det allmänna att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion (2 kap. 1 § första stycket 6). Religionsfriheten skyddas även av artikel 9 i Europakonventionen. Skyddet enligt Europakonvention är dock inte absolut, utan får begränsas om det sker med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skyddet för hälsan eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Religionsfriheten innefattar inslag av yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet och föreningsfrihet. Alla religiösa handlingar som i sig innefattar en annan grundlagsskyddad frihet anses falla utanför religionsfrihetens skydd och får begränsas enligt vad som gäller för den friheten.

Förslagen innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan få föreskriva om krav på smittskyddsåtgärder i religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde (se avsnitt 8.7.3). Förslagen om smittskyddsgärder vid allmänna sammankomster och förbud mot att hålla allmänna sammankomster omfattar även allmänna sammankomster för att tillsammans utöva religion (se avsnitt 8.7.1). Det är angeläget att det finns möjlighet att hindra sammankomster där smitta kan spridas, även om det är frågan om en sammankomst för religionsutövning. Dessa åtgärder utgör sådana begränsningar av andra fri- och rättigheter som inte i sig innebär att religionsfriheten enligt regeringsformen begränsas.

Den föreslagna lagen är förenlig med barnkonventionen

Principen om barnets bästa bör vara bärande för samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som berör barn. Regeringen har därför föreslagit att principen om barnets bästa uttryckligen ska framgå av lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning (se avsnitt 8.5).

Som angetts tidigare innebär principen att barnets bästa ska väga tungt, men inte ensamt vara utslagsgivande, när olika intressen vägs mot varandra. Det innebär att vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan åtgärder som begränsar barns rättigheter vidtas. Det kan t.ex. handla om att barns möjligheter att delta i fritids- och kulturverksamheter begränsas, liksom möjligheterna att delta i verksamheter som uppmuntrar till fysisk aktivitet. Det är därför viktigt att sådana föreskrifter föregås av prövningar av barnets bästa. Alla aktörer bör kontinuerligt genomföra barnrättsliga analyser inför beslut och åtgärder som vidtas med stöd av den föreslagna lagen. Analyserna ska utgå från barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen och beskriva vilka konsekvenser en avsedd åtgärd kan få för barnets rättigheter.

När det epidemiologiska läget är sådant att det finns utrymme för att använda de föreslagna samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna, bör även

mindre ingripande åtgärder kunna tillämpas för att på ett ändamålsenligt sätt motverka smittspridning. Under sådana förhållanden finns goda förutsättningar att anpassa verksamheter och hålla dem öppna, också sådana verksamheter som riktar sig till barn. På samma sätt som framgår ovan avseende religionsfriheten bedömer regeringen att den författningsberedskap som den föreslagna lagen innebär borgar för övervägda och ändamålsenliga åtgärder och att den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning är förenlig med barnkonventionen.

13.2 Fri- och rättigheter utifrån förslagen om ändringar i smittskyddslagen

Regeringens bedömning

Förslagen om smittskyddsplacering, bemyndiganden om föreskrifter om vissa undantag från vissa bestämmelser i smittskyddslagen och ändringar i bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen, Europakonventionen, FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt barnkonventionen.

Detsamma gäller de föreslagna bemyndigandena som innebär att vad som gäller för läkare i vissa fall ska kunna gälla också viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och att skyldigheten att uppsöka läkare i vissa fall ska kunna uppfyllas genom att kontakta hälso- och sjukvården på annat sätt.

Att regeringens föreskrifter föreslås vara tidsbegränsade bidrar till att säkerställa att föreskrifterna inte blir mer långtgående än nödvändigt.

Utredningarnas bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har inget att erinra mot förslaget om smittskyddsplacering men poängterar vikten av att ingen diskriminering sker vid bedömningen av åtgärden. *Institutet för mänskliga rättigheter* menar att villkoret att den enskildes beteende ska ha betydelse riskerar diskriminering. De menar också att det finns risk för att enskilda går miste om motsvarande rättssäkerhetsgarantier som är knutna till att åtgärderna isolering och tillfällig isolering prövas i förvaltningsdomstol. *Statens medicinsk-etiska råd (Smer)* framför att det vid en pandemi kan vara nödvändigt att inskränka individers rätt till personlig integritet och frihet för att skydda befolkningen från allvarlig skada. Smer anser att förslaget är proportionerligt i förhållande till vad man vill uppnå.

SPF Seniorerna och *Svensk sjuksköterskeförening* tycker att det är en svår avvägning som kan vara etiskt utmanande mellan att försvara individers personliga integritet och att förhindra smittspridning.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om smittskyddsplacering är proportionerligt

Var och en är enligt regeringsformen gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden, men rörelsefriheten kan begränsas genom lag. Sådana begränsningar får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 8, 20 och 21 §§). Motsvarande skydd finns även enligt artikel 5 i Europakonventionen och artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen.

En person som har beviljats insatsen särskilt boende enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL, är fri att röra sig inom de allmänna utrymmena och att lämna boendet och komma tillbaka. Den enskilde har också rätt att ta emot besök i det särskilda boendet, oavsett om besöket är någon som bor på det särskilda boendet eller utanför.

Samtidigt har enligt smittskyddslagen (2004:168) var och en också ett ansvar att medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar genom att vidta åtgärder för att skydda andra mot smittrisk (2 kap. 1 och 2 §§). När en enskild person beviljats insatsen särskilt boende ska den enskilde få den omvårdnad och det stöd som denne behöver för att så långt som möjligt kunna leva självständigt. Ett sådant stöd kan inbegripa att hjälpa den enskilde att uppfylla sina skyldigheter enligt smittskyddslagen genom anpassad information, påminnelser och liknande.

Som framgår i avsnitt 10.6.5 finns det krav enligt SoL och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) på att förebygga och förhindra smitta och smittspridning i särskilda boenden. Som beskrivits i avsnitt 10.6.2 har majoriteten av de som har insatsen särskilt boende en demenssjukdom eller kognitiv svikt. Både kommuner och regioner har att beakta detta i sin planering av insatser och i sin beredskapsplanering för t.ex. ett utbrott av en allvarlig och smittsam sjukdom.

I avsnitt 10.6 föreslås en ny individinriktad extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen som innebär att en person som beviljats en särskild boendeform för äldre personer under vissa förutsättningar ska få smittskyddsplaceras (3 kap. 9 a–9 d §§ smittskyddslagen). Förutsättningarna för att en person ska få smittskyddsplaceras är att det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom på boendet samt att personen bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en sådan sjukdom, och genom sitt beteende kan befaras utsätta andra boenden för omedelbar risk att smittas. Syftet med åtgärden smittskyddsplacering är att hindra smitta och smittspridning inom ett särskilt boende för äldre för att på så sätt undvika att äldre drabbas av sjukdom och vårdskada i form av smitta. Det rör sig inte främst om att förebygga risker för smittspridning i allmänhet, utan om att skydda särskilt utsatta personer från att smittas. I sammanhanget bör också påpekas att den som bor på ett särskilt boende och inte är smittad kan ha mycket svårt att själv vidta åtgärder för att undvika kontakt med andra boende som är smittade.

Ett beslut om smittskyddsplacering är en mycket ingripande åtgärd för den enskilde, där dennes grundlagsskyddade rörelsefrihet under en tid begränsas. Att beslutet även omfattar förbud mot att ta emot besök kan ses som en inskränkning i rätten till privat- och familjeliv. Det finns således olika intressen som gör sig gällande och som måste vägas mot varandra.

De intressen och värden som vägs mot varandra i en situation där den föreslagna bestämmelsen om smittskyddsplacering kan tillämpas, kan läggas i två vågskålar. I den ena vågskålen finns den enskildes grundlagsskyddade rättigheter, rätt till en socialtjänstinsats som möter dennes behov av stöd och omvårdnad samt trygghet att inte drabbas av en vårdskada. I den andra vågskålen finns socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens skyldighet att tillgodose att alla som mottar socialtjänstinsatsen särskilt boende får en insats av god kvalitet och skyddas från att drabbas av vårdskada samt verksamheternas behov av metoder och verktyg för att kunna uppfylla skyldigheten.

Flera remissinstanser gör andra bedömningar av vad som är etiskt försvarbart gällande bl.a var den enskilde ska smittskyddsplaceras. Vissa remissinstanser, t.ex. *SPF Seniorerna* och *Stockholms kommun*, har synpunkter på utredningens förslag att beslutet alltid ska innebära att den enskilde flyttas eller att den enskilde ska förbjudas att ta emot besök. Regeringen anser att det är viktigt att varje beslut om smittskyddsplacering är proportionerligt och bedömer därför att det måste finnas utrymme att göra individuella bedömningar om vad som passar den enskilde bäst. Regeringens förslag innebär en stor flexibilitet för kommunen att utforma åtgärden smittskyddsplacering efter den enskildes behov och verksamhetens förutsättningar vad gäller var åtgärden ska genomföras (se avsnitt 10.6.3). Genom den föreslagna bestämmelsen ges verksamheterna därmed möjlighet att anpassa genomförandet av smittskyddsplaceringen så att smittskyddplaceringen är proportionerlig i varje enskilt fall.

DO menar att det finns risk för diskriminering eftersom den tvingande åtgärden riktas mot en grupp som löper förhöjd risk att diskrimineras. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att ett rekvisit som utgår från den enskildes beteende ökar risken för diskriminering.

Majoriteten av de som beviljats insatsen särskilt boende för äldre har kognitiv svikt eller en demenssjukdom och många av dem har eller kommer att utveckla beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom (BPSD) under någon del av sin sjukdomstid. Regeringen håller med Institutet för mänskliga rättigheter om att det är viktigt att motverka risker för diskriminering och att bedömningen av en persons beteende är saklig. I de fall den enskildes beteende kommer av BPSD behöver andra åtgärder övervägas och prövas för att lindra symtomen. Regeringen vill dock påtala att BPSD i form av oro eller vandringsbeteende också kan komma av att den enskilde påverkats av infektion. Regeringen menar att den som beviljats insatsen särskilt boende för äldre personer inte har en reell möjlighet att själv välja att undvika nära kontakt med andra, då han eller hon har behov av hjälp och stöd från personal för att få insatsen. Den enskilde ska kunna lita på att ansvariga för det särskilda boendet har adekvata verktyg för att kunna skydda honom eller henne mot smitta av allvarlig sjukdom, oavsett om det handlar om risk att smittas genom personalen eller av en medboende. Det gäller även om det innebär att en annan persons grundläggande rättigheter måste inskränkas. Regeringen delar därmed *Smers* bedömning att en inskränkning i rörelsefrihet och friheten att ta emot besök vid smittskyddsplacering står i proportion till syftet att skydda andra personer som mottar insatsen särskilt boende för äldre mot allvarlig smitta. Regeringen påminner om att möjligheten att

besluta om smittskyddsplacering endast finns om inga andra smittskyddsåtgärder bedöms tillräckliga.

Regeringens förslag bedöms ge kommunen bättre förutsättningar att uppfylla de krav som ställs på både socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården i fråga om att tillhandahålla säker vård och omsorg av god kvalitet och vidta åtgärder för att förebygga, behandla och bekämpa att en samhällsfarlig sjukdom sprids på ett äldreboende. Härigenom skyddas andra personers fri- och rättigheter. Syftet med de begränsningar som förslaget innebär för enskilda bedöms tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och är proportionerligt.

Förslaget om smittskyddsplacering är förenligt med skyddet mot frihetsberövande och påtvingat kroppsligt ingrepp, rätten till domstolsprövning av frihetsberövande samt rätten till skydd för privat- och familjeliv

I 2 kap. 8 § regeringsformen finns ett skydd mot frihetsberövande och en rätt till rörelsefrihet. Frihetsberövanden och andra begränsningar i rörelsefriheten får endast göras i lag och under vissa förutsättningar. Det krävs bl.a. att begränsningen görs för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen). Av 2 kap. 9 § andra stycket regeringsformen framgår vidare att den som har blivit omhändertagen tvångsvis av en annan myndighet än domstol, ska kunna få omhändertagandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Ett skydd mot frihetsberövande finns också i artikel 5 i Europakonventionen. Frihetsberövande får dock ske med stöd av lag bl.a. för att förhindra spridning av smittosam sjukdom (artikel 5.1 e). Enligt artikel 5.4 i Europakonventionen har var och en som är frihetsberövad rätt att begära att en domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet. Artikel 8.1 i Europakonventionen ger ett skydd för privat- och familjeliv. Skyddet för privat- och familjeliv kan dock begränsas genom lag om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skydd för hälsa eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2).

Förslaget om smittskyddsplacering utgör ett frihetsberövande i regeringsformens och Europakonventionens mening och ska därför regleras i lag. Ändamålet med frihetsberövandet är att hindra smittspridning av samhällsfarliga sjukdomar på platser där många hälsomässigt sårbara personer vistas. Det rör sig alltså inte enbart om att förebygga risker för smittspridning i allmänhet, utan om att skydda särskilt utsatta personer från att smittas. I sammanhanget bör också påpekas att den som mottar insatsen särskilt boende för äldre och inte är smittad kan ha mycket svårt att själv vidta åtgärder för att undvika kontakt med andra boende som är smittade. Regeringens förslag innebär att beslut om smittskyddsplacering endast får ske när det finns en omedelbar risk för smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Regeringen anser därför att kriterierna för frihetsberövande enligt regeringsformen och Europakonventionen är uppfyllda.

Förslaget innehåller även ett förbud mot besök, vilket aktualiserar frågor om förenlighet med skyddet för privatlivet i artikel 8 i Europakonventionen. Inskränkningar i rätten till privatliv får göras endast om det sker med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skyddet för hälsan. Vad gäller begränsning av besök ligger

det i sakens natur att ett besöksförbud kan vara nödvändigt för att förebygga smittspridning. Genom att smittskyddsläkaren kan medge undantag från förbudet säkerställs att rätten till respekt för privatlivet balanseras mot intresset av att förebygga smittspridning. Det måste därvid i det enskilda fallet övervägas om risken för smittspridning i tillräcklig grad kan förebyggas genom att boendet och besökaren vidtar nödvändiga smittskyddsåtgärder.

Institutet för mänskliga rättigheter påpekar att den föreslagna bestämmelsen inte föregås av ett förvaltningsbeslut på samma sätt som t.ex. ett beslut om isolering eller tillfällig isolering enligt smittskyddslagen. För att syftet att hindra smitta och smittspridning inom ett särskilt boende för äldre genom den föreslagna bestämmelsen om smittskyddsplacering är det angeläget att åtgärden kan vidtas så snart verksamheten bedömer att andra smittskyddsåtgärder är otillräckliga. Fördröjningar i att sätta in åtgärden innebär risk för att smittspridning hinner ske och kan således leda till att syftet inte kan uppnås och risken att enskilda drabbas av vårdskador. Beslutet föreslås få fattas av smittskyddsläkare. För att uppfylla kravet i 2 kap. 9 § andra stycket regeringsformen och artikel 5.4 i Europakonventionen på möjlighet att få det tvångsvisa omhändertagandet prövat i domstol föreslår regeringen att beslut om smittskyddsplacering ska kunna prövas i domstol inom vissa tidsfrister genom att beslutet kan överklagas till förvaltningsdomstol (se avsnitt 10.6.6). Rätten till domstolsprövning säkerställs således och på så vis bedömer regeringen att kravet i regeringsformen uppfylls, utan att syftet med åtgärden går förlorat.

Ytterligare rättssäkerhetsgarantier ges genom att den som överklagar ett beslut om smittskyddsplacering har rätt till offentligt biträde. Frågan om frihetsberövandet genom en smittskyddsplacering är en sista utväg och förutsättningarna för det måste prövas i det enskilda fallet, utifrån den enskildes vilja och förmåga att frivilligt vidta behövliga smittskyddsåtgärder.

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Ett ingrepp är bl.a. påtvingat om det allmänna använder våld för att genomdriva åtgärden. Skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp kan endast begränsas genom lag för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen måste också vara proportionerlig.

Enligt förslaget ska Polismyndigheten på begäran av smittskyddsläkaren hjälpa till att föra den som har smittskyddsplacerats till platsen för smittskyddsplaceringen. Vidare ska Polismyndigheten hjälpa till att återföra den som har avvikit från platsen för smittskyddsplaceringen. Som Göteborgs och Hässleholms kommuner har påpekat är det normalt lämpligt att det är personal som känner den äldre personen som i första hand stöttar den enskilde vid flytten till den temporära bostaden för smittskyddsplacering (se avsnitt 10.6.6). Det kan dock uppkomma situationer när omsorgspersonalen inte lyckas förmå den enskilde att medverka vid verkställandet av smittskyddsplaceringen och det då uppstår ett behov av biträde av polis för att utföra uppgiften. En sådan åtgärd utgör ett påtvingat kroppsligt ingrepp. En tvångsförflyttning kan vidare innebära en inskränkning av rätten till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen (artikel 8). Även inskränkningar i dessa rättigheter kräver lagstöd och att åtgärderna är nödvändiga med hänsyn till bl.a. skyddet för hälsa eller för

andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2). Inskränkningarna måste vidare ha ett legitimt syfte och vara proportionerlig. Ändamålet med att genom polishandräckning förflytta en person som ska smittskyddsplaceras till platsen för genomförandet är att förebygga smittspridning på särskilda boenden och skydda andra särskilt utsatta personer.

Regeringen bedömer sammantaget mot bakgrund av ovanstående att förslaget om smittskyddsplacering som extraordinär smittskyddsåtgärd är förenligt med regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om skydd mot frihetsberövande och påtvingat kroppsligt ingrepp, rätt till domstolsprövning av frihetsberövande samt rätt till skydd för privat- och familjeliv. Förslaget bedöms även vara förenligt med FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Förslagen om ändrade och utökade möjligheter till hälsokontroll vid inresa är förenliga med skyddet för grundläggande fri- och rättigheter

Enligt regeringsformen får begränsningar i skyddet mot påtvingade kroppsliga ingrepp endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 21 §). Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett dem och inte heller sträcka sig så långt att de utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningar får inte göras enbart på grund av en politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Motsvarande skydd finns även enligt artikel 8 i Europakonventionen.

Regeringen föreslår ändringar i bestämmelserna om hälsokontroll i smittskyddslagen vid inresa för att göra åtgärden mer ändamålsenlig. Förslagen innebär att innebörden av en hälsokontroll och möjligheterna att provta personer vid inresa tydliggörs i lagtexten. Det föreslås framgå att den som genomgår hälsokontrollen vid behov ska uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Vidare föreslås att det ska framgå att den omständigheten att en person inte medverkar får tillmätas den betydelse som omständigheterna motiverar för beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder. Den enskilde kan komma att uppfatta att det inte föreligger någon ”verklig frivillighet”, men bestämmelserna innebär inte någon tvingande skyldighet att underkasta sig kroppsliga ingrepp. Förslagen medför därmed inte några inskränkningar i regeringsformens skydd mot påtvingande kroppsliga ingrepp (jfr Pasquinelli m.fl. mot San Marino, no 24622/22, den 29 augusti 2024, 59–63 §§).

Regeringen föreslår även en utökad möjlighet för Folkhälsomyndigheten att fatta beslut om hälsokontroll vid inresa som innebär att fler personer än tidigare kan komma att omfattas av hälsokontroll vid inresa.

En uppmaning om att låta en läkare vidta ytterligare utredningsåtgärder innebär dock inte något åliggande för den enskilde att underkasta sig sådana. Det finns alltså ett utrymme för den enskilde att avstå. Även om det finns möjlighet för smittskyddsläkaren att besluta om tvångsåtgärder enligt smittskyddslagen är konsekvenserna av ett ställningstagande inte givna på förhand, eftersom rekvisiten för den aktuella tvångsåtgärden måste vara uppfyllda och hänsyn också måste tas till de allmänna princip-

erna i smittskyddslagen. En situation där en person som genomgår en hälsokontroll uppmanas att genomgå ytterligare utredningsåtgärder bedöms inte skilja sig från vad som redan ryms inom situationen för en läkarundersökning enligt 3 kap. 1 § smittskyddslagen. Om en person inte medverkar till undersökningen eller provtagningen får det tillmätas den betydelse som omständigheterna motiverar för beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder (se avsnitt 10.3.3).

För det fall en uppmaning om att låta en läkare vidta ytterligare utredningsåtgärder medför att personen som genomgår hälsokontrollen kan uppleva sig tvingad att underkasta sig en ingående läkarundersökning eller en provtagning, kan det anses innebära en inskränkning av rätten till privat- och familjeliv för den person som genomgår hälsokontrollen, så som rätten kommer till uttryck i Europakonventionen (artikel 8). I skyddet ingår skydd för den kroppsliga integriteten. En offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skyddet för hälsa eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2). En sådan inskränkning måste ha ett legitimt syfte och vara proportionerlig.

För att kunna fullgöra syftet med hälsokontrollen, dvs. att förhindra att en eller flera personer som bär på en samhällsfarlig sjukdom för smittan vidare till andra personer i Sverige, behöver det i lag anges att den som utför en hälsokontroll ska uppmana en person som genomgår hälsokontrollen att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger om det finns anledning till det. Det handlar alltså om att tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av en samhällsfarlig sjukdom, vilket utgör ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle.

Förslagen innebär inte i sig någon ny tvångsåtgärd, utan förtydligar vad som redan gäller om en person som genomgår en hälsokontroll bedöms behöva genomgå ytterligare utredningsåtgärder. Redan med dagens lagstiftning kan smittskyddsläkaren, under förutsättning att rekvisiten är uppfyllda, fatta beslut om tvångsåtgärder i samband med en hälsokontroll vid inresa.

Regeringen bedömer att förslagen är förenliga med rätten till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen. Av samma skäl bedöms förslagen vara förenliga med FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Förslagen är förenliga med barnkonventionen

I smittskyddslagen ges uttryck för det barnperspektiv och den princip om barnets bästa som följer av barnkonventionen (1 kap. 4 § andra stycket). När smittskyddslagen infördes betonades i förarbetena att det är en självklarhet att bestämmelserna i barnkonventionen bör tas i beaktande när smittskyddsåtgärder vidtas. Det gäller såväl i de fall som barnet själv bär på en smittsam sjukdom, som i de fall åtgärder behöver vidtas för att förhindra att barn smittas. Med hänvisning till barnkonventionen uttalades att barn, på grund av sin sårbarhet, behöver vård och skydd samt att barnet har rätt till hälsa, liv och utveckling samt vila och fritid. Det uttalades också att det är familjen som har det primära ansvaret för den vård och det skydd barnet behöver, samtidigt som barnet är i behov av samhälleligt

skydd. Regeringens uppfattning var att hänsynen till barnets bästa är av så stor vikt i smittskyddsarbetet att det bör komma till uttryck i en särskild bestämmelse i smittskyddslagen (prop. 2003/04:30 s. 85, 172 och 173).

Avseende bestämmelserna om hälsokontroll bör det beaktas att inget barn olagligt eller godtyckligt får berövas sin frihet enligt barnkonventionen (artikel 37 b). Det har tidigare bedömts vara förenligt med barnkonventionen att sätta barn i karantän om förutsättningarna är uppfyllda (prop. 2003/04:158 s. 76, 80 och 81).

Att ett barn inte i onödan utsätts för risken att smittas av en dödlig sjukdom bedöms vara en åtgärd som vidtas utifrån barnets bästa. Bestämmelsen om barnets bästa i smittskyddslagen bedöms säkerställa att barnets bästa beaktas också när de föreslagna bemyndigandena om undantag och anpassningar tillämpas. Även i samband med beslut om smittskyddsplacering säkerställs att barnets bästa beaktas för det fall ett barn i egenskap av anhörig påverkas av beslutet. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att förslagen är förenliga med barnkonventionen.

13.3 Fri- och rättigheter utifrån förslagen om regionernas beredskap

Regeringens bedömning

Förslagen om att föra in bestämmelser om regionernas beredskap i smittskyddslagen påverkar inte skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringen föreslår vidare bestämmelser om sekretess för vissa uppgifter som förekommer i regionens beredskapsverksamhet och bestämmelser om tystnadsplikt för den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap. Sådan tystnadsplikt föreslås inskränka rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), se avsnitt 11.

Med meddelarfrihet avses rätten att lämna uppgift i vilket ämne som helst för publicering i de medier som omfattas av TF och YGL (1 kap. 1 och 7 §§ TF samt 1 kap. 1 och 10 §§ YGL). Rätten att meddela eller offentliggöra uppgifter som följer av TF och YGL har som huvudregel företräde framför tystnadsplikten. Det finns dock vissa undantag från meddelarfriheten som innebär att en meddelare kan straffas för sitt uppgiftslämnande. Det rör sig om fall där utlämnandet av uppgifter omfattar vissa grövre brott mot rikets säkerhet, ett oriktigt utlämnande av

hemlig handling eller ett uppsåtligt åsidosättande av s.k. kvalificerad sekretess, dvs. sådan sekretess som enligt OSL bryter meddelarfriheten (7 kap. 22 § TF och 5 kap. 4 § YGL). Bestämmelser om tystnadsplikten kan alltså ges företräde framför meddelarfriheten på vissa områden.

Den föreslagna sekretessen och tystnadsplikten motsvarar den som i dag gäller för t.ex. verksamhet som omfattas av lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Skälet för inskränkningen av meddelarfriheten som angavs vid införandet av den lagen var att om uppgifter om t.ex. allvarliga sårbarheter i beredskapen blir allmänt kända och utnyttjas för angrepp mot myndigheterna kan det leda till stora skador för myndigheterna, enskilda och samhället i stort (prop. 2005/06:133 s. 132). Samma skäl gör sig gällande nu och det kvalificerade skyddet för beredskapen som förslagen medför är därför angeläget. Begränsningen av meddelarfriheten föreslås tas in i 44 kap. 5 § OSL.

14 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning samt ändringarna i ordningslagen, smittskyddslagen och offentlighets- och sekretesslagen ska träda i kraft den 1 april 2027.

Regeringens bedömning

Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att författningsförslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025 respektive den 1 september 2026.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslaget om ikraftträdande. *Regelrådet* bedömer att konsekvensutredningen håller tillräckligt god kvalitet avseende redovisningen av när förslagen ska träda i kraft.

Region Skåne noterar att den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 september 2026, vilket är mycket kort framförhållning i förhållande till omfattningen av de förändringar som föreslås. De ser ett behov av övergångsregler för att regionerna successivt ska kunna ställa om på ett samordnat sätt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Författningsförslagen bör träda i kraft så snart som möjligt

För att en god författningsberedskap ska uppnås bedömer regeringen att de bestämmelser som behövs för att hantera kriser i så stor utsträckning som möjligt bör tas fram och beslutas i förväg. Det är inte tillräckligt att lagen utgör en s.k. skrivbordsförfattning, dvs. en lag som först i ett kritiskt läge beslutas av riksdagen. I syfte att uppnå mesta möjliga förutsebarhet och därigenom goda möjligheter att vidta åtgärder med den snabbhet som kan krävas vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning föreslår regeringen därför att lagen ska beslutas i förväg.

Utredningarna förslår att författningsförslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025 respektive den 1 september 2026. Regeringen bedömer att författningsförslagen bör träda i kraft så snart som möjligt. Med beaktande av tidsåtgången för den process som föregår lagstiftning och de förberedelser som bl.a. *Region Skåne* påpekar behöver göras föreslås den nya lagen och övriga författningsförslag träda i kraft den 1 april 2027.

Det bör inte införas några övergångsbestämmelser

I fråga om förslaget om ändring av smittskyddslagens (2004:168) definition av samhällsfarliga sjukdomar (se avsnitt 10.1) påverkar det inte klassificeringen av sjukdomar som redan är upptagna i bilaga 2 till lagen. Förslaget kräver inte att det görs en bedömning av om en sjukdom, för att den ska klassificeras som samhällsfarlig, också kan kräva åtgärder enligt den nya lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Några övergångsbestämmelser behövs således inte till detta förslag. Inte heller författningsförslagen i övrigt bedöms få några sådana effekter att övergångsbestämmelser behövs.

15 Konsekvenser av förslagen

Förslagen syftar till att stärka beredskapen inför en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning och möjliggöra en effektiv hantering där smittspridning kan undvikas eller fördröjas för att därigenom uppnå mindre direkta eller indirekta följder i form av sjukdomsfall och dödsfall samt lägre grad av samhällspåverkan när en sådan kris inträffar.

En mer ändamålsenlig pandemihantering kan även innebära ekonomiska besparingar genom mer effektiva insatser och andra slags vinster, t.ex. vad gäller upprätthållande av allmänhetens förtroende för de åtgärder som vidtas och att grundläggande fri- och rättigheter skyddas under de rådande omständigheterna. Vid bedömningen av konsekvenserna av att de beredskapsbestämmelser som föreslås behöver användas vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning, tillkommer dock svårigheten att det inte på förhand går att veta hur länge det kan anses proportionerligt att bestämmelserna tillämpas. Det går inte heller att på förhand bedöma vilken grad av inskränkningar det kan bli fråga om. Ytterligare en svårighet i konsekvensanalysen är att det är mycket svårt att skilja effekterna av insatta åtgärder

från effekterna av pandemin i sig. Enligt rapporten Pandemin och pengarna – en ESO-rapport om inkomster, skatter, fördelning och stödåtgärder under covid-19 (2023:5) beskrivs bl.a. att covid-19-pandemins negativa effekter mätt som företagens omsättning och moms, var en av de kraftigaste ekonomiska recessionerna som Sverige upplevt i modern tid. Denna inverkan var särskilt stor under pandemins inledande skeden. Utan statliga korttids- och omställningsstöd skulle inkomstbortfallet ha blivit nästan dubbelt så stort. Sammantaget påverkar dessa osäkerhetsfaktorer möjligheterna att analysera konsekvenserna av förslagen genom t.ex. kostnadsberäkningar för staten och andra som berörs av förslagen.

Mot bakgrund av ovanstående finns det en stor grad av osäkerhet kring konsekvenserna av de tänkbara smittskyddsåtgärder som föreslagen möjliggör. Det är därför av särskild vikt att regeringen dels gör en sedvanlig konsekvensanalys för det fall att föreskrifter med stöd av bemyndigandena tas fram, dels löpande följer upp effekterna av de åtgärder som vidtas. Regeringen redogör i det följande för de möjliga konsekvenser som trots osäkerheten kan förutses. Analysen görs utifrån den information som finns tillgänglig i dagsläget och de lärdomar som kan dras från covid-19-pandemin.

15.1 Slutsatser från covid-19-pandemin som utgångspunkt för konsekvensanalysen

Efter covid-19-pandemin har det gjorts en rad granskningar och kommit flera rapporter som kan bidra med kunskap och underlag för analys av vilka konsekvenser en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan komma att innebära.

Coronakommissionen som tillsattes av regeringen för att utvärdera Sveriges åtgärder för att begränsa spridningen av covid-19 lämnade sitt slutbetänkande den 25 februari 2022 (SOU 2022:10). Kommissionens övergripande bedömning var bl.a. att det vidtogs för få åtgärder för sent och att dessa borde ha varit mer kraftfulla. Bedömningen var också att den svenska pandemiberedskapen var undermålig och att smittskyddslagstiftningen inte räckte till.

Avseende äldreomsorgen bedömde kommissionen att det som hade störst inverkan på antalet sjuka och avlidna i svensk äldreomsorg, utöver den allmänna smittspridningen i samhället, var sedan länge välkända strukturella brister (Äldreomsorgen under pandemin, SOU 2020:80). Åtgärderna som sattes in var sena och otillräckliga vilket ledde till att Sverige misslyckades med att skydda de äldre. Det saknades även samverkan mellan myndigheter, regioner och den kommunala hälso- och sjukvården. Därtill saknades lagstöd för att vidta tillräckliga smittskyddsåtgärder i särskilda boendeformer för äldre personer.

Riksrevisionen konstaterade i sin granskning att det nationella smittskyddet bidrar till ett effektivt smittskydd. Det behöver dock stärkas på flera plan för att öka förmågan att hantera framtida utbrott av smitta och smittspridning som kan få allvarliga konsekvenser för samhället och för att tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar (RiR 2023:9).

Av Sveriges Kommuner och Regioners rapport Att lära av en kris – kommuners och regioners lärdomar från covid-19-pandemin, framgår bl.a. att Sverige behöver en specifik beredskap för pandemier och att författningsberedskap är viktigt vid en kris. Det konstaterades också att samverkan mellan olika samhällsnivåer var en utmaning under covid-19-pandemin och att det behöver finnas utrymme för lokala anpassningar vid nationellt beslutade riktlinjer.

Covid-19-pandemin skilde sig påtagligt från andra fredstida kriser genom att den pågick under lång tid. Under drygt två år vidtogs smittskyddsåtgärder i form av rekommendationer, allmänna råd och tvingande regler som träffade hela eller stora delar av befolkningen. Åtgärderna innebar inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter såsom mötesfriheten, demonstrationsfriheten, näringsfriheten och egendomsskyddet. Inskränkningarna gav upphov till negativa konsekvenser för såväl enskilda individer som för offentlig verksamhet, företag och civilsamhället.

Det är troligt att en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom också kommer att påverka samhället under lång tid. Därför föreslår regeringen en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra allvarlig smittspridning, som på förhand reglerar möjliga framtida situationer med allvarlig smittspridning. Förslaget bygger på erfarenheterna från covid-19-pandemin och kommer att öka förutsebarheten och möjligheten till planering. Den föreslagna lagen möjliggör för Sverige att ha ett mer effektivt skydd mot ett allvarligt epidemiskt eller pandemiskt utbrott. Förslaget om en ny lag ökar förmågan att hantera framtida utbrott av smitta och smittspridning som kan få allvarliga konsekvenser för samhället. Det skapar även möjlighet till förberedelse för samverkan mellan myndigheter, regioner och den kommunala hälso- och sjukvården. Regeringen lämnar också förslag på en ny extraordinär smittskyddsåtgärd för särskilda boendeformer för äldre personer samt förslag om ändringar i ordningslagen (1993:1617) och smittskyddslagen (2004:168).

15.2 Konsekvenser för staten

Regeringens bedömning

I den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ges Folkhälsomyndigheten, Polismyndigheten och länsstyrelsen utpekade uppgifter. Förslagen innebär att Sveriges beredskap för en pandemi eller annan allvarlig smittspridning stärks och bidrar till att smittskyddsåtgärder kan vidtas på ett effektivt och legitimt sätt i sådana situationer.

Statens intäkter och utgifter kan påverkas både av att åtgärder vidtas med stöd av den föreslagna lagen och av effekterna från en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Det går inte att på förhand beräkna konsekvenserna för staten i form av kostnader för en i samband med en pandemi eller annan allvarlig smittspridning ökad arbetsbelastning, kompensationsåtgärder eller minskade skatteintäkter från företag och löntagarnas arbetsinkomster.

Kostnaderna för att förbereda för förslagen beräknas uppgå till 11 miljoner kronor första året (år 1) och 9 miljoner kronor andra året (år 2).

Övriga statliga myndigheters kostnader bedöms rymmas inom befintliga ramar.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens. En del av utredningens förslag bereds fortfarande i Regeringskansliet, varför utredningens beräkningar delvis skiljer sig från regeringens.

Remissinstanserna

Inspektionen för vård om omsorg (IVO) bedömer att tillsyn över regionernas beredskap för storskalig testning och smittspårning kan medföra ökade kostnader för myndigheten.

Länsstyrelserna i Västerbottens och *Blekinge län* är positiva till att länsstyrelsen föreslås få tillsynsansvar, men betonar att länsstyrelserna för att klara tillsynen behöver mer resurser i form av kunskap, utbildningar och ekonomisk finansiering.

Skälen för regeringens bedömning

Även om förslagen initialt medför kostnader för staten bedöms de på sikt kunna stärka beredskapen samt leda till effektiviseringar för berörda verksamheter och därigenom besparingar genom att smittskyddsåtgärder kan vidtas på ett effektivt och legitimt sätt. Regeringen bedömer att konsekvenser kan uppstå för staten vid en situation med en pandemi eller allvarlig smittspridning i form av kostnader för t.ex. kompensationsåtgärder och en ökad arbetsbelastning vid myndigheterna samt minskade skatteintäkter från företag och löntagarnas arbetsinkomster. Påverkan på statens intäkter och utgifter av smittskyddsåtgärder enligt den föreslagna lagen och av effekterna från en pandemi eller annan allvarlig smittspridning i sig kan dock inte att på förhand beräknas.

Folkhälsomyndigheten föreslås få ansvar för att ta fram föreskrifter, bedriva tillsyn och tillsynsvägledning samt att informera allmänheten enligt den nya lagen. Myndighetens kostnader kan komma att öka. Kostnadsposter i det sammanhanget avser bl.a. personal och framtagande av information, inklusive översättningar, där en särskild svårighet kan vara att bemanna och planera för ett snabbt föränderligt läge. De eventuella ökade kostnaderna för nämnda uppgifter bedöms rymmas inom Folkhälsomyndighetens befintliga ramar.

Även Polismyndigheten föreslås få utökade uppgifter enligt den nya lagen och genom ändringarna i ordningslagen. Gällande allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan Polismyndighetens kostnader komma att minska i fråga om kostnader för polisbevakning av större offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster om möjligheterna att hålla sådana blir färre. Det kan samtidigt antas uppstå andra kostnader för Polismyndigheten, t.ex. för att upprätthålla ordning och säkerhet vid arrangemang som inte sökt tillstånd. Regleringen under covid-19-pande-

min gav enligt Polismyndigheten upphov till många frågor från allmänheten, behov av att komplettera ansökningar och en mer komplicerad handläggning med nya moment. Mot bakgrund av ovanstående är det svårt att på förhand avgöra i vilken mån Polismyndigheten kan komma att få ökade eller minskade kostnader vid en framtida pandemi eller annan omfattande smittspridning. De eventuella ökade kostnaderna för det förberedande arbetet bedöms dock rymmas inom Polismyndighetens befintliga ramar.

Vidare kan även andra statliga myndigheter komma att påverkas vid en framtida pandemi eller annan omfattande smittspridning. *IVO* bedömer att utökad tillsyn kan medföra ökade kostnader för myndigheten. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2026 aviserat att det ska avsättas 6 miljoner kronor under 2027 bl.a. till IVO för att förbereda för lagförslagens ikraftträdande. Tillsynen bedöms sedan vid en situation med en pandemi eller allvarlig smittspridning kunna utföras inom IVO:s befintliga ramar.

Förslaget om att länsstyrelsen bör få ett tillsynsansvar bedöms medföra ökade kostnader, vilket även *Länsstyrelserna i Västerbottens* och *Blekinge län* anser. Regeringen har i budgetpropositionen för 2026 aviserat att Länsstyrelserna ska tillföras 5 miljoner kronor för 2027 och 9 miljoner kronor från och med 2028 för arbete med enhetlig och samordnad tillsyn. Medlen ska finansiera länsstyrelsernas arbete med att förbereda för och ha beredskap för tillsyn enligt den föreslagna lagen. Vad en sådan tillsyn kan komma att kosta vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning går inte att avgöra på förhand. Arbetet med förberedandet och beredskapen för tillsynen bedöms rymmas inom de medel som tillförts för arbetet. Vad en sådan tillsyn kan komma att kosta vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning går inte att avgöra på förhand.

Länsstyrelsens beslut om smittskyddsåtgärder i enskilda fall och om förbud och förelägganden inom ramen för sin tillsyn samt Polismyndighetens beslut att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller att förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme föreslås få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Vidare föreslås beslut om smittskyddsplacering, avslag på ansökan om att smittskyddsplacering ska upphöra och avslag på ansökan om undantag från besöksförbud hos den som hålls i smittskyddsplacering få överklagas till allmän förvaltningsdomstol med möjlighet att få ett offentligt biträde förordnat. Prövningstillstånd föreslås krävas vid överklagande till kammarrätten, utom för beslut om smittskyddsplacering. Domstolsväsendet kan därmed få ökade kostnader på grund av nya måltyper och ökad måltillströmning. Erfarenheterna från covid-19-pandemin talar dock för att antalet mål som prövades i domstol var relativt få. Mot bakgrund av detta och hur sällan befintliga bestämmelser om t.ex. isolering har tillämpats bedömer regeringen att det rör sig om ett mindre antal mål som kan komma att tillföras domstolarna. Eventuella ökade kostnader bedöms rymmas inom det befintliga anslaget Sveriges Domstolar och anslaget rättsliga biträden m.m.

Övriga förslag till ändringar i bl.a. ordningslagen och smittskyddslagen bedöms inte innebära några konsekvenser för de statliga myndigheterna.

15.3 Konsekvenser för regionerna

Regeringens bedömning

I den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ges regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer möjlighet att föreskriva om begränsningar inom ett geografiskt område som kan påverka regionerna i olika grad. Förslaget innebär sammantaget bättre och mer likartade förutsättningar för regionen att bygga upp och stärka sin beredskap för en pandemi eller annan allvarlig smittspridning.

Förslagen om möjlighet till undantag och anpassningar av vissa skyldigheter vid en samhällsfarlig sjukdom underlättar regionens möjlighet att anpassa sin verksamhet för att hantera en pandemi eller annan allvarlig smittspridning och bedöms underlätta arbetet för regionernas smittskyddsläkare.

Förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd på särskilda boenden för äldre påverkar regionens smittskyddsläkare genom att en ny arbetsuppgift tillkommer. Den nya extraordinära smittskyddsåtgärden bedöms bidra till minskad smittspridning och därmed minskat behov av sjukhusvård.

Förslaget om att bestämmelserna om hälsokontroll bör göras mer ändamålsenliga påverkar regionens smittskyddsläkare som ansvarar för hälsokontroll vid inresa.

Vid en framtida pandemi eller allvarlig smittspridning kommer en ökad arbetsbelastning att uppstå för smittskyddsläkarna.

Förslagen bedöms inte medföra kostnader som bör ersättas enligt den kommunala finansieringsprincipen.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) betonar att det vid en framtida pandemi är viktigt att alla regioner i förväg vet att de får full kostnadstäckning för sina utgifter. SKR anser vidare att det är centralt att finansiella incitament skapas som stödjer önskat beteende. Det behöver även framgå om ersättningen ska kompensera för ordinarie insatser som trängs undan.

Region Halland anser att det behövs ett förtydligande gällande kollektivtrafik som trafikerar över landsgränser och *Svensk Kollektivtrafik* anser att staten fullt ut ska kompensera de regionala kollektivtrafikmyndigheterna för de ökade kostnader och förlorade intäkter som begränsningar av kollektivtrafiken medför.

SKPF pensionärerna tillstyrker förslaget om regionernas beredskap.

Regionerna Kronoberg, *Stockholm* och *Västernorrland* anser att förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i form av smittskyddsplacering påverkar regionens smittskyddsläkare genom att den nya arbetsuppgiften innebär krav på beslut i individärenden, som kan innebära behov av förstärkningar av smittskyddsenheten. SKR anser att förslaget om

smittskyddsplacering får vissa ekonomiska konsekvenser då regionerna behöver bygga upp och upprätthålla ett nytt arbetssätt.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning får konsekvenser

Förslaget innebär att föreskrifter kan avgränsas till ett visst geografiskt område. Det är därmed inte otänkbart att konsekvenserna av föreskrifter som meddelas med stöd av lagen kan komma att skilja sig åt mellan olika regioner. Det kan leda till lokala skillnader i konsekvenser bl.a. för sysselsättning och offentlig service. Regeringen bedömer att dessa konsekvenser är proportionerliga. Det är inte, som *Region Halland* efterfrågar, möjligt att innan en situation med allvarlig smittspridning inträffar förutse vilken nivå av ersättning som är aktuell.

Föreskrifter med stöd av lagen kan bl.a. komma att omfatta kollektivtrafik. Under covid-19-pandemin drabbades de regionala kollektrafikmyndigheterna av intäktsbortfall, som Region Halland påpekar. Resandet med kollektivtrafik halverades under pandemin och SKR har beräknat att regionernas sammanlagda bortfall av biljettintäkter för åren 2020–2022 uppgick till 15 miljarder kronor. Det ska dock påpekas att intäktsbortfallet var en kombination av flera samverkande faktorer, där människors förändrade beteende på frivillig basis torde ha haft störst påverkan. Under covid-19-pandemin tillhandahöll regeringen ekonomisk kompensation till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna för att täcka minskade biljettintäkter. Regeringen föreslår att det bör tas in en bestämmelse om att regeringen ska överväga kompensationsåtgärder när den meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Kompensationsåtgärderna kan rikta sig till anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och till de verksamheter som drabbas av kostnader och förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna, som även Region Halland och *Svensk Kollektivtrafik* påtalar (se avsnitt 8.14).

Förslagen om regional beredskap inom smittskyddet får konsekvenser

De förslag som rör regionen handlar huvudsakligen om att förtydliga ansvaret för att ha beredskap att hantera en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Förslagen om undantag från vissa av smittskyddslagens regler innebär även i vissa fall lättnader för regionen att ställa om för en bättre hantering av en pandemi eller annan allvarlig smittspridning.

Förslagen i smittskyddslagen om att regionen bör ha en epidemi- och pandemiplan innebär ett förtydligande av befintligt ansvar. Regionen har redan en skyldighet att upprätthålla beredskap inom smittskyddet, däribland att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas inom regionens område (1 kap. 8 §). Förslagen bedöms därmed inte innebära några särskilda kostnadsökningar för regionen.

Samtliga regioner har idag epidemi- och pandemiplaner, men besluten om dessa fattas på olika nivåer i regionerna. Regeringens förslag innebär att ett beslut om en sådan plan bör tas av fullmäktige i regionen. Alla regioner ges därmed lika skyldigheter att stärka beredskapen inför en situation med allvarlig smittspridning, vilket ger mer jämlika förutsättningar.

Förslagen om undantag från vissa krav i smittskyddslagen får konsekvenser

Förslagen om att regeringen ska få meddela föreskrifter om undantag i fråga om vissa skyldigheter vid en samhällsfarlig sjukdom avser att underlätta för regionen att ställa om för att bättre kunna hantera en pandemi eller annan allvarlig smittspridning (se avsnitt 10.2). Detta gäller både för personal inom de regionala smittskydden och i hälso- och sjukvården.

Förslagen syftar inte till att minska kvaliteten i smittskyddsarbetet, utan möjliggör att kraven på testning och smittspårning anpassas efter behovet av smittskyddsåtgärder. Detta samtidigt som en viss vårdkapacitet måste upprätthållas utan att kvaliteten i arbetet åsidosätts. Det bör vara möjligt att genomföra storskalig testning och smittspårning utan att smittskyddslagen utgör ett hinder. Förslagen syftar också till att minska arbetsbördan och tidsåtgången i en situation med allvarlig smittspridning.

Förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd på särskilda boenden för äldre får konsekvenser

Bestämmelsen om smittskyddsplacering av äldre personer som bor på särskilda boenden som regeringen föreslår i avsnitt 10.6 innebär att smittskyddet anpassas för de personer som bor på särskilda boenden och deras behov. Förslaget innebär att kommunen ska anmäla behovet av smittskyddsplacering till smittskyddsläkaren. Denne ska utifrån kommunens anmälan fatta beslut utifrån anmälan. För smittskyddsläkarna innebär förslaget en ny bestämmelse att förhålla sig till. Flera regioner, t.ex. *regionerna Kronoberg*, *Stockholm* och *Västernorrland*, har lyft att förslaget kan innebära en märkbart ökad arbetsbelastning i samband med en omfattande smittspridning. *SKR* påpekar att förslaget innebär att ett nytt arbetssätt behöver etableras och upprätthållas, vilket behöver finansieras.

Regeringen vill påminna om att smittskyddsplacering ska användas som en yttersta åtgärd när inga andra smittskyddsåtgärder är tillräckliga eller möjliga. Kommunerna har redan ett stort ansvar att på frivillig väg förebygga smitta och smittspridning i särskilda boendeformer för äldre personer (se avsnitt 10.6). Regeringen medger att vid en framtida pandemi kommer en ökad arbetsbelastning att uppstå i regionerna, för både vårdpersonal och smittskyddsläkarna, när det gäller hanteringen av smittspridningen. Att kommunerna får stärkta möjligheter att hindra smittspridning i sina verksamheter kan minska behovet av sjukhusvård. Minskad smittspridning i särskilda boendeformer för äldre bedöms minska behovet av läkarresurser från regionen i den kommunala hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer att eftersom smittskyddsplacering endast kan bli aktuellt i begränsad omfattning kan den eventuella ökade arbetsbelastningen för smittskyddsläkarna vägas mot ett minskat behov av regionalt finansierad vård. Som beskrivits i avsnitt 10.6.2 skiljer sig inte beslut om smittskyddsplacering i någon större grad från beslut om karantän, så regionens befintliga beslutsordningar bör kunna tjäna som utgångspunkt även för smittskyddsplacering. Förslaget om smittskyddsplacering bedöms sammantaget inte få några kostnadsmässiga konsekvenser för regionen. Finansieringsprincipen blir därmed inte tillämplig.

Förslaget om en ny lag och ändringar i smittskyddslagen får även konsekvenser för smittskyddsläkarna

I förslagen om ändringar i smittskyddslagen införs ett tydligare krav på dokumentation kring hälsokontroller, vilket påverkar smittskyddsläkarna i begränsad omfattning med en viss ökad arbetsbelastning.

Regeringen bedömer att det vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning kommer att uppstå en ökad arbetsbelastning för smittskyddsläkarna. Detta gäller oavsett om förslaget om en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning och de föreslagna ändringarna i smittskyddslagen genomförs eller inte. Regeringen bedömer att en sådan ökad arbetsbelastning kommer att ses hos alla aktörer som har uppgifter enligt ansvarsprincipen vid en allvarlig smittspridning. Samtidigt kan förslagen minska smittskyddsläkarnas arbetsbelastning genom de förtydliganden och undantag från bestämmelser i smittskyddslagen som föreslås. Genom förslagen kan smittskyddet bli mer flexibelt och ändamålsenligt och resurserna kan läggas där de verkligen behövs. Regeringen bedömer att dessa undantag kommer att underlätta arbetet för regionernas smittskyddsläkare.

Regeringen föreslår i avsnitt 8.13 att Folkhälsomyndigheten bör se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelas i anslutning till den nya lagen samt om beslut som fattats med stöd av lagen. Förslaget om Folkhälsomyndighetens information till allmänheten påverkar även smittskyddsläkarna genom att deras informationsskyldighet till allmänheten kan minska något. Enhetlig information på nationell nivå behövs för att hantera ett ökat informationsbehov hos både allmänheten och verksamheter vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. En sådan informationsinsats kan också tillgodose behovet av information som uppstår hos regioninvånare. Dock kan det finnas information på regional nivå som smittskyddsläkarna även fortsatt bör förmedla.

15.4 Konsekvenser för kommunen och den kommunala självstyrelsen

Regeringens bedömning

Förslagen om möjlighet till undantag och anpassningar i fråga om vissa skyldigheter enligt smittskyddslagen vid en samhällsfarlig sjukdom bedöms inte innebära en inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Förslagen om regionens ansvar för beredskap inom smittskyddet avser att tydliggöra det ansvar regionen redan har för att upprätthålla sådan beredskap, och bedöms inte få konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

Förslagen som avser att regionen ska ha en epidemi- och pandemiplan innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd vid särskilda boenden för äldre innebär att kommunerna under vissa förutsättningar får tillgång till en ny möjlig åtgärd för att kunna uppfylla krav på att särskilda boendeformer för äldre ska vara av god kvalitet. Möjligheten

innebär ingen skyldighet. I kvalitetsbegreppet ingår att motverka risken för allvarlig vårdskada, som t.ex. att bli smittad av allvarlig sjukdom. Förslaget innebär därför ingen inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Förslagen bedöms inte medföra kostnader som bör ersättas enligt den kommunala finansieringsprincipen. Inskränkningarna bedöms vara proportionerliga.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Valdemarsviks kommun föreslår att det ska införas ett särskilt statsbidrag för kommunal pandemiberedskap och att det tydliggörs hur kostnader för framtida pandemihantering ska fördelas mellan stat, region och kommun. *Borlänge kommun* föreslår bl.a. att ersättningsprinciperna för kommuner regleras tydligt och att möjligheterna till kompensation för extraordinära insatser ska specificeras.

Västra Götalandsregionen framför att inskränkningar i den kommunala självstyrelsen framstår som proportionerliga och nödvändiga i en pandemi.

Göteborgs, *Luleås* och *Sundsvalls kommuner* framhåller att förslaget om smittskyddsplacering kan innebära kostnader för kommunen, främst rörande extra lokaler. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att förslaget kommer att medföra ekonomiska konsekvenser för anpassning och framtagandet av rutiner, lokaler och bemanning.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning får konsekvenser

Det finns offentlig verksamhet som kan komma att omfattas av föreskrifter som meddelas med stöd av den föreslagna lagen, bl.a. bibliotek, museer, idrottsanläggningar, badhus och teatrar. Verksamheterna kan komma att påverkas genom t.ex. förlorade intäkter vid begränsningar av öppettider eller avrådan till allmänheten att vistas i offentliga miljöer. Verksamheterna kan även komma att få ökade kostnader för att vidta och upprätthålla smittskyddsåtgärder. Offentliga huvudmän kan också komma att behöva göra besparingar i syfte att t.ex. finansiera andra kostnader under en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Samtidigt kan det även bli minskade kostnader vid minskat slitage och skador i vissa offentliga miljöer, t.ex. i kollektivtrafiken.

Förslagen om regional beredskap får konsekvenser

De förslag som rör regional beredskap påverkar även beredskapen i kommunerna. Förslagen i smittskyddslagen om att regionen bör ha en epidemi- och pandemiplan innebär ett förtydligande av befintligt ansvar mellan stat, region och kommun, vilket också innebär ett tydliggörande för ansvaret för kostnaderna som *Valdemarsviks* kommun påtalar ett behov av.

Alla regioner har idag ett ansvar att upprätta en beredskap enligt hälso- och sjukvårdslagen. regeringen bedömer att det inte går att, som *Borlänge kommun* önskar, på förhand specificera ytterligare vilka möjligheter till kompensation för extraordinära insatser som finns. Detta eftersom det på förhand är svårt att bedöma konsekvenserna (se avsnitt 15).

Förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd på särskilda boenden för äldre får konsekvenser

Den bestämmelse om smittskyddsplacering av äldre personer som bor på särskilda boenden som regeringen föreslår i avsnitt 10.6 innebär stärkta möjligheter för kommunen att hindra smitta och smittspridning i särskilda boendeformer för äldre personer. Regeringen har i avsnitt 10.6.1 redogjort för de skyldigheter som kommunen har för att hindra smitta och smittspridning i bl.a. särskilda boendeformer. Som framkommer där finns en efterfrågan från flera kommuner att som en yttersta åtgärd under vissa förutsättningar skilja den person som riskerar sprida smitta från övriga medboende, även om denne inte kan lämna samtycke till en sådan åtgärd. Regeringens förslag ger kommunerna möjlighet att vidta sådana åtgärder på ett rättssäkert sätt. Kommunerna har möjlighet att anpassa åtgärden smittskyddsplacering för att passa lokala förutsättningar och behov. Kommunerna har inte någon skyldighet att tillämpa insatsen smittskyddsplacering.

Några remissinstanser, t.ex. *Göteborgs kommun* och *SKR*, menar att förslaget innebär en kostnad för kommunen. Kostnaden anses komma dels från att kommunen behöver lägga resurser på att planera för sådana bostäder som passar för smittskyddsplacering, dels för genomförandet av smittskyddsplaceringen. Regeringens förslag innebär att smittskyddsplacering kan genomföras i den enskildes bostad i det särskilda boendet eller i en annan ändamålsenlig bostad. Regeringen menar inte att kommunerna ska hålla lämpliga bostäder vakanta. I en situation med smittspridning eller risk för smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom är det dock viktigt att kommunen har god kännedom om vilka särskilda boenden som finns i kommunen och hur de bäst kan användas. Vad gäller genomförandet av smittskyddsplaceringen beror kostnaden på var den enskilde smittskyddsplaceras, hur länge och hur mycket personal som behöver avsättas för smittskyddsplaceringen. Kostnaden är inte möjlig att beräkna på förhand. Om kommunen väljer att inte använda sig av möjligheten att smittskyddsplacera en person behöver kommunen ändå anpassa bl.a. bemanningen på det aktuella särskilda boendet för att kunna leva upp till kraven på att hindra smitta och smittspridning som redan ställs på verksamheterna. Den kostnaden bedöms motsvara kostnaden för smittskyddsplaceringen.

Förslaget om smittskyddsplacering bedöms sammantaget inte få några kostnadsmässiga konsekvenser för kommunen. Finansieringsprincipen blir därmed inte tillämplig.

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Enligt regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den (14 kap. 3 §). Denna proportionalitetsprincip innebär att

förslaget inte får vara onödigt långtgående. Om syftet kan uppnås på ett mindre ingripande sätt så ska den väg väljas som har minst påverkan på kommunernas självbestämmande. Vid proportionalitetsbedömningen ska det således göras dels en analys av de konsekvenser det tänkta förslaget får för den kommunala självstyrelsen, dels en avvägning mellan betydelsen av kommunal självstyrelse och de nationella intressen som den föreslagna lagstiftningen ska tillgodose.

Regionerna, och indirekt kommunerna genom samverkan kring t.ex. vård, omsorg och beredskap, får genom regeringens förslag en tydligare reglering av pandemiberedskapen. Kommunernas handlingsutrymme vid pandemihantering minskar, då krav på ett utökat ansvar vid en allvarlig smittspridning införs. Kommunernas verksamhet påverkas vidare av statens utökade möjlighet att reglera och fatta beslut om smittskyddsåtgärder. Förslagen om möjlighet till undantag och anpassningar från smittskyddslagen i fråga om vissa skyldigheter vid en samhällsfarlig sjukdom bedöms inte innebära en inskränkning i den kommunala självstyrelsen, då möjligheterna till undantag bedöms bidra till en minskad arbetsbörda och en lättnad för regionerna att följa upp misstänkta och konstaterade sjukdomsfall.

Gällande förslaget om den nya extraordinära smittskyddsåtgärden smittskyddsplacering innebär detta bättre förutsättningar för kommunen att tillsammans med regionerna bedriva ett fullgott och rättssäkert smittskyddsarbete vid en allvarlig smittspridning. Förslaget bedöms därför inte innebära någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Om regeringens förslag inte genomförs, måste huvudmännen i kommunerna vidta andra åtgärder för att motverka smittspridning. Sådana lösningar kan innebära en större rättsosäkerhet för personer på särskilda boenden för äldre.

Regeringen bedömer, i likhet med *Västra Götalandsregionen*, att de inskränkningar i den kommunala självstyrelsen som följer av förslagen enligt ovan är proportionerliga, eftersom de syftar till att stärka samordningen och förmågan att skydda befolkningen vid allvarlig smittspridning.

15.5 Konsekvenser för företagen

Regeringens bedömning

Förslaget om en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning bedöms få konsekvenser för företagen vid meddelande av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Förslagen om hälsokontroll och undantag från skyldigheter i smittskyddslagen samt om ändringar i ordningslagen bedöms inte få några konsekvenser för företagen.

Konsekvenserna bedöms vara proportionerliga.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Regelrådet efterfrågar en mer ingående analys med scenarioberäkningar eller översiktliga uppskattningar. Även redovisningen gällande alternativa lösningar, särskild hänsyn till små företag vid reglernas utformning och regleringens påverkan på företagen i andra avseenden är bristfällig. Även med många osäkra variabler – som antalet aktiva företag, tidsåtgång och lönenivåer samt art och omfattning av åtgärder – menar Regelrådet att det är av vikt att parametrarna för sådana beräkningar diskuteras i större utsträckning vilket underlättar framtida beräkningar och överväganden i anslutning till regleringens tillämpning. särskilt om meddelandet av föreskrifter sker i ett tidspressat läge.

Företagarna lyfter att de samhällsinriktade åtgärderna med långtgående restriktioner mot bl.a. näringsverksamheter kan komma att leda till långtgående effekter. Företagarna är också kritiska till att de restriktioner som föreslås kan få stora konsekvenser men inte kopplas till något kriterium om risk. De anser också, i likhet med *Tågföretagen*, *Fastighetsägarna Sverige AB* och *Almega*, att konsekvenserna för företagen, fastighetsbranschen respektive tjänstesektorn inte har analyserats i tillräcklig grad.

Stockholm Live lyfter att kompensationssystem för evenemangsföretag bör relateras till faktisk kapacitet och intäktsbortfall. Ett kompensationssystem behöver också beakta kostnaderna för drift och underhåll av anläggningar, oavsett om evenemang genomförs eller inte.

Svenska resebranschföreningen menar att effekterna av reserestriktioner inte väger upp för de kostnader som restriktionerna kommer innebära för resebranschen samt de inskränkningar som det innebär i människors fri- och rättigheter. *Transportföretagen* lyfter att felriktade eller otydliga restriktioner riskerar stora följdkonsekvenser, särskilt för flygbranschen som drabbades hårt under covid-19-pandemin samtidigt som den är samhällsbärande för evakueringar, medicinsk transport, transport av skyddsutrustning och varuförsörjning. För flyget kan även milda inskränkningar innebära ett de facto näringsförbud. Mot denna bakgrund framhåller Transportföretagen att det är särskilt viktigt att regeringen beaktar flygets specifika förutsättningar och behov av ekonomisk uthållighet.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringens förslag innebär en rad nya och förändrade regler där företag i olika sektorer kan påverkas av åtgärder som vidtas vid en situation med allvarlig smittspridning. Regeringen eller en av regeringen utsedd myndighet föreslås få möjlighet att ställa krav på bl.a. antal besökare eller deltagare, öppettider, avståndsregler och i sista hand stängning av verksamheter under en pandemi eller omfattande smittspridning. Alla företag vars verksamhet riktar sig till allmänheten kan komma att omfattas av smittskyddsåtgärder i form av begränsningar och i vissa fall förbud. Förslaget om en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan därmed komma att innebära konsekvenser för företagens möjligheter att bedriva sin verksamhet. Syftet med lagen är att säkerställa att det allmänna kan minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Det kan bl.a. vara fråga om att på olika sätt begränsa

antalet personer som vistas i de verksamheter som den föreslagna lagen omfattar. Ett vikande intäktsunderlag i form av att regleringen innebär färre besökare, deltagare eller resenärer är således en tänkbar följd för verksamheter som påverkas till följd av föreskrifter. Även kostnader kan uppstå, t.ex. för att vidta och upprätthålla de smittskyddsåtgärder som föreskrivs. Konsekvenserna berör många aktörer i näringslivet.

Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar att påverkan på företagen var ojämn och det får anses som mycket troligt att det även vid en framtida allvarlig smittspridning kan uppstå ojämlikheter mellan olika branscher. Företag inom restaurangbranschen, besöksnäringen, upplevelseindustrin och vissa serviceföretag kan komma att drabbas hårdare än exempelvis dagligvaruhandeln. I stort finns en risk för negativa effekter inom flera branscher. Det ska dock poängteras att vissa branscher kan bli mindre påverkade än andra eller kanske till och med påverkas positivt, såsom digitala tjänster och digital handel. Under covid-19-pandemin fanns det också företag som nådde högre produktivitet på grund av omstruktureringar som gjordes till följd av pandemin och restriktionerna.

Den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning innebär att arrangörer av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samt ansvariga för verksamheter som vänder sig till allmänheten i vissa situationer kan åläggas att vidta åtgärder för att minska risken för smittspridning. Åtgärderna kan innebära både kostnader och inkomstbortfall.

Under covid-19-pandemin vidtogs åtgärder för att ekonomiskt stötta verksamheter och företag inom de branscher som drabbades av restriktioner och beteendeförändringar som pandemin gav upphov till. Enligt regeringens sammanställning i vårpropositionen för 2022 sköt regeringen under 2020–2022 till sammanlagt 165 miljarder kronor i form av krisstöd till företag och andra aktörer (prop. 2021/22:100 s. 19). Av den totala summan utgjorde 45 miljarder kronor stöd vid korttidspermittering, 33 miljarder kronor sänkta arbetsgivar- och egenavgifter, 26 miljarder kronor omställnings- och omsättningsstöd och liknande, 44 miljarder kronor sjuklöneansvar, hyresstöd och liknande samt 17 miljarder kronor stöd till idrott, kultur och mediestöd.

I en framtida situation av allvarlig smittspridning kan behoven av stöd komma att vara annorlunda än under den förra pandemin, bl.a. beroende på hur länge det finns behov av smittskyddsåtgärder och åtgärdernas karaktär.

I lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning föreslås bestämmelser om att regeringen i samband med att föreskrifter om smittskyddsåtgärder meddelas ska överväga kompensationsåtgärder för de som drabbas av kostnader eller förluster (se avsnitt 8.14). Det är inte möjligt att på förhand beräkna kostnaderna för sådana åtgärder, som *Regelrådet* efterfrågar. Som framgår ovan i avsnitt 15 är det mycket svårt att skilja effekterna av insatta åtgärder från effekterna av pandemin i sig. Det är inte heller möjligt att på förhand avgöra vilka åtgärder eller vilken kombination av åtgärder som kan vara aktuell, mot vilka verksamheter de bör rikta sig eller under hur lång tid de kan behöva vidtas. Beräkningar och överväganden kring kostnader eller intäktsminskningar för företagen måste därför i stället göras utifrån den aktuella situationen i anslutning till föreskrifter om åtgärder.

Åtgärderna som föreslås i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ska vara proportionerliga. Regeringen ska beakta nyttan av åtgärderna vid antagandet av föreskrifter. I en sådan proportionalitetsbedömning ska även konsekvenserna för branscherna beaktas av regeringen, såsom bl.a. *Stockholm Live* och *Transportföretagen* önskar. En avvägning får även göras av att effekterna av reserestriktioner väger upp för de kostnader och inskränkningar som de innebär, som *Svenska resebranschföreningen* påtalar. De delar av flygbranschen som berör evakueringar, medicinsk transport, transport av skyddsutrustning och varuförsörjning kan anses vara samhällsbärande och behovet av dessa tjänster ska tas i beaktande.

Som framgår i avsnitt 8.14.1 bedöms de samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som föreslås inte omfattas av den grundlagsskyddade rätten till ersättning vid inskränkningar i egendomsskyddet. Den föreslagna regleringen innebär därmed inte att det finns en på förhand bestämd rätt till ersättning. Det som är känt är dock att stöd till drabbade företag och andra verksamheter inom näringslivet har möjlighet att mildra konsekvenserna av en ekonomisk nedgång och arbetslöshet. Eftersom regleringen är av beredskapskaraktär är det okänt när i tiden den kan komma att behöva tillämpas, vilka sammankomster, tillställningar och verksamheter som berörs av smittskyddsåtgärderna samt hur långtgående inskränkningarna då blir. Vilka åtgärder som blir aktuella går inte heller att förutse. Det innebär att det inte går att förutse det närmare utfallet av regeringens överväganden om kompensationsåtgärder. Ersättningsnivåer, omfattning, tidsutsträckning eller andra följder kan därmed inte på förhand uppskattas. Det är därför inte möjligt att närmare bedöma vilka direkta konsekvenser förslagen kommer att få för företagen vid en situation med allvarlig smittspridning, som *Företagarna*, *Tågföretagen*, *Fastighetsägarna Sverige AB* och *Almega* önskar.

Vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning och när det är aktuellt att tillämpa de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna är det viktigt att, inom ramen för regeringens bedömning av kompensationsåtgärder, de konsekvenser som kan uppstå för företag utreds, kvantifieras och beskrivs. Det är också av vikt att regeringen efter att föreskrifter beslutats löpande följer upp effekterna av de åtgärder som har vidtagits. Regeringen bedömer att det inte på förhand går att göra någon prognos över de ekonomiska konsekvenserna av en framtida pandemi eller allvarlig smittspridning för verksamheterna. Regeringen bedömer dock att de branscher som drabbades ekonomiskt under covid-19-pandemin kan förväntas drabbas även vid en framtida pandemi.

Angående förslaget om den nya extraordinära smittskyddsåtgärden smittskyddsplacering så medger regeringens förslag sådan flexibilitet i hur bestämmelsen kan tillämpas att konsekvenserna för privata utförare av särskilda boendeformer för äldre personer torde vara begränsade.

Sammantaget bedöms de konsekvenser som går att förutse för företagen vara nödvändiga och proportionerliga.

15.6 Konsekvenser för enskilda och civilsamhälle

Regeringens bedömning

Förslaget om en ny lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan förbättra möjligheterna att skydda människors liv och hälsa, men kan samtidigt begränsa enskildas möjligheter att t.ex. genom demonstrationer och vid kulturevenemang använda sin yttrandefrihet, att genom möten få tillgång till andlig och social gemenskap med andra och att utöva vissa fritidsintressen. Även enskildas hälsa och folkhälsan i stort kan påverkas genom minskade möjligheter till organiserade fysiska aktiviteter samt risk för ökad social isolering och ensamhet.

Föreningslivet och övriga civilsamhället kan komma att drabbas i form av t.ex. intäktsbortfall vad gäller anmälningsavgifter, biljettintäkter och liknande om möjligheterna att genomföra och locka deltagare eller publik till vissa arrangemang, inklusive allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar, begränsas.

Civilsamhället i stort kan även komma att påverkas t.ex. genom minskad möjlighet att utöva mötesfrihet genom fysiska möten och försvårad opinionsbildning.

Förslagen om hälsokontroll och undantag från skyldigheter i smittskyddslagen samt om ändringar i ordningslagen bedöms inte få några mer omfattande konsekvenser för enskilda.

Konsekvenserna bedöms vara proportionerliga.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Svenska Covidföreningen saknar förslag på åtgärder för att mildra en pandemis postinfektiösa effekter på samhället, hur preventivt arbete ska utformas för att minska dessa samt inkludering av långtidskonsekvenser av en pandemi.

Anhörigas riksförbund är positiva till förslagen om stärkt pandemiberedskap men påtalar risken för en kraftigt försämrad situation för anhöriga vid nedstängning av verksamheter för närstående som t.ex. dagverksamheter, växelvård och avlösning. Erfarenheter från covid-19-pandemin visar att nedstängning av sådana verksamheter ökade både vård- och omsorgsbördan samt isoleringen för de anhöriga vilket i flera fall lett till en upplevd försämring av den egna psykiska och fysiska hälsan.

Ideell kulturallians saknar en analys av vilka konsekvenser de föreslagna smittskyddsåtgärderna kan få för civilsamhället och det ideella kulturlivet. *Svensk Scenkonst* lyfter att det finns en betydande grad av osäkerhet kring de sammantagna konsekvenserna och att det behövs en särskild konsekvensanalys för kulturverksamheter.

Landsorganisationen (LO) påtalar att det finns grupper som arbetar i verksamheter som omfattas av den föreslagna lagen om samhällsinriktade skyddsåtgärder som, på grund av otrygga anställningsförhållanden eller frilansarbete, har ett sämre samhälleligt skyddsnät än flertalet anställda.

Statens skolverk (Skolverket) lyfter att det är viktigt att den föreslagna lagen beaktar barns rätt till utbildning och inte försvårar för barn att fullfölja sin skolgång. Skolverket betonar även vikten av att säkerställa att skolelever inte utestängs från verksamheter som är nödvändiga för deras skolgång samt att begränsningar i kollektivtrafiken inte får begränsa elevers möjlighet att ta sig till och från skolan.

Region Halland anser att det finns brister i tydliggörandet av att framtagandet av barnanpassad kommunikation och information ska baseras på erfarenheter och samlad kunskap från covid-19. Särskilt behovet av anpassad information inom barnhälsovården för de allra minsta bör tillgodoses. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)* instämmer i att kommunikationen behöver anpassas för att nå svårnådda grupper och vill särskilt lyfta barn som anhöriga.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning får konsekvenser för enskilda

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder riktas i huvudsak mot den som ansvarar för verksamheten som regleras. Hela samhället gynnas av en stärkt beredskap för framtida pandemier eller annan allvarlig smittspridning. En mer ändamålsenlig pandemihantering kan innebära ekonomiska besparingar och samhällsekonomiska vinster, vilka även kan komma enskilda till gagn. Enskilda kan dock komma att indirekt påverkas av regleringen genom t.ex. begränsade öppettider för verksamheter eller begränsade möjligheter att ta emot besökare. Det kan därmed väntas att förslagen får både positiva och negativa konsekvenser för enskilda oavsett ålder.

På ett övergripande plan kan en stärkt pandemiberedskap ge stora positiva konsekvenser för enskildas hälsa, genom att antalet människor som blir allvarligt sjuka eller dör blir lägre än om samhället inte förbereder sig på ett adekvat sätt. En stärkt beredskap väntas också innebära bättre möjligheter att inte bara begränsa, utan även förebygga smittspridning. Sammantaget förväntas färre personer därmed bli sjuka samtidigt. Det gör att tillräcklig vårdkapacitet kan säkerställas, vilket är till gagn för enskilda i behov av vård.

Positiva hälsoeffekter på längre sikt handlar t.ex. om att enskilda genom att undvika att insjukna i sjukdomen i fråga även undviker eventuella komplikationer eller följdsjukdomar, som t.ex. postcovid efter covidinfektion vilket *Svenska Covidföreningen* poängterar är av vikt att ta hänsyn till.

En stärkt pandemiberedskap kan enligt regeringens bedömning också medföra minskade undanträngningseffekter för övrig hälso- och sjukvård, t.ex. i form av uppskjuten vård när omprioriteringar måste göras eller när kapaciteten inte räcker till under en allvarlig smittspridning. Den uppskjutna vården under covid-19-pandemin innebar sammantaget färre genomförda vårdbesök och behandlingar inom den planerade vården. En annan tydlig konsekvens var att pandemin ledde till en ojämlik tillgång till vård för flera grupper. Liknande konsekvenser kan vid en framtida pandemi i möjligaste mån undvikas genom förslagen.

Möjligheten att begränsa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar kan i vissa fall innebära en begränsning av människors möjligheter att t.ex. utöva sin yttrandefrihet. Det kan även innebära en begränsning av möjligheten att utöva vissa fritidsintressen. Detsamma gäller möjligheterna att som publik ta del av t.ex. kultur och musik på plats samt möjlighet att samlas på restauranger etc. Även tillgången till bibliotek, museer och samhällsservice kan komma att begränsas eller försvåras. Störst begränsningar kan väntas i sådana verksamheter som innebär stor risk för smittspridning. Konsekvenserna kan antas till stor del upplevas som negativa inskränkningar av sådant som i vanliga fall är en självklar del av livet. Vid utformning av föreskrifter för att förhindra smittspridning bör grundläggande fri- och rättigheter värnas och vikten av att upprätthålla vidast möjliga demonstrationsfrihet och mötesfrihet särskilt beaktas.

Förslagen syftar till att skydda hela befolkningen och bedöms vara gynnsamma även för barn och unga samt gynna barns och ungas hälsa och utveckling. Vid utformningen och proportionalitetsbedömningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder är det viktigt att särskilt beakta att möjligheten till motion, idrott och en aktiv fritid bl.a. är viktigt både för individen och för folkhälsan i stort, och att denna möjlighet är särskilt viktig för barn. Åtgärderna som föreskrivs bör inte i onödan begränsa aktiviteter som riktar sig till barn och unga om de kan genomföras utan beaktansvärd risk för smittspridning. Förslagen kan dock komma att innebära begränsningar av barns och ungas möjligheter att t.ex. genom möten och aktiviteter få tillgång till social gemenskap med andra och att utöva vissa fritidsintressen. Regeringen bedömer att bestämmelsen om barnets bästa som föreslås i den nya lagen säkerställer att barnets bästa beaktas vid tillämpningen.

Regeringen instämmer i *Skolverkets* synpunkter om att det är viktigt att den föreslagna lagen beaktar barnets rätt till utbildning och inte försvårar för barn att fullfölja sin skolgång. Som framgår i avsnitt 8.3 omfattas verksamheter på skol- eller utbildningsområdet dit allmänheten inte har tillträde inte av den nya lagen. Skolverket betonar även vikten av att säkerställa att skolelever inte utestängs från verksamheter som är nödvändiga för deras skolgång samt att begränsningar i kollektivtrafiken inte får begränsa elevers möjlighet att ta sig till och från skolan, vilket regeringen instämmer i. Det är av vikt att detta beaktas när åtgärder vidtas enligt den nya lagen. Regeringen instämmer även i *Nka:s* synpunkter om att kommunikationen ska nå alla, inklusive barn, samt att informationen ska anpassas till mottagaren även om denne är ett barn, vilket även *Region Halland* poängterar.

Genom förslagen möjliggörs en flexibel och träffsäker reglering. Avseende bedömningar av förslagens förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter och barnkonventionen, se kapitel 13.

Avsikten är att de negativa effekterna för enskilda ska bli så kortvariga och små som möjligt. Förbud eller nedstängningar som kan få betydande negativa följder bör så långt som möjligt undvikas. Det finns en rad skäl att främja ett öppethållande i samhället. Dels bör människor kunna fortsätta leva sina liv så normalt som möjligt med bl.a. förvärvsarbete, tillgång till offentlig service och fritids- och kulturaktiviteter, även om det behöver ske på ett anpassat sätt. Dels främjar ett öppethållande sysselsättning och tillväxt. Att sträva efter att hålla samhället öppet så långt som möjligt

underlättar också återhämtningen efter en samhällskris såsom en pandemi. Möjliga långsiktiga negativa effekter är som framgår ovan bl.a. påverkan på enskildas hälsa. Enskilda kan även drabbas av ekonomiska konsekvenser i form av utebliven eller minskad inkomst vid permittering eller annan anledning till att inte kunna utföra sitt arbete. Som *LO* påtalar kan konsekvenserna bli ojämlika och drabba grupper med otrygga anställningsförhållanden eller frilansarbete hårdare än andra. Konsekvenserna för enskilda kan således variera och vara av både ekonomiska och annan karaktär.

Närmare konsekvenser för enskilda bör analyseras när det är aktuellt att besluta om smittskyddsåtgärder med stöd av den föreslagna lagen. Som framgår i avsnitt 8.5 bör myndigheterna sträva efter att begränsa de negativa konsekvenserna av åtgärderna för personer i särskild utsatthet, något som bl.a. LO poängterar är av stor vikt. Regeringen bör även löpande följa upp effekterna av de åtgärder som vidtas.

Det är viktigt att information om smittskyddsåtgärder når ut till den enskilde, särskilt råd och rekommendationer för minskad smittspridning. Folkhälsomyndigheten har enligt sin instruktion ansvar för att informera allmänheten och föreslås därutöver i den nya lagen få ansvar för den samlade informationen till allmänheten om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (avsnitt 8.13). En öppenhet kring bakomliggande skäl och överväganden i fråga om beslut om smittskyddsåtgärder kan öka förståelsen för valet av åtgärd och sannolikt även följsamheten till åtgärder. Det handlar om att genom information skapa acceptans för åtgärder samt ytterst om att upprätthålla förtroende för regeringen och ansvariga myndigheter.

Som *Anhörigas riksförbund* påtalar finns det en risk för en kraftigt försämrad situation för anhöriga vid nedstängning av verksamheter för närstående. Det är därför viktigt att informationen även når anhöriga för att förbättra deras situation samt att det tydliggörs vilken bedömning som gjorts kring att åtgärderna är proportionerliga.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för enskilda, inklusive barn och unga, av den föreslagna lagen vara proportionerliga.

Förslagen om undantag från skyldigheter enligt smittskyddslagen får konsekvenser för enskilda

Vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning kan regeringen meddela föreskrifter om undantag från skyldigheter enligt smittskyddslagen som påverkar enskilda på flera sätt. Vid misstanke om sjukdom hos en enskild kan det bli fråga om att den enskildes skyldighet att söka läkare av smittskyddsskäl helt bortfaller eller att kontakten inte måste vara med en läkare och via ett personligt besök. Om smittspårning inte behöver genomföras av läkare bortfaller också den enskildes skyldighet att lämna upplysningar vid smittspårningen. Det finns en risk att enskilda inte får tilldelat individuellt utformade medicinska och praktiska råd eller förhållningsregler. Avsikten med förslagen är att göra smittskyddslagen mer anpassningsbar till en situation med allvarlig smittspridning så att ett adekvat men anpassat smittskydd kan skydda befolkningen också i en sådan situation.

Regeringen bedömer att bestämmelsen om barnets bästa i smittskyddslagen säkerställer att barnets bästa beaktas vid tillämpningen av de före-

slagna ändringarna i smittskyddslagen. Möjligheterna till undantag avser inte att begränsa befolkningens möjligheter att söka vård och behandling. Förslagen bedöms få vissa konsekvenser för enskilda. Konsekvenserna bedöms vara proportionerliga.

Förslagen om hälsokontroll vid inresa får konsekvenser för enskilda

Förslagen om hälsokontroll innebär att en något större krets av personer kan komma att omfattas av hälsokontroll vid platsen för inresa. Det är dock svårt att på förhand bedöma i vilken omfattning sådan hälsokontroll kan komma att beslutas. En sådan extraordinär smittskyddsåtgärd sker främst i undantagssituationer. Hittills har inga sådana beslut fattats sedan bestämmelsen infördes i smittskyddslagen år 2005. Förslagen väntas därför innebära en högst begränsad ökning av utförda hälsokontroller.

Bestämmelsen gäller enbart för samhällsfarliga sjukdomar, men det behöver inte vara fråga om en sjukdom som har förmåga att orsaka en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Utförandet av hälsokontrollen är i sig oförändrad, bl.a. med innebörden att den inte får vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp. Förslagen innebär inte i sig någon ny tvångsåtgärd, utan förtydligar vad som redan gäller om det bedöms att en person som genomgår en hälsokontroll behöver genomgå ytterligare utredningsåtgärder. Möjligheten till hälsokontroller av en större krets stärker beredskapen vid smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom, vilket innebär ett stärkt smittskydd som kan få en positiv effekt för hela befolkningen.

Regeringen bedömer att bestämmelsen om barnets bästa i smittskyddslagen säkerställer att barnets bästa beaktas vid tillämpningen av de föreslagna ändringarna i smittskyddslagen om hälsokontroll vid inresa till Sverige. Det är angeläget att innebörden av en hälsokontroll tydliggörs för att underlätta beslut om och genomförandet av sådana kontroller. Det handlar om att tillgodose befolkningens behov av skydd mot spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för enskilda av förslagen om hälsokontroll vara proportionerliga.

Förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i särskilda boenden för äldre får konsekvenser för enskilda

Kommunen har ett ansvar för att vården och omsorgen i särskilda boendeformer för äldre personer är av god kvalitet. Det inbegriper att de som bor i en sådan boendeform ska skyddas mot allvarlig vårdskada som t.ex. att bli smittad av en allvarlig sjukdom (se avsnitt 10.6.1).

Vid beslut om smittskyddsplacering får den som är föremål för beslutet sin grundlagsskyddade rörelsefrihet begränsad. Den enskilde utsätts även för ett betydande intrång i sin integritet och sitt privatliv (se avsnitt 10.6.2). Samtidigt innebär förslaget att den enskilde som bor i ett särskilt boende för äldre personer får ett starkare skydd mot att drabbas av en allvarlig sjukdom under tiden som den enskilde mottar sådana insatser som denne behöver för att uppnå skäliga levnadsförhållanden.

Avseende bedömningar av förslaget om smittskyddsplacerings förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter och barnkonventionen, se avsnitt 13.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för enskilda av förslaget om smittskyddsplacering vara proportionerliga.

Den förslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning samt ändringar i ordningslagen och smittskyddslagen får konsekvenser för föreningslivet och övriga civilsamhället

Föreningslivet i vid bemärkelse kan komma att drabbas om möjligheterna att genomföra och locka deltagare eller publik till vissa olika arrangemang, inklusive allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar, begränsas. Det kan i vissa fall vara fråga om betydande intäktsbortfall vad gäller anmälningsavgifter, biljettintäkter och liknande.

Under covid-19-pandemin anpassade enskilda sig till begränsningar i möjligheterna att delta i föreningsliv, vilket ledde till en ändrad livsstil som fick både kortsiktiga och långsiktiga effekter för bl.a. föreningslivet och folkhälsan. Det är dock inte möjligt att närmare kvantifiera vilka eller hur stor del av de samlade effekterna som kan hänföras till regleringen i t.ex. covid-19-lagen. Det kan även handla om effekter av råd, uppmaningar eller egna beteendeanpassningar.

Likartade effekter som under covid-19-pandemin kan förväntas i händelse av en ny pandemi eller allvarlig smittspridning. Som framgår av den föreslagna lagen ska en proportionalitetsbedömning göras inför beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Konsekvenserna kommer, i enlighet med vad *Ideell kulturallians* och *Svensk Scenkonst* efterlyser, att analyseras i samband med sådana åtgärder.

En utgångspunkt för regeringens förslag är att det ska vara möjligt att förebygga smittspridning, samtidigt som det så långt som möjligt bör gå att hålla samhället öppet under en pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Nedstängningar och förbud bör undvikas och endast tillämpas i sista hand. På så vis minskas de negativa konsekvenserna så långt det går även för föreningslivet och övriga civilsamhället.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för föreningslivet och övriga civilsamhället av förslagen om lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning samt ändringar i ordningslagen och smittskyddslagen vara proportionerliga.

15.7 Konsekvenser för jämlikheten och jämställdheten

Regeringens bedömning

Flera av regeringens förslag kan bidra till jämlik hälsa, både långsiktigt och i samband med hanteringen av en framtida pandemi.

Förslagen kan i den mån det på förhand går att bedöma väntas vara gynnsamma för såväl kvinnors och mäns som flickors och pojkars hälsa.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Länsstyrelsen i Hallands län menar att det för stärkt beredskap inför framtida pandemier bör ingå en jämställdhetsanalys i beredskapsplanerna. Detta då erfarenheter efter covid-19-pandemin visat negativ inverkan på kvinnors rättigheter och jämställdhet.

Pensionärernas Riksorganisation (PRO) och *Elöverkänsligas riksförbund* framhåller vikten av att kommunikation om pandemiberedskap och hantering också går ut till personer som inte använder eller kan använda digitala hjälpmedel.

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) lyfter att ett etiskt perspektiv och etisk kompetens kan bidra till att åtgärder som genomförs inte bara är effektiva utan också rättvist fördelade så att de främjar jämlikhet mellan olika grupper.

Skälen för regeringens bedömning

En pandemi kan innebära olika konsekvenser för olika grupper och kan därmed öka befintliga ojämlikheter i ohälsa och dödlighet. Flera negativa konsekvenser kan uppstå för hälsan, såväl direkt i form av smitta, sjukdom och risk för dödsfall, som indirekt i form av sämre hälsa och välbefinnande till följd av t.ex. minskad fysisk aktivitet och social isolering. Begränsade möjligheter till försörjning genom arbete och försämrad ekonomi kan också påverka hälsan och välbefinnandet negativt under en pandemi.

Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar att både pandemin i sig och åtgärderna som vidtogs för att minska smittspridningen har drabbat olika grupper av individer på olika sätt. Det kan ha fått konsekvenser för jämställdheten och jämlikheten i hälsan. Det är angeläget att enskilda har god och jämlik tillgång till vaccin och viktig smittskyddsinformation. Författningsberedskapen som nu föreslås avser att bidra till att skapa möjligheter till en mer jämlik hälsa vid en pandemi eller annan allvarlig smittspridning, vilket även *Länsstyrelsen i Hallands län* lyfter som en viktig del.

Som framgår i avsnitt 10.4.2 är det angeläget att regionen säkerställer att kommunernas vård- och omsorgsverksamheter får en jämlik tillgång till testning inför och under en allvarlig smittspridning. Det gäller både personal inom hälso- och sjukvård och omsorg, som personer som bor på särskilda boenden för äldre eller i bostäder med särskild service. I synnerhet mot bakgrund av att det i dessa verksamheter finns flera grupper som riskerar att löpa ökad risk att drabbas av allvarlig sjukdom till följd av ett smittämne som orsakar en pandemi eller allvarlig smittspridning.

Det behövs ett långsiktigt arbete med att stärka beredskapen för att skydda riskgrupper inför en situation med allvarlig smittspridning. På så sätt kan arbetet bidra till att skapa förutsättningar för jämlik hälsa. Med riskgrupper avses de grupper av personer som kan löpa ökad risk att bli allvarligt sjuka i händelse av allvarlig smittspridning av ett nytt eller förändrat smittämne. Vilka som bedöms ingå i riskgrupper kan variera beroende på typ av smittämne och hur olika grupper påverkas av detta. Riskgrupper går därför inte att definiera på förhand. Det kan t.ex. handla om ålder eller underliggande sjukdom som påverkar hur allvarligt någon drabbas av ett smittämne. Även funktionsnedsättning kan påverka om någon bör bedömas ingå i en riskgrupp. Regeringen kan få anledning att

återkomma kring detta i arbetet med en nationell strategi för hantering av pandemier.

Det är inte heller möjligt att med någon säkerhet på förhand avgöra om en kommande pandemi eller allvarlig smittspridning påverkar kvinnor respektive män olika. Förslagen syftar till att skydda hela befolkningen och bedöms vara gynnsamma för såväl kvinnors och mäns som flickors och pojkars hälsa.

Det finns även behov att anpassa kommunikationen så att viktig information når ut till enskilda och grupper som av olika skäl kan ha svårt att ta del av den för att skydda sig själva och andra mot smitta, exempelvis äldre. En anpassad kommunikation är också en viktig förutsättning för att säkerställa en långsiktig följsamhet till smittskyddsåtgärderna i samhället. Informationen bör därför vara tydlig, inkluderande och lättillgänglig utifrån målgruppernas olika förutsättningar, vilket även *PRO* och *Elöverkänsligas riksförbund* framhåller. Det handlar konkret om att information bör finnas tillgänglig på flera språk och vara tillgänglighetsanpassad för att nå ut till olika målgrupper. Detta kan innebära att informationen behöver översättas, utformas på lätt svenska och anpassas till barn, eller att informationen kan behöva anpassas så att berörda verksamheter får relevant information (se avsnitt 8.13).

Alla smittskyddsåtgärder som vidtas vid en allvarlig smittspridning måste föregås av noggranna proportionalitetsbedömningar. Vid övervägandena behöver hänsyn tas till olika värden där det etiska perspektivet och jämlikhet som *Smer* framför är en viktig del. Sådana överväganden försvåras dock av tidsaspekten och av de många osäkerhetsfaktorer som finns kring utvecklingen av smittspridningen och dess påverkan på samhället. Även åtgärder som vidtas av andra länder kan påverka Sveriges möjligheter att hantera krisen. Bedömningen av om åtgärderna är proportionerliga påverkas av kunskapsutveckling och epidemiologiskt läge samt belastning på sjukvård och annan samhällsviktig verksamhet. Det innebär att beslut behöver kunna fattas snabbt och utifrån bästa tillgängliga kunskap, men även att det är nödvändigt med kontinuerliga avvägningar och anpassningar.

15.8 Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet

Regeringens bedömning

Förslagen väntas skydda personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet från risker vid en allvarlig smittspridning. Förslagen kan samtidigt drabba dessa personer hårdare än andra och få konsekvenser för möjligheten till självständighet, ett socialt liv och delaktighet.

Konsekvenserna bedöms vara proportionerliga.

Utredningens bedömning (SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Myndigheten för delaktighet (MFD) önskar en djupare analys av den föreslagna lagstiftningens konsekvenser utifrån ett funktionshinderperspektiv för att undvika oönskade konsekvenser för personer med funktionsnedsättning. MFD saknar en tydlig redovisning av hur skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning i olika risksituationer säkerställs. *Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa (SFSF)* saknar en tillräckligt djup och systematisk analys av hur olika socioekonomiska grupper och andra särskilt utsatta grupper t.ex. utifrån funktionsnedsättning, bostadsförhållanden, språkkunskaper och digitalt utanförskap påverkas av både smittspridning och de föreslagna åtgärderna.

Funktionsrätt Sverige betonar att utformningen av smittskyddsåtgärder måste säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte drabbas oproportionerligt. Funktionsrätt Sverige lyfter även att information och kriskommunikation måste göras aktuell och tillgänglig som lättläst, teckenspråk, syntolkad och så vidare, för att ge alla invånare möjlighet att ta del av informationen. Även *Socialstyrelsen* understryker vikten av att information behöver anpassas till personer med olika funktionsnedsättningar.

Skälen för regeringens bedömning

Flera av förslagen får konsekvenser för personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet

Regeringens funktionshinderspolitik utgår från Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas. Funktionshinderspolitiken är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället.

Inskränkningar enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan komma att få extra stora konsekvenser för personer med funktionsnedsättning. Att insatser och stöd i exempelvis omsorg, särskilda boenden eller daglig verksamhet försvåras innebär att möjligheten till självständighet, socialt liv och delaktighet påverkas för personer med funktionsnedsättning. I enlighet med artikel 19 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har alla personer med funktionsnedsättning rätt att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer. Statsparterna ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med funktionsnedsättning fullt åtnjuter denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhället. I syfte att minimera begränsningar som kan få särskilda konsekvenser för

personer med funktionsnedsättning ingår i förslaget att förbud och nedstängningar bör undvikas så långt som möjligt och att hänsyn behöver tas till personer med särskild utsatthet vid föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. För att funktionshinderperspektivet ska kunna beaktas när behovet av smittskyddsåtgärder aktualiseras kan beslutsfattare t.ex. samråda med eller på annat sätt aktivt involverande av personer med funktionsnedsättning vid tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen, i enlighet med artikel 4.3 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Folkhälsomyndigheten föreslås få i uppgift att se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter och beslut som meddelas enligt den nya lagen (se avsnitt 8.13). Enligt artikel 21a i ovan nämnda konvention ska åtgärder vidtas för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan utöva yttrandefriheten och åsiktsfriheten, inklusive friheten att söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer på lika villkor som andra och genom alla former av kommunikation som de själva väljer genom att utan dröjsmål och extra kostnader förse personer med funktionsnedsättning med information som är avsedd för allmänheten i tillgängligt format och teknologi anpassad för olika funktionsnedsättningar. Informationen måste därför vara tillgänglig, begriplig och anpassad även för personer med kognitiva, intellektuella eller kommunikativa funktionsnedsättningar, som *Funktionsrätt Sverige* och *Socialstyrelsen* lyfter i sina remissvar.

På motsvarande sätt som vid tillämpningen av smittskyddslagen bör tillämpningen av den föreslagna lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning vara förankrad i en humanistisk människosyn. Principerna om alla människors lika värde samt den enskilda människans värdighet och självbestämmanderätt är viktiga. Den humanistiska människosynen talar för en stor tydlighet när det gäller att skydda allmänheten mot en allvarlig sjukdom. Smittskyddslagstiftningen måste tillgodose krav på rättssäkerhetsgarantier för enskilda, inbegripet avgränsningar av hur mycket tvång som får tillgripas och under vilka förutsättningar tvångsåtgärder får användas. Det anges därför i lagen att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet och att vid utformningen av föreskrifterna ska stor hänsyn tas till personer i särskild utsatthet för att mildra de konsekvenser som är möjliga att påverka.

MFD, *Funktionsrätt Sverige* och *SFSF* betonar behovet av en djupare analys av den föreslagna lagstiftningens konsekvenser utifrån ett funktionshinderperspektiv och att utformningen av smittskyddsåtgärderna måste säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte drabbas oproportionerligt. Regeringen bedömer att dessa behov kan tas om hand i och med den hänsyn som ska tas till konsekvenserna av åtgärderna för personer i särskild utsatthet.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet vara proportionerliga.

Förslagen om hälsokontroller vid inresa kan få särskilda konsekvenser för personer med funktionsnedsättning

Det ställs särskilda krav på den som utför en hälsokontroll om den som omfattas av ett beslut om hälsokontroll är obenägen eller oförmögen att delta i samtalet, t.ex. på grund av språkbarriärer eller funktionsnedsättning. Särskilda krav ställs också om den som ska genomgå en hälsokontroll är ett barn som reser utan vårdnadshavare. I 13 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om att en myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna tillvarata sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. Dessa krav bedöms säkerställa att den som är obenägen eller oförmögen att kommunicera direkt med den som genomför hälsokontrollen ändå får det stöd och den information som behövs.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning och i annan särskild utsatthet av förslagen om hälsokontroller vid inresa vara proportionerliga.

15.9 Konsekvenser om inga åtgärder vidtas eller om åtgärder vidtas på ett oförutsägbart sätt

Regeringens bedömning

Om förslagen för att stärka beredskapen för att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom inte vidtas kan det påverka möjligheterna till en effektiv och ändamålsenlig hantering vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning. Bristande beredskap kan medföra allvarliga konsekvenser om smittspridningen inte kan begränsas på ett effektivt sätt så att alltför många insjuknar samtidigt, vilket i sin tur kan leda till en överbelastning på hälso- och sjukvården och annan samhällsviktig verksamhet.

Om de smittskyddsåtgärder som vidtas upplevs som oförutsägbara, orättvisa eller ologiska kan förtroendet för samhällets hantering av smittspridningen skadas. Brist på korrekt och enhetlig information kan skapa osäkerhet om vad som gäller och ytterst leda till svagare följsamhet till smittskyddsåtgärderna.

Utredningens bedömning (SOU 2023:56 och SOU 2025:48)

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna är positiva till förslagen. *Folkhälsomyndigheten*, *Läkemedelsverket*, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)*, numera *Myndigheten för civilt försvar (MCF)*, och flertalet regioner anser att förslagen kommer att bidra till en ökad pandemi-

beredskap. *Regelrådet* bedömer att konsekvensutredningen avseende effekter av om ingen reglering kommer till stånd håller tillräckligt god kvalitet. Flera remissinstanser, däribland flera länsstyrelser och regioner, betonar vikten av att medel tillförs de aktörer som med förslagen får ett utökat ansvar, men motsätter sig inte förslagen i sak.

Skälen för regeringens bedömning

Covid-19-pandemin var en av de största hälsokriserna i modern tid. Regeringens förslag syftar till att stärka beredskapen inför en liknande situation. Vid en framtida pandemi eller annan allvarlig smittspridning syftar förslagen till att på olika sätt möjliggöra en effektiv hantering.

De övergripande följderna av förslagen bör betraktas i ljuset av ett s.k. nollalternativ, dvs. vad det kan innebära om inga förslag genomförs. En bristfällig pandemiberedskap kan i förlängningen innebära en mindre effektiv pandemihantering, vilket kan medföra en rad allvarliga konsekvenser. I det följande anges några exempel.

Att smittspridningen inte kan begränsas på ett effektivt sätt kan leda till att många insjuknar samtidigt. Det kan i sin tur öka belastningen på hälso- och sjukvården och annan samhällsviktig verksamhet. Det kan även påverka det allmännas och företagens möjligheter att upprätthålla sin verksamhet om många anställda insjuknar samtidigt. Vidtagna smittskyddsåtgärder som upplevs som orättvisa eller ologiska kan skapa brist på förtroende för samhällets hantering av smittspridningen. Brist på korrekt och enhetlig information kan skapa osäkerhet om vad som gäller i en viss fråga, och ytterst leda till svagare följsamhet till smittskyddsåtgärderna.

Om förslaget om den nya extraordinära smittskyddsåtgärden smittskyddsplacering inte införs saknar kommunerna en möjlighet att på ett mer rättssäkert sätt skydda personer på särskilda boenden från samhällsfarliga sjukdomar.

Om regeringens förslag om en stärkt pandemiberedskap inte införs riskerar de mest sårbara, särskilt barn, unga, äldre och personer med funktionsnedsättning eller i annan särskild utsatthet att bli allvarligast drabbade, både av den sjukdom som sprids i samhället och av de smittskyddsåtgärder som vidtas. Detta kan leda till ökad ojämlikhet, fler avlidna samt större ekonomiska och sociala kostnader än om förslagen genomförs.

Sammantaget bedöms kostnaderna och konsekvenserna för både samhället och människor riskera att bli mer omfattande om inga åtgärder vidtas i fråga om beredskap inför och hantering av en pandemi eller annan allvarlig smittspridning, än om förslagen genomförs.

16 Författningskommentar

16.1 Förslaget till lag om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning

Lagen är ny och innehåller bestämmelser om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Lagen utgör en del av författningsberedskapen inom smittskyddet och kompletterar smittskyddslagens (2004:168) bestämmelser om samhällsfarliga sjukdomar. Allmänna överväganden om lagen finns i avsnitt 8.2. Bestämmelserna i lagen ger regeringen befogenheter att vid ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom agera skyndsamt om det epidemiologiska kräver mer långtgående åtgärder för att förhindra smittspridning än sådana som kan vidtas med stöd av smittskyddslagen eller annan lagstiftning. Sådana åtgärder kan innebära betydande inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter och bestämmelserna innebär en långtgående delegation av normgivningskompetens. Lagen innehåller därför ett särskilt förfarande för att sätta bestämmelserna om de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna i kraft. Lagen är indelad i kapitel.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att säkerställa att det allmänna kan vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för att minska konsekvenserna av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Paragrafen upplyser om det övergripande syftet med lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Lagen ger regeringen och kommunerna befogenheter att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för att hantera en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan i vissa fall delegera sin föreskriftsrätt till en myndighet. Vidare ger lagen länsstyrelserna befogenheter att meddela beslut i enskilda fall om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Länsstyrelserna, som utövar tillsyn över lagen, ges befogenheter vid tillsynen. Polismyndigheten ges befogenheter i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Aktörer inom kollektivtrafik och inrikes flygtrafik ges befogenheter att kunna agera vid bristande följsamhet på detta område. Uttrycket samhällsinriktade smittskyddsåtgärder definieras i 4 §.

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan vidtas för att minska smittspridning generellt, men även i syfte att färre personer än vad som annars vore fallet insjuknar samtidigt. Smittspridningskurvan planar då ut och spridningsförloppet blir långsammare. På det sättet kan hälso- och sjukvården och andra samhällsviktiga verksamheter få bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Den tidsvinsten som det är fråga om kan också utnyttjas bl.a. för att kartlägga riskgrupper, vinna kunskap om smittämnet och att förbereda samhället i stort.

Med allvarlig smittspridning avses en samhällsspridning inom ett begränsat geografiskt område eller över hela landet av en smittsam sjukdom som kan överföras mellan människor. Samhällsspridning innebär att det upptäcks fall utan känd epidemiologisk koppling till utlandet, om smittspridningen kommer därifrån, eller tidigare kända fall om spridningen startar i Sverige.

Lagen gäller för sjukdomar på vilka bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga. Det innebär att sjukdomen ska vara angiven i bilaga 2 till smittskyddslagen (2004:168), SmL, (se 1 kap. 3 § femte stycket SmL) eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § SmL föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan. Se närmare om samhällsfarliga sjukdomar i författningskommentaren till 2 kap. 1 §. Om sjukdomen tas bort från bilaga 2 till smittskyddslagen, gäller lagen inte längre för den sjukdomen.

Förhållandet till annan lagstiftning

2 § Denna lag gäller utöver smittskyddslagen (2004:168) och ordningslagen (1993:1617).

Paragrafen reglerar lagens förhållande till annan lagstiftning. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

Av paragrafen följer att lagen kompletterar de angivna lagarna och har företräde i de fall som samma fråga regleras i flera lagar.

I 1 kap. 2 § smittskyddslagen ges föreskrifter om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor och som kan ha betydelse för att hantera en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom i andra avseenden än som regleras i denna lag. Bestämmelserna reglerar bl.a. anmälan av sjukdomsfall, utredning av sjukdomsfall och extraordinära smittskyddsåtgärder.

I ordningslagen finns bestämmelser om att regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om det är nödvändigt för att motverka epidemi. Efter bemyndigande från regeringen får en länsstyrelse meddela motsvarande föreskrifter i fråga om länet eller en del av det (2 kap. 15 §). När regeringen enligt 2 kap. 1 § i den nu föreslagna lagen har föreskrivit att bestämmelserna i 4 och 5 kap. och 7 kap. 1 § ska tillämpas helt eller delvis från en viss tidpunkt gällande en viss sjukdom innebär det att bestämmelserna i 2 kap. 15 § ordningslagen i motsvarande omfattning från samma tidpunkt inte ska användas för att meddela föreskrifter i syfte att förhindra spridning av samma sjukdom. Däremot kan bemyndigandena i ordningslagen användas för att motverka andra epidemier. Det förhållande att den förslagna lagen är tillämplig hindrar inte Polismyndigheten från att fortsätta tillämpa andra bestämmelser i ordningslagen, t.ex. att vägra tillstånd och meddela villkor för en allmän sammankomst eller offentlig tillställning (2 kap. 10 § och 16 § andra stycket ordningslagen).

Lagens innehåll

3 § Lagen innehåller bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder mot spridning av sådana sjukdomar som bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga på.

I lagen finns bestämmelser om

– beslut om befogenheter (2 kap.),
– allmänna utgångspunkter för föreskrifter och beslut (3 kap.),
– skyldighet att förebygga smittspridning (4 kap.),
– bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (5 kap.),
– utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (6 kap.),
– beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall (7 kap.),
– tillsyn och befogenheter (8 kap.),
– kompensationsåtgärder (9 kap.),
– information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (10 kap.), och
– överklagande (11 kap.).

Paragrafen innehåller upplysningar om lagens innehåll och struktur.

Uttryck i lagen

4 § Med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder avses i lagen åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av sådana kontakter mellan människor som kan innebära en risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom och andra åtgärder som kan minska spridning av en sådan sjukdom.

I paragrafen definieras begreppet samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Åtgärder enligt denna lag kan vidtas redan när det finns en risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom och vidtas för att minska kontakter mellan människor generellt. Detta till skillnad från åtgärder som regleras i smittskyddslagen (2004:168) och som i huvudsak riktar sig till enskilda personer som är eller misstänks vara smittade av en sjukdom.

Att det ska vara fråga om åtgärder som vidtas i samhället innebär att åtgärderna ska reglera sådant som pågår på allmän plats och andra områden dit allmänheten har tillträde och att de snarare ska rikta sig mot anordnare och verksamhetsutövare än mot enskilda individer.

Vilka kontakter som innebär risk för spridning beror på egenskaperna hos det smittämne det är fråga om, men också på en rad ytterligare faktorer. Kontakterna kan vara både direkta och indirekta. Smittämnen kan överföras direkt från en smittad individ till en mottaglig individ utan mellanled. Smittämnen kan också överförs via mellanled från en individ till en annan.

Genom att ålägga den som anordnar eller bedriver vissa sammankomster, tillställningar eller verksamheter att vidta åtgärder kan kontakter mellan människor ur allmänheten minskas. På så sätt kan bildandet av nya smittkedjor motverkas. Åtgärderna kan också underlätta för människor att bl.a. hålla avstånd till varandra när de deltar i eller befinner sig vid sammankomster, tillställningar och verksamheter som är öppna för allmänheten. Med andra åtgärder som kan minska spridning avses åtgärder som ytterligare kan bidra till att spridningen av den samhällsfarliga sjukdomen minskar. Det kan exempelvis handla om krav att verksamhets-

utövare ska erbjuda handdesinfektion eller andra krav som bedöms ha effekt för att minska luftburen smitta.

Av 2 kap. 1 § framgår att lagen enbart får tillämpas i situationer som kan kräva samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

5 § Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar har i lagen samma innebörd som i ordningslagen (1993:1617).

I paragrafen definieras allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av paragrafen följer att samtliga de sammankomster och tillställningar som omfattas av definitionerna i 2 kap. 1–3 §§ ordningslagen också omfattas av den nu föreslagna lagen. Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är som huvudregel tillståndspliktiga. I vissa fall räcker det dock med en anmälan.

6 § Med verksamheter avses i lagen

– fritids- och kulturverksamheter till vilka allmänheten har tillträde,

– handelsplatser där varor eller tjänster säljs till eller förevisas allmänheten på plats,

– restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten,

– religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde,

– kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive förvaltning av lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik, och

– yrkesmässig användning av och direkta eller indirekta upplåtelser av områden, lokaler eller andra utrymmen för tillställningar eller andra privata sammankomster.

Allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar ska dock inte anses som verksamheter.

Paragrafen innehåller en definition av begreppet verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

För de i paragrafen uppräknade verksamheterna finns det i 5 kap. bemyndiganden att meddela föreskrifter med krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Gemensamt för de verksamheter som omfattas av paragrafen är att de vänder sig till och på ett eller annat sätt är öppna för allmänheten. Gemensamt är också att det i verksamheterna finns någon som kan anses som ansvarig för att vidta smittskyddsåtgärder. Den som ansvarar för en verksamhet kan också bli skyldig att identifiera vilka risker som finns i verksamheten för spridning av en sjukdom som lagen har börjat tillämpas på (se vidare författningskommentaren till 4 kap. 1 §) och bli föremål för beslut i enskilda fall (se vidare i författningskommentaren till 7 kap. 1 §).

Enligt *andra stycket* undantas allmänna sammankomster och offentliga tillställningar från uttrycket verksamheter. Därför omfattas t.ex, en teaterföreställning inte av den första strecksatsen eller en marknad av den andra strecksatsen.

7 § Med besökare och deltagare avses i lagen personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en allmän sammankomst, offentlig tillställning eller verksamhet.

I paragrafen finns en definition av uttrycken besökare och deltagare. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Uttrycket besökare omfattar olika grupper av personer, t.ex. åskådare, restauranggäster och butikskunder. De personer som omfattas av uttrycken ska tillhöra allmänheten. Arbetstagare i tjänst vid sammankomsten eller tillställningen eller i verksamheten är inte personer ur allmänheten. Från uttrycken besökare och deltagare undantas följaktligen den som är arbetstagare eller likställs med arbetstagare enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Det innebär att om en föreskrift avser att reglera t.ex. antalet besökare eller deltagare vid en viss sammankomst, tillställning eller i en viss verksamhet ska den som är arbetstagare eller likställs med arbetstagare där inte räknas med.

Det kan vid en sammankomst eller tillställning eller i en verksamhet som omfattas av föreskrifter enligt lagen finnas personer som är i tjänst där men anställda av någon annan än den som är ansvarig för att vidta smittskyddsåtgärder. Även sådana personer bör i detta sammanhang likställas med arbetstagare och vid lagens tillämpning inte anses som besökare eller deltagare. Det kan t.ex. vara fråga om konsulter i verksamheten, men det kan också vara individer som är där i annat uppdrag, exempelvis s.k. blåljuspersonal. Slutligen är inte heller en person som utan att vara anställd har ett uppdrag som t.ex. funktionär vid sammankomsten eller tillställningen eller i verksamheten att anse som besökare eller deltagare.

8 § Med resenärer avses i lagen personer ur allmänheten som

1. reser med kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik, eller
2. nyttjar lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik.

I paragrafen finns en definition av uttrycket resenärer. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Gällande vilka personkategorier inom kollektivtrafiken och flygtrafiken som inte är att betrakta som personer ur allmänheten, se författningskommentaren till 7 § gällande besökare och deltagare.

2 kap. Beslut om befogenheter

1 § Regeringen får meddela föreskrifter om att bestämmelserna i 4 kap. helt eller delvis ska tillämpas på en viss sjukdom och bestämmelserna i 5 kap. och 7 kap. 1 § helt eller delvis ska vara tillämpliga på en viss sjukdom från den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Föreskrifter enligt första stycket får meddelas endast om

1. de är motiverade av en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga, och
2. sjukdomen förekommer, eller inom kort kan antas komma att förekomma, i Sverige i en sådan omfattning att det kan krävas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt denna lag.

Föreskrifterna ska gälla för en viss tid, dock längst tolv månader.

Paragrafen innehåller förutsättningarna för att tillämpa lagens bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Första stycket innehåller ett bemyndigande som innebär att regeringen genom en förordning får fatta ett aktiveringsbeslut om att bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (4 och 5 kap. och 7 kap. 1 §) ska börja tillämpas eller vara tillämpliga från den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Ett aktiveringsbeslut får *enligt andra stycket 1* endast avse en viss angiven sjukdom som antingen är upptagen i bilaga 2 till smittskyddslagen (2004:168), SmL, eller som regeringen med stöd av 9 kap. 2 § SmL föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen ska vara tillämpliga på. Det finns inte något hinder mot att regeringen samtidigt som den fattar aktiveringsbeslutet även beslutar en förordning enligt 9 kap. 2 § SmL förutsatt att kraven för att besluta om respektive förordning är uppfyllda.

Att sjukdomen är samhällsfarlig innebär att den uppfyller definitionen av samhällsfarlig sjukdom i 1 kap. 3 § tredje stycket SmL. Det betyder att den ska kunna överföras till eller mellan människor och kunna vara livshotande, innebära långvarig sjukdom och svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser och att det finns möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade. Det innebär också att den ska kunna få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kan kräva extraordinära smittskyddsåtgärder enligt smittskyddslagen eller samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt denna lag (se författningskommentaren till 1 kap. 3 § SmL i avsnitt 16.3).

En spridning under sådana förhållanden kan innebära att merparten av sjukhusens vårdplatser behöver erbjudas dem som insjuknat i sjukdomen. Hela sjukvårdssystemet utsätts då för en stor påfrestning vilket får till följd att personer som behöver sjukhusvård av annan orsak kan bli utan vårdplats. Även andra viktiga samhällsfunktioner kan störas på grund av omfattande sjukskrivningar och dödsfall. En sjukdom som i det enskilda fallet har en hög dödlighet eller medför andra allvarliga konsekvenser men som har begränsad spridningsförmåga bör inte definieras som samhällsfarlig. Sjukdomar som effektivt kan förebyggas genom individinriktade smittskyddsåtgärder bör inte heller komma i fråga att definieras som samhällsfarliga (se författningskommentaren till 1 kap. 3 § SmL i avsnitt 16.3, se även prop. 2003/04:158 s. 103).

En förordning om att bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas förutsätter också *enligt andra stycket 2* att den samhällsfarliga sjukdomen förekommer, eller inom kort antas kunna komma att förekomma, i Sverige i en sådan omfattning att åtgärderna i lagen bedöms kunna behövas. Smittspridningen ska således dels bedömas inte kunna hanteras endast med de åtgärder som riktar sig till smittade eller misstänkt smittade och som regleras i smittskyddslagen, dels vara eller förväntas bli sådan att samhällsinriktade åtgärder bedöms kunna ha effekt och behövas för att minska förekomsten av sådana kontakter människor emellan som kan innebära risk för smittspridning. Lagen ska inte tillämpas vid smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom som i och för sig har stor spridning men där det på förhand bedöms att de åtgärder som lagen möjliggör inte är verkningsfulla. Det gäller bl.a. smittämnen som främst smittar genom direkt eller indirekt kroppskontakt, t.ex. smittämnen med i huvud-

sak sexuell smittväg. Det gäller också smittämnen som överförs zoonotiskt, t.ex. via insektsbett, eller via vatten och födoämnen.

Bestämmelsen ger utrymme för att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan vidtas i ett tidigt skede av t.ex. en pandemi vid vilken sjukdomen bedöms kunna spridas också till och inom Sverige, utan att så redan är fallet. Bedömningen av behovet av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan grunda sig på t.ex. Folkhälsomyndighetens eller internationella organisationers omvärldsbevakning, kunskap om smittämnet eller liknande smittämnen och bedömning av epidemiologiska data. I bedömningen kan det t.ex. vägas in om Världshälsoorganisationen (WHO) karaktäriserat utbrottet som en pandemi. En sådan bedömning av WHO är dock inte nödvändig eller ensamt avgörande.

Det är viktigt att åtgärder som vidtas för att motverka och förhindra smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom anpassas till det aktuella smittämnets egenskaper i fråga om t.ex. spridningssätt. Av bestämmelsen följer därför att regeringens förordning om tillämpning av lagen kan omfatta bestämmelserna om de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna i lagen i sin helhet eller en eller flera av dem. Det krävs således att regeringen gör en bedömning av behovet av att tillämpa de åtgärder som lagen ger utrymme för utifrån de omständigheter som råder i fråga om den aktuella sjukdomen. Något hinder att vid olika tidpunkter föreskriva att olika bestämmelser ska tillämpas finns inte. Situationen kan dock vara sådan att det finns behov av att kunna vidta samtliga samhällsinriktade smittskyddsåtgärder och att samtliga bestämmelser då behöver kunna tillämpas på en och samma gång. Omständigheterna vid smittspridningen kan också vara sådana att bedömningen är att de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna kommer behöva utökas eller på annat sätt anpassas skyndsamt efter smittspridningens förlopp och att det därför finns ett behov av flexibilitet i tillämpningen av bestämmelserna. Även under sådana förhållanden kan regeringen föreskriva att bestämmelserna ska tillämpas i sin helhet. Något krav på att regeringen måste tillämpa en bestämmelse som omfattas av en förordning finns dock inte.

Av *andra stycket* följer att regeringens förordning ska vara tidsbegränsad och gälla som längst tolv månader. Detta innebär att redan inför att förordningen beslutas behöver det övervägas under vilken tid som bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vara tillämpliga. Något hinder mot att vid behov förlänga giltighetstiden när den går ut finns dock inte. En sådan förlängning görs på motsvarande sätt som vid aktiveringen, dvs. genom en förordning som ska underställas riksdagens prövning (angående underställning, se 2 §).

2 § Föreskrifter som avses i 1 § ska så snart som möjligt underställas riksdagen för prövning.

Föreskrifter som innebär att bestämmelser i 4 eller 5 kap. eller 7 kap. 1 § inte längre ska tillämpas behöver inte underställas riksdagens prövning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om underställning. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Kravet på underställning i *första stycket* innebär att regeringens förordning med föreskrifter om att bestämmelser i 4 eller 5 kap. eller 7 kap. 1 § ska tillämpas, ska överlämnas till riksdagen genom en proposition. Över-

lämnandet ska göras så snart som möjligt. I regel borde det kunna ske inom några dagar, men då en allvarlig internationell smittspridning kan kräva samordning på EU-nivå eller inom WHO kan beredningen av ärendet ta något längre tid.

Enligt *andra stycket* behöver en föreskrift om att en tidigare beslutad förordning helt eller delvis ska upphöra att gälla inte underställas riksdagens prövning. En sådan situation kan uppstå när regeringen bedömer att smittspridningen avtagit och att läget är tillräckligt stabilt för att avveckla smittskyddsåtgärderna.

3 § Föreskrifter som avses i 1 § upphör omedelbart att gälla

1. om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag då de beslutades,
2. om de inte godkänns vid riksdagens prövning, eller
3. om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Om föreskrifter upphör att gälla enligt första stycket, upphör också föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. och beslut enligt 7 kap. 1 § omedelbart att gälla.

I paragrafen finns bestämmelser om under vilka förutsättningar föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av 1 § omedelbart upphör att gälla. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Som en yttersta gräns anges i *första stycket 1* att regeringens föreskrifter upphör att gälla om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag som de beslutades, dvs. från dagen för regeringssammanträdet. Om riksdagen gör samma bedömning som regeringen, fortsätter aktiveringsförordningen att gälla till dess att giltighetstiden för den har gått ut. Om riksdagen inte gör samma bedömning som regeringen i fråga om behovet av föreskrifterna kan riksdagen välja att inte godkänna föreskrifterna. Enligt *första stycket 2* upphör då föreskrifterna omedelbart att gälla. Föreskrifterna upphör även enligt *första stycket 3* omedelbart att gälla om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Av *andra stycket* framgår att föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av bemyndiganden i 5 kap. och beslut som meddelats med stöd av 7 kap. 1 § omedelbart upphör att gälla om regeringens aktiveringsbeslut enligt 1 § upphör att gälla enligt förutsättningarna i första stycket i förevarande paragraf.

3 kap. Allmänna utgångspunkter för föreskrifter och beslut

Åtgärderna ska vara proportionerliga

1 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om proportionalitet. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 1 kap. 4 § första stycket andra ledet smittskyddslagen (2004:168). Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Bestämmelsen innebär att föreskrifter och beslut ska vara proportionerliga. Kravet på proportionalitet innebär att det ska göras en avvägning mellan vad som kan uppnås genom åtgärden i fråga om minskad smittspridning och de negativa konsekvenser som åtgärden kan förväntas få. Tänkbara exempel på positiva effekter är minskad sjuklighet och dödlighet i befolkningen i den aktuella sjukdomen. En annan tänkbar positiv effekt är minskad belastning inom sjukvården. Tänkbara exempel på negativa konsekvenser som ska beaktas är försämrad folkhälsa i andra avseenden än i fråga om sjukdomen, inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter som mötesfrihet, demonstrationsfrihet, näringsfrihet och egendomsskydd, samt negativa konsekvenser för privatpersoner och företag.

Vad som är en proportionerlig åtgärd beror bl.a. på hur hög dödlighet och sjuklighet i befolkningen som sjukdomen ger upphov till, och hur omfattande smittspridningen är vid den aktuella tidpunkten eller kan förväntas bli inom en snar framtid. Kravet på proportionalitet innebär också att en föreskrift eller ett beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder inte får gälla inom ett större område eller under längre tid än vad som kan motiveras i förhållande till syftet att motverka smittspridning (se författningskommentaren till 6 kap. 3 och 4 §§).

Vetenskap och beprövad erfarenhet

2 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om att föreskrifter och beslut enligt lagen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 1 kap. 4 § första stycket första ledet smittskyddslagen (2004:168). Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Med vetenskap avses vetenskaplig kunskap som har tagits fram med olika forskningsmetoder. Med beprövad erfarenhet avses kunskap som vuxit fram genom att kunskaper från professioner inom smittskyddet har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning.

Att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet innebär att åtgärderna ska vara förenliga med bästa tillgängliga kunskap. Uttrycket vetenskap och beprövad erfarenhet ska inte tolkas alltför snävt. Vid t.ex. ett omfattande utbrott av en ny smittsam sjukdom kan kunskapsläget vara begränsat i fråga om sjukdomens egenskaper, t.ex. smittsamhet och spridningssätt. Under sådana förhållanden bör beaktas vetenskap och beprövad erfarenhet om smittskyddsåtgärder som generellt sett minskar risken för att sjukdomar smittar mellan människor och för att nya smittkedjor uppstår. Kunskapsläget om grundläggande åtgärder som kan minska risken för smittspridning är inte beroende av fullständig kunskap om ett specifikt smittämne och dess egenskaper. Som exempel kan nämnas att om lagen görs tillämplig på ett nytt luftvägsvirus bör åtgärder kunna grundas på kunskap om andra virus i samma familj eller på andra virus med liknande egenskaper.

Respekt för människors lika värde och integritet

3 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse som innebär att föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt lagen ska vara förankrade i en humanistisk människosyn. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Synsättet innebär bl.a. att smittade personer har samma värde och rättigheter som andra samhällsmedlemmar. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 1 kap. 4 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168).

Barnets bästa

4 § Vid beslut om föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska beslutsmyndigheten i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om principen om barnets bästa. Bestämmelsen har sin motsvarighet i artikel 3.1 i den reviderade svenska översättningen av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter som gäller som svensk lag enligt 1 § lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och i 1 kap. 4 § tredje stycket smittskyddslagen (2004:168). Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Barnets bästa kan inte fastställas en gång för alla. Det innebär att alla aktörer har att kontinuerligt göra barnrättsliga analyser inför föreskrifter och beslut enligt lagen som rör sammankomster, tillställningar och verksamheter som riktar sig till barn.

Vad som är bäst för barnet ska undersökas och vägas mot andra intressen. Att det som bedöms vara bäst för barnet särskilt ska beaktas innebär att barnets bästa ska ha hög prioritet och inte bara vara ett bland flera överväganden.

Personer i särskild utsatthet

5 § Vid beslut om föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska beslutsmyndigheten sträva efter att begränsa negativa konsekvenser för personer i särskild utsatthet.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om överväganden avseende personer i särskild utsatthet. Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Med personer i särskild utsatthet avses t.ex. personer med olika sorters funktionsnedsättningar eller personer som lever i materiell och social fattigdom. Vissa personer med fysisk funktionsnedsättning kan endast träna styrka och kondition i vatten. En särreglering kan därför behövas vid beslut om att stänga badanläggningar. Detsamma kan behöva göras för de verksamheter som riktar sig till personer i särskild utsatthet t.ex. härbärgen som erbjuder personer som lever i hemlöshet en plats att sova, duschmöjligheter och måltider.

4 kap. Skyldighet att motverka smittspridning

Riskbedömningar och åtgärder mot smittspridning

1 § Den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller ansvarar för en verksamhet ska bedöma vilka risker som finns vid sammankomsten eller tillställningen eller i verksamheten för spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Den som anordnarsammankomsten eller tillställningen eller ansvarar för verksamheten ska utifrån bedömningen vidta lämpliga åtgärder så att människor kan hålla avstånd från varandra och även på andra sätt motverka smittspridning.

Riskbedömningen och de åtgärder som vidtas ska dokumenteras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldigheter för den som anordnar en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller den som ansvarar för en verksamhet att motverka smittspridning. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

Tillämpningen av paragrafen förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att den ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Vid en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom, eller när en sådan inom kort kan förväntas drabba landet, men där situationen är sådan att tvingande åtgärder och begränsningar enligt 5 kap. inte anses vara nödvändiga för att motverka smittspridningen, kan paragrafen tillämpas som en självständig samhällsinriktad smittskyddsåtgärd. Paragrafen kan dock också tillämpas tillsammans med tvingande åtgärder och begränsningar enligt 5 kap. om situationen är sådan att det anses vara behövligt.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär skyldigheter för anordnaren av sammankomster eller tillställningar eller den verksamhetsansvarige. Den verksamhetsansvarige är den som bedriver verksamheten. Vad som avses med allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och verksamheter anges i 1 kap. 5 och 6 §§.

Den som anordnar sammankomster eller tillställningar eller verksamhetsutövaren ska göra en riskbedömning genom vilken riskfaktorer för smittspridning ska identifieras. En sådan riskfaktor kan vara att människor som normalt sett inte träffas kommer samman och tillbringar tid i varandras närhet på ett sätt som gör att smittspridning kan uppstå. Vid bedömningen bör hänsyn också tas till typen av aktivitet, t.ex. om den involverar nära eller långvarig kontakt mellan deltagarna eller om den hålls inomhus, vilket normalt innebär en högre risk för smittspridning än under motsvarande förhållanden utomhus. Det bör t.ex. också beaktas att sammankomster, tillställningar eller verksamheter som omfattar ett stort antal deltagare kan innebära en större risk för smittspridning eftersom många människor som annars inte hade träffats då kommer samman, vilket kan öka risken för att nya smittkedjor uppstår och att sjukdomen riskerar att spridas vidare när de återvänder hem. Det bör t.ex. också beaktas att arrangemang med internationellt deltagande kan öka risken för smittspridning. Vidare bör beaktas att sammankomster, tillställningar eller verksamheter riktade till människor från identifierade riskgrupper för allvarlig sjukdom gör smittspridning särskilt riskfylld. Se även 6 kap. 1 § för omständigheter som bör beaktas vid bedömningen.

Med riskbedömningen som grund ska den ansvarige enligt bestämmelsen i *andra stycket* vidta lämpliga åtgärder för att förhindra smittsprid-

ning. Sådana åtgärder kan vara att informera om vikten av att hålla avstånd, markera avstånd i golvet, möblera om eller på annat sätt skapa utrymme för att undvika trängsel. Det kan också vara att på annat sätt undvika att flera människor samlas i trånga lokaler genom att begränsa antalet människor som vistas i lokalen samtidigt eller att ta fram alternativa lösningar till kassaköer. Andra lämpliga smittskyddsåtgärder kan vara att i den mån det är möjligt anordna verksamheten utomhus med adekvata smittskyddsåtgärder i stället för inomhus eller att hålla digitala möten. Det kan också handla om att erbjuda möjlighet att tvätta händerna med tvål och vatten och använda handsprit.

Genom bestämmelsen i *tredje stycket* är den verksamhetsansvarige skyldig att dokumentera sin bedömning och de åtgärder som vidtas.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om riskbedömningen och dokumentationen.

Paragrafen upplyser om att det finns möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela verkställighetsföreskrifter. Sådana föreskrifter kan reglera vilka omständigheter som bör beaktas vid riskbedömningen och hur dokumentationen bör utformas. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

Den enskildes ansvar

3 § Vid en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller i en verksamhet ska var och en medverka till att förhindra smittspridning som omfattas av lagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om enskilda individers skyldighet att medverka till att förhindra smittspridning vid verksamheterna som omfattas av denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

I 2 kap. 1 § smittskyddslagen (2004:168), förkortad SmL, finns en bestämmelse som slår fast att utgångspunkten är att var och en så långt som möjligt ska vidta rimliga försiktighetsåtgärder för att skydda såväl sig själv som andra mot smittrisk. Vilka försiktighetsmått som kan bli aktuella beror på vilken sjukdom det rör sig om, dess smittsamhet och smittvägar (prop. 2003/04:30 s. 214). Förevarande bestämmelse kompletterar 2 kap. 1 § SmL och gäller för enskilda i de sammankomster, tillställningar och verksamheter som omfattas av lagen.

Bestämmelsen innebär att enskilda inte bara genom försiktighetsåtgärder ska förhindra smittspridning av den aktuella sjukdomen, utan även respektera de smittskyddsåtgärder som den verksamhetsansvarige har vidtagit.

Med var och en avses alla som på något sätt deltar i sammankomsten, tillställningen eller verksamheten, dvs. såväl besökare och deltagare, som arbetstagare, funktionärer och andra som är närvarande vid genomförandet.

Tillämpningen av paragrafen förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att den ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom.

5 kap. Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Allmänna sammankomster

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en allmän sammankomst ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse områden, lokaler eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till sammankomsten.

Paragrafen innebär en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

En förutsättning för att bestämmelsen ska kunna tillämpas är att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att bestämmelserna i kapitlet tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Med allmänna sammankomster i *första stycket* avses detsamma som i 2 kap. 1 och 2 §§ ordningslagen (1993:1617). Ansvaret för att smittskyddsåtgärder vidtas vilar på den som enligt ordningslagen är anordnare av den allmänna sammankomsten.

Föreskrifter som meddelas med stöd av paragrafen behöver inte omfatta alla allmänna sammankomster utan kan enbart gälla vissa typer av sammankomster som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Enligt *första punkten* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare. Uttrycken besökare och deltagare definieras i 1 kap. 7 §. Det är t.ex. möjligt att ange ett maximalt antal besökare och deltagare i förhållande till storleken på lokalerna och tillhörande områden utomhus som besökare och deltagare har tillträde till. Det är också möjligt att göra skillnad på t.ex. utomhus- respektive inomhusdelar.

Enligt *andra punkten* är det möjligt att med stöd av bestämmelsen begränsa avståndet mellan besökare och mellan deltagare. Genom sådana föreskrifter kan t.ex. det minsta tillåtna avståndet mellan sittande deltagare regleras.

Enligt *tredje punkten* får föreskrifterna innebära begränsning av tiden för sammankomsten. Begränsningen av tiden kan både gälla hur länge sammankomsten får pågå och under vilka tider på dygnet sammankomsten får hållas.

Av *fjärde punkten* framgår att föreskrifterna får innebära även andra krav på åtgärder för att förhindra smittspridning. Uppräkningen i andra stycket 1–3 är alltså inte uttömmande. Exempel på andra smittskyddsåtgärder är

att tillhandahålla handdesinfektion och att ha särskilda rutiner för in- och utpassage.

När föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifterna får enligt 6 kap. 3 § begränsas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade enligt 6 kap. 4 §. Vidare gäller vad som sägs i 6 kap. 2 § om att föreskrifter ska utformas så enhetligt som möjligt för sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likartade i fråga om risk för smittspridning. Härvid ska dock särskilt beaktas att vid allmänna sammankomster utövas grundläggande fri- och rättigheter i form av mötesfriheten och demonstrationsfriheten. Begränsningar av mötesfriheten och demonstrationsfriheten får enligt 2 kap. 21 § regeringsformen aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett dem och inte heller sträcka sig så långt att de utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte heller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

I *andra stycket* anges att föreskrifter som meddelas enligt första stycket även får avse lokaler, platser eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till sammankomsten. Det som avses är att anordnaren disponerar lokalen, platsen eller utrymmet i samband med genomförandet av den allmänna sammankomsten.

Förbud

2 § Regeringen får, om åtgärder enligt 1 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster inte får hållas.

Paragrafen innebär en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster inte får hållas. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

En föreskrift om förbud mot att anordna allmänna sammankomster är en mycket långtgående åtgärd och får, så som framgår av bestämmelsen, meddelas endast om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga. Möjligheten ska alltså användas som en yttersta åtgärd om andra samhällsinriktade smittskyddsåtgärder bedöms som otillräckliga.

Ett beslut om att meddela en föreskrift med förbud mot att anordna allmänna sammankomster måste föregås av noggrant övervägande av vilka följderna blir för utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter och för andra aspekter för enskilda, näringslivet, föreningslivet och samhället i stort.

När föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifterna får enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §.

Allmänna sammankomster vid en offentlig tillställning eller i en verksamhet

3 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för allmänna sammankomster gäller också för en allmän sammankomst som hålls inom en offentlig tillställning eller verksamhet.

I paragrafen upplyses om att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser allmänna sammankomster också gäller för en allmän sammankomst som hålls inom en offentlig tillställning eller verksamhet. Det innebär att olika föreskrifter kan gälla på en plats där sammankomster, tillställningar och verksamheter äger rum samtidigt. Av 6 kap. 2 § framgår dock att det vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska eftersträvas att regleringen för sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likartade avseende risk för smittspridning utformas så enhetligt som möjligt.
Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

Offentliga tillställningar

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en offentlig tillställning ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för tillställningen, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse områden, lokaler eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till tillställningen.

Paragrafen innebär en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder vid offentliga tillställningar. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

En förutsättning för att bestämmelsen ska kunna tillämpas är att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att bestämmelserna i kapitlet ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Enligt *första stycket* får regeringen meddela föreskrifter om att den som anordnar en offentlig tillställning ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Med offentliga tillställningar avses i paragrafen detsamma som i 2 kap. 3 § ordningslagen (1993:1617). Ansvaret för att smittskyddsåtgärder vidtas vilar på den som enligt ordningslagen är anordnare av den offentliga tillställningen.

Föreskrifter som meddelas med stöd av paragrafen behöver inte omfatta alla offentliga tillställningar utan kan inskränkas till vissa typer av tillställningar som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Enligt *första punkten* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare. Begreppen besökare och deltagare definieras i 1 kap. 7 §. Det är t.ex. möjligt att ange ett maximalt antal besökare och deltagare i förhållande till storleken på lokalerna och tillhörande områden utomhus som besökare och deltagare har tillträde till. Det är också möjligt att göra skillnad på t.ex. utomhus- respektive inomhusdelar.

Enligt *andra punkten* är det möjligt att med stöd av bemyndigandet begränsa avståndet mellan besökare och mellan deltagare. Genom sådana

föreskrifter kan t.ex. det minsta tillåtna avståndet mellan sittande deltagare regleras.

Enligt *tredje punkten* får föreskrifterna innebära begränsning av tiden för tillställningen. Begränsningen av tiden kan både gälla hur länge tillställningen får pågå och under vilka tider på dygnet tillställningen får hållas.

Av *fjärde punkten* framgår att föreskrifterna får innebära även andra krav på åtgärder för att förhindra smittspridning. Uppräkningen i andra stycket 1–3 är alltså inte uttömmande. Exempel på andra smittskyddsåtgärder är att tillhandahålla handdesinfektion och att ha särskilda rutiner för in- och utpassage.

När föreskrifter meddelas enligt paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Vidare får föreskrifterna enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade enligt 6 kap. 4 §. Vidare ska beaktas vad som sägs i 6 kap. 2 § om att föreskrifter ska utformas så enhetligt som möjligt för sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likartade i fråga om risk för smittspridning.

I *andra stycket* anges att föreskrifter som meddelas enligt första stycket även får avse lokaler, platser eller andra utrymmen som anordnaren disponerar om de ligger i anslutning till tillställningen. Det som avses är att anordnaren disponerar en sådan anslutande lokal, plats eller utrymme i samband med genomförandet av den offentliga tillställningen.

Förbud

5 § Regeringen får, om åtgärder enligt 4 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att offentliga tillställningar inte får hållas.

Paragrafen innebär en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om att offentliga tillställningar inte får hållas. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

Bestämmelsen ger regeringen möjlighet att som en yttersta åtgärd meddela föreskrifter om förbud mot att anordna offentliga tillställningar. Ett sådant förbud är en mycket långtgående åtgärd och får, så som framgår av bestämmelsen, meddelas endast om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga.

Innan föreskrifter meddelas ska noga övervägas vilka följderna blir för utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter och för andra aspekter för enskilda, näringslivet, föreningslivet och samhället i stort.

Om föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Sådana föreskrifter får vidare enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §.

Offentliga tillställningar vid en allmän sammankomst eller i en verksamhet

6 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för offentliga tillställningar gäller också för en offentlig tillställning som hålls inom en allmän sammankomst eller verksamhet.

I paragrafen upplyses om att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för offentliga tillställningar också gäller för en offentlig tillställning som hålls vid en allmän sammankomst eller inom en verksamhet. Det innebär att olika föreskrifter kan gälla på en plats där tillställningar, sammankomster och verksamheter äger rum samtidigt. Av 6 kap. 2 § framgår dock att det vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska eftersträvas att regleringen för sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likartade avseende risk för smittspridning utformas så enhetligt som möjligt.
Övervägandena finns i avsnitt 8.7.1.

Vissa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare,
3. begränsning av öppettider, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om att den som driver sådana verksamheter som omfattas av bestämmelsen ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Regeringen får delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.2.

En förutsättning för att bestämmelsen ska kunna tillämpas är att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att bestämmelserna i kapitlet ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Bemyndigandet omfattar föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. I 1 kap. 6 § finns en definition av begreppet verksamhet som bl.a. innefattar fritids- och kulturverksamheter som är öppna för allmänheten, handelsplatser vid vilka varor eller tjänster försäljs till eller förevisas allmänheten på plats och restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten. Från uttrycket verksamhet undantas evenemang som uppfyller kriterierna för allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar enligt ordningslagen (1993:1617). Dessa regleras i särskild ordning.

Med fritids- och kulturverksamheter avses verksamheter som erbjuder olika typer av fritidssysselsättningar, kulturaktiviteter, förströelse eller underhållning. Exempel på sådana verksamheter är gym- och sportanläggningar, badanläggningar, campingplatser, bibliotek, museer, djurparker och lekland.

Med gym- och sportanläggningar avses anläggningar som huvudsakligen används för fysisk träning eller sport. Med badanläggning avses

en offentlig badinrättning. Med bibliotek avses en plats där allmänheten får låna eller på annat sätt får tillgång till litteratur och information. Det har för lagens tillämpning ingen betydelse vilket slags bibliotek enligt bibliotekslagens (2013:801) definitioner som det är fråga om. Begreppet museum syftar på en institution som ställer ut materiella och immateriella vittnesbörder om människan och människans omvärld. Med campingplats avses ett avgränsat område för boende i tält eller husvagn. Med djurpark avses ett avgränsat område som visar upp djur.

Verksamheter som bedrivs enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller socialtjänstlagen (2025:400), t.ex. daglig verksamhet, omfattas inte av begreppet fritids- och kulturverksamhet.

Handelsplatser vid vilka varor eller tjänster försäljs till eller förevisas allmänheten på plats avser det som i dagligt tal benämns butiker och serviceinrättningar. Med butiker avses lokaler för försäljning av varor, t.ex. livsmedel, bruksföremål, vitvaror och kläder. I butiker kan även viss försäljning av tjänster pågå. Att det bedrivs viss annan verksamhet i lokalen, t.ex. att det finns en kafédel, utesluter inte heller att det är fråga om en butik. Det är den huvudsakliga verksamheten som avgör om det är fråga om en handelsplats i lagens mening. Serviceinrättningar avser platser för försäljning av tjänster, t.ex. frisörsalonger, skönhetssalonger och cykelverkstäder. I serviceinrättningar kan även viss försäljning av varor ske. Viss utbildning som t.ex. trafikskolor och kursverksamheter som tydligt bjuds ut till försäljning kan också ske inom en serviceinrättning.

Även det som i dagligt tal benämns köpcentrum och varuhus bör i sig betraktas som handelsplatser i lagens mening. I köpcentrum eller varuhus inryms typiskt sett butiker och serviceinrättningar, men det kan även inrymmas annan verksamhet än butiker eller serviceinrättningar, t.ex. serveringsställen. Även inomhustorg, inomhusgågator och platser där kunder och besökare uppehåller sig en längre tid, t.ex. för att umgås, strosa eller för att sitta ned en stund ingår i handelsplatsen.

Platser för hälso- och sjukvård eller tandvård, t.ex. vårdcentraler och tandläkarmottagningar omfattas inte av begreppet serviceinrättningar. Inte heller t.ex. socialtjänst- eller myndighetslokaler, till vilka allmänheten förvisso kan ha tillträde, omfattas av begreppet serviceinrättning.

En handelsplats kan vara såväl permanent som tillfällig, t.ex. hålla öppet några timmar per vecka, några dagar per år eller sporadiskt. En marknad omfattas dock av begreppet offentlig tillställning och regleras enligt 4–6 §§.

Det krävs inte att det på handelsplatsen ska ske försäljning på stället eller att det ska vara möjligt att betala på plats. I vissa verksamheter som omfattas av uttrycket visas exempelvis produkter upp i syfte att besökarna ska överväga ett köp först vid senare tillfälle.

Med restauranger och andra serveringsställen avses sådana serveringsställen som omfattades av lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen som gällde tidsbegränsat under covid-19-pandemin. Begreppet serveringsställe gavs i den lagen samma innebörd som i lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Exempel på sådana serveringsställen är – utöver restauranger – barer, pubar, diskotek, kaféer och konditorier. Inrättningarna har det gemensamt att det där sker servering till besökare som kan vara sittande eller stående.

Begreppet restauranger och andra serveringsställen är i förevarande lag dock inte begränsat till sådana inrättningar som erbjuder möjlighet till förtäring på stället. Begreppet omfattar således även gatukök och liknande inrättningar där maten tas med för förtäring samt lokaler med serveringstillstånd eller servering av folköl där ingen matservering sker.

För att det ska vara fråga om ett serveringsställe ska det vara fråga om servering som sker till allmänheten. Ett serveringsställe kan vara såväl permanent som tillfälligt, t.ex. hålla öppet några timmar per vecka, några dagar per år eller sporadiskt.

Även annan verksamhet förutom själva serveringen till besökare kan förekomma på ett serveringsställe, t.ex. ett dansgolv eller platser för olika slags spel. Det är som utgångspunkt den huvudsakliga verksamheten som avgör om det är fråga om ett serveringsställe.

Liksom i lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen bör även serveringsställen som abonneras eller som på annat sätt används eller hyrs ut till slutna sällskap omfattas av begreppet.

Den som bedriver fritids- och kulturverksamhet eller driver en handelsplats eller ett serveringsställe kan vara en fysisk eller juridisk person. Flera personer kan bedriva verksamheten gemensamt. Det finns heller ingen begränsning till vilken associationsform det kan vara fråga om. Även t.ex. ideella verksamheter omfattas.

Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet behöver inte omfatta alla verksamheter utan kan inskränkas till vissa typer av verksamheter som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Enligt *första punkten* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare. Begreppen besökare och deltagare definieras i 1 kap. 6 §. Det är t.ex. möjligt att ange ett maximalt antal besökare och deltagare i förhållande till storleken på lokalerna och tillhörande områden utomhus som besökare eller deltagare har tillträde till. Det är också möjligt att göra skillnad på t.ex. utomhus- respektive inomhusdelar.

Enligt *andra punkten* är det möjligt att begränsa avståndet mellan besökare och mellan deltagare. Genom sådana föreskrifter kan t.ex. det minsta tillåtna avståndet mellan bord regleras.

Enligt *tredje punkten* får föreskrifterna innebära begränsning av öppettider.

Av *fjärde punkten* framgår att föreskrifterna får innebära även andra krav på åtgärder för att förhindra smittspridning. Uppräkningen i andra stycket 1–3 är alltså inte uttömmande. Exempel på andra smittskyddsåtgärder är att tillhandahålla handdesinfektion och att ha särskilda rutiner för in- och utpassage.

När föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifterna får enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §. Vidare ska beaktas vad som sägs i 6 kap. 2 § om att det ska eftersträvas en enhetlig reglering för sammankomster, tillställningar och verksamheter som är likvärdiga vad gäller smittrisk, samt när det gäller allmänna sammankomster, vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet.

Förbud

8 § Regeringen får, om åtgärder enligt 7 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att verksamheter som avses där inte får bedrivas.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om att vissa verksamheter enligt lagen ska hållas stängda. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.2.

Bestämmelsen ger regeringen möjlighet att som en yttersta åtgärd meddela föreskrifter om att fritids- och kulturverksamheter, handelsplatser eller serveringsställen inte får bedrivas. Sådana föreskrifter är mycket långtgående åtgärder och får, så som framgår av bestämmelsen, meddelas endast om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga.

Innan regeringen meddelar föreskrifter med stöd av bemyndigandet ska den noga överväga vilka följderna blir för utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter och för andra aspekter för enskilda, näringslivet, föreningslivet och samhället i stort.

Mot bakgrund av kravet på proportionalitet bör det vidare så långt det är möjligt inte komma i fråga att meddela föreskrifter om att samhällsviktiga handelsplatser som exempelvis livsmedelsbutiker, apotek och bibliotek ska hållas stängda. Skulle situationen vara sådan att en sådan verksamhet behöver stängas måste allmänhetens tillgång till nödvändiga varor och service säkerställas på annat sätt.

Om föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Sådana föreskrifter får vidare enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §.

Religiösa verksamheter som är öppna för allmänheten

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att ett trossamfund som bedriver en religiös verksamhet ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och mellan deltagare, eller
3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Andra åtgärder för att motverka smittspridning får inte innebära föreskrifter om begränsade öppettider eller att verksamheter som avses i första stycket inte får bedrivas.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om att trossamfund som bedriver religiös verksamhet som är öppen för allmänheten ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Regeringen får delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.3.

Tillämpningen av bemyndigandet förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att det ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Med trossamfund avses detsamma som i 2 § 1 lagen (1998:1593) om trossamfund, dvs. en gemenskap som utövar religiös verksamhet i vilken

gudstjänst, bön, meditation eller andra ritualer ingår. Begreppet verksamhet enligt förevarande lag definieras i 1 kap. 4 § och innefattar bl.a. religiös verksamhet som är öppen för allmänheten och som inte utgör allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar enligt ordningslagen (1993:1617).

Begreppet religiös verksamhet är inte självständigt definierat i lagen. Det som avses med religiös verksamhet kan dels bestå i att trossamfundets lokaler står öppna för besökare för t.ex. enskild bön, dels annan religiös verksamhet som utan att vara en allmän sammankomst eller offentlig tillställning är öppen för allmänheten. Det är fråga om verksamheter främst i kyrkor, moskéer, synagogor och på andra religiösa platser.

Enligt 1 kap. 6 § andra stycket ska allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte anses som religiösa verksamheter till vilka allmänheten har tillträde. Gudstjänster och liknande sammankomster omfattas därför inte av denna bestämmelse. De kan däremot omfattas av föreskrifter som meddelas enligt 1 och 2 §§.

Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet behöver inte omfatta all religiös verksamhet utan kan inskränkas till viss typ av verksamhet som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Enligt första stycket *punkt 1* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet besökare och deltagare. Begreppen besökare och deltagare definieras i 1 kap. 6 §. Det är t.ex. möjligt att ange ett maximalt antal besökare och deltagare i förhållande till storleken på lokalerna och tillhörande områden utomhus som besökare har tillträde till. Det är också möjligt att göra skillnad på t.ex. utomhus- respektive inomhusdelar.

Enligt *punkt 2* är det möjligt att med stöd av bemyndigandet begränsa avståndet mellan besökare och mellan deltagare. Genom sådana föreskrifter kan t.ex. det minsta tillåtna avståndet mellan sittande deltagare regleras.

Av *punkt 3* framgår att föreskrifterna får innebära även andra krav på åtgärder för att förhindra smittspridning. Uppräkningen i första stycket 1–3 är alltså inte uttömmande. Exempel på andra smittskyddsåtgärder är att tillhandahålla handdesinfektion och att ha särskilda rutiner för in- och utpassage.

Av *andra stycket* framgår att det inte är möjligt att med stöd av denna bestämmelse begränsa öppettider eller helt förbjuda att religiösa verksamheter bedrivs.

När föreskrifter meddelas med stöd av bemyndigandet gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifterna får enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §. Vidare ska vad som sägs i 6 kap. 1 och 2 §§ beaktas.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som bedriver eller organiserar verksamhet i form av kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik, ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet resenärer på färdmedel,

2. begränsning av antalet resenärer i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer, eller

3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Andra åtgärder för att motverka smittspridning får inte innebära föreskrifter om begränsade öppettider eller att sådana verksamheter inte får bedrivas eller att lokaler eller områden ska hållas stängda.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i fråga om kollektivtrafik och inrikes flygtrafik samt i fråga om lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer. Regeringen får delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.4.

Tillämpningen av bemyndigandet förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att det ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Begreppen kollektivtrafik och inrikes flygtrafik har i denna lag samma innebörd som i den tillfälliga lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (se prop. 2020/21:79 s. 41–45). Med kollektivtrafik avses trafik med allmänna färdmedel. Exempel på sådan trafik är regional kollektivtrafik med t.ex. buss, spårvagn, tunnelbana, pendeltåg eller båt. Paragrafen omfattar även kommersiell kollektivtrafik, t.ex. taxitrafik och långväga tågtrafik samt färdtjänst, riksfärdtjänst, sjukresor och skolskjuts. Utöver kollektivtrafik omfattar paragrafen inrikes flygtrafik. Med inrikes flygtrafik avses civil trafik med luftfart mellan flygplatser inom landet.

Föreskrifter om skyldighet att vidta åtgärder som meddelas med stöd av bemyndigandet behöver inte omfatta all kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, utan kan inskränkas till vissa trafikslag som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Av *första stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas. Föreskrifterna i fråga kan rikta sig till både den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller den som organiserar sådan trafik. Både den som sköter den dagliga driften av kollektivtrafik och den som ansvarar för kollektivtrafik och i den egenskapen upphandlar kollektivtrafiktjänster, anses bedriva kollektivtrafik i lagens mening.

Föreskrifter kan också riktas mot den som ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik. Som ansvarig för att vidta åtgärder bör den betraktas som i egenskap av ägare eller på någon annan grund disponerar lokalen eller området och har möjlighet att vidta smittskyddsåtgärder. De lokaler och områden som avses är de delar av t.ex. perronger och andra på- och avstigningsplatser, stationshus, bussterminaler, busshållplatser och flygplatser som resenärer har tillgång till. Även lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i internationell flygtrafik omfattas av bestämmelsen. Begreppet resenär är definierat i 1 kap. 7 §.

Enligt *punkterna 1–3* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet resenärer på ett färdmedel, begränsning av antalet resenärer i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer samt andra åtgärder för att förhindra smittspridning. Bestämmelserna har en likartad utformning som 7 § (se författningskommentaren till den paragrafen).

Av *andra stycket* framgår att det inte är möjligt att begränsa öppettiderna eller att helt förbjuda kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik.

Om föreskrifter som avses i paragrafen övervägs måste det särskilt beaktas att kollektivtrafik kan vara samhällsviktig verksamhet och att många människor är beroende av kollektivtrafik för att ta sig till sina arbets- och utbildningsplatser, vilket inkluderar personer som arbetar i annan samhällsviktig verksamhet. Viss kollektivtrafik tillgodoser därtill rättigheter som regleras i lag, t.ex. färdtjänst.

När föreskrifter meddelas med stöd av bemyndigandet gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifter får enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §. Vidare ska vad som sägs i 6 kap. 2 § om en enhetlig utformning beaktas.

Användning och upplåtelse av platser för privata sammankomster

Samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av den som yrkesmässigt använder eller, direkt eller indirekt, upplåter ett område, en lokal eller ett annat utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet deltagare,
2. minsta avstånd mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, eller
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

I paragrafen finns ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser områden, lokaler och andra utrymmen för privata sammankomster. Regeringen får delegera föreskriftsrätten till den myndighet som regeringen bestämmer. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.5.

Tillämpningen av bemyndigandet förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att det ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Av paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som yrkesmässigt använder eller, direkt eller indirekt, upplåter ett område, en lokal eller ett annat utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst ska vidta smittskyddsåtgärder.

Ordet yrkesmässigt har samma innebörd som i 13 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229). Det innebär att verksamheten ska bedrivas regel-

bundet och varaktigt samt att den ska ha viss omfattning. Yrkesmässig verksamhet kan exempelvis bedrivas av aktiebolag, handelsbolag, enskilda näringsidkare, ekonomiska föreningar, ideella föreningar, stiftelser och trossamfund. Även kommunal och statlig verksamhet omfattas. Däremot omfattas inte rent privat verksamhet, t.ex. när någon lånar ut sin bostad till en bekant. Det krävs inte heller att själva användningen eller upplåtelsen av lokalen som sådan är regelbunden och varaktig, dvs. även en enstaka upplåtelse inom ramen för en yrkesmässig verksamhet omfattas. Det krävs inte heller att verksamheten bedrivs med vinstsyfte.

Exempel på områden, lokaler och andra utrymmen som omfattas är festlokaler som hyrs ut på kommersiell grund, gemensamhetslokaler i hyres- och bostadsrättsfastigheter, föreningslokaler, lokaler som tillhör universitet, högskolor och studentkårer samt bussar och båtar som hyrs ut för feständamål. Serveringsställen omfattas inte av denna paragraf. För serveringsställen gäller bemyndigandena i 7 §.

Vidare krävs att verksamhetsutövaren använder eller upplåter området, lokalen eller annat utrymme för en sådan privat sammankomst som avses i bestämmelsen. Med användning avses att verksamhetsutövaren har kontroll över den aktuella platsen när sammankomsten äger rum, t.ex. genom att verksamhetsutövaren eller annan personal befinner sig på platsen. Med upplåtelse avses att området, lokalen eller utrymmet på grund av uthyrning, utlåning eller liknande disponeras av den som håller sammankomsten. Det har ingen betydelse om det utgår ersättning för rätten att disponera området, lokalen eller utrymmet eller inte.

Såväl direkt upplåtelse som indirekt upplåtelse, dvs. upplåtelse i flera led, omfattas av bestämmelsen. För att användningen eller upplåtelsen ska omfattas av föreskrifter som har meddelats med stöd av paragrafen krävs att det går att göra en distinktion mellan verksamhetsutövaren och den som håller sammankomsten.

En ytterligare förutsättning är att användningen eller upplåtelsen sker för en viss sammankomst.

Det krävs att det är fråga om en tillställning eller någon annan liknande privat sammankomst som inte utgör en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning. Exempel på sammankomster som omfattas är middagar, fester med anledning av högtider eller födelsedagar och studentfester. Även t.ex. spelturneringar som inte utgör offentliga tillställningar kan omfattas. Till skillnad från vad som gällde enligt motsvarande bestämmelse i den numera upphävda 11 § lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19, omfattar förevarande bestämmelse även t.ex. begravningsceremonier.

Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandena behöver inte omfatta all användning eller upplåtelse, utan kan inskränkas till vissa situationer som medför särskilt stora risker för smittspridning.

Enligt *punkterna 1–3* får föreskrifterna innebära krav på begränsning av antalet deltagare, begränsning av tiden för sammankomsten eller andra åtgärder för att förhindra smittspridning. Bestämmelserna har en likartad utformning som 7 § (se författningskommentaren till den paragrafen). Vid utformningen av föreskrifterna bör verksamhetsutövarens praktiska möjligheter att vidta smittskyddsåtgärder beaktas. En möjlig åtgärd är t.ex. att en lokal hyrs ut under villkor att hyrestagaren begränsar antalet deltagare vid sammankomsten. I de fall som verksamhetsutövaren har personal på

plats bör det kunna ställas högre krav på vilka smittskyddsåtgärder som ska vidtas.

När föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Vidare får enligt 6 kap. 3 § föreskrifterna inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §. Vidare ska vad som sägs i 6 kap. 2 § om en enhetlig utformning beaktas.

Förbud

12 § Regeringen får, om åtgärder enligt 11 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om förbud mot sådan användning och upplåtelse som avses där.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om förbud mot användning och upplåtelse av platser för privata sammankomster. Övervägandena finns i 8.7.5.

Bestämmelsen ger regeringen möjlighet att som en yttersta åtgärd meddela föreskrifter om förbud mot yrkesmässig användning och upplåtelse av ett område, en lokal eller ett annat utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst. Ett sådant förbud är en mycket långtgående åtgärd och får, så som framgår av bestämmelsen, meddelas endast om andra smittskyddsåtgärder bedöms otillräckliga.

Innan föreskrifter om förbud meddelas ska noga övervägas vilka följderna blir för utövandet av enskildas grundläggande fri- och rättigheter och för andra aspekter för enskilda, näringslivet, föreningslivet och samhället i stort.

Om föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Sådana föreskrifter får vidare enligt 6 kap. 3 § inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §.

Anmälan till länsstyrelsen

13 § Regeringen får föreskriva att den som omfattas av en föreskrift enligt 11 § på förhand ska anmäla sådana privata sammankomster till länsstyrelsen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de övriga villkor som ska gälla för en sådan anmälan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om anmälan om att en tillställning eller privat sammankomst ska hållas. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.5.

I paragrafens *första stycke* finns ett bemyndigande om att regeringen får föreskriva att den som omfattas av föreskrifter enligt 11 § ska anmäla till länsstyrelsen att en sådan tillställning eller annan privat sammankomst som omfattas av föreskrifterna ska hållas.

Enligt *andra stycket* får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva om de övriga villkor som ska gälla för anmälan enligt första stycket. Sådana villkor kan t.ex. avse formerna och tidpunkten för anmälan.

Vistelse på vissa särskilt angivna platser

Förbud

14 § Regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats i kommunen, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter mellan människor som kan medföra spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Sådana föreskrifter får inte innebära förbud mot att vistas inom områden i sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket.

Innan en kommun meddelar föreskrifter ska Folkhälsomyndigheten ges tillfälle att yttra sig över kommunens förslag.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande att meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en viss särskilt angiven plats. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.6.

Tillämpningen av paragrafen förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att den ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Regeringen kan också ha föreskrivit att bestämmelserna i 4 kap. ska tillämpas på samma samhällsfarliga sjukdom. I så fall gäller bestämmelserna i 4 kap. tillsammans med de föreskrifter som meddelas med stöd av förevarande paragraf.

Regeringens subdelegation enligt *första stycket* kan avse en, flera eller alla landets kommuner.

I och med att det ska finnas en påtaglig risk för kontakter som kan medföra smittspridning är det normalt sett endast platser som allmänheten typiskt sett har tillträde till som blir aktuella för ett förbud enligt bemyndigandet. En sådan plats kan t.ex. vara en viss park, badplats eller parkering. Det är inte möjligt att med stöd av bemyndigandet införa förbud mot att vistas i en bostad. Platser där det bedrivs näringsverksamhet eller offentlig verksamhet av mer betydande omfattning, t.ex. köpcentrum och bibliotek, och platser som framför allt används för att förflytta sig från en plats till en annan, t.ex. gågator och bilvägar, omfattas inte heller av bemyndigandet.

En förutsättning för att införa ett förbud med stöd av bemyndigandet är vidare att det på platsen ska finnas en påtaglig risk för sådana kontakter människor emellan som kan innebära spridning av den aktuella sjukdomen. Att risken ska vara påtaglig innebär att det inte är tillräckligt med en avlägsen eller teoretisk risk för att sådana kontakter ska uppstå. Det måste finnas konkreta omständigheter som talar för att sådana kontakter kan komma att uppstå. En sådan risk kan t.ex. erfarenhetsmässigt finnas i samband med vissa högtider som återkommande firas på samma plats och lockar människor som normalt inte träffas att komma samman. Detsamma kan gälla t.ex. i anslutning till ett visst evenemang, vissa tider på dygnet eller under vissa delar av året. Risken kan också vara högre till följd av att begränsningar införts i andra delar av samhället med stöd av andra bestämmelser i denna lag. Bedömningen av om det finns en sådan risk ska alltså göras på förhand.

Det som kan förbjudas med stöd av bestämmelsen är att vistas på en viss särskilt angiven plats. En sådan plats måste i föreskrifterna anges med namn eller identifieras på något annat sätt. Det är inte möjligt att införa ett

generellt förbud mot att vistas på en viss typ av plats, t.ex. alla badplatser i en viss kommun.

Om ett förbud införs bör det kommuniceras till allmänheten på lämpligt sätt, t.ex. genom anslag eller avspärrningar. I 8 kap. 13 § kommunallagen (2017:725) finns bestämmelser om tillkännagivande av kommunala föreskrifter. En konsekvens av att det införs ett förbud mot att vistas på en viss plats är att det inte är möjligt att hålla en allmän sammankomst eller offentlig tillställning på den platsen.

I *andra stycket* förtydligas att föreskrifterna inte får innebära förbud mot att vistas inom områden av sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket. Ett förbud får alltså inte innebära en begränsning av den grundlagsskyddade rörelsefriheten (2 kap. 8 § regeringsformen). Det är t.ex. inte tillåtet att införa ett förbud mot att vistas inom ett område som omsluter en bostadsfastighet. Det är den sammanlagda effekten av regeringens eller kommunens föreskrifter som ska bedömas i förhållande till rörelsefriheten. Även föreskrifter om förbud som var för sig framstår som väl avvägda kan alltså föranleda en otillåten inskränkning i rörelsefriheten när de bedöms i ett sammanhang.

Av *tredje stycket* framgår att en kommun, innan den meddelar föreskrifter, ska ge Folkhälsomyndigheten tillfälle att yttra sig över kommunens förslag till föreskrifter. Kommunen ska inför ett sådant yttrande förse myndigheten med underlag, bl.a. avseende relevanta lokala förhållandena, som är tillräckligt för att myndigheten ska kunna yttra sig.

Föreskrifter om förbud som har meddelats med stöd av paragrafen riktar sig till var och en som uppehåller sig på en plats i strid med ett förbud. Den som bryter mot en sådan föreskrift kan enligt 15 § dömas till penningböter. Det följer dock av allmänna principer att myndigheters personal i tjänsteutövning får vidta nödvändiga och trängande åtgärder på en plats som omfattas av ett vistelseförbud. Det gäller t.ex. polis, sjukvård och totalförsvar.

Om föreskrifter meddelas med stöd av paragrafen gäller de allmänna utgångspunkter som anges i 3 kap. Föreskrifterna ska gälla för viss tid enligt 6 kap. 4 §.

Påföljd

15 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 14 § döms till penningböter.

I paragrafen finns en straffbestämmelse. Övervägandena finns i avsnitt 8.7.6.

Enligt 14 § får regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om förbud mot att vistas på en särskilt angiven plats, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter mellan människor som kan medföra spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §. Genom bestämmelsen straffbeläggs uppsåtliga och oaktsamma överträdelser av en sådan föreskrift. Det krävs inte någon kvalificerad form av oaktsamhet för att dömas till ansvar. Det räcker att den enskilde avvikit från aktsamhetsnormen. Den enskilde måste dock ha fått rimliga möjligheter att skaffa sig kännedom om förbudet. Påföljden är penningböter.

Straffbestämmelsen innebär att vanliga regler för ingripanden i samband med brott aktualiseras. Enligt 13 § polislagen (1984:387) får en polisman avvisa eller avlägsna en person från ett visst område, om det behövs för att en straffbelagd gärning ska kunna avvärjas. Vidare kan personen tillfälligt omhändertas, om ett avvisande eller avlägsnande är otillräckligt för att uppnå avsett resultat. Enligt 29 § tredje stycket polislagen har en ordningsvakt samma befogenheter.

Föreskrifter som ska underställas riksdagen

16 § Föreskrifter om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 2, 5, 8 eller 12 § ska så snart som möjligt underställas riksdagens prövning.

Föreskrifterna upphör omedelbart att gälla

1. om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag då de beslutades,
2. om de inte godkänns vid riksdagens prövning, eller
3. om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Föreskrifter som innebär att förbud helt eller delvis upphör att gälla, behöver inte underställas riksdagens prövning.

Paragrafen reglerar underställning till riksdagen av vissa föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Paragrafen innebär att föreskrifter om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 2, 5, 8 eller 12 § så snart som möjligt ska underställas riksdagens prövning. Det görs genom en proposition. Någon bestämd tidsfrist för regeringens underställning anges inte. Kravet på att det ska ske så snart som möjligt innebär dock att det normalt bör ske inom några dagar.

I *andra stycket* anges under vilka förutsättningar föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 2, 5, 8 eller 12 § omedelbart upphör att gälla. Som en yttersta gräns anges i *andra stycket 1* att regeringens föreskrifter upphör att gälla om de inte underställs riksdagen inom två veckor från den dag som de beslutades. Vidare upphör föreskrifterna omedelbart att gälla om de inte godkänns vid riksdagens prövning eller om riksdagen inte prövar föreskrifterna inom två månader från det att de underställdes.

Enligt *tredje stycket* behöver en föreskrift som innebär att ett förbud helt eller delvis upphör att gälla inte underställas riksdagens prövning.

6 kap. Utformning av föreskrifter

1 § Vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. ska följande särskilt beaktas:

1. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum inomhus eller utomhus,
2. om besökare, deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning,
3. om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro vid ett givet tidsintervall är en förutsättning för, sammankomsten, tillställningen eller verksamheten,

4. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta,

5. om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten kan sektioneras på ett sådant sätt att risken för smittspridning kan minska, och

6. hur långvariga kontakter mellan besökare, deltagare eller resenärer som typiskt sett förekommer.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utformningen av föreskrifter enligt 5 kap. Övervägandena finns i avsnitt 8.8.1.

I bestämmelsen anges i punktform sådana omständigheter som särskilt ska beaktas vid utformningen av föreskrifterna. Det är fråga om sådana faktorer som kan ha betydelse för smittämnen som sprids på ett sådant sätt att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan vara verksamma. Vilka faktorer som är relevanta avgörs av vilket smittämne som orsakar den sjukdom som lagen tillämpas på. Gemensamt för de smittämnen som kan bli aktuella att tillämpa lagen på är dock att de sprids mellan människor som befinner sig i varandras närhet.

Enligt *första punkten* ska det särskilt beaktas om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum inomhus eller utomhus. Vad som avses med inomhus respektive utomhus får bedömas med utgångspunkt i vad som enligt normalt språkbruk läggs i dessa ord.

Enligt *andra punkten* ska det särskilt beaktas om besökare och deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning. Det är förhållandena under den pågående sammankomsten, tillställningen eller verksamheten som därvid är avgörande.

Enligt *tredje punkten* ska det särskilt beaktas om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro vid ett givet tidsintervall är en förutsättning för sammankomstens, tillställningens eller verksamhetens genomförande. Det som avses är sådana sammankomster, tillställningar och verksamheter som förutsätter att samtliga deltagare eller besökare infinner sig till en given tidpunkt, stannar under lika lång tid och lämnar samtidigt. Exempel på företeelser som typiskt sett träffas av denna punkt är idrottsmatcher och konserter. Även andra företeelser kan under normala förhållanden innebära samtidig närvaro. Vid sådana företeelser kan t.ex. övervägas om besökarna, deltagarna eller resenärerna ändå kan spridas ut i tiden genom att t.ex. anvisas skilda ankomsttider för ett evenemang, begränsningar i hur lång tid före en avgång man får uppehålla sig i en lokal för resenärer, eller andra s.k. slottider.

Enligt *fjärde punkten* ska det särskilt beaktas om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta. I praktiken torde detta främst vara aktuellt att beakta utomhus, eftersom inomhusarrangemang normalt sett får anses äga rum på en avgränsad yta.

Enligt *femte punkten* ska det särskilt beaktas om sammankomsten, tillställningen eller verksamheten kan sektioneras på ett sådant sätt att risken för smittspridning kan minska. Med sektionering avses att det område, den lokal eller det andra utrymmet där sammankomsten eller tillställningen anordnas eller där verksamheten bedrivs delas upp i sektioner, så att deltagare från olika sektioner inte kommer i kontakt med varandra under eller i direkt anslutning till sammankomsten, tillställningen eller verksamheten.

Enligt *sjätte punkten* ska det särskilt beaktas hur långvariga kontakter mellan besökare, deltagare eller resenärer som typiskt sett förekommer.

Faktorerna i 1–6 har ingen inbördes rangordning. Att faktorerna särskilt ska beaktas vid beslut om föreskrifter betyder att det ska övervägas om det är möjligt att föreskriva om olika regleringar utifrån dem. Det innebär inte ett krav på att det faktiskt ska göras en sådan skillnad i föreskrifterna. Även andra faktorer än de som anges i punkt 1–6 får beaktas om det är relevant för risken för smittspridning. Punkterna utgör alltså inte en uttömmande uppräkning.

2 § Föreskrifter ska utformas så enhetligt som möjligt för sådana allmänna sammankomster, offentliga tillställningar och verksamheter som är likartade i fråga om risk för smittspridning.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om utformningen av föreskrifter enligt 5 kap. Övervägandena finns i avsnitt 8.8.1 och 8.8.2.

Enligt bestämmelsen ska en likartad reglering eftersträvas. I fråga om situationer där risken för smittspridning är likartad för olika typer av sammankomster, tillställningar och verksamheter ska regleringen utformas så enhetligt som möjligt. Hur enhetligt regleringen kan utformas beror bl.a. på bedömningen i förhållande till grundläggande fri- och rättigheter. För att en åtgärd ska kunna vidtas enligt lagen krävs enligt 3 kap. 1 § att den är proportionerlig. Det innebär att begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter, så som mötes- och demonstrationsfriheten, endast får göras om det är nödvändigt med hänsyn till syftet. Det kan få till följd att utformningen av föreskrifterna kan behöva anpassas efter det sammanhang som ska begränsas.

3 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. får inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område.

Paragrafen reglerar möjligheten att geografiskt inskränka en föreskrift om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 8.8.3.

Enligt paragrafen får föreskrifter som meddelas med stöd av 5 kap. inskränkas t.ex. till att endast gälla ett visst län eller en viss kommun som är särskilt utsatt för smittspridning.

4 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. ska vara tidsbegränsade.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelas med stöd av 5 kap. ska vara tidsbegränsade. Övervägandena finns i avsnitt 8.8.3.

Att föreskrifterna ska vara tidsbegränsade innebär att det redan inför att de beslutas behöver övervägas under vilken tid kraven på att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna ska gälla. Något hinder att vid behov besluta om förlängning av föreskrifterna när tiden går ut finns inte. Något hinder att upphäva föreskrifterna i förtid finns inte heller.

Giltighetstiden för en föreskrift som meddelas med stöd av 5 kap. bör begränsas så att den gäller som längst under samma tid som regeringens aktiveringsföreskrift gäller, se författningskommentaren till 2 kap. 1 §.

7 kap. Beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall

1 § Länsstyrelsen får i enskilda fall besluta om sådana samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avses i 5 kap.

Det som anges i 6 kap. 1 och 2 §§ om utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas vid länsstyrelsens beslut enligt första stycket om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall.

Paragrafen reglerar beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall. Tillämpningen av paragrafen förutsätter att regeringen med stöd av 2 kap. föreskrivit att den ska tillämpas på en viss samhällsfarlig sjukdom. Övervägandena finns i avsnitt 8.9.

Enligt *första stycket* ges länsstyrelsen rätt att besluta om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall. Exempel på situationer där det kan behöva fattas beslut i enskilda fall är om det har konstaterats att det förekommer smittspridning som kan kopplas till en viss verksamhet eller om det på goda grunder kan förutses att ett planerat evenemang kommer att medföra stora risker för smittspridning. Det krävs inte att den som bedriver verksamheten har överträtt en föreskrift om krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Ett beslut får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa (3 kap. 1 §). Ett beslut ska riktas till en viss fysisk eller juridisk person, t.ex. anordnaren av en offentlig tillställning eller den som driver en verksamhet. Beslut i enskilda fall får ta sikte på alla typer av sammankomster, tillställningar och verksamheter som omfattas av lagen, men ska gälla en specifik enskild sådan sammankomst, tillställning eller verksamhet.

Ett beslut kan innebära alla typer av sådana samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som anges i bestämmelserna i 5 kap., under förutsättning att regeringen enligt bestämmelserna i 2 kap. föreskrivit att bestämmelsen i 5 kap. ska vara tillämplig på den aktuella sjukdomen.

Ett beslut som meddelas enligt första stycket kan innebära att den som bedriver en verksamhet ska vidta en viss smittskyddsåtgärd, t.ex. begränsa antalet personer som får delta i en verksamhet vid ett och samma tillfälle. Om det är nödvändigt av smittskyddsskäl får länsstyrelsen som en yttersta åtgärd besluta att en viss sammankomst, tillställning eller verksamhet ska förbjudas eller stängas.

Enligt *andra stycket* ska de omständigheter som anges i 6 kap. 1 § särskilt beaktas även vid beslut i enskilda fall. Länsstyrelsen ska också eftersträva en enhetlig reglering i situationer där risken för smittspridning är likartad för olika typer av sammankomster, tillställningar och verksamheter. Se vidare författningskommentarerna till 6 kap. 1 och 2 §§.

2 § Länsstyrelsen ska ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens förslag till beslut i enskilda fall om det inte är uppenbart obehövligt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att länsstyrelsen som huvudregel ska ge smittskyddsläkaren i den aktuella regionen tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens förslag till beslut i enskilda fall. Smittskyddsläkaren måste dock inte rådfrågas inför varje beslut. Är det uppenbart obehövligt, t.ex. då länsstyrelsen i närtid fått ett utlåtande av smittskyddsläkaren som avser samma sak och smittskyddsläget inte förändrats sedan utlåtandet, kan länsstyrelsen avstå från att ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig. Det är länsstyrelsen som i det enskilda fallet avgör om smittskyddsläkarens kompetens behövs. Övervägandena finns i avsnitt 8.9.

3 § Beslut enligt 1 § ska vara tidsbegränsade om det inte är uppenbart obehövligt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att länsstyrelsens beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som huvudregel ska vara tidsbegränsade. Övervägandena finns i avsnitt 8.9.

Att beslutet ska vara tidsbegränsat innebär att redan inför att det enskilda beslutet fattas behöver länsstyrelsen överväga under vilken tid som bestämmelserna om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vara tillämpliga. Undantag från huvudregeln att tidsbegränsa ett beslut kan göras det är uppenbart obehövligt. Beslut som avser en avgränsad sammankomst eller tillställning t.ex. en angiven demonstration behöver inte tidsbegränsas.

Något hinder att vid behov fatta ett nytt beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder mot samma verksamhetsinnehavare när tiden går ut finns inte.

Ett beslut som meddelas med stöd av 1 § kan av naturliga skäl inte gälla längre än regeringens förordning om att bestämmelserna i 7 kap. 1 § ska tillämpas, se författningskommentaren till 2 kap. 1 §.

4 § Länsstyrelsens beslut enligt 1 § gäller omedelbart, om länsstyrelsen inte bestämmer något annat.

Paragrafen reglerar när länsstyrelsens beslut får verkställas. Övervägandena finns i avsnitt 8.11.

Av paragrafen följer att länsstyrelsens beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser en viss verksamhet enligt 1 § gäller omedelbart, om något annat inte beslutas. Det finns alltså en presumtion för att beslutet får verkställas även om det inte har fått laga kraft.

8 kap. Tillsyn och befogenheter

Tillsynsmyndighet

1 § Länsstyrelsen utövar tillsyn över att bestämmelserna i 4 kap. 1 §, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och de beslut som fattas med stöd av 7 kap. 1 § följs.

Paragrafen reglerar tillsynsansvaret enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.1.

Enligt paragrafen utövar länsstyrelsen tillsyn över de anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och verksamhetsutövare som berörs av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

Tillsynen omfattar att bestämmelserna i 4 kap. 1 §, som reglerar skyldigheten för anordnare och verksamhetsutövare att arbeta med riskhantering, följs.

Vidare ska länsstyrelsen utöva tillsyn över att de föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag följs. Genom ett aktiveringsbeslut enligt 2 kap. 1 § kan regeringen, myndigheter och kommuner få rätt att meddela föreskrifter enligt lagen. Med uttrycket föreskrifter som meddelas i anslutning till lagen avses såväl föreskrifter som meddelats med direkt eller indirekt stöd av lagen som föreskrifter som meddelats med stöd av regeringens restkompetens eller rätten att meddela verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 7 § regeringsformen. Tillsynen gäller också att beslut som länsstyrelsen har fattat i enskilda fall med stöd av 7 kap. 1 § följs.

Tillsynsmyndighetens undersökningsbefogenheter

2 § Länsstyrelsen har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för myndighetens tillsyn enligt denna lag.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om befogenheter vid tillsynen. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.1.

Länsstyrelsen har enligt bestämmelsen rätt att få upplysningar och ta del av handlingar som är av betydelse för tillsynen. Upplysningar som kan behöva lämnas in kan avse exempelvis hur många besökare som en verksamhet brukar ha vid olika tidpunkter. Handlingar som kan vara av betydelse för tillsynen kan vara den dokumentation om riskbedömning och riskhantering som anges i 4 kap. och exempelvis planritningar över verksamhetens lokaler.

3 § Länsstyrelsen har i den omfattning som det behövs rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som omfattas av tillsynen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om befogenheter vid tillsynen. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.1.

Länsstyrelsen har enligt bestämmelsen rätt att få tillträde till de utrymmen där sammankomsten eller tillställningen hålls eller verksamheten bedrivs. Exempel på andra utrymmen är bussar och båtar.

4 § Länsstyrelsen får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att lagen och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, samt de beslut som har fattats med stöd av 7 kap. 1 §, ska följas.

Länsstyrelsen ska vid behov ge smittskyddsläkaren tillfälle att yttra sig över förelägganden enligt första stycket.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite. Ett vitesföreläggande får inte riktas mot staten.

Länsstyrelsen får, när den fattar beslut enligt första stycket, bestämma att beslutet ska gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillsynsförelägganden. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.1.

Ett beslut om föreläggande enligt *första stycket* kan innebära en skyldighet för den som bedriver verksamheten att göra något, t.ex. att vidta en viss smittskyddsåtgärd eller lämna uppgifter till länsstyrelsen. Det kan också innebära att mottagaren ska avstå från att göra något, t.ex. ett förbud mot att bedriva en viss verksamhet.

Vid tillsynen bör det i första hand eftersträvas att rättelse görs frivilligt. Förelägganden bör komma i fråga först om frivillig rättelse inte sker, om det är uppenbart att så inte kommer ske eller om saken brådskar. Är överträdelsen mindre allvarlig kan länsstyrelsen söka rättelse genom enbart råd eller uppmaningar. Hörsammas inte länsstyrelsens uppmaningar kan länsstyrelsen i stället rikta ett beslut om föreläggande mot den som bedriver verksamheten att t.ex. anpassa möbleringen i en lokal på ett sätt som minskar risken för trängsel. I vissa situationer, t.ex. vid allvarliga överträdelser som leder till omfattande trängsel, kan länsstyrelsen dock behöva besluta om ett förbud mot fortsatt verksamhet.

Ett beslut om föreläggande får inte vara mer långtgående än vad som är befogat i förhållande till vad som kan uppnås i form av minskad smittspridning.

Av *andra stycket* framgår att länsstyrelsen vid behov ska ge smittskyddsläkaren i den aktuella regionen tillfälle att yttra sig innan den beslutar ett föreläggande. Smittskyddsläkaren måste inte rådfrågas inför varje beslut. Det är länsstyrelsen som i det enskilda fallet avgör om smittskyddsläkarens kompetens behövs.

Enligt *tredje stycket* får länsstyrelsens beslut om föreläggande förenas med vite. Allmänna bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten. Det är länsstyrelsen som i varje enskilt fall ska bedöma om det är lämpligt att förena ett beslut om föreläggande med vite. Ett vitesföreläggande får inte riktas mot staten.

Fjärde stycket anger att länsstyrelsen får när den fattar beslut om förelägganden bestämma att beslutet ska gälla omedelbart.

5 § Polismyndigheten ska på begäran lämna länsstyrelsen den hjälp som behövs vid tillämpningen av 3 §.

En begäran enligt första stycket får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan vidtas utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen reglerar Polismyndighetens skyldighet att bistå vid länsstyrelsens tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.1.

Länsstyrelsen har enligt *första stycket* möjlighet att begära den hjälp av Polismyndigheten som behövs när länsstyrelsen ska utöva tillsyn på plats.

Av *andra stycket första punkten* framgår att biträde av Polismyndigheten får begäras endast i sådana situationer där det finns ett verkligt behov av myndighetens särskilda befogenheter i 10 § polislagen (1984:387) att använda våld. Det kan t.ex. vara fallet när verksamhetsutövaren tidigare har satt sig till motvärn, framfört hot eller förklarat sig vägra tillträde.

Synnerliga skäl enligt andra stycket *andra punkten* kan t.ex. föreligga om det finns en överhängande risk att människor kommer till skada och man inte kan avvakta att situationen löser sig på annat sätt.

Innehållet i ansökan eller anmälan om allmän sammankomst eller offentlig tillställning

6 § Den som anordnar en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning ska i ansökan eller i anmälan enligt ordningslagen (1993:1617) uppge de åtgärder som anordnaren avser att vidta i enlighet med de föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag och beslut som har fattats med stöd av 7 kap. 1 § och som är tillämpliga på sammankomsten eller tillställningen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad en ansökan om tillstånd att anordna och en anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.2.

Bestämmelsen kompletterar 2 kap. 7 § ordningslagen (1993:1617) och innebär att anordnaren av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska uppge de smittskyddsåtgärder som avses att vidtas om regeringen har meddelat föreskrifter om sådana åtgärder eller en länsstyrelse fattat beslut om sådana åtgärder i ett enskilt fall.

Den information som lämnas ska vara tillräcklig för att Polismyndigheten ska kunna bedöma om den allmänna sammankomsten eller offentliga tillställningen kan hållas i enlighet med de krav som ställs i fråga om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Vad ansökan eller anmälan ska innehålla är således beroende av vilka föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen och som berör den allmänna sammankomsten eller den offentliga tillställningen, samt vilka enskilda beslut som har meddelats. Anordnaren ska alltså ange åtgärder som vidtas eller kommer att vidtas för att följa föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. 1 eller 4 § eller att anordnaren vidtagit eller kommer att vidta åtgärder för att uppfylla krav som ställts i ett beslut som länsstyrelsen fattat i enlighet med 7 kap. 1 §.

Polismyndighetens rätt att ställa in eller upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

7 § Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ eller ett beslut enligt 7 kap. 1 §.

En allmän sammankomst eller offentlig tillställning får ställas in eller upplösas endast om mindre ingripande åtgärder bedöms eller har visat sig vara otillräckliga för att hindra överträdelser av föreskriften eller beslutet.

Polismyndighetens beslut enligt första stycket gäller omedelbart, om myndigheten inte bestämmer något annat.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Polismyndighetens befogenheter i samband med allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.3 och 8.11.

Första stycket har sin motsvarighet i 2 kap. 22 § ordningslagen (1993:1617) och innebär att Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning vid vilken föreskrifter eller beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelats med stöd av förevarande lag inte följs.

Andra stycket motsvarar 2 kap. 24 § ordningslagen i tillämpliga delar och innebär att mindre ingripande åtgärder än att ställa in eller upplösa en sammankomst eller tillställning ska vidtas i första hand.

I *tredje stycket* anges att Polismyndighetens beslut om att ställa in eller upplösa en sammankomst eller tillställning gäller omedelbart, om myndigheten inte bestämmer något annat.

8 § Om Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, får en polisman avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås.

Polismyndigheten får också, om det är nödvändigt för att syftet med beslutet ska uppnås, förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Polismyndighetens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart om myndigheten inte bestämmer något annat.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om Polismyndighetens och en polismans befogenheter. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.3.

Bestämmelserna gäller när Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Om det behövs för att syftet med beslutet att ställa in eller upplösa sammankomsten eller tillställningen ska uppnås, får en polisman enligt *första stycket* avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare. Uttrycket åskådare har samma betydelse som i polislagen (1984:387). Med åskådare torde i de flesta fall kunna avses samma person som benämns besökare enligt 1 kap. 7 § denna lag.

Enligt *andra stycket* får Polismyndigheten under samma förutsättningar förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 13 b § och 24 § första stycket polislagen. I *tredje stycket* anges att Polismyndighetens beslut om att förbjuda tillträde gäller omedelbart, om myndigheten inte bestämmer något annat.

9 § Om det behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. 10 § eller ett beslut enligt 7 kap. 1 § ska kunna följas, får tillträde vägras till

1. färdmedel i kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik, och
2. lokaler och områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik.

Paragrafen reglerar befogenheter i kollektivtrafik och inrikes flygtrafik. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.4.

Paragrafen motsvarar delvis 4 kap. 7 § ordningslagen (1993:1617).

Enligt bestämmelsen får tillträde till färdmedel (första punkten) och lokaler och områden som används av resenärer i såväl nationell som internationell trafik (andra punkten) vägras om det behövs för att föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 10 § eller ett beslut enligt 7 kap. 1 § ska kunna följas. Det kan t.ex. vara fråga om en föreskrift som innebär en begränsning av hur många personer som samtidigt får befinna sig på en buss. Enligt 5 kap. 3 § luftfartslagen (2010:500) har befälhavaren den högsta myndigheten ombord på ett luftfartyg och har rätt att vägra ta ombord personer.

10 § Den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av de som reser med kollektivtrafik eller flygtrafik får ge resenärer och andra personer de anvisningar och tillsägelser som behövs för att föreskrifterna och besluten ska kunna följas.

Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse är skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område.

Om den som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område inte gör som han eller hon blir tillsagd, får en polisman, en ordningsvakt eller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag avvisa eller avlägsna honom eller henne.

Paragrafen reglerar befogenheter i kollektivtrafik och inrikes flygtrafik. Övervägandena finns i avsnitt 8.10.4.

Paragrafen motsvarar delvis 4 kap. 3, 8 och 9 §§ ordningslagen (1993:1617) och 5 kap. 3 § järnvägssäkerhetslagen (2022:367).

Av *första stycket* framgår att den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som används av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik, får ge nödvändiga anvisningar och tillsägelser för att föreskrifterna och besluten ska kunna följas. Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse är skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område. I befälhavarens högsta myndighet ombord på ett luftfartyg enligt 5 kap. 3 § luftfartslagen (2010:500) ligger bl.a. att denne har rätt att sätta i land personer. Även lokaler och områden som är avsedda för resenärer i internationell flygtrafik omfattas av bestämmelserna.

Andra stycket innebär att en polis, en ordningsvakt eller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag får avvisa eller avlägsna en person som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område, men inte gjort som han eller hon har blivit tillsagd. Vilken yrkeskategori som ska utföra uppgiften får avgöras utifrån vilket färdmedel det är fråga om och omständigheterna i det enskilda fallet. Ombord på ett luftfartyg avgör befälhavaren vem som bör komma i fråga.

9 kap. Kompensationsåtgärder

1 § När regeringen meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med stöd av denna lag ska regeringen överväga kompensationsåtgärder för de anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och de verksamhetsutövare som drabbas av kostnader eller förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna.

Regeringen får meddela föreskrifter om förutsättningarna för sådana kompensationsåtgärder.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kompensationsåtgärder för anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och för verksamheter som drabbas av kostnader och förluster som en följd av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 8.14.2.

Enligt *första stycket* ska regeringen när den meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder överväga kompensationsåtgärder för de anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar och de verksamheter som drabbas av kostnader och förluster med anledning av smittskyddsåtgärderna.

Med kompensationsåtgärder avses t.ex. ersättning som kompenserar för kostnader eller förluster som verksamhetsutövare och anordnare drabbas

av som en följd av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna. Det kan också röra sig om andra typer av kompensationsåtgärder, t.ex. anstånd med inbetalning av skatter, sänkta arbetsgivaravgifter och liknande åtgärder.

Att regeringen ska överväga kompensationsåtgärder innebär att regeringen är förbunden att överväga frågan om ekonomiska åtgärder eller andra kompensationsåtgärder för de verksamheter som kommer att omfattas av föreskrifter och beslut som meddelas med stöd av lagen. Utifrån aktuell kunskap om den sjukdom som lagen ska tillämpas på bör regeringen bedöma vilka sammankomster, tillställningar och verksamheter som kan komma att omfattas av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna och vilka konsekvenser de kan medföra. I nästa led ska regeringen överväga om det är rimligt att de som berörs av åtgärderna ska bära hela den ekonomiska bördan. Bestämmelsen reglerar dock inte i sig en rätt till ersättning eller annan kompensation. Bestämmelsen ger således inte någon möjlighet att som anordnare av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning eller verksamhetsutövare utkräva en rätt till ersättning.

Att regeringen ska överväga frågan i samband med att regeringen meddelar föreskrifter med stöd av lagen innebär att regeringen både ska överväga frågan när regeringen meddelar föreskrifter om att bestämmelser i lagen ska aktiveras och i samband med att regeringen meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med stöd av lagen.

Andra stycket innehåller ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om förutsättningar för kompensationsåtgärder.

10 kap. Information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Samlad information om föreskrifter och beslut

1 § Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelats i anslutning till lagen samt om beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som fattats med stöd av 7 kap. 1 §.

Informationen ska vara lättillgänglig och behovsanpassad.

Paragrafen reglerar en skyldighet för Folkhälsomyndigheten att tillhandahålla information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 8.13.

Behovet av samhällsinriktade smittskyddsåtgärder under en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom kan variera och föreskrifter och beslut om sådana åtgärder kan över tid behöva anpassas i förhållande till förändringar av det epidemiologiska läget. Genom bestämmelsen i *första stycket* har Folkhälsomyndigheten i uppdrag att tillhandahålla information om föreskrifter och beslut som meddelats under en allvarlig smittspridning.

Med uttrycket föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen avses såväl föreskrifter som meddelats med direkt eller indirekt stöd av lagen, som föreskrifter som meddelats med stöd av regeringens restkompetens eller rätten att meddela verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. regeringsformen.

Med beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som fattats med stöd av 7 kap. 1 § avses länsstyrelsens beslut för en viss verksamhet.

Att informationen ska vara relevant och samlad innebär att gällande föreskrifter och beslut ska framgå på ett överskådligt sätt. Det kan även vara relevant att informera om tidigare meddelade föreskrifter och beslut under en pågående allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom. Också sådan information bör därför ges på ett överskådligt sätt.

Enligt *andra stycket* ska informationen vara lättillgänglig och behovsanpassad. Med lättillgänglig menas att det ska vara enkelt för såväl allmänheten som för verksamhetsutövare m.fl. att ta del av informationen, t.ex. genom att den finns tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats. För att informationen ska vara lättillgänglig för alla bör den dock också finnas tillgänglig på annat sätt än digitalt.

Med att informationen ska vara behovsanpassad avses att den ska vara utformad utifrån målgruppernas förutsättningar att tillgodogöra sig den. Det kan innebära att informationen behöver översättas, utformas på lätt svenska, tillgänglighetsanpassas för personer med funktionsnedsättning och vara anpassad så att även yngre personer kan ta till sig den. Det kan också innebära att den kan behöva anpassas så att berörda verksamheter får relevant information.

Rapportering av beslut

2 § Kommuner som meddelat föreskrifter om förbud att vistas på en viss plats med stöd av 5 kap. 14 § och länsstyrelser som fattat beslut i enskilda fall med stöd av 7 kap. 1 §, ska genast underrätta Folkhälsomyndigheten och Polismyndigheten om föreskrifterna och besluten.

Av paragrafen följer en informationsskyldighet från kommuner och länsstyrelser till Folkhälsomyndigheten och Polismyndigheten. Övervägandena finns i avsnitt 8.13.

Informationen ligger till grund för den information till allmänheten som Folkhälsomyndigheten har ansvar för att tillhandahålla enligt 1 §. Informationen bör därför ges till myndigheten genast efter det att beslutet har fattats. Länsstyrelsen kan enligt 8 kap. 3 § i vissa situationer begära handräckning av Polismyndigheten. Informationen kan t.ex. utgöra underlag för en begäran om handräckning.

3 § Länsstyrelsen och Polismyndigheten ska underrätta varandra om förhållanden som de i sin verksamhet får kännedom om och som kan ha betydelse för utförandet av uppgifter enligt denna lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om underrättelseskyldighet mellan myndigheter. Övervägandena finns i avsnitt 8.13.

Enligt 8 kap. 1 § utövar länsstyrelsen tillsyn över att föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och enskilda beslut följs. Sådana föreskrifter kan t.ex. beröra det högsta antalet personer som får delta i en allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Polismyndigheten har enligt 8 kap. 7 § rätt att ställa in eller upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Enligt 8 kap. 5 § ska Polismyndigheten vidare i vissa fall lämna länsstyrelsen hjälp att få tillträde till lokaler m.m.

11 kap. Överklagande

1 § Länsstyrelsens beslut enligt 7 kap. 1 § eller 8 kap. 4 § och Polismyndighetens beslut enligt 8 kap. 7 § eller 8 § andra stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar vilka beslut som får överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 8.12.

Enligt *första stycket* får vissa beslut enligt lagen överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller länsstyrelsens beslut om begränsningar som avser en viss verksamhet enligt 7 kap. 1 § och tillsynsförelägganden enligt 8 kap. 4 §. Det gäller också Polismyndighetens beslut enligt 8 kap. 7 § och 8 § andra stycket om att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning respektive om att förbjuda tillträde till ett visst område eller en viss lokal eller ett annat utrymme i samband med att myndigheten ställt in eller upplöst en sådan sammankomst eller tillställning. Andra beslut enligt lagen får inte överklagas.

Enligt *andra stycket* krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

16.2 Förslaget till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

2 kap.

7 § En ansökan om tillstånd att anordna en allmän sammankomst eller offentlig tillställning och en anmälan om en sådan sammankomst eller tillställning ska innehålla uppgifter om anordnaren, tiden och platsen för sammankomsten eller tillställningen, dennas art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta.

I 8 kap. 6 § lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare bestämmelser om vad en ansökan och en anmälan ska innehålla när allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är begränsade med anledning av en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en ansökan om tillstånd att anordna och en anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ett nytt *andra stycke* upplyser om att det i 8 kap. 6 § lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns bestämmelser om vad en ansökan och en anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning också ska innehålla i en situation då det förekommer, eller inom kort kan förekomma, en allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom i landet och allmänna sammankomster och offentliga tillställningar därför är begränsade genom samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt den lagen. Bestämmelsen om vad en ansökan eller anmälan ska innehålla blir endast tillämplig efter att regeringen har före-

skrivit att lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ska tillämpas, se 2 kap. 1 § den lagen.

10 § Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller, som en direkt följd av den, i dess omedelbara omgivning, eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka epidemi *eller spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga*.

Om det är tillräckligt ska Polismyndigheten i stället för att vägra en allmän sammankomst besluta om en annan tid eller plats för sammankomsten än den som angetts i ansökan.

Tillstånd till en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska vägras, om sammankomsten eller tillställningen är avsedd att hållas i ett samlingstält som inte är godkänt eller inte får användas enligt vad som sägs i 12 § eller i ett annat tält som inte erbjuder betryggande säkerhet mot brand och andra olycksfall.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att vägra tillstånd till allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i *första stycket* innebär att Polismyndighetens möjlighet att vägra tillstånd för en allmän sammankomst av smittskyddsskäl även gäller en samhällsfarlig sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga. Det innebär att sjukdomen ska vara angiven i bilaga 2 till smittskyddslagen eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § samma lag föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan. Bestämmelsen förutsätter inte att regeringen har föreskrivit att lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning ska tillämpas, se 2 kap. 1 § den lagen. Polismyndigheten kan genom samverkan och dialog få information från Folkhälsomyndigheten att lägga till grund för beslut om att vägra tillstånd till en allmän sammankomst för att motverka spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga.

15 § Regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka en epidemi eller för att förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen (1999:657).

Efter regeringens bemyndigande får en länsstyrelse i fråga om länet eller *en* del *av länet* föreskriva att allmänna sammankomster inte får hållas, om förbudet är nödvändigt för att motverka epidemi eller förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen , och att offentliga tillställningar inte får hållas, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att motverka epidemi eller *för att* förebygga *eller* bekämpa epizooti enligt epizootilagen .

Föreskrifter enligt andra stycket *ska*, när det gäller epizooti, föregås av samråd med Statens jordbruksverk.

I lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns det bemyndiganden att begränsa och förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Paragrafen innehåller bemyndiganden om att förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar under vissa förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringarna i *andra* och *tredje stycket* är endast språklig.

I ett nytt *fjärde stycke* förs en upplysning in om att det i lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns bestämmelser om möjligheterna att begränsa och förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar av smittskyddsskäl.

24 a § *I 8 kap. 7 § lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns det bestämmelser om Polismyndighetens rätt att ställa in och upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls i strid med föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av den lagen.*

Paragrafen, som är ny, innehåller en upplysningsbestämmelse om att det i lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare bestämmelser som ger Polismyndigheten rätt att ställa in och upplösa en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning. Övervägandena finns i avsnitt 9.

16.3 Förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

1 kap.

2 § I denna lag ges föreskrifter om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor.

I lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning finns ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder mot allvarlig smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Bestämmelser om smittskyddsåtgärder som rör djur eller livsmedel eller andra objekt finns i miljöbalken, livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) och zoonoslagen (1999:658).

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens innehåll och upplysningar om annan smittskyddslagstiftning. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

I paragrafen införs ett nytt *andra stycke* som upplyser om att det finns ytterligare bestämmelser om smittskyddsåtgärder i lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning.

Nuvarande andra stycket blir ett nytt *tredje stycke*.

3 § Med smittsamma sjukdomar avses i denna lag alla sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som kan innebära ett inte ringa hot mot människors hälsa.

Med allmänfarliga sjukdomar avses smittsamma sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser och där det finns möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade.

Med samhällsfarliga sjukdomar avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som *kan kräva* extraordinära

smittskyddsåtgärder *enligt denna lag eller åtgärder enligt lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning*.

De allmänfarliga sjukdomarna och vissa andra smittsamma sjukdomar *ska* anmälas eller bli föremål för smittspårning enligt bestämmelserna i denna lag. Sådana sjukdomar benämns anmälningspliktiga sjukdomar respektive smittspårningspliktiga sjukdomar.

De allmänfarliga sjukdomarna anges i bilaga 1 och de samhällsfarliga sjukdomarna i bilaga 2 till denna lag.

Paragrafen definierar vilka sjukdomar som omfattas av lagen. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

I definitionen av samhällsfarliga sjukdomar (se prop. 2003/04:158 s. 103) i *tredje stycket* ersätts kravet på att en sådan sjukdom ska kräva extraordinära smittskyddsåtgärder med ett krav på att sjukdomen ska vara sådan att den kan kräva extraordinära smittskyddsåtgärder enligt 3 kap. 8–10 §§ eller åtgärder enligt lagen (2026:000) om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning. Genom ändringen tydliggörs att det är fråga om en bedömning om att smittspridningen är, eller i närtid riskerar bli, sådan att det är nödvändigt och ändamålsenligt att säkerställa möjligheten att kunna vidta sådana åtgärder. De extraordinära smittskyddsåtgärderna specificeras nu också med en hänvisning till relevanta paragrafer. Även smittskyddsplacering inkluderas i hänvisningen.

I fråga om när åtgärder enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra smittspridning kan vidtas, se författningskommentaren till 2 kap. 1 § den lagen i avsnitt 16.1.

Ändringen i *fjärde stycket* är endast redaktionell.

Beredskap för omfattande smittspridning

11 § *Regionen ansvarar för att det finns beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.*

Regionen ska besluta om en plan för beredskapen (epidemi- och pandemiplan). Smittskyddsläkaren ansvarar för att upprätta ett förslag till planen.

Paragrafen är ny och reglerar regionernas beredskap för en allvarlig smittspridning. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.1.

Första stycket reglerar regionens ansvar för att det finns beredskap för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Med allvarlig smittspridning avses en samhällsspridning inom ett begränsat geografiskt område eller över hela landet av en smittsam sjukdom som kan överföras mellan människor. Samhällsspridning innebär att det upptäcks fall utan känd epidemiologisk koppling till utlandet, om smittspridningen kommer därifrån, eller till tidigare kända fall om spridningen startar i Sverige. Bestämmelsen tar sikte på när en allvarlig smittspridning avser en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom (se 3 §).

Skyldigheten att upprätthålla beredskapen innebär ett planeringsansvar för smittskyddsberedskapen inom regionen och av *andra stycket* följer därför att varje region ska upprätta en plan för beredskapen, en s.k. epidemi- och pandemiplan.

Av 5 kap. 1 § första stycket 1 kommunallagen (2017:725) följer att det är fullmäktige i regionen som beslutar i ärenden om mål och riktlinjer för verksamheten.

I *tredje stycket* anges att smittskyddsläkaren i regionen ansvarar för att upprätta ett förslag till planen. Förslaget bör tas fram utifrån den samlade bild av smittskyddsläget i länet som smittskyddsläkaren erhåller i sitt arbete. Smittskyddsläkaren bör ta fram förslaget i samarbete med de andra aktörer i länet som kan ha betydelse för planen, inte minst den regionala hälso- och sjukvårdsförvaltningen, länsstyrelserna och länets kommuner.

Planeringen bör bygga på bl.a. kontinuitetsplanering och risk- och sårbarhetsanalyser. Den bör återspegla en pandemis alla faser och avse beredskapsplanering, hantering, nedtrappning och återhämtning. De verksamhetsområden som kan påverkas och som behöver upprätthållas behöver identifieras, liksom de åtgärder som behöver vidtas för att minska sårbarheten. Regionen behöver t.ex. planera vården och smittskyddsåtgärderna och se till att regionens verksamheter kan fullfölja sina åtaganden enligt smittskyddslagstiftningen under en epidemi eller pandemi. Epidemi- och pandemiplanen bör vara uppdaterad och övad.

Folkhälsomyndigheten stöttar inom sitt samordningsansvar för smittskyddet enligt 7 § regionernas arbete genom bl.a. kunskapsstöd. Folkhälsomyndighetens samordningsansvar förändras inte med anledning av regleringen av regionernas skyldighet att upprätta epidemi- och pandemiplaner.

12 § *Den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap enligt 11 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta om*

1. förhållanden av betydelse för beredskapen,

2. en enskild persons ekonomiska förhållanden, eller

3. ett företags affärs- eller driftsförhållanden.

Paragrafen är ny och reglerar tystnadsplikt för den som deltar eller har deltagit i en regions beredskapsverksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Bestämmelsen tar sikte på privata aktörer som deltar eller har deltagit i regionens beredskapsverksamhet. Regionens anställda och andra uppdragstagare omfattas redan av tystnadsplikt enligt bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Som obehörigt röjande anses inte att någon fullgör sådan uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning. Det är inte heller fråga om obehörigt röjande om utlämnande sker i en situation när motsvarande skulle ha fått lämnas ut enligt OSL.

I 44 kap. 5 § OSL finns en bestämmelse som innebär att tystnadsplikten enligt denna paragraf inskränker den grundlagsskyddade rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

3 kap.

Bemyndiganden om vissa undantag

7 a § *Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen:*

1. skyldigheten att söka läkare

2. skyldigheten enligt 1 § att genomgå läkarundersökning och provtagning och skyldigheten för den behandlande läkaren att utföra en sådan läkarundersökning och provtagning och göra en anmälan, och

3. skyldigheten för den behandlande läkaren att genomföra smittspårning enligt 4 §.

Paragrafen är ny och innehåller bemyndiganden till regeringen att meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i kapitlet. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.3.

Möjligheten för regeringen att meddela föreskrifter om undantag gäller för en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga. Det innebär att sjukdomen ska vara angiven i bilaga 2 till denna lag (se 1 kap. 3 § femte stycket) eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan. Se närmare om samhällsfarliga sjukdomar i författningskommentaren till 1 kap. 3 §.

Att det ska vara fråga om en viss sjukdom innebär att det i regeringens föreskrifter behöver anges vilken sjukdom de ska tillämpas på. Av 7 c § framgår att föreskrifter om undantag ska vara tidsbegränsade.

Enligt *första punkten* får regeringen meddela undantag från skyldigheten för den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på den samhällsfarliga sjukdomen att utan dröjsmål söka läkare. I *andra punkten* görs undantag från skyldigheten att låta läkaren göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Andra punkten ger också regeringen möjlighet att meddela undantag från läkarens skyldighet att skyndsamt undersöka och ta prover på en patient som läkaren misstänker bär på sjukdomen och från läkarens skyldighet att utan dröjsmål anmäla till smittskyddsläkaren om patienten inte samtycker till undersökningen och provtagningen. I fråga om skyldigheterna, se prop. 2003/04:30 s. 217–219.

Bemyndigandet kan t.ex. användas vid en allvarlig smittspridning då situationen kan vara sådan att skyldigheten att uppsöka läkare och få till stånd en undersökning och provtagning inte fyller någon egentlig funktion ur smittskyddssynpunkt, vare sig för att kunna begränsa smittspridningen eller för den enskilde. Kännedom om ytterligare milda sjukdomsfall leder inte till ökad kunskap om spridningen och är inte till någon större nytta för den smittade eller för samhället. I stället riskerar provtagning och läkarundersökning av sådana smittfall att bidra till risk för ökad smittspridning till vårdpersonal och arbetsbelastning. Även i en situation där sjukvården är mycket ansträngd och där milda fall av sjukdomen är sådana att det inte krävs en läkarundersökning för att ge råd om hur den enskilde kan minimera risken för att föra smittan vidare, kan ett krav på att uppsöka läkare vid varje symtom på sjukdomen anses vara omotiverat. Likaså kan

situationen vara sådan att det inte är möjligt att få svar på prover i tid för att vidta effektiva smittskyddsåtgärder och att ett krav på obligatorisk provtagning därför förlorar syftet att möjliggöra åtgärder som begränsar smittspridningen.

Den som är i behov av vård och behandling har dock enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) alltid rätt att söka läkare och få den vård och behandling som han eller hon är i behov av.

Enligt 7 b § har regeringen dessutom möjlighet att föreskriva att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på en viss sjukdom ska kontakta hälso- och sjukvården på annat sätt än att söka läkare.

Enligt *tredje punkten* får regeringen meddela undantag från den behandlande läkarens skyldighet att genomföra smittspårning om läkaren konstaterar eller misstänker att en undersökt patient har smittats av sjukdomen. I fråga om smittspårningen, se prop. 2003/ 04:30 s. 220 och 221.

Bemyndigandet kan t.ex. användas vid en omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom då omständigheterna är sådana att krav på smittspårning inte är ändamålsenligt.

7 b § *Regeringen får meddela föreskrifter om följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen:*

1. den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på sjukdomen ska kontakta hälso- och sjukvården på ett annat sätt än genom att söka läkare enligt 1 § första stycket,

2. det som sägs om läkare i 1 § och behandlande läkare i 4 och 5 §§ ska också gälla viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, och

3. det som sägs om att uppsöka läkare i 4 § och att låta sig undersökas av läkare i 6 § ska också gälla att ta kontakt med hälso- och sjukvården på ett annat sätt.

Paragrafen är ny och innehåller bemyndiganden till regeringen att meddela föreskrifter om vissa anpassningar av smittskyddsåtgärderna i lagen. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.4.

Bemyndigandena gäller för en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga. Det innebär att sjukdomen ska vara angiven i bilaga 2 till denna lag (se 1 kap. 3 § femte stycket) eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan. Se närmare om samhällsfarliga sjukdomar i författningskommentaren till 1 kap. 3 §.

Att det ska vara fråga om en viss sjukdom innebär att det i regeringens föreskrifter behöver anges vilken sjukdom de ska tillämpas på. Av 7 c § framgår att föreskrifter om undantag ska vara tidsbegränsade.

Enligt *första punkten* får regeringen meddela föreskrifter om att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på sjukdomen ska kontakta hälso- och sjukvården på ett annat sätt än att söka läkare enligt 1 § första stycket.

Med att kontakta sjukvården på ett annat sätt avses t.ex. att kontakt kan tas via en e-tjänst eller att kontakta en särskilt angiven provtagningsenhet. Närmare föreskrifter om hur kontakten bör tas kan meddelas genom verkställighetsföreskrifter.

Enligt *andra punkten* får regeringen meddela föreskrifter om att läkares skyldighet att undersöka, ta prover och smittspåra enligt 1 och 4 §§ också ska gälla viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Detsamma gäller skyldigheten att anmäla till smittskyddsläkaren i enlighet med 1 § om patienten inte samtycker till undersökningen eller provtagningen, liksom skyldigheten att underrätta smittskyddsläkaren om smittspårningen inte går att fullgöra enligt 5 §.

Att det ska vara fråga om en viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal innebär att det av regeringens föreskrifter ska framgå vilken eller vilka kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal som sätts i läkares ställe. Med legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal avses sådan hälso- och sjukvårdspersonal som har legitimation i enlighet med 4 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

Av *tredje punkten* följer att regeringen även på motsvarande sätt som enligt första punkten får meddela föreskrifter om att den som vid en smittspårning misstänks kan ha smittats av sjukdomen ska uppmanas att uppsöka hälso- och sjukvården på annat sätt än att uppsöka läkare enligt 4 § och om han eller hon inte gör det ska detta anmälas till smittskyddsläkaren enligt 6 §.

7 c § *Föreskrifter enligt 7 a och 7 b §§ ska vara tidsbegränsade.*

Paragrafen är ny och anger att regeringens föreskrifter enligt 7 a och 7 b §§ ska vara tidsbegränsade. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.4.

Att föreskrifterna ska gälla för en viss tid innebär att det redan inför att de beslutas ska övervägas under vilken tid som bestämmelserna bör gälla. Något hinder mot att vid behov förlänga giltighetstiden finns dock inte.

8 § Om det finns skäl att misstänka att någon som anländer till Sverige har smittats av en samhällsfarlig sjukdom, får smittskyddsläkaren besluta att *den personen* samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.

Om det *har konstaterats eller finns grundad anledning att anta att det* i ett visst geografiskt område *pågår ett* utbrott av en samhällsfarlig sjukdom får Folkhälsomyndigheten besluta att personer som anländer till Sverige från detta område *eller från ett annat område som står i nära förbindelse med området,* samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.

En hälsokontroll enligt första och andra styckena får inte vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller *någon* annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp.

Smittskyddsläkaren ska verkställa Folkhälsomyndighetens beslut enligt andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att den som anländer till Sverige ska genomgå en hälsokontroll på platsen för inresan. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.1.

Ändringen i *första stycket* är endast redaktionell.

I *andra stycket* ersätts uttrycket ”skett utbrott” med ”konstaterats eller finns grundad anledning att anta att det […] pågår ett utbrott”. Med grundad anledning att anta avses att det ska föreligga konkreta omständig-

heter som talar för att det pågår en smittspridning av en viss samhällsfarlig sjukdom.

I stycket görs även ett tillägg som innebär att Folkhälsomyndighetens beslut även får omfatta personer som anländer till Sverige från ett område som står i nära förbindelse med det geografiska område där myndigheten fått bekräftat eller bedömt att det finns grundad anledning att anta att det pågår ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom.

Med nära förbindelse avses att det finns en omfattande rörlighet av människor mellan områdena. Det kan t.ex. handla om handelsutbyte, turister, migranter eller gästarbetare. Det ska handla om en sådan mängd resor att det finns en grundad anledning att anta att sjukdomen kan ha spridit sig mellan områdena. Det ställs dock inget krav på hur omfattande rörligheten mellan områdena behöver vara i det enskilda fallet utan det får göras av en samlad bedömning av omständigheterna. Att områdena står i nära förbindelse med varandra behöver inte betyda att de ligger geografiskt nära varandra.

Ändringarna i *tredje stycket* är språkliga.

8 a § *Hälsokontrollen enligt 8 § ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder med anledning av den samhällsfarliga sjukdomen. Kontrollen ska innefatta ett samtal om personens nuvarande fysiska hälsotillstånd. Samtalet ska även innehålla frågor om exponering för smitta och de övriga uppgifter som kan behövas från smittskyddssynpunkt.*

Om det finns anledning till det ska personen uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om personen bär på smitta.

Personen ska informeras om vad för slags undersökning och prov som avses och syftet med åtgärderna. Informationen ska dokumenteras.

Om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen får beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder övervägas.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om hälsokontroll vid platsen för inresan enligt 8 §. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.1.

Enligt *första stycket* ska hälsokontrollen mynna ut i en individuell medicinsk bedömning. En sådan bedömning innebär att den hälso- och sjukvårdspersonal som utför hälsokontrollen kan bilda sig en uppfattning om huruvida det finns risk för att resenären har smittats av en samhällsfarlig sjukdom. Om så är fallet kan det finnas behov att vidta andra smittskyddsåtgärder. Uttrycket andra smittskyddsåtgärder har samma betydelse som i smittskyddslagen. Det kan t.ex. avse läkarundersökning eller provtagning men vid behov även tvångsåtgärder enligt 3 kap. 2 och 9 §§ och 5 kap. 1 och 3 §§ smittskyddslagen under förutsättning att rekvisiten för sådana beslut är uppfyllda. Åtgärder som den enskilde motsätter sig får endast användas om frivilliga åtgärder inte är tillräckliga.

Inom ramen för det samtal som ska ingå i hälsokontrollen ska den som håller i samtalet ställa frågor om personens nuvarande fysiska hälsotillstånd. Frågorna bör i första hand gälla de symtom som är relevanta för den samhällsfarliga sjukdom det är fråga om. Frågorna kan också avse om personen har något annat hälsotillstånd som kan ge liknande symtom. Frågor om exponering för smitta kan t.ex. avse var i det aktuella färdmedlet personen har befunnit sig för att utreda om personen kan ha varit

utsatt för smitta under resan. Så kan t.ex. vara fallet om det finns en misstänkt smittad medresenär. Frågorna kan även avse att utröna om personen före avresan befunnit sig i ett geografiskt område där det konstaterats ett utbrott eller finns grundad anledning att anta att det pågår ett utbrott.

Vilka övriga uppgifter som kan behövas ur smittskyddssynpunkt beror bl.a. på vilken samhällsfarlig sjukdom det rör sig om. Om det rör sig om en samhällsfarlig sjukdom för vilken det finns vaccin som förhindrar sjukdom eller bärarskap är det exempelvis relevant att fråga om vaccinationsstatus. Det kan även handla om frågor för att utreda om personen tillhör någon riskgrupp. Finns det anledning att anta att en person kan ha varit utsatt för smitta kan det exempelvis vara relevant att ställa frågor för att utröna om personen kan ha utsatt andra medresenärer för smittan.

Smittskyddsläkaren har det övergripande ansvaret för att verkställa beslutet om hälsokontroll, även när Folkhälsomyndigheten har beslutat om det. Kontroller bör genomföras av hälso- och sjukvårdspersonal, exempelvis av ett team av läkare och sjuksköterskor som avdelats att utföra uppgiften.

En uppmaning enligt *andra stycket* är inte tvingande. Undersökningen avser de moment i en kroppsundersökning som bedöms relevanta utifrån den aktuella samhällsfarliga sjukdomen. Vilken provtagning som kan vara aktuell beror också på vilken sjukdom det är fråga om.

Bedömningen av behovet av ytterligare utredningsåtgärder bör baseras på den information som framkommit under hälsokontrollen. Eftersom ytterligare undersökning eller provtagning innebär en ingripande åtgärd i förhållande till den enskildes personliga sfär, ska en uppmaning om detta föregås av en behovs- och proportionalitetsbedömning. Behovet av ytterligare utredningsåtgärder ska bedömas nödvändigt och ingreppet vara så litet som möjligt.

Enligt *tredje stycket* ska personen informeras om vad för slags undersökning och prov som avses och syftet med åtgärderna. Informationen ska dokumenteras.

Av *fjärde stycket* framgår att om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen får beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder övervägas. Bestämmelsen innebär att om den som genomfört hälsoundersökningen bedömt att det finns behov av ytterligare utredningsåtgärder och har uppmanat personen att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs men personen väljer att inte medverka till detta, måste en bedömning göras av om det är aktuellt att vidta åtgärder enligt någon av smittskyddslagens andra tvångsbestämmelser. En bedömning måste göras för varje enskilt fall om huruvida rekvisiten för den aktuella undersökningen är uppfyllda.

9 a § *Om det finns risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom i en sådan boendeform som avses i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400) eller i motsvarande boendeform som bedrivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person, får smittskyddsläkaren efter anmälan av ansvarig kommun besluta att en person som beviljats en sådan boendeform ska smittskyddsplaceras.*

Första stycket gäller under förutsättning att personen

1. bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom, och

2. genom sitt beteende kan befaras utsätta andra boende för omedelbar risk att smittas.

Kommunen ska i samband med anmälan lämna de uppgifter om personen som är av betydelse för prövningen av ärendet.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser som möjliggör att en boende i vissa boendeformer enligt socialtjänstlagen (2025:400) kan placeras avskilt från övriga boenden. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.1 och 10.6.2.

Genom *första stycket* införs en ny extraordinär smittskyddsåtgärd som benämns smittskyddsplacering. Smittskyddsåtgärden kan vidtas i särskilda boendeformer för äldre personer vilka regleras i 8 kap. 4 § eller i motsvarande boendeform som bedrivs av ett privaträttsligt organ eller en fysisk person.

Det är smittskyddsläkaren som fattar beslutet om smittskyddsplacering efter anmälan av en kommun. Befogenheten att göra en anmälan till smittskyddsläkaren kan delegeras enligt bestämmelserna i kommunallagen (2017:725). Smittskyddsläkaren kan inte på eget initiativ inleda ett ärende om smittskyddsplacering.

För att smittskyddsläkaren ska få fatta ett beslut om smittskyddsplacering måste kriterierna i *andra stycket* vara uppfyllda. Den person som beslutet berör ska enligt *första punkten* bära på eller kunna antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom. Att sjukdomen är samhällsfarlig innebär att sjukdomen ska uppfylla definitionen för samhällsfarliga sjukdomar och vara angiven i bilaga 2 till denna lag (se 1 kap. 3 § tredje och femte stycket) eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan.

Att en person kan antas ha varit utsatt för smitta kan t.ex. vara fallet om någon annan person på det särskilda boendet har insjuknat i den samhällsfarliga sjukdomen och den person som anmälan avser inom inkubationstiden för sjukdomen har haft sådan kontakt med personen som insjuknat att smitta har kunnat överföras. En person på ett särskilt boende kan också ha varit inlagd på sjukhus under en period och genom sjukhusvistelsen kommit i kontakt med smitta. Vidare kan en person antas ha varit utsatt för smitta om den uppvisar symptom som stämmer överens med de som är vanliga för den aktuella samhällsfarliga sjukdomen.

Enligt *andra punkten* ska den person som anmälan avser också genom sitt beteende befaras utsätta andra boenden för omedelbar risk att smittas. Det är alltså fråga om en framåtsyftande bedömning som måste grundas på kännedom om personens vanliga beteende och personens vilja och förmåga att undvika beteenden som medför smittrisk.

Beslutet om smittskyddsplacering är en åtgärd som kan vidtas mot den enskildes vilja och får därför endast beslutas om inga andra möjligheter står till buds (1 kap. 4 §).

Av *tredje stycket* framgår att kommunen i samband med anmälan ska lämna uppgifter som gör det möjligt för smittskyddsläkaren att ta ställning till om kriterierna i andra stycket är uppfyllda. Underlaget bör tas fram av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal på det aktuella boendet. Av underlaget bör bl.a. framgå den enskilde personens förutsättningar att följa rekommendationer om smittskyddsåtgärder och bedömningen av varför

personen kan antas ha varit utsatt för smitta alternativt att personen bär på smitta.

9 b § *En smittskyddsplacering ska genomföras i personens egen lägenhet inom det särskilda boendet eller i en annan ändamålsenlig bostad.*

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om var en smittskyddsplacering får genomföras. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.3.

Med annan ändamålsenlig bostad avses såväl en annan del av samma byggnad som den enskilde har sin lägenhet i eller en annan byggnad. Flyttas den stödbeviljade personen till en annan bostad ska denne alltjämt ha tillgång till den personal och utrustning som behövs för att ge den enskilde den vård och omsorg som han eller hon behöver. Om någon ändamålsenlig bostad inte finns eller kan göras tillgänglig finns inte förutsättningar för en anmälan om denna form av smittskyddsplacering. Smittskyddsplaceringen kan dock genomföras i personens egen lägenhet om det anses lämpligt. Om flera personer flyttas under samma tidsperiod måste boendet se till att personer som kan antas ha blivit smittade och personer som är bekräftat smittade hålls separerade. Vård- och omsorgspersonal har en skyldighet att förebygga risken för vårdskador såsom t.ex. vårdrelaterad smitta.

9 c § *Ett beslut om smittskyddsplacering innebär förbud att lämna den bostad som avses i 9 b § samt förbud att ta emot besök där.*

Smittskyddsläkaren får i det enskilda fallet medge undantag från förbudet att ta emot besök.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om förbud att ta emot besök för den som smittskyddsplacerats. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.3.

Med bostad avses främst den enskildes lägenhet i det särskilda boendet. I särskilda boendeformer finns dock gemensamma ytor, och ofta även uteplatser som balkonger, altaner eller i förekommande fall trädgårdar. Vistelse på de gemensamma ytorna måste dock kunna ske på ett smittsäkert sätt, t.ex. att personen som smittskyddsplacerats enskilt med personal får sitta ute på en gemensam balkong.

Med besök avses besök av privat karaktär. Besök i tjänsten av bl.a. personal från hälso- och sjukvården m.m. omfattas inte.

Smittskyddsläkaren får enligt *andra stycket* medge undantag från förbudet mot att ta emot besök. Till skillnad från vad som gäller vid beslut om karantän enligt 3 kap. 9 § krävs inte att besöket kan ske utan risk för spridning av sjukdomen. I stället måste det göras en avvägning mellan vikten av att undvika att besökaren smittas och intresset av att den som smittskyddsplacerats ges möjlighet att ha kontakt med sina anhöriga. Av smittskyddslagens allmänna bestämmelser följer att besökare genom rimliga försiktighetsåtgärder ska medverka till att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar (2 kap. 1 §). Sådana försiktighetsåtgärder kan vara att följa de anvisningar som det särskilda boendet lämnar till besökaren.

9 d § *Ett beslut om smittskyddsplacering gäller som längst i tre veckor från det att beslutet fattades.*

Smittskyddsläkaren får förlänga ett gällande beslut med upp till tre veckor om förutsättningarna i 9 a § fortfarande är uppfyllda.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om giltigheten av beslut om smittskyddsplacering. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.4.

Ett beslut om förlängning ska fattas innan det första beslutet om smittskyddsplacering har upphört att gälla. Därefter får ytterligare beslut om förlängning fattas förutsatt att förutsättningarna i 9 a § fortfarande föreligger.

11 § *Om* den som på grund av *ett* beslut *ska* hållas i karantän enligt 9 § första stycket *eller smittskyddsplaceras enligt 9 a § begär* att beslutet inte längre *ska* gälla är beslutsmyndigheten skyldig att pröva frågan *snarast möjligt*. Detsamma gäller om någon ansöker om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt *9 § andra stycket eller har smittskyddsplacerats enligt 9 a § eller ansöker om undantag från beslut om avspärrning enligt 10 § andra stycket.*

Om det inte längre *finns* skäl för *ett* beslut enligt 9 § första stycket, *9 a §* eller 10 § första stycket *ska* beslutsmyndigheten omedelbart häva beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omprövning av beslut. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.6.

Första stycket ändras på så vis att en hänvisning till den nya bestämmelsen om smittskyddsplacering i 9 a § läggs till. Ändringen innebär att bestämmelserna om omprövning även gäller när någon som har smittskyddsplacerats enligt 9 a § begär att beslutet inte längre ska gälla samt när någon ansöker om undantag från förbudet att besöka den som har smittskyddsplacerats.

Ändringen i *andra stycket* innebär att beslutsmyndigheten omedelbart ska häva beslut om smittskyddsplacering om det inte längre finns skäl för beslutet.

12 § *En person får inte resa ut ur landet om personen* på grund av en samhällsfarlig sjukdom

1. har isolerats enligt 5 kap. 1 §,
2. har isolerats tillfälligt enligt 5 kap. 3 §,
3. *ska* hållas i karantän enligt 9 §,
4. *har smittskyddsplacerats enligt 9 a §, eller*
5. har förbjudits att lämna avspärrat område enligt beslut om avspärrning enligt 10 §.

Smittskyddsläkaren *ska* vidta de åtgärder som behövs för att hindra personen från att lämna landet.

I andra fall än de som avses i första stycket får den som bär på en samhällsfarlig sjukdom inte vägras att lämna landet. Han eller hon *ska* dock i god tid före avresan meddela den smittskyddsläkare som underrättats om sjukdomsfallet om tidpunkten för avresan och målet för resan. Smittskyddsläkaren *ska* underrätta berörd hälsomyndighet på ankomstorten om avresan och andra omständigheter av betydelse för att förhindra smittspridning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om reseförbud för personer som på grund av en samhällsfarlig sjukdom har blivit föremål för beslut om vissa smittskyddsåtgärder. Övervägande finns i avsnitt 10.6.6.

En ny punkt, *punkt 4*, införs i första stycket. Av punkten framgår att även en person som på grund av en samhällsfarlig sjukdom har smittskyddsplacerats omfattas av förbudet att resa ut ur landet. Efterföljande punkt numreras om.

4 kap.

Bemyndiganden om vissa undantag

10 § *Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från följande skyldigheter i fråga om en viss sjukdom, om bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga på sjukdomen:*

1. skyldigheten att ge individuellt utformade medicinska och praktiska råd enligt 1 §,

2. skyldigheten att besluta om individuellt utformade förhållningsregler enligt 2 §, och

3. anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheten i 8 §.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Paragrafen är ny och innehåller bemyndiganden till regeringen att meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i kapitlet. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.3.

Möjligheten för regeringen att meddela föreskrifter om undantag gäller för en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga. Det innebär att sjukdomen ska vara angiven i bilaga 2 till denna lag (se 1 kap. 3 § femte stycket) eller att regeringen med stöd av 9 kap. 2 § föreskrivit att bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på sjukdomen i avvaktan på riksdagens beslut att ange sjukdomen i bilagan. Se närmare om samhällsfarliga sjukdomar i författningskommentaren till 1 kap. 3 §. Undantagen utgör dock avsteg från smittskyddsåtgärder som under normala förhållanden är viktiga ur smittskyddshänseende. Möjligheten att göra undantag från sådana åtgärder bör därför användas med försiktighet.

Att det ska vara fråga om en viss sjukdom innebär att det i regeringens föreskrifter behöver anges vilken sjukdom de ska tillämpas på.

Enligt *första stycket första och andra punkterna* får regeringen göra undantag från den skyldighet som den behandlande läkaren har enligt 1 och 2 §§ att ge den som bär på eller misstänks bära på den samhällsfarliga sjukdomen individuellt utformade medicinska och praktiska råd och förhållningsregler om hur han eller hon ska undvika att utsätta andra för smittrisk. Se prop. 2023/04:30 s. 222–225 i fråga om skyldigheten att meddela sådana råd och förhållningsregler.

Ett exempel på när undantag kan behöva meddelas är vid en omfattade smittspridning vid vilken sjukdomsbilden är relativt likartad för majoriteten av de smittade och skyldigheten att uppsöka läkare och få individuellt utformade råd skulle ge ytterligare belastning på en hälso- och sjukvård som redan är belastad av att ta hand om dem som blivit allvarligt sjuka i sjukdomen. För undantag från skyldigheten att söka läkare och möjligheten att ta kontakt med hälso- och sjukvården också på andra sätt, se 3 kap. 7 a och 7 b §§.

Enligt *första stycket tredje punkten* är det även möjligt att meddela undantag från behandlande läkares skyldighet enligt 8 § att till smittskyddsläkaren anmäla misstanke om att patienten inte följt sin informationsplikt och informerat närstående om sjukdomen, liksom från smittskyddsläkarens skyldighet att under vissa förhållanden då underrätta den närstående. Sådana undantag kan bli aktuella i en situation där ett eller

flera undantag från bestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. har gjorts i fråga om den aktuella sjukdomen.

När undantag meddelas har samhället alltjämt ett långtgående ansvar att ge information om åtgärder för att minska smittspridning. Det gäller inte minst information till dem som har symtom på sjukdomen. Undantag enligt bestämmelsen får inte heller innebära att den som är i behov av vård och behandling inte ska söka läkare och få den vård och behandling som han eller hon är i behov av.

I *andra stycket* finns en bestämmelse om att föreskrifterna ska vara tidsbegränsade. Det innebär att det redan inför att undantagen beslutas ska övervägas under vilken tid de bör gälla. Något hinder mot att vid behov förlänga giltighetstiden finns dock inte.

8 kap.

1 § Smittskyddsläkarens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol om beslutet gäller

1. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. avslag på begäran om upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
4. avslag på begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor i samband med sådan vistelse enligt 5 kap. 18 §,
5. återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område enligt 5 kap. 18 §,
6. karantän enligt 3 kap. 9 §,
7. *smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §,*
8. avslag på ansökan om att karantän *eller smittskyddsplacering* ska upphöra enligt 3 kap. 11 §, eller
9. avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän *eller som har smittskyddsplacerats* enligt 3 kap. 11 §.

Chefsöverläkares beslut enligt 5 kap. 16 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detsamma gäller beslut enligt 5 kap. 11 § i fråga om den som isolerats enligt 5 kap. 1 §.

Folkhälsomyndighetens beslut att avslå en ansökan om undantag från beslut enligt 3 kap. 10 § om avspärrning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Andra beslut av smittskyddsläkare, chefsöverläkare eller Folkhälsomyndigheten enligt denna lag får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut till allmän förvaltningsdomstol. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.6.

En ny punkt, *punkt 7,* läggs till i bestämmelsens *första stycke*. Genom punkten får smittskyddsläkarens beslut om smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Nuvarande punkt 7 och 8 i första stycket numreras om och utvidgas så att även smittskyddsläkarens beslut om avslag på ansökan om att smittskyddsplacering ska upphöra enligt 3 kap. 11 § och beslut om avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som har smittskyddsplacerats med stöd av 3 kap. 9 a § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

2 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten i andra mål än sådana som avser

1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. isolering enligt 5 kap. 1 §,

3. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
6. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,
7. smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §,
8. undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, eller
9. upphörande av karantän *eller smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om prövningstillstånd vid överklaganden till kammarrätten. Övervägande finns i avsnitt 10.6.6.

En ny punkt, *punkt 7*, läggs till i uppräkningen genom vilken det framgår att prövningstillstånd inte krävs till kammarrätten i mål som avser smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §. Nuvarande punkt 7 och 8 omnumreras. I den senare punkten görs ett tillägg av vilket framgår att det inte heller krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten i mål som avser upphörande av smittskyddsplacering.

5 § Förvaltningsrätten *ska* inom en vecka från den dag då ansökan eller överklagandet kom in till domstolen ta upp *följande mål* till avgörande*, nämligen* mål om
1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,
3. isolering enligt 5 kap. 1 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §, eller
6. undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 9 § *eller har smittskyddsplacerats enligt 3 kap. 9 a §.*

Förvaltningsrätten får dock förlänga tidsfristen enligt första stycket om det finns särskilda skäl.

Ett mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § *där* beslutet underställts förvaltningsrätten *ska* tas upp till avgörande snarast och senast fyra dagar från den dag underställningen skedde. Om beslutet om tillfällig isolering inte är verkställt när det underställs, *ska* målet tas upp till avgörande inom fyra dagar från den dag beslutet verkställdes.

Mål om karantän enligt 3 kap. 9 §, *mål om smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §*, mål om undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § samt mål om upphörande av karantän *eller smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 § *ska* förvaltningsrätten ta upp till avgörande senast inom fyra dagar från det *att* överklagandet kom in.

I mål om isolering enligt 5 kap. 1 §, tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § och fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 § får förvaltningsrätten fatta beslut i målet i avvaktan på att målet slutligt avgörs.

Paragrafen reglerar tidsfrister för mål i förvaltningsrätten. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.6.

I *första stycket* anges de måltyper för vilka förvaltningsrättens frist för att ta upp målet till avgörande är en vecka från det att en ansökan eller ett överklagande kom in till domstolen. Det görs ett tillägg i *punkt 6* i stycket med innebörd att mål som rör överklagande av beslut om undantag från förbud att besöka den som har smittskyddsplacerats enligt 3 kap. 9 a § också ska tas upp till avgörande inom denna tidsfrist.

Ändringarna i *tredje stycket* är språkliga.

I *fjärde stycket* läggs mål om smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a § till, vilket innebär att även dessa ska tas upp till avgörande inom fyra dagar från det att överklagandet kom in.

9 § Offentligt biträde *ska* förordnas för den som åtgärden avser i mål i allmän förvaltningsdomstol om

1. isolering enligt 5 kap. 1 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
4. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
5. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,
6. *smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 a §,*
7. beslut att inte medge undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, eller
8. upphörande av karantän *eller smittskyddsplacering* enligt 3 kap. 11 §.

Offentligt biträde *ska* dock inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om i vilka mål offentligt biträde ska förordnas. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.6.

I *första stycket* införs en ny punkt, *punkt 6*, av vilken framgår att biträde som huvudregel ska förordnas även i mål om smittskyddsplacering enligt 3 kap. 9 §.

Nuvarande punkt 7 och 8 i *första stycket* omnumreras. I den senare punkten görs också ett tillägg av vilket framgår att biträde som huvudregel ska förordnas i mål om upphörande av smittskyddsplacering. Även i dessa mål ska biträde inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

I *andra stycket* görs en ändring av språklig karaktär.

12 § Polismyndigheten ska *på begäran* lämna smittskyddsläkaren *hjälp med* att

1. genomföra tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. föra den som ska isoleras enligt 5 kap. 1 § eller isoleras tillfälligt enligt 5 kap. 3 § till vårdinrättningen,
3. återföra den som har avvikit från en vårdinrättning, där han eller hon enligt beslut ska vara tillfälligt isolerad eller isolerad, eller den som inte har återvänt till vårdinrättningen sedan hans eller hennes tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område har gått ut eller återkallats,
4. genomföra hälsokontroll vid inresa enligt 3 kap. 8 § och då upprätthålla ordningen,
5. föra den som ska hållas i karantän enligt 3 kap. 9 § till *en* vårdinrättning eller *en* annan plats där karantänsvistelsen ska äga rum,
6. återföra den som olovligen har avvikit från *en* vårdinrättning eller *en* annan plats för karantänsvistelsen till denna plats,
7. *föra den som ska smittskyddsplaceras enligt 3 kap. 9 a § till den plats där placeringen ska genomföras, eller*
8. *återföra den som olovligen har avvikit från den plats där smittskyddsplaceringen ska genomförs till denna plats.*

Polismyndigheten ska *på begäran lämna* Folkhälsomyndigheten *hjälp* med att spärra av områden enligt 3 kap. 10 § och att upprätthålla dessa avspärrningar.

Paragrafen reglerar i vilka situationer Polismyndigheten ska lämna hjälp för att säkerställa vissa enligt lagen beslutade åtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 10.6.6.

I *första stycket* läggs två nya punkter till i uppräkningen, punkt 7 och 8. Polismyndigheten ska enligt *punkt 7* på begäran av smittskyddsläkaren lämna hjälp för att föra den som ska smittskyddsplaceras enligt 3 kap. 9 a § till den plats där placeringen ska genomföras. Enligt *punkt 8* ska

Polismyndigheten på begäran av smittskyddsläkaren återföra den som olovligen har avvikit från den plats där smittskyddsplaceringen ska genomföras till denna plats. Det är av särskild vikt att smittskyddsläkaren innan en sådan begäran görs noga överväger om det är möjligt att föra den som ska smittskyddsplaceras enligt 3 kap. 9 a § till platsen utan att tillgripa en så ingripande åtgärd som biträde av polis.

Övriga ändringar är redaktionella.

9 kap.

6 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet enligt denna lag, om det vid en fredstida kris som har betydande inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd finns behov av samordnade nationella åtgärder eller ur ett nationellt perspektiv av andra särskilda insatser inom smittskyddet.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Paragrafen innehåller regeringens bemyndigande att meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet vid en fredstida kris. Övervägandena finns i avsnitt 10.5.

Andra stycket är nytt och anger att föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet ska vara tidsbegränsade. Det innebär att det redan inför att föreskrifterna ska beslutas ska övervägas under vilken tid de bör gälla. Något hinder mot att vid behov förlänga giltighetstiden finns dock inte. Inte heller finns något hinder att upphäva en föreskrift i förtid.

16.4 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

38 kap.

7 § Sekretess gäller hos

1. kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262), och

2. regioner i verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen (2004:168).

Sekretess enligt första stycket gäller

1. för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och

2. för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i 1 för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess för uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Ändringen i *första stycket* innebär att sekretess gäller i regionernas verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen (2004:168) för

sådana uppgifter som räknas upp i paragrafen. Sådan verksamhet innefattar beredskapsansvar för att hantera en allvarlig smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom och att besluta om en plan för beredskapen (epidemi- och pandemiplan). Se även författningskommentaren till 1 kap. 11 § den lagen i avsnitt 16.3.

Övriga ändringar är redaktionella.

9 § Den tystnadsplikt som följer av 2 och 6 §§, 7 § *andra* stycket 2 och 8 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

I paragrafen finns bestämmelser om när den tystnadsplikt som följer av sekretessbestämmelser i kapitlet inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Det görs en redaktionell ändring i bestämmelsen. Till följd av att 7 § delas upp i två stycken ändras hänvisningen i förevarande paragraf till 7 § andra stycket.

44 kap.

5 § Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,
2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,
3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),
4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,
5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter,
7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser,
8. av 14 § lagen (2026:837) om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, när det är fråga om uppgift om förhållanden av betydelse för att hantera fredstida krissituationer, *och*

9. av 1 kap. 12 § 1 smittskyddslagen (2004:168).

Paragrafen reglerar i vilka fall tystnadsplikt i vissa författningar inskränker den grundlagsskyddade rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 11.

En ny punkt, *punkt 9,* läggs till i uppräkningen genom vilken det framgår att sådan tystnadsplikt som föreskrivs i 1 kap. 12 § 1 smittskyddslagen (2004:168) för den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap enligt 1 kap. 11 § den lagen är en sådan tystnadsplikt som inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Sammanfattning av delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

Utredningens uppdrag och förhållningssätt

Utredningens uppdrag har syftat till att stärka beredskapen inför framtida pandemier. Uppdraget kan delas in i två delar; att lämna underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier och att på olika sätt stärka författningsberedskapen. I den senare delen ingår att ta ställning till om en handlingsprincip ska införas i fråga om smittskyddsåtgärder. God författningsberedskap går ut på att de bestämmelser som behövs för att hantera kriser i så stor utsträckning som möjligt har beslutats i förväg.

När detta delbetänkande överlämnas har det gått fem år sedan Sverige befann sig i den första vågen av covid-19-pandemin. Bakgrunden till uppdraget är de allvarliga konsekvenser som pandemin medförde för många människor och den stora belastning och påverkan på vården och samhället i stort som den innebar. Den utredning, samverkan och kunskapsinhämtning som vi genomfört har varit tydligt inriktad på att omhänderta kunskap och erfarenheter från pandemin. Vår ansats har dock avsett att vara generisk eftersom nästa pandemi kan orsakas av ett smittämne vars allvarlighet, smittvägar och smittsamhet kan skilja sig avsevärt från SARS-CoV-2 som orsakar sjukdomen covid-19. Utredningsarbetet grundas trots detta på några centrala antaganden. Ett antagande är att nästa pandemi sannolikt kommer att orsakas av ett nytt luftvägsvirus mot vilket immunitet saknas hos stora delar av jordens befolkning. Ett sådant virus kan vara ett tidigare helt okänt virus, ett känt djurvirus som nyligen överförts till människa, eller ett känt humant virus som påtagligt har förändrats.

I betänkandet har vi inte begränsat oss till pandemier utan använder återkommande begreppet *omfattande smittspridning*. Vi använder begreppet i betydelsen ”en hastigt uppkommen samhällsspridning inom ett begränsat geografiskt område eller över hela landet av en smittsam sjukdom som kan överföras mellan människor.” En sådan smittspridning kan antas i första hand orsakas av luftvägsvirus.

En pandemi eller annan omfattande smittspridning som drabbar landet är en angelägenhet för hela samhället. Det är utredningens uppfattning att det svenska smittskyddets inriktning på frivilligt förebyggande arbete samt det ansvar som var och en har för att förhindra smittspridning även fortsatt ska gälla. Vid en pandemi eller annan omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom är det avgörande att uppnå en beteendeförändring som begränsar smittspridningen och som bidrar till att samhällsviktiga funktioner klarar belastningen. Tvingande smittskyddsåtgärder bör endast användas om frivilliga åtgärder eller beteendeförändringar bedöms vara eller bli otillräckliga. Enligt vetenskapliga studier och översikter finns inget tydligt samband mellan långtgående smittskyddsåtgärder, såsom nedstängningar, och lägre nivå av överdödlighet under covid 19-pandemin. Skillnader mellan länder i överdödlighet kan snarare bero på skillnader i socioekonomiska faktorer och vaccinationstäckning. De

bemyndiganden som vi föreslår om att kunna vidta åtgärder bör därför användas med försiktighet. Rena förbud och nedstängningar bör så långt som möjligt undvikas.

Att vi i detta betänkande lämnar förslag på åtgärder som, om de behöver vidtas, kan innebära långtgående inskränkningar för allmänhet, näringsliv och civilsamhälle handlar om att ha samhällelig och rättslig beredskap för nya smittämnen och en framtida omfattande smittspridning vars allvarlighet och följder vi i dag inte fullt ut kan förutse. Alla smittskyddsåtgärder måste dock föregås av noggranna proportionalitetsbedömningar.

Den svenska förvaltningsmodellen har varit en viktig utgångspunkt för utredningens bedömningar och förslag som rör ansvarsfördelning och befogenheter. Förvaltningsmodellen innebär bl.a. hög grad av sektoriserade och specialiserade myndigheter med stort beslutsmandat och expertkunskaper samt en långtgående decentralisering med ett kommunalt självstyre som ger kommuner och regioner ansvar för större delen av välfärdssektorn, däribland smittskyddet.

Huvuddragen i våra förslag och bedömningar sammanfattas i det följande.

Underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier

Utredningen har haft i uppdrag att lämna underlag till en nationell strategi för hantering av pandemier, med tvärsektoriell utgångspunkt i relevanta regelverk inom EU, Nato och globalt, men med tydlig nationell inriktning. Vi har tolkat uppdraget som att det avser en strategi för såväl pandemiberedskap som pandemihantering och att detta också omfattar beredskap och hantering av annan omfattande smittspridning.

Vi föreslår att *syftet* med den nationella strategin ska vara att ange målen för samhällets hantering och hur de ska uppnås. Därvid ska *samhällets mål* vid en pandemi vara att skydda människors liv och hälsa genom att begränsa smittspridningen och samtidigt begränsa andra negativa konsekvenser för individen och samhället. Vi föreslår också att det ska framgå av strategin att smittskyddsåtgärder i första hand ska bygga på frivillighet och en strävan att hålla samhället så öppet som möjligt.

Vi har identifierat ett antal fokusområden som är centrala för pandemiberedskap och pandemihantering. För att nå samhällets mål vid en pandemi föreslår vi att *pandemiberedskapen* inriktas på följande fokusområden:

- säkerställ att ansvarsfördelning och beslutsfattande fungerar under en pandemi,
- säkerställ en god beredskapsplanering,
- planera för skydd av riskgrupper för allvarlig sjukdom,
- genomför övningar utifrån dimensionerade scenarier,
- stärk laboratorieberedskapen,
- säkerställ beredskap för vaccin och antimikrobiella läkemedel,
- initiera forskning som bidrar till stärkt pandemiberedskap, och
- stärk nationell dataförsörjning för övervakning och forskning vid pandemier.

För att nå samhällets mål vid en pandemi föreslår vi att *pandemihanteringen* inriktas på följande fokusområden:
– ta fram samlade lägesbilder för beslut,
– identifiera riskgrupper och riskmiljöer i ett tidigt skede samt vidta åtgärder för att skydda riskgrupper,
– vidta rätt smittskyddsåtgärd vid rätt tillfälle,
– kommunicera för att skapa god följsamhet till åtgärder som bidrar till minskad smittspridning,
– dela information och använd uppbyggda rapporteringsvägar vid samverkan,
– snabbstarta allsidig pandemiforskning, och
– följ upp och lär av en pandemi.

Utredningen bedömer att den nationella strategin bör involvera relevanta aktörer för att återspegla att en pandemi är en samhällskris. Strategin bör fånga en sådan bredd och ses som ett ramverk för ett fortsatt och fördjupat arbete hos berörda myndigheter, regioner, kommuner och andra aktörer. I ett sådant arbete, som avser såväl beredskap som hantering, bör ingå att ta fram handlingsplaner med åtgärder och indikatorer eller mått för uppföljning.

Stärkt författningsberedskap i fråga om smittskydd

En lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder införs

Vi föreslår att det införs en lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som ska komplettera gällande smittskyddslagstiftning och därmed stärka beredskapen inför en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Till grund för förslagen ligger bl.a. en genomgång av kunskapsläget vad gäller icke-medicinska smittskyddsåtgärders effekt på smittspridning och bedömningen att nästa pandemi sannolikt kommer att orsakas av ett virus som sprids via luften.

Lagen utgår från den tillfälliga reglering som gällde under covid 19-pandemin, men med flera betydande skillnader. Lagens *syfte* är dubbelt – dels att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom, dels att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med sådana åtgärder.

Med s*amhällsinriktade smittskyddsåtgärder* avses i lagen åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av sådana kontakter mellan människor som kan innebära en risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Lagen ska vara beslutad och i kraft men regeringen måste genom en särskild förordning aktivera de bärande bestämmelserna i den, dvs. föreskriva att alla eller vissa av bestämmelserna ska börja tillämpas. En sådan förordning ska underställas riksdagens prövning inom två veckor och gälla en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen är tillämpliga och som förekommer, eller inom kort kan

förekomma, här i landet i en sådan omfattning att det kan krävas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt den nya lagen. En ändring i enlighet med detta föreslås också i definitionen av samhällsfarlig sjukdom i smittskyddslagen.

Med stöd av lagen kan regeringen eller den eller de myndigheter som regeringen bestämmer föreskriva att smittskyddsåtgärder ska vidtas vid verksamheter, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Åtgärderna ska syfta till att motverka smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Begreppet verksamheter omfattar fritids- och kulturverksamheter som är öppna för allmänheten, handelsplatser vid vilka varor eller tjänster försäljs till eller förevisas allmänheten på plats, restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten, religiösa verksamheter som är öppna för allmänheten och som inte utgör allmänna sammankomster enligt ordningslagen, kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik samt yrkesmässig användning och direkta eller indirekta upplåtelser av lokaler, områden eller utrymmen för tillställningar eller andra privata sammankomster. Privata fester och andra tillställningar i den egna bostaden omfattas inte av våra förslag.

Exempel på föreskrifter som kan beslutas med stöd av bemyndigandena i lagen är sådana som begränsar hur många personer ur allmänheten som får vistas samtidigt i en viss verksamhet eller vid en sammankomst eller tillställning, eller sådana som anger att det ska upprätthållas ett visst avstånd mellan personer ur allmänheten. Ansvarig för att vidta åtgärderna är normalt den som driver en verksamhet eller anordnar en sammankomst eller tillställning. För vissa av de verksamheter, sammankomster och tillställningar som omfattas av lagen kan det, om andra smittskyddsåtgärder visar sig vara otillräckliga, bli fråga om förbud eller stängning. Sådana föreskrifter får enbart regeringen besluta om.

Regeringen bemyndigas vidare att ge kommuner möjlighet att under vissa omständigheter förbjuda tillträde till vissa platser. Överträdelser av ett sådant förbud ska kunna straffas med penningböter.

Länsstyrelserna och Polismyndigheten utövar tillsyn enligt lagen. Länsstyrelsen får också fatta beslut i enskilda fall.

Vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska det eftersträvas att regleringen utformas så enhetligt som möjligt med avseende på risken för smittspridning. Faktorer som har betydelse för risken för spridning av sådana smittämnen som vi har bedömt kan orsaka en omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom ska särskilt beaktas. För föreskrifter som avser allmänna sammankomster ska därtill beaktas vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade och får avgränsas geografiskt.

Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter och beslut som meddelas enligt den nya lagen. Informationen ska vara lättillgänglig och behovsanpassad.

Vidare föreslår vi att det av lagen ska framgå att när regeringen meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska den överväga kompletterande åtgärder för de verksamheter och anordnare av allmänna

sammankomster och offentliga tillställningar som drabbas av kostnader och förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna. Förslaget innehåller också ett bemyndigande som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förutsättningarna för sådana kompletterande åtgärder. Förslaget innebär dock ingen lagreglerad rätt till ersättning.

Vi föreslår också ändringar i ordningslagen, bl.a. att tröskeln ska höjas för när allmänna sammankomster och offentliga tillställningar ska få begränsas med stöd av den lagen.

Smittskyddslagen justeras för stärkt beredskap och flexibilitet

Vi bedömer att regionernas skyldighet att upprätthålla beredskap inom smittskyddet bör tydliggöras. Vi föreslår därför bestämmelser i smittskyddslagen om att regionen ansvarar för att det finns beredskap för att hantera en omfattande smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom. Regionen ska besluta om en plan för beredskapen (en epidemi- och pandemiplan). Smittskyddsläkaren ansvarar för att upprätta ett förslag till planen. Vi föreslår också bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt för vissa uppgifter som berör beredskapen.

Vi föreslår därtill flera andra ändringar i smittskyddslagen för att göra den mer flexibel och ändamålsenlig under en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Det handlar dels om bemyndiganden till regeringen att föreskriva om tidsbegränsade lättnader i form av anpassningar och undantag för skyldigheter som gäller i ett normalläge, dels om ändringar i bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa.

Genom de föreslagna bemyndigandena ska föreskrifter kunna meddelas bl.a. om att den som misstänker sig vara smittad av en viss samhällsfarlig sjukdom ska kontakta hälso- och sjukvården på annat sätt än genom att söka läkare. Den aktuella sjukdomen ska även helt kunna undantas från den enskildes skyldighet att söka läkare och från behandlande läkares skyldighet att t.ex. smittspåra, att lämna individuellt utformade råd och att besluta om förhållningsregler. Sådana undantag kan vara betydelsefulla när en samhällsfarlig sjukdom har fått en omfattande spridning i samhället och kännedom om ytterligare milda sjukdomsfall inte leder till ökad kunskap om spridningen eller nytta för den smittade eller för samhället. I stället riskerar t.ex. en skyldighet att uppsöka läkare vid sådana smittfall att bidra till ökad arbetsbelastning inom sjukvården.

Ändringarna i bestämmelserna om hälsokontroll vid inresa innebär att en något större krets av inresande kan bli föremål för hälsokontroll efter beslut av Folkhälsomyndigheten. I stället för att det ska ha skett ett utbrott av en samhällsfarlig sjukdom i ett visst geografiskt område ska det räcka att det finns en grundad anledning att anta att det pågår ett utbrott. Vidare kan även personer som anländer till Sverige från ett område som står i nära förbindelse med det aktuella geografiska området omfattas av hälsokontrollen. Vi föreslår också ändringar för att förtydliga vad hälsokontrollen innebär.

Smittskyddslagen bör inte ges företräde framför psykiatrisk tvångsvårdslagstiftning

Vad gäller förhållandet mellan smittskyddslagen och lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV), i situationer med omfattande smittspridning, konstaterar vi att det inte finns något hinder mot att besluta om isolering eller tillfällig isolering enligt smittskyddslagen för en patient som vårdas enligt LPT eller LRV. Det finns heller inget hinder mot att beslutet verkställs på en regiondriven vårdinrättning där patienten är intagen, så länge isoleringens innehåll följer smittskyddslagens krav.

Det bör enligt vår bedömning inte gälla några andra krav för att besluta om isolering eller tillfällig isolering vid en pandemi eller någon annan omfattande smittspridning än vad som annars gäller.

En ordning som anger att åtgärder enligt smittskyddslagen i vissa situationer ska ha företräde framför åtgärder enligt LPT eller LRV bör inte införas.

En ordning för storskalig testning och smittspårning inrättas

Vi bedömer att förutsättningarna för storskalig testning och smittspårning bör stärkas på flera sätt. Det handlar både om beredskap och genomförande.

Vad gäller beredskapen föreslår vi bl.a. att regionerna ska säkerställa att de har den kapacitet för provtagning, laboratorieanalys och smittspårning som beredskapen kräver. Regionerna ska också säkerställa en lagerhållning av sjukvårdsprodukter för sådan provtagning och laboratorieanalys som beredskapen inom smittskyddet kräver. Bestämmelser om detta förs in i smittskyddslagen. Socialstyrelsen föreslås få i uppdrag att ta fram ett underlag över vilka närmare sjukvårdsprodukter som kan vara aktuella för lagerhållning.

Vad gäller genomförandet bedömer vi att en uppbyggd testkedja hos regionerna är centralt för en laboratorieberedskap för storskalig testning. En sådan beredskap kräver förbättrade kommunicerande it-system och viss standardisering av data, vilket bör utvecklas, valideras och användas i ett normalläge. Vi föreslår därför att Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att på nationell nivå samordna arbetet med att utveckla sådan laboratorieberedskap. Vi bedömer också att storskalig smittspårning kräver förbättrade system och digitala verktyg. Vi föreslår att Folkhälsomyndigheten även får i uppdrag att samordna regionernas arbete med att utveckla smittspårningen på nationell nivå, däribland att utveckla den digitala kommunikationen av svarsrapporteringen till enskilda för att vidta åtgärder som förhindrar eller begränsar smittspridning.

Staten bör finansiera den del av regionernas beredskap för storskalig testning och smittspårning som avser att ta fram interoperabla it-system för testning och viss standardisering av data samt digitala verktyg för smittspårning för att uppnå nationell interoperabilitet. Kostnaderna för utveckling av system, data och digitala verktyg behöver beräknas och bedömas, bl.a. för att ta fram statens kostnader för nationell

interoperabilitet. Dessa analyser och beräkningar bör genomföras inom ramen för ovannämnda uppdrag till Folkhälsomyndigheten.

Våra förslag ger ökad förmåga att handla proaktivt

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om en handlingsprincip ska införas i fråga om smittskyddsåtgärder och hur en sådan princip i så fall kan regleras och tillämpas. Vi har även haft i uppdrag att analysera hur en handlingsprincip skulle förhålla sig till att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi bedömer att hanteringen av en sådan samhällskris som en pandemi eller en annan omfattande smittspridning kan innebära behöver ske samordnat. Utgångspunkten bör vara de grundläggande principer som gäller i dag för hanteringen av andra kriser i samhället, nämligen ansvars-, närhets- och likhetsprinciperna. I ansvarsprincipen ingår krav på berörda aktörer att agera proaktivt och vara beredda på att vidta nödvändiga åtgärder vid en kris. Det gäller även när informationsbrist råder. Ett ansvar att agera finns på såväl regional som nationell nivå. Vi föreslår därför inte någon ny särskild handlingsprincip. I stället är det vår bedömning att våra förslag i betänkandet ger ökad förmåga att handla proaktivt och ändamålsenligt inför och i en situation med omfattande smittspridning.

Det är också vår uppfattning att ett krav på att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet inte hindrar att smittskyddsåtgärder vidtas i en situation då kunskapsläget är ofullständigt.

Konsekvenser

Våra förslag är till stor del av beredskapskaraktär. De övergripande följderna av dem bör därför betraktas i ljuset av vad det kan innebära om inga av förslagen genomförs. En bristfällig pandemiberedskap kan medföra allvarliga konsekvenser på en rad sätt. Utredningens övergripande uppfattning är att våra förslag för att stärka pandemiberedskapen kommer att förbättra möjligheterna att i första hand skydda människors liv och hälsa. En mer ändamålsenlig pandemihantering kan också innebära stora ekonomiska besparingar och andra slags vinster.

Flera förslag, även de som initialt medför kostnader för staten, bedöms på sikt leda till effektiviseringar för berörda verksamheter som kan tillvaratas även i ett normalläge. Vidare är kostnaderna för de förslag som utgörs av bemyndiganden eller på annat sätt är av författningsberedskapskaraktär inte möjliga att närmare beräkna.

Statens kostnader för de förslag som låter sig beräknas uppgår till cirka 54,9 miljoner kronor för det första året (år 1) och cirka 46 miljoner kronor för det andra året (år 2). Av de beräknade kostnaderna utgör cirka 18,5 miljoner kronor permanenta utgiftsökningar. I det ingår förslagen om beredskap för tillsynsansvar enligt den nya lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder, tillsyn över regionernas beredskap samt regeringsuppdrag i fråga om storskalig testning och smittspårning, nationell strategi, och kartläggning av tillgång till karantänsplatser i regioner.

Våra förslag om regioners beredskap för storskalig testning och smittspårning och som avser en statlig ambitionshöjning, bör finansieras av staten enligt den kommunala finansieringsprincipen. Det gäller också förslaget om regionernas beredskap i fråga om gemensam rättslig grund för en epidemi- och pandemiplan.

Under förutsättning att staten beslutar att storskalig testning och smittspårning ska genomföras vid en omfattande smittspridning, bör regionerna stödjas ekonomiskt för den tid som behövs för att få en god följsamhet. För detta syfte bör en tillfällig statlig finansiering ske genom riktade statsbidrag.

Utredningens förslag som avser regeringsuppdrag eller nya uppgifter för myndigheter bör finansieras i huvudsak inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, och med utökade anslag med motsvarande belopp. Föreslagna uppdrag som avser andra myndigheter än de som omfattas av utgiftsområde 9 bör på motsvarande vis finansieras inom respektive myndighets utgiftsområde.

Utredningens förslag i fråga om bemyndiganden i den nya lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder samt övriga förslag aktiveras först i händelse av en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Vår uppfattning är att de sammantagna kostnaderna och konsekvenserna för både samhälle och människor kan bli betydligt mer omfattande om inga åtgärder vidtas alls i fråga om beredskap inför och hantering av en pandemi eller annan omfattande smittspridning.

Förslaget som avser en för regionerna gemensam rättslig grund för beslut om en plan för beredskap (epidemi- och pandemiplan) innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Detsamma gäller förslagen om regioners ansvar att säkerställa kapacitet för laboratorieberedskap. Förslagen innebär sammantaget bättre möjligheter och lika förutsättningar för regionerna att bygga upp en beredskap för en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Inskränkningen bedöms därför vara proportionerlig.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att den nya lagen och övriga författningsändringar ska träda i kraft den 1 september 2026.

Lagförslag i delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

Förslag till lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att säkerställa att det allmänna genom att vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan minska konsekvenserna av en omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom och att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med sådana åtgärder.

Lagens innehåll

2 § Lagen innehåller bestämmelser om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder mot spridning av sjukdomar på vilka bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga.

I lagen finns bestämmelser om

– lagens tillämpning (2 kap.),
– allmänna utgångspunkter (3 kap.),
– skyldighet att förebygga smittspridning (4 kap.),
– bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (5 kap.),
– utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (6 kap.),
– beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall (7 kap.),
– tillsyn och efterlevnad av åtgärderna (8 kap.),
– kompletterande åtgärder (9 kap.),
– information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder (10 kap.), och
– överklagande (11 kap.).

Definitioner

3 § Med samhällsinriktade smittskyddsåtgärder avses i lagen åtgärder som vidtas i samhället för att minska förekomsten av sådana kontakter mellan människor som kan innebära en risk för spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

4 § Med verksamheter avses i lagen

– fritids- och kulturverksamheter som är öppna för allmänheten,

– handelsplatser vid vilka varor eller tjänster försäljs till eller förevisas allmänheten på plats,

– restauranger och andra serveringsställen där det serveras mat eller dryck till allmänheten,

– religiösa verksamheter som är öppna för allmänheten och som inte utgör allmänna sammankomster enligt ordningslagen (1993:1617),

– kollektivtrafik och inrikes flygtrafik, inklusive lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik, och

– yrkesmässig användning och direkta eller indirekta upplåtelser av lokaler, områden eller utrymmen för tillställningar eller andra privata sammankomster.

5 § Begreppen allmänna sammankomster och offentliga tillställningar har i lagen samma innebörd som i ordningslagen (1993:1617).

6 § Med besökare och deltagare avses i lagen personer ur allmänheten som besöker eller deltar i en verksamhet, en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning.

7 § Med resenärer avses i lagen personer ur allmänheten som reser med kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik och personer ur allmänheten som nyttjar lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik och flygtrafik.

2 kap. Lagens tillämpning

Regeringen föreskriver när samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas

1 § Regeringen får föreskriva att bestämmelserna i 4 och 5 kap. och 7 kap. 1 § helt eller delvis ska tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer. En sådan föreskrift får endast gälla en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga och som förekommer, eller inom kort kan förekomma, här i landet i en sådan omfattning att det kan krävas samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt denna lag.

Föreskriften ska gälla för en viss tid och längst tolv månader.

Regeringens föreskrift ska underställas riksdagens prövning

2 § En föreskrift enligt 1 § ska underställas riksdagens prövning inom två veckor från den dag som föreskriften beslutades. Underställs inte föreskriften riksdagen inom denna tid upphör den att gälla.

En föreskrift som innebär att bestämmelser i 4 eller 5 kap., eller 7 kap. 1 § inte längre ska tillämpas behöver inte underställas riksdagens prövning.

3 kap. Allmänna utgångspunkter

Syftet med åtgärderna

1 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får meddelas endast för att motverka spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Åtgärderna ska vara proportionerliga

2 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors liv och hälsa.

Vetenskap och beprövad erfarenhet

3 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Respekt för människors lika värde och integritet

4 § Föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska bygga på respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet.

Barnets bästa

5 § Vid föreskrifter och beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser verksamheter, sammankomster och tillställningar som riktar sig till barn ska det som bedöms vara barnets bästa särskilt beaktas.

4 kap. Skyldighet att motverka smittspridning

Riskhantering i verksamheter och vid sammankomster och tillställningar

1 § Den som ansvarar för en verksamhet, allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska bedöma vilka risker som finns i verksamheten eller vid sammankomsten eller tillställningen för spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Den ansvarige ska utifrån bedömningen vidta lämpliga åtgärder så att människor kan hålla avstånd från varandra och även på andra sätt motverka smittspridning.

Riskbedömningen och de åtgärder som vidtas ska dokumenteras.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om riskbedömningen och dokumentationen.

Var och ens ansvar

3 § Vid en verksamhet, allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska var och en medverka till att förhindra smittspridning.

5 kap. Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Vissa verksamheter som är öppna för allmänheten

Möjlighet att ställa krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som driver en fritids- och kulturverksamhet, en handelsplats eller ett serveringsställe ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och deltagare,
3. begränsning av öppettider, och
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Föreskrifter om att verksamheter ska hållas stängda

2 § Regeringen får, om åtgärder enligt 1 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att sådana verksamheter som avses där ska hållas stängda.

Religiösa verksamheter som är öppna för allmänheten

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av trossamfund som bedriver en religiös verksamhet. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet besökare och deltagare,
2. minsta avstånd mellan besökare och deltagare, och
3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som bedriver eller organiserar verksamhet i form av kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik, ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet resenärer på färdmedel,
2. begränsning av antalet resenärer i lokaler eller på områden som är avsedda att användas av resenärer, och
3. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Möjlighet att ställa krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska vidtas av den som yrkesmässigt använder eller, direkt eller indirekt, upplåter en lokal, ett område eller ett utrymme för en tillställning eller någon annan privat sammankomst. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet deltagare,
2. minsta avstånd mellan deltagare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, och
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Förbud mot användning och upplåtelse av platser för privata sammankomster

6 § Regeringen får, om åtgärder enligt 5 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om förbud mot sådan användning och upplåtelse som avses där.

Anmälan till länsstyrelsen

7 § Regeringen får föreskriva att den som omfattas av en föreskrift enligt 5 eller 6 § på förhand ska anmäla sådana tillställningar och privata sammankomster till länsstyrelsen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om de övriga villkor som ska gälla för en sådan anmälan.

Offentliga tillställningar

Möjlighet att ställa krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en offentlig tillställning ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet deltagare och besökare,
2. minsta avstånd mellan deltagare och besökare,
3. begränsning av tiden för tillställningen, och
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse lokaler, platser eller utrymmen i anslutning till tillställningen och som anordnaren disponerar.

Förbud mot offentliga tillställningar

9 § Regeringen får, om åtgärder enligt 8 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att offentliga tillställningar inte får hållas.

Offentliga tillställningar i en verksamhet eller vid en allmän sammankomst

10 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avser offentliga tillställningar gäller också för en offentlig tillställning som hålls inom en verksamhet eller allmän sammankomst.

Möjlighet att ställa krav på samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att den som anordnar en allmän sammankomst ska vidta samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Sådana föreskrifter får innebära krav på

1. begränsning av antalet deltagare och besökare,
2. minsta avstånd mellan deltagare och besökare,
3. begränsning av tiden för sammankomsten, och
4. andra åtgärder för att motverka smittspridning.

Sådana föreskrifter får också avse lokaler, platser eller utrymmen i anslutning till sammankomsten och som anordnaren disponerar.

Förbud mot allmänna sammankomster

12 § Regeringen får, om åtgärder enligt 11 § bedöms otillräckliga, meddela föreskrifter om att allmänna sammankomster inte får hållas.

Allmänna sammankomster i en verksamhet eller vid en offentlig tillställning

13 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder för allmänna sammankomster gäller också för en allmän sammankomst som hålls inom en verksamhet eller offentlig tillställning.

Förbud mot att vistas på särskilt angivna platser

Möjlighet att meddela förbud mot att vistas på en viss plats

14 § Regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud mot att vistas i en park, på en badplats, på en parkering eller på någon annan särskilt angiven plats, om det på platsen finns en påtaglig risk för sådana kontakter mellan människor som kan innebära en risk för spridning av den sjukdom som avses i 2 kap. 1 §.

Sådana föreskrifter får inte innebära förbud mot att vistas inom områden av sådan omfattning att det innebär ett hinder mot att förflytta sig inom riket.

Innan en kommun meddelar föreskrifter ska Folkhälsomyndigheten ges tillfälle att yttra sig över kommunens förslag.

Straff

15 § Den som bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 14 § döms till penningböter.

6 kap. Utformning och tillämpning av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Enhetlig utformning av föreskrifterna ska eftersträvas

1 § Vid utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. ska det eftersträvas att regleringen för verksamheter, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som är likartade avseende risk för smittspridning utformas så enhetligt som möjligt.

Vid utformningen ska särskilt beaktas

1. om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs eller äger rum inomhus eller utomhus,
2. om besökare, deltagare eller resenärer har anvisade platser som kan minska risken för smittspridning,
3. om besökarnas, deltagarnas eller resenärernas samtidiga närvaro vid ett givet tidsintervall är en förutsättning för verksamheten, sammankomsten eller tillställningen,
4. om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs eller äger rum på en avgränsad yta,
5. om verksamheten, sammankomsten eller tillställningen kan sektioneras på ett sådant sätt att risken för smittspridning kan minska,
6. hur långvariga kontakter mellan besökare, deltagare eller resenärer som typiskt sett förekommer.

Särskild hänsyn ska tas till skyddet mot inskränkningar i fri- och rättigheter

2 § Trots vad som sägs i 1 § om enhetligt utformade föreskrifter vid likartad risk för smittspridning, ska vid utformningen av föreskrifter som avser allmänna sammankomster särskilt beaktas vikten av att upprätthålla vidast möjliga mötesfrihet och demonstrationsfrihet.

Föreskrifterna kan begränsas geografiskt

3 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. får inskränkas till att gälla inom ett visst geografiskt område.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade

4 § Föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder enligt 5 kap. ska gälla för en viss tid.

7 kap. Beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall

Länsstyrelsen får besluta i enskilda fall

1 § Länsstyrelsen får i enskilda fall besluta om sådana samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som avses i 5 kap.

2 § Länsstyrelsen ska vid behov samråda med smittskyddsläkaren.

Utformningen av beslut

3 § Det som anges i 6 kap. 1 och 2 §§ om utformningen av föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ska tillämpas vid länsstyrelsens beslut enligt 1 § om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder i enskilda fall.

När ett beslut får genomföras genast

4 § Länsstyrelsens beslut enligt 1 § gäller genast, om länsstyrelsen inte bestämmer något annat.

8 kap. Tillsyn och efterlevnaden av åtgärderna

Länsstyrelsen utövar tillsyn

1 § Länsstyrelsen utövar tillsyn över att bestämmelserna i 4 kap. 1 §, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, och de beslut som fattas med stöd av 7 kap. 1 § följs.

Upplysningar, handlingar och tillträde för tillsynen

2 § Den som står under tillsyn enligt denna lag är skyldig att på begäran av länsstyrelsen lämna de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Länsstyrelsen har rätt att få tillträde till lokaler, områden och utrymmen där verksamheten, sammankomsten eller tillställningen bedrivs.

Handräckning av Polismyndigheten

3 § Polismyndigheten ska på begäran lämna länsstyrelsen den hjälp som behövs vid tillämpningen av 2 § andra stycket.

En begäran enligt första stycket får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan vidtas utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Förelägganden

4 § Länsstyrelsen får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att lagen och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, samt de beslut som fattas med stöd av 7 kap. 1 §, ska följas.

Länsstyrelsen ska vid behov samråda med smittskyddsläkaren.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Länsstyrelsen beslut enligt första stycket gäller genast, om länsstyrelsen inte bestämmer något annat.

Innehållet i ansökan eller anmälan om allmän sammankomst eller offentlig tillställning

5 § Anordnaren av en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning ska i ansökan eller i anmälan enligt ordningslagen (1993:1617) uppge de åtgärder som anordnaren avser att vidta i enlighet med de föreskrifter

som har meddelats i anslutning till lagen och med beslut som har fattats med stöd av 7 kap. 1 §.

Polismyndighetens rätt att ställa in eller upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar

6 § Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning som hålls i strid med en föreskrift som har meddelats med stöd av 5 kap. 8–13 §§ eller ett beslut enligt 7 kap. 1 §.

En allmän sammankomst eller offentlig tillställning får upplösas endast om mindre ingripande åtgärder har visat sig vara otillräckliga för att hindra fortsatta överträdelser av föreskriften eller beslutet.

Polismyndighetens beslut enligt första stycket gäller genast, om myndigheten inte bestämmer något annat.

7 § Om Polismyndigheten har beslutat att ställa in eller upplösa en allmän sammankomst eller offentlig tillställning, får en polisman avvisa eller avlägsna deltagare och åskådare, om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås.

Polismyndigheten får också, om det är nödvändigt för att syftet med beslutet ska uppnås, förbjuda tillträde till ett visst område eller utrymme.

Polismyndighetens beslut enligt andra stycket gäller genast, om myndigheten inte bestämmer något annat.

8 § Om det behövs för att en föreskrift som har meddelats med stöd av 5 kap. 4 § eller ett beslut enligt 7 kap. 1 § ska kunna följas, får tillträde vägras till

1. färdmedel i kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik, och
2. lokaler och områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik.

Den som bedriver kollektivtrafik eller inrikes flygtrafik eller ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik får ge resenärer och andra personer de anvisningar och tillsägelser som behövs för att föreskrifterna och besluten ska kunna följas. Den som inte följer en anvisning eller tillsägelse är skyldig att på uppmaning lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område.

Om den som har vägrats tillträde eller uppmanats att lämna ett färdmedel, en lokal eller ett område inte gör som han eller hon blir tillsagd, får en polisman, en ordningsvakt eller en befattningshavare i säkerhets- eller ordningstjänst hos en infrastrukturförvaltare eller ett järnvägsföretag avvisa eller avlägsna honom eller henne.

9 kap. Kompletterande åtgärder

1 § När regeringen meddelar föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med stöd av denna lag ska regeringen överväga kompletterande åtgärder för de verksamheter och anordnare av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som drabbas av kostnader och förluster med anledning av de samhällsinriktade smittskyddsåtgärderna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förutsättningarna för sådana kompletterande åtgärder.

10 kap. Information om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Samlad information om föreskrifter och beslut

1 § Folkhälsomyndigheten ska se till att allmänheten har tillgång till relevant och samlad information om föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som meddelas i anslutning till lagen, samt om beslut om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder som fattats med stöd av 7 kap. 1 §.

Informationen ska vara lättillgänglig och behovsanpassad.

Rapportering av beslut

2 § Kommuner som meddelat föreskrifter med stöd av 5 kap. 14 § om förbud att vistas på en viss plats och länsstyrelser som fattat beslut i enskilda fall med stöd av 7 kap. 1 §, ska informera Folkhälsomyndigheten om föreskrifterna och besluten.

11 kap. Överklagande

1 § Länsstyrelsens beslut enligt 7 kap. 1 § eller 8 kap. 4 § och Polismyndighetens beslut enligt 8 kap. 6 eller 7 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.

Förslag till lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)

Härigenom föreskrivs i fråga om ordningslagen (1993:1617)

dels att 2 kap. 7, 10, och 15 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 24 a §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
7 §[1]	
En ansökan om tillstånd att anordna och en anmälan om en allmän sammankomst eller offentlig tillställning ska innehålla uppgifter om anordnaren, tiden för sammankomsten eller tillställningen, dennas art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta.	
	I 8 kap. 5 § lagen (0000:000) om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder finns ytterligare bestämmelser om vad en ansökan och en anmälan ska innehålla när allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är begränsade med anledning av omfattande smittspridning av en samhällsfarlig sjukdom.
10 §	
Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller, som en direkt följd av den, i dess omedelbara omgivning eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka *epidemi*.	Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten eller, som en direkt följd av den, i dess omedelbara omgivning eller med hänsyn till trafiken eller för att motverka *spridning av en sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) är tillämpliga*.
Tillstånd till en allmän sammankomst eller offentlig tillställning *skall* vägras, om samman-	Tillstånd till en allmän sammankomst eller offentlig tillställning *ska* vägras, om samman-

[1] Senaste lydelse 2021:6.

komsten eller tillställningen är avsedd att hållas i ett samlingstält som inte är godkänt eller inte får användas enligt vad som sägs i 12 § eller i ett annat tält som inte erbjuder betryggande säkerhet mot brand och andra olycksfall.	komsten eller tillställningen är avsedd att hållas i ett samlingstält som inte är godkänt eller inte får användas enligt vad som sägs i 12 § eller i ett annat tält som inte erbjuder betryggande säkerhet mot brand och andra olycksfall.
15 §[1]	
Regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller *för att motverka epidemi eller* för att förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen (1999:657).	Regeringen får föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar inte får hållas inom ett visst område, om förbudet är nödvändigt med hänsyn till att Sverige är i krig eller krigsfara eller för att förebygga eller bekämpa epizooti enligt epizootilagen (1999:657).
Föreskrifter enligt andra stycket *skall*, såvitt avser epizooti, föregås av samråd med Statens jordbruksverk.	Föreskrifter enligt andra stycket *ska*, såvitt avser epizooti, föregås av samråd med Statens jordbruksverk.
	I lagen (0000:000) om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder finns bemyndiganden om att begränsa och förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att motverka spridning av en samhällsfarlig sjukdom.
	24 a §
	I 8 kap. 6 § lagen (0000:000) om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder finns bestämmelser om Polismyndighetens rätt att ställa in och upplösa allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls i strid med föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.

[1] Senaste lydelse 2005:103.

Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

Härigenom föreskrivs i fråga om smittskyddslagen (2004:168)

dels att 1 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 8 § och 9 kap. 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nio nya paragrafer, 1 kap. 11–14 §§, 3 kap. 7 a–7 c och 8 a §§ och 4 kap. 9 a §, och närmast före 1 kap. 11 §, 3 kap. 7 a § och 4 kap. 9 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

1 kap.

2 §[1]

I denna lag ges föreskrifter om smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor.

I lagen (0000:000) om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder finns ytterligare föreskrifter om smittskyddsåtgärder mot omfattande spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Bestämmelser om smittskyddsåtgärder som rör djur eller livsmedel eller andra objekt finns i miljöbalken, livsmedelslagen (2006:804), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m., epizootilagen (1999:657) och zoonoslagen (1999:658).

3 §[2]

Med smittsamma sjukdomar avses i denna lag alla sjukdomar som kan överföras till eller mellan människor och som kan innebära ett inte ringa hot mot människors hälsa.

Med allmänfarliga sjukdomar avses smittsamma sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande eller medföra andra allvarliga konsekvenser och där det finns möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade.

Med samhällsfarliga sjukdomar avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som *kräver* extraordinära smittskyddsåtgärder.

Med samhällsfarliga sjukdomar avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som *kan kräva* extraordinära smittskyddsåtgärder *enligt 3 kap. 8–10 §§ eller åtgärder*

[1] Senaste lydelse 2006:831.
[2] Senaste lydelse 2004:877.

enligt lagen (0000:000) om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder.

De allmänfarliga sjukdomarna och vissa andra smittsamma sjukdomar *skall* anmälas eller bli föremål för smittspårning enligt bestämmelserna i denna lag. Sådana sjukdomar benämns anmälningspliktiga sjukdomar respektive smittspårningspliktiga sjukdomar.

De allmänfarliga sjukdomarna och vissa andra smittsamma sjukdomar *ska* anmälas eller bli föremål för smittspårning enligt bestämmelserna i denna lag. Sådana sjukdomar benämns anmälningspliktiga sjukdomar respektive smittspårningspliktiga sjukdomar.

De allmänfarliga sjukdomarna anges i bilaga 1 och de samhällsfarliga sjukdomarna i bilaga 2 till denna lag.

Beredskap för omfattande smittspridning

11 §

Regionen ansvarar för att det finns beredskap för att hantera en omfattande smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

Regionen ska besluta om en plan för beredskapen (epidemi- och pandemiplan).

Smittskyddsläkaren ansvarar för att upprätta ett förslag till planen.

12 §

Regionen ska säkerställa den kapacitet för provtagning, laboratorieanalys och smittspårning som krävs för att upprätthålla beredskapen enligt 11 §.

Regeringen får meddela föreskrifter om omfattningen av sådan kapacitet.

13 §

Regionen ska säkerställa en lagerhållning av sjukvårdsprodukter för sådan provtagning och laboratorieanalys som beredskapen enligt 11 § kräver.

Regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i och omfattningen av sådan lagerhållning. Regionens skyldighet att hålla sådana lager får dock inte överstiga tre månaders normalförbrukning i regionen.

14 §

Den som deltar eller har deltagit i en regions verksamhet med beredskap enligt 11 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därigenom har fått veta om

1. förhållanden av betydelse för beredskapen,

2. en enskild persons ekonomiska förhållanden, eller

3. ett företags affärs- eller driftsförhållanden.

3 kap.

Bemyndiganden om vissa undantag

7 a §

Regeringen får i fråga om en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om

1. skyldigheten att söka läkare och om läkarundersökning, provtagning och anmälan enligt 1 §, och

2. skyldigheten för den behandlande läkaren att genomföra smittspårning enligt 4 §.

7 b §

Regeringen får i fråga om en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga meddela föreskrifter om

1. att den som vet eller har anledning att misstänka att han eller hon bär på sjukdomen ska kontakta hälso- och sjukvården på ett annat sätt än genom att söka läkare enligt 1 § första stycket,

2. att vad som sägs om läkare i 1 § och behandlande läkare i 4 och 5 §§ också ska gälla viss annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, och

	3. att vad som sägs om att uppsöka läkare i 4 § och att låta sig undersökas av läkare i 6 § också ska gälla att ta kontakt med hälso- och sjukvården på ett annat sätt.
	7 c § *Föreskrifter enligt 7 a och 7 b §§ ska vara tidsbegränsade.*
8 §[1]	
Om det finns skäl att misstänka att någon som anländer till Sverige har smittats av en samhällsfarlig sjukdom, får smittskyddsläkaren besluta att denne samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå hälsokontroll på platsen för inresan.	Om det finns skäl att misstänka att någon som anländer till Sverige har smittats av en samhällsfarlig sjukdom, får smittskyddsläkaren besluta att denne samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.
Om det i ett visst geografiskt område *skett* utbrott av en samhällsfarlig sjukdom får Folkhälsomyndigheten besluta att personer som anländer till Sverige från detta område samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå hälsokontroll på platsen för inresan.	Om det *finns grundad anledning att anta att det* i ett visst geografiskt område *pågår ett* utbrott av en samhällsfarlig sjukdom får Folkhälsomyndigheten besluta att personer som anländer till Sverige från detta område *eller från ett annat område som står i nära förbindelse med området,* samt andra personer som anländer med samma transportmedel ska genomgå *en* hälsokontroll på platsen för inresan.
Hälsokontroll enligt första och andra styckena får inte vara förenad med frihetsberövande eller innefatta provtagning eller annan åtgärd som innebär kroppsligt ingrepp.	
Smittskyddsläkaren ska verkställa Folkhälsomyndighetens beslut enligt andra stycket.	
	8 a § *Hälsokontrollen enligt 8 § ska mynna ut i en individuell medicinsk bedömning av behovet av att vidta andra smittskyddsåtgärder med anledning av den samhällsfarliga sjukdomen. Kontrollen ska*

[1] Senaste lydelse 2014:1549.

innefatta ett samtal om personens nuvarande fysiska hälsotillstånd. Samtalet ska även innehålla frågor om exponering för smitta och de övriga uppgifter som kan behövas från smittskyddssynpunkt.

Om det finns anledning till det ska personen uppmanas att låta en läkare göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger.

Personen ska informeras om vad för slags undersökning och prov som avses och syftet med åtgärderna. Informationen ska dokumenteras.

Om personen inte medverkar till undersökningen eller provtagningen får det tillmätas den betydelse som omständigheterna motiverar för beslut om ytterligare smittskyddsåtgärder.

4 kap.

Bemyndiganden om vissa undantag

9 a §

Regeringen får i fråga om en viss sjukdom på vilken bestämmelserna om samhällsfarliga sjukdomar är tillämpliga, meddela föreskrifter om undantag från

1. skyldigheten att ge individuellt utformade medicinska och praktiska råd enligt 1 §,

2. skyldigheten att besluta om individuellt utformade förhållningsregler enligt 2 §, och

3. anmälningsskyldigheten och underrättelseskyldigheten i 8 §.

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

9 kap.

6 §

Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om smittskyddet enligt denna lag, om det vid en fredstida kris som har betydande inverkan på möjligheterna att upprätthålla ett effektivt smittskydd finns behov av

samordnade nationella åtgärder eller ur ett nationellt perspektiv av andra särskilda insatser inom smittskyddet. Bilaga 2

Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 38 kap. 7 § och 44 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
38 kap.	
7 §[1]	
Sekretess gäller hos kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262)	Sekretess gäller hos kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262)*, samt hos regioner i verksamhet som avser beredskap enligt smittskyddslagen (2004:168)*

1. för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och

2. för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i 1 för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

44 kap.

5 §[2]

Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,

2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,

3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),

4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,

[1] Senaste lydelse 2019:937.
[2] Senaste lydelse 2024:1147.

5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter, och
7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.

Förteckning över remissinstanserna (Stärkt pandemiberedskap, SOU 2025:48)

Remissinstanser som kommit in med yttrande

Efter remiss har yttranden lämnats av 153 remissinstanser: Almega, Anhörigas Riksförbund, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Barnombudsmannen, Bollnäs kommun, Borlänge kommun, Boverket, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, E-hälsomyndigheten, Famna, Fastighetsägarna Sverige, Folkets Hus och Parker, Folkhälsomyndigheten, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE), Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges socialchefer (FSS), Företagarna, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Växjö, Göteborgs kommun, Göteborgs universitet, Handelsanställdas förbund, Hotell- och restaurangfacket (HRF), Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Högskolan i Gävle, Ideell kulturallians, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kalmar kommun, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Stockholm, Karlshamns kommun, Karolinska Institutet, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Konstfack, Kungliga biblioteket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Linköpings kommun, Livsmedelsverket, Lunds kommun, Läkemedelsindustriföreningen (Lif), Läkemedelsverket, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö Tingsrätt, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet (MFD), Myndigheten för digital förvaltning (DIGG), Myndigheten för kulturanalys, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Polismyndigheten, Regelrådet, Region Blekinge, Region Dalarna, Region Gotland, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg, Region Norrbotten, Region Skåne, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Uppsala, Region Värmland, Region Västerbotten, Region Västernorrland, Region Västmanland, Region Örebro län, Region Östergötland, Riksdagens ombudsmän (JO), Skellefteå kommun, Skövde kommun, Smittskyddsläkarföreningen, Socialstyrelsen, Sophiahemmet Högskola, SPF Seniorerna, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Statens institutionsstyrelse (SIS), Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens kulturråd, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Statens

skolinspektion (Skolinspektionen), Statens skolverk (Skolverket), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Statskontoret, Stenungsunds kommun, Stockholm kommun, Stockholm Live AB, Strömstad kommun, Strömsunds kommun, Svensk biblioteksförening, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk Handel, Svensk Kollektivtrafik, Svensk Scenkonst, Svenska Covidföreningen, Svenska kyrkan, Svenska Läkaresällskapet, Svenska resebranschföreningen, Sveriges advokatsamfund (Advokatsamfundet), Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges kristna råd, Sveriges läkarförbund, Sveriges Riksidrottsförbund, Swedish Medtech, Säkerhetspolisen, Tierps kommun, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Trafikverket, Transportföretagen, Transportstyrelsen, Tågföretagen, Umeå Tingsrätt, Valdemarsviks kommun, Vetenskapsrådet, Vinnova, Vårdförbundet, Västra Götalandsregionen, Åklagarmyndigheten och Örebro kommun.

Instanser utöver remisslistan som kommit in med yttrande

Yttranden har också kommit in från följande 13 instanser: Elöverkänsligas riksförbund, Forskarnätverket PREPARE, Medicinska fakulteten vid Lunds universitet, Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka), SJ AB, SKPF Pensionärerna, Svensk Förening för Anestesi och Intensivvård (SFAI), Svensk förening för socialmedicin och folkhälsa, Svenska Psykiatriska Föreningen, Svenska Sällskapet för Virologi, Svinesundskommittén, Visita samt några privatpersoner.

Remissinstanser som inte kommit in med yttrande

Följande 47 remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Alvesta kommun, Bosniakiska Islamiska Samfundet, Business Sweden, Bygdegårdarnas riksförbund, Centrum för hälsokriser, Föreningen för klinisk mikrobiologi, Förvaltningsrätten i Luleå, Gotlands kommun, Halmstad kommun, Haparanda kommun, Inera AB, Institutet för mänskliga rättigheter, Jernhusen AB, Jokkmokks kommun, Karlstad kommun, Malå kommun, Medley, Munkfors kommun, Musikarrangörer i Samverkan, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Norrtälje kommun, Nyköpings kommun, Nätverket Sveriges chefsläkare, Orsa kommun, Region Gävleborg, Riksförbundet Sveriges Museer, Riksteatern, RISE Research Institutes of Sweden AB, Skurup kommun, Småföretagarnas Riksförbund, Sollefteå kommun, Sponsrings & Eventsverige, Svensk Live, Svensk sjuksköterskeförening, Svenska Galleriförbundet, Svenska institutet, Svenska Nöjesparksföreningen, Svenska Taxiförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Apoteksförening, Sveriges Biografägareförbund, Swedavia AB, SwedenBIO, Systembolaget AB, Umeå Universitet, Våra Gårdar och Åre kommun.

Sammanfattning av betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56)

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag som syftar till att stärka smittskyddet för vissa grupper inom socialtjänsten och att göra en översyn av bestämmelserna om smittbärarpenning.

Trots hårda restriktioner drabbades äldre personer, och särskilt de äldre personer som bodde i särskilda boendeformer för äldre, hårt under covid-19-pandemin. Även personer som bodde på LSS-boenden drabbades av covid-19-pandemin. Ett effektivt smittskydd kan enligt utredningens direktiv kräva tillfälliga begränsningar i den frihet som människor annars åtnjuter, både för att skydda den som har smittats och för att undvika att smittan sprids vidare till andra.

Smittbärarpenning betalas ut till den som kan arbeta men inte får göra det på grund av risken för att smitta andra. Förmånen ger ekonomisk trygghet för grupper som inte kan arbeta hemifrån men inte har nedsatt arbetsförmåga och kan bidra till ökad efterlevnad till smittskyddsrekommendationer. Under pandemin ökade användningen av smittbärarpenningen mycket kraftigt, vilket ställde stora krav på Försäkringskassan och hälso- och sjukvården. Vid kriser, som en pandemi, kan det finnas behov av att tillfälligt anpassa handläggningen och regelverket för att en förmån ska kunna fungera som det är tänkt.

Förslag och överväganden – stärkt smittskydd för vissa grupper inom socialtjänsten

Utredningens övergripande uppfattning är att de viktigaste åtgärderna för att stärka smittskyddet för vissa grupper inom socialtjänsten avser områden som ligger utanför den här utredningens uppdrag. Det handlar bl.a. om att stärka personalens kompetens och förutsättningar att utföra sitt arbete, följsamhet till basala hygienrutiner, lokalernas utformning m.m. Åtgärder inom dessa områden kräver stora och långsiktiga insatser från samhället. Flera initiativ är dessutom under beredning. Bedömningarna och förslaget i betänkandet ska ses som en del i en större helhet.

Utredningen har övervägt att lämna förslag som innebär att tillfällig isolering ska kunna ske på de boendeformer som omfattas av uppdraget. Utredningens bedömning är att befintliga bestämmelser i smittskyddslagen om karantän och isolering inte är anpassade för SoL- och LSS-boenden och de personer som bor där. Det bör dock av principiella, etiska och praktiska skäl inte införas en möjlighet att genomföra tillfällig isolering inom dessa boendeformer.

Det kommer i vissa fall inte vara möjligt att med samtycke hålla personer åtskilda av smittskyddsskäl inom de boendeformer som omfattas av uppdraget samtidigt som de möjligheter att använda tvång som finns i lagstiftningen inte är tillräckligt väl anpassade för att uppnå det syftet med lindrigast möjliga tvångsingripande. Utredningen föreslår därför att det införs en ny extraordinär smittskyddsåtgärd i smittskyddslagen. Den nya bestämmelsen om flyttning innebär en möjlighet att utan samtycke flytta

den som bor i vissa boendeformer enligt SoL eller LSS och som är eller kan antas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom och som genom sitt beteende riskerar att smitta andra boende från sin ordinarie bostad till en annan motsvarande bostad. Flyttning kan bl.a. underlätta genomförandet av vissa moment av kohortvård. Förslaget omfattar personer som bor i de boendeformer som avses i 5 kap. 5 och 7 §, 7 kap. 1 § 2 och 3 SoL och i bostad med särskild service enligt 9 § 8 och 9 LSS. Smittskyddsläkaren beslutar om flyttning efter anmälan från kommunen.

Utredningen föreslår även att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden.

Befintlig reglering av smittskyddsåtgärder inom de boendeformer som omfattas av utredningens uppdrag behöver inte kompletteras på annat sätt än genom detta förslag. Enligt utredningen finns det nödvändigt lagstöd för att erbjuda och utföra provtagning av de personer som bor inom boendeformerna. Det bör inte införas någon ytterligare möjlighet att förena provtagning med tvång än den som redan finns i smittskyddslagen och som bl.a. förutsätter misstanke om allmänfarlig sjukdom.

Bedömningar avseende smittbärarpenning

Även om smittbärarpenningen ökade kraftig under covid-19-pandemin, stod förmånen för en liten del av de ökade socialförsäkringsutgifterna. De ersättningar som främst kom att användas var sjuklön, sjukpenning och ersättning för karensavdrag, det vill säga förmåner för tillfälligt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

Under pandemin infördes periodvis lättnader när det gällde vilka intyg som behövde bifogas en ansökan om smittbärarpenning.

Analyser visar att ersättningen fyllde en viktig funktion under covid-19-pandemin bl.a. när det gäller att ge ekonomisk trygghet för grupper som inte kunde arbeta hemifrån men inte hade nedsatt arbetsförmåga. Möjligheten till ekonomisk kompensation för förlorad arbetsinkomst kan bidra till ökad efterlevnad till smittskyddsrekommendationer och därmed en minskad smittspridning.

Utredningen lämnar inga förslag i betänkandet till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärarpenningen. Däremot görs ett antal bedömningar.

Smittbärarpenningen är en av flera socialförsäkringsförmåner som påverkas under en pandemi. Förändringar av smittbärarpenningen måste sättas i relation till nödvändiga förändringar av andra socialförsäkringsförmåner i en krissituation. Enbart justeringar i smittbärarpenningen rörande handläggningsrutiner, krav på intyg m.m. gör socialförsäkringssystemet endast delvis bättre förberett inför en framtida pandemi. Utredningen anser därför att ett samlat grepp bör tas om socialförsäkringen vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida kriser. Försäkringskassan har också gjort en framställan till regeringen om att en sådan utredning bör tillsättas. Utredningen anser att smittbärarpenningen bör omfattas av uppdraget till en sådan utredning.

Det finns enligt utredningen inget omedelbart behov av en förändring av regelverket om smittbärarpenning för att kunna hantera ersättningen när det råder ett normaltillstånd i samhället. Regelverket är gammalt men är nära kopplat till smittskyddslagen. I den pågående översynen av

smittskyddslagen (utredning S 2023:08) bör även smittbärarpenningen beaktas eftersom utformningen av förhållningsreglerna är central för förmånen.

Utredningen konstaterar att de nu gällande bestämmelserna i socialförsäkringsbalken rörande ersättning till smittbärare även kan omfatta enskilda som delar hushållsgemenskap med någon som är smittad, förutsatt att kriterierna i socialförsäkringsbalken för att vara smittbärare är uppfyllda. Avgörande är hur en sjukdom smittar. De utmaningar som har funnits avseende handläggningen av sådana ärenden har enligt utredningens bedömning främst gällt krav på intyg, individuella förhållningsregler och hur rekommendationer från Folkhälsomyndigheten har kommunicerats.

Under covid-19-pandemin infördes vid två tillfällen tillfälliga undantag på kravet att inkomma med ett intyg från läkare för att kunna få smittbärarpenning. Utredningen anser att införandet av undantagen var rimliga åtgärder och att det även vid framtida pandemier kan uppstå situationer där kravet på intyg bör tas bort. Lösningen som användes under covid-19-pandemin kan, ur ett kortsiktigt perspektiv, även användas vid en framtida pandemi. Utredningen förordar dock att andra lösningar övervägs. Detta kräver en helhetsöversyn av socialförsäkringen i kris och krig men även av smittskyddslagens bestämmelser om förhållningsregler.

Lagförslag i betänkandet Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56)

Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

Härigenom föreskrivs i fråga om smittskyddslagen (2004:168)
dels att 3 kap. 11 och 12 §§ och 8 kap. 1, 2, 5, 9 och 12 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 3 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	9 a §
	Smittskyddsläkaren får efter anmälan av en kommun besluta att den som bor på
	1. ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § eller 7 § eller 7 kap. 1 § 2 eller 3 socialtjänstlagen (2001:453) eller,
	2. en bostad med särskild service enligt 9 § 8 eller 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
	och som bär på eller kan antas ha varit utsatt för smitta av en samhällsfarlig sjukdom och genom sitt beteende sannolikt kommer att utsätta någon annan för omedelbar risk att smittas, ska flyttas till en viss byggnad eller en avgränsad del av en byggnad inom en sådan boendeform. Ett sådant beslut innebär förbud att lämna byggnaden eller del av byggnaden samt förbud att ta emot besök där.
	Smittskyddsläkaren får i det enskilda fallet medge undantag från förbudet att ta emot besök.
	Ett beslut enligt första stycket gäller som längst i tre veckor från det att beslutet fattades. Smittskyddsläkaren får förlänga ett gällande beslut om flyttning med upp till tre veckor om förutsätt-

	ningarna i första stycket fortfarande är uppfyllda.
11 §	
Begär den som på grund av beslut enligt 9 § första stycket *skall* hållas i karantän att beslutet inte längre *skall* gälla är beslutsmyndigheten skyldig att utan dröjsmål pröva frågan. Detsamma gäller om någon ansöker om undantag enligt 9 § andra stycket från förbud att besöka den som hålls i karantän eller enligt 10 § andra stycket från beslut om avspärrning.	Begär den som på grund av beslut enligt 9 § första stycket ska hållas i karantän *eller på grund av beslut enligt 9 a § första stycket har flyttats* att beslutet inte längre ska gälla är beslutsmyndigheten skyldig att utan dröjsmål pröva frågan. Detsamma gäller om någon ansöker om undantag enligt 9 § andra stycket från förbud att besöka den som hålls i karantän, *enligt 9 a § andra stycket från förbud att besöka den som har flyttats* eller enligt 10 § andra stycket från beslut om avspärrning
Finns inte längre skäl för beslut enligt 9 § första stycket eller 10 § första stycket *skall* beslutsmyndigheten omedelbart häva beslutet.	Finns inte längre skäl för beslut enligt 9 § första stycket, *9 a § första stycket* eller 10 § första stycket *ska* beslutsmyndigheten omedelbart häva beslutet.
12 §	
Den som på grund av en samhällsfarlig sjukdom	
1. har isolerats enligt 5 kap. 1 §,	
2. har isolerats tillfälligt enligt 5 kap. 3 §,	
3. *skall* hållas i karantän enligt 9 §, *eller*	3. *ska* hållas i karantän enligt 9 §,
4. har förbjudits att lämna avspärrat område enligt beslut om avspärrning enligt 10 §	4. har förbjudits att lämna avspärrat område enligt beslut om avspärrning enligt 10 §, eller
	5. har flyttats enligt 9 a §
får inte resa ut ur landet. Smittskyddsläkaren *skall* vidta de åtgärder som behövs för att hindra personen från att lämna landet.	får inte resa ut ur landet. Smittskyddsläkaren *ska* vidta de åtgärder som behövs för att hindra personen från att lämna landet.
I andra fall än de som avses i första stycket får den som bär på en samhällsfarlig sjukdom inte vägras att lämna landet. Han eller hon *skall* dock i god tid före avresan meddela den smittskyddsläkare som underrättats om sjukdomsfallet om tidpunkten för avresan och målet för resan. Smittskyddsläkaren *skall* underrätta berörd hälsomyndighet på ankomstorten om avresan och	I andra fall än de som avses i första stycket får den som bär på en samhällsfarlig sjukdom inte vägras att lämna landet. Han eller hon *ska* dock i god tid före avresan meddela den smittskyddsläkare som underrättats om sjukdomsfallet om tidpunkten för avresan och målet för resan. Smittskyddsläkaren *ska* underrätta berörd hälsomyndighet på ankomstorten om avresan och

andra omständigheter av betydelse för att förhindra smittspridning.	andra omständigheter av betydelse för att förhindra smittspridning.

8 kap.

1 §

Smittskyddsläkarens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol om beslutet gäller

1. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. avslag på begäran om upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
4. avslag på begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor i samband med sådan vistelse enligt 5 kap. 18 §,
5. återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område enligt 5 kap. 18 §,
6. karantän enligt 3 kap. 9 §,

7. avslag på ansökan om att karantän ska upphöra enligt 3 kap. 11 §, *eller*	7. avslag på ansökan om att karantän *eller flyttning* ska upphöra enligt 3 kap. 11 §,
8. avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 11 §.	8. avslag på ansökan om undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän *eller har flyttats* enligt 3 kap. 11 §, *eller*
	9. flyttning enligt 3 kap. 9 a §.

Chefsöverläkares beslut enligt 5 kap. 16 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detsamma gäller beslut enligt 5 kap. 11 § i fråga om den som isolerats enligt 5 kap. 1 §.

Folkhälsomyndighetens beslut att avslå en ansökan om undantag från beslut enligt 3 kap. 10 § om avspärrning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Andra beslut av smittskyddsläkare, chefsöverläkare eller Folkhälsomyndigheten enligt denna lag får inte överklagas.

2 §

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten i andra mål än sådana som avser

1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. isolering enligt 5 kap. 1 §,
3. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
6. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,

7. undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, *eller*	7. undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §,
8. upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 §.	8. upphörande av karantän *eller flyttning* enligt 3 kap. 11 §, *eller*
	9. flyttning enligt 3 kap. 9 a § första stycket.

5 §

Förvaltningsrätten *skall* inom en vecka från den dag då ansökan eller överklagandet kom in till domstolen ta upp till avgörande mål om

Förvaltningsrätten *ska* inom en vecka från den dag då ansökan eller överklagandet kom in till domstolen ta upp till avgörande mål om

1. tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. förhållningsregler enligt 4 kap. 3 §,
3. isolering enligt 5 kap. 1 §,
4. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
5. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §, eller
6. undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 9 §.

6. undantag från förbud att besöka den som hålls i karantän enligt 3 kap. 9 § *eller har flyttats enligt 3 kap. 9 a* §.

Förvaltningsrätten får dock förlänga tidsfristen enligt första stycket om det finns särskilda skäl.

Ett mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § vari beslutet underställts förvaltningsrätten *skall* tas upp till avgörande snarast och senast fyra dagar från den dag underställningen skedde. Om beslutet om tillfällig isolering inte är verkställt när det underställs, *skall* målet tas upp till avgörande inom fyra dagar från den dag beslutet verkställdes.

Ett mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § vari beslutet underställts förvaltningsrätten *ska* tas upp till avgörande snarast och senast fyra dagar från den dag underställningen skedde. Om beslutet om tillfällig isolering inte är verkställt när det underställs, *ska* målet tas upp till avgörande inom fyra dagar från den dag beslutet verkställdes

Mål om karantän enligt 3 kap. 9 §, mål om undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § samt mål om upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 § *skall* förvaltningsrätten ta upp till avgörande senast inom fyra dagar från det överklagandet kom in.

Mål om karantän enligt 3 kap. 9 §, *mål om flyttning enligt 3 kap. 9 a §,* mål om undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 § samt mål om upphörande av karantän *eller flyttning* enligt 3 kap. 11 § *ska* förvaltningsrätten ta upp till avgörande senast inom fyra dagar från det överklagandet kom in.

I mål om isolering enligt 5 kap. 1 §, tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § och fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 § får förvaltningsrätten fatta beslut i målet i avvaktan på att målet slutligt avgörs.

9 §

Offentligt biträde *skall* förordnas för den som åtgärden avser i mål i allmän förvaltningsdomstol om

Offentligt biträde *ska* förordnas för den som åtgärden avser i mål i allmän förvaltningsdomstol om

1. isolering enligt 5 kap. 1 §,
2. tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 §,
3. fortsatt isolering enligt 5 kap. 5 §,
4. upphörande av isolering enligt 5 kap. 7 §,
5. karantän enligt 3 kap. 9 § första stycket,

6. beslut att inte medge undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §, *eller*	6. beslut att inte medge undantag från avspärrning enligt 3 kap. 10 §,
7. upphörande av karantän enligt 3 kap. 11 §.	7. upphörande av karantän *eller flyttning* enligt 3 kap. 11 §, eller
	8. flyttning enligt 3 kap. 9 a §.
Offentligt biträde *skall* dock inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.	Offentligt biträde *ska* dock inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

12 §

Polismyndigheten ska lämna biträde på begäran av smittskyddsläkaren för att

1. genomföra tvångsundersökning enligt 3 kap. 2 §,
2. föra den som ska isoleras enligt 5 kap. 1 § eller isoleras tillfälligt enligt 5 kap. 3 § till vårdinrättningen,
3. återföra den som har avvikit från en vårdinrättning, där han eller hon enligt beslut ska vara tillfälligt isolerad eller isolerad, eller den som inte har återvänt till vårdinrättningen sedan hans eller hennes tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område har gått ut eller återkallats,
4. genomföra hälsokontroll vid inresa enligt 3 kap. 8 § och då upprätthålla ordningen,

5. föra den som ska hållas i karantän enligt 3 kap. 9 § till vårdinrättning eller annan plats där karantänsvistelsen ska äga rum, eller	5. föra den som ska hållas i karantän enligt 3 kap. 9 § till vårdinrättning eller annan plats där karantänsvistelsen ska äga rum,
6. återföra den som olovligen har avvikit från vårdinrättning eller annan plats för karantänsvistelsen till denna plats.	6. återföra den som olovligen har avvikit från vårdinrättning eller annan plats för karantänsvistelsen till denna plats,
	7. föra den som ska flyttas enligt 3 kap. 9 a § till den plats dit flyttning ska ske, eller
	8. återföra den som olovligen har avvikit från den plats dit flyttning enligt 3 kap. 9 a § har skett till denna plats.

Polismyndigheten ska lämna biträde på begäran av Folkhälsomyndigheten med att spärra av områden enligt 3 kap. 10 § och att upprätthålla dessa avspärrningar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Förteckning över remissinstanserna (Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen, SOU 2023:56)

Remissinstanser som kommit in med yttrande

Efter remiss har yttranden lämnats av 57 remissinstanser: Attendo, Autism Sverige, Barnombudsmannen, Demensförbundet, Diskrimineringsombudsmannen, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Göteborg kommun, Hammarö kommun, Helsingborg kommun, Hässleholm kommun, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Institutet för mänskliga rättigheter, Justitiekanslern, Jönköping kommun, Kammarrätten i Stockholm, Katrineholm kommun, Kiruna kommun, Luleå kommun, Lycksele kommun, Länsstyrelsen Dalarna, Malmö kommun, Mora kommun, Myndigheten för delaktighet (MFD), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Region Gotland, Region Gävleborg, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg, Region Norrbotten, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Värmland, Region Västernorrland, Region Örebro län, Region Östergötland, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet FUB, Smittskyddsläkarföreningen, Socialstyrelsen, SPF Seniorerna, Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Stockholm kommun, Sundsvalls kommun, Svensk sjuksköterskeförening, Svenska läkaresällskapet, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Vetlanda kommun, Vilhelmina kommun, Vårdförbundet, Vännäs kommun, Västra Götalandsregionen.

Instanser utöver remisslistan som kommit in med yttrande

Yttranden har också kommit in från följande 3 instanser: Läkemedelsverket, Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka), Vingåkers kommun.

Remissinstanser som inte kommit in med yttrande

Följande 34 remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Almega, Ambea, Boden kommun, Båstad kommun, DHR, Eksjö kommun, Folkhälsomyndigheten, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges socialchefer, Götene kommun, Humana, Hällefors kommun, Kommunal, Lerum kommun, Oxelösund kommun, Pensionärernas Riksorganisation, Region Blekinge, Region Dalarna, Region Skåne, Region Uppsala, Region Västerbotten, Region Västmanland, Riksföreningen för medicinskt ansvariga sjuksköterskor, Riksföreningen för sjuksköterskor inom äldre- och demensvård, Röda Korset, Sandviken kommun, Svenskt Demenscentrum, Sveriges läkarförbund,